

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 1

november 1982

ALGEMENE LEDENVERGADERING (ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 29 november 1982

in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44 / Rietveld 109 te Delft.
Aanvang 20.00 uur.

Na de pauze:

Causerie te houden door ons medelid prof. dr. A.J. Zuithoff te Delft
getiteld:

MARIA DUYST VAN VOORHOUT, VRIJVROUWE VAN RENSWOUDE.

ALGEMENE LEDENVERGADERING (ingevolge artikel 12 der statuten)
op maandag 29 november 1982
in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44 / Rietveld 109 te Delft.
Aanvang 20.00 uur.

Agenda:

1. Opening.
2. Notulen van de algemene ledenvergadering van 30 november 1981 en 11 maart 1982.
3. Jaarverslagen van secretaris, bibliothecaresse, van de publikatie-commissie, commissie behoud stadsschoon, historische werkgroep en van de penningmeesteresse.
4. Verslag van de kascontrole-commissie.
5. Bestuursverkiezing:
Aftredend zijn G.G. Kunz, voorzitter en ir. J.J. Raue, algemeen adjunct. Beiden stellen zich niet herkiesbaar.
Het bestuur stelt voor te benoemen:
 - in de vacature-Kunz de algemeen adjunct, de heer F.M. van Leeuwen;
 - in de vacature-Raue ir. K.J.H.W. Deen, Vlamingstraat 86 te Delft;
 - op de plaats van de heer Van Leeuwen mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, Rotterdamseweg 113 te Delft.
 Voor de vacatures kunnen de leden kandidatenlijsten inzenden, mits deze door tenminste tien leden zijn getekend en uiterlijk drie dagen voor de ledenvergadering zijn ingezonden bij de secretaris (artikel 10 der statuten).
6. Verkiezing lid van de kascontrole-commissie.
Aftredend en niet-herkiesbaar (artikel 11 huishoudelijk reglement) is mevrouw C.A.M. Verhoeff-Bertels. Het bestuur stelt voor in haar plaats te benoemen mevrouw E.H. Hueck-van der Plas, Van Kinschotstraat 1 te Delft. Indien de ledenvergadering hiermee akkoord gaat is de samenstelling van deze commissie als volgt:

R. Roosnek	(aftredend 1983)
A.H. de Jongh	(aftredend 1984)
Mevrouw E.H. Hueck-van der Plas	(aftredend 1985)
7. Presentatie jaarboek "De Delftse Rederijkers".
8. Rondvraag.
Pauze.
9. Causerie te houden door prof. dr. A.J. Zuithoff, getiteld:
MARIA DUYST VAN VOORHOUT, VRIJVROUWE VAN RENSWOUDE.

THEMA

Maria Duyst van Voorhout (Delft 1662 - Utrecht 1754) was eerst gehuwd met mr. Dirck van Hoogeveen. Na diens dood hertrouwde zij met Frederik Adriaan baron van Reede, heer van Renswoude, in opvolging van zijn broer Goderd Frederik. In de heerlijkheid Renswoude is hij opgevolgd door zijn weduwe, die als vrijvrouw - en kinderloos overleden - rijke fundaties heeft gesticht in Utrecht, Den Haag en Delft ten behoeve van weeskinderen. Deze weeshuizen ontvingen ieder 500.000 gulden op voorwaarde, dat de intelligentste wezen met behulp van dit fonds in staat zouden worden gesteld te studeren. Aan het Delftse Fundatiehuis, gevestigd aan het Oude Delft (nu deel van Openbare Werken) waren leraren verbonden, die les gaven in wiskunde, natuurkunde, waterbouwkunde, Frans en Nederlands. In deze eeuw werden de fundatiehuizen wegens te weinig wezen en dus leerlingen gesloten. Delft geeft nu beurzen aan jongens en meisjes wier ouders Delvenaren zijn of aan hen die in Delft een opleiding wensen te volgen.

De inleider, prof. dr. A.J. Zuithoff, die eerder voor onze vereniging een cause-rie hield, namelijk over decoratief gietwerk, studeerde te Groningen en was werkzaam bij de Octrooiraad en de Nederlandse staalindustrie te Utrecht. In 1952 werd hij benoemd tot hoogleraar in de toegepaste metaalkunde aan de T.H. alhier en bleef dit tot zijn pensionering in 1978. Als hobby heeft hij onder meer belangstelling voor de beeldende kunst en voor de historie van de metallurgie uit het verre verleden. Prof. Zuithoff heeft zitting in het bestuur van de Fundatie van Renswoude.

CONTRIBUTIE

Op de jaarvergadering van 30 november 1981 is besloten tot contributieverhoging van f. 10,— naar f. 15,— per lid en van f. 6,— naar f. 10,— voor gezinsleden en C.J.P.-houders.

Zoals u weet loopt het verenigingsjaar van 1 november tot 1 november.

Bijgaand treft u een acceptgirokaart aan voor het betalen van de contributie.

De penningmeesteresse verzoekt u hiervan - en zo spoedig mogelijk - gebruik te maken.

AGENDA

Het bestuur verwacht voorts in het komende seizoen het volgende programma te realiseren:

dinsdag 11 januari : drs. A.J.H. Rozemond over chronologie.

woensdag 2 februari : Drs. R.-A. Leeuw, Delfts aardewerk.

donderdag 3 maart : prof. ir. M. Gout over kathedralen in Frankrijk.

donderdag 14 april : dr. A.C.G.M. Eyffinger over Hugo de Groot (1583-1983).

dinsdag 3 mei : ir. J.J. Raue over de Heilige Geestkapel aan de Oude Delft.

juni : excursie.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mevr. M.A. Boonacker, Balistraat 53, Delft.

J. Klippens, Prof. Oudemansstraat 53, Delft.

Mevr. C.M. Klippens-Heyboer, Prof. Oudemansstraat 53, Delft.

H. Krikke, Popelenburg 13, Pijnacker.

Mevr. P. Krikke-Rodenburg, Popelenburg 13, Pijnacker.

J.W. Matthijsen, Aart van der Leeuwlaan 364, Delft.

Mevr. J. Matthijsen-van Hemert, Aart van der Leeuwlaan 364, Delft.

Mr. J.J.C. Somers, Oude Delft 12b, Delft.

Mevr. N.C. Somers-Bodegom, Oude Delft 12b, Delft.

IJ. Timmerman, Roland Holstlaan 1012, Delft.

Mevr. L. Timmerman-Verschoor, Roland Holstlaan 1012, Delft.

Namens het bestuur,
G.G. Kunz, voorzitter,
A.J.H. Rozemond, secretaris.

VAN LEEUWENHOEK-SYMPIOSIUM

Het feit dat het op 24 oktober 350 jaar geleden was dat Antoni van Leeuwenhoek in Delft werd geboren gaf de besturen van het Genootschap voor de geschiedenis der geneeskunde, wiskunde, natuurwetenschappen en techniek (GeWiNa) en van Delfia Batavorum aanleiding een Van Leeuwenhoek-symposium te organiseren. Dit werd gehouden op zaterdag 23 oktober in de Kapellezaal van het St. Hippolytusziekenhuis (één van de drie lokaties van de sedert 21 oktober officieel fungerende Reinier de Graafstichting).

De organiserende commissie had de bezoekerslimiet gesteld op 250 personen, een aantal dat ruim werd overschreden! De bijeenkomst stond onder leiding van dr. H. Beukers, voorzitter van GeWiNa, als leider van het symposium en G.G. Kunz, voorzitter van Delfia Batavorum voor het openings- en slotwoord. Er werden vijf referaten gehouden en wel door drs. L.C. Palm (Het verschijnsel Leeuwenhoek), prof. dr. H.A.M. Snelders (Antoni van Leeuwenhoek: "Ick beelde my selven in"), drs. A.J.H. Rozemond (Antoni van Leeuwenhoek en de Gemeentelijke Archiefdienst Delft), dr. J. van Zuylen (De mikroskopen van Antoni van Leeuwenhoek) en dr. H.L. Houtzager (Antoni van Leeuwenhoek en zijn Delftse tijdgenoten). Enkele sprekers lichtten hun causerie toe met dia's.

De middagbijeenkomst, na aperitief en voortreffelijke lunch, werd opgeluisterd met het optreden van een instrumentaal kwartet (twee violen, cello en piano), dat enkele werkjes speelde van Corelli, een tijdgenoot van Van Leeuwenhoek.

(vervolg op pag. 7)

ONZE NIEUWE UITGAVEN

Na de verschijning van het boek "Van Leeuwenhoek herdacht.....", uitgegeven ter gelegenheid van het Van Leeuwenhoeksymposium van 23 oktober, brengt Delfia Batavorum eind van deze maand haar jaarboek in circulatie, onder de titel "De rederijders in Delft".

Hieronder staat een en ander vermeld over de inhoud van beide boeken. Op het formulier kan men intekenen op een of beide boeken.

VAN LEEUWENHOEK HERDACHT

Na afloop van het symposium ontvingen de bezoekers een exemplaar van het boek "Van Leeuwenhoek herdacht.....".

Dit rijk geïllustreerde boek van ongeveer honderd pagina's bevat de vijf voordrachten die op dit symposium over leven en werk van Van Leeuwenhoek werden gehouden, aangevuld met een register en een literatuuropgave. Het is als nr. 8 opgenomen in de serie-uitgave van Delfia Batavorum en is niet in de boekhandel verkrijgbaar.

Leden van ons genootschap die het symposium niet konden bijwonen en alsnog een exemplaar (c.q. exemplaren) in hun bezit willen hebben kunnen op het boek intekenen via invulling van de desbetreffende strook (zie onder). Men ontvangt het boek dan tegen inlevering van deze strook bij het secretariaat van Delfia Batavorum (p/a de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169) tegen de prijs van f. 12,50 per stuk. Zolang de voorraad strekt ook aan de boekentafel op onze eerstvolgende bijeenkomst: de jaarvergadering.

Men kan het ook toegezonden krijgen, maar dan wel tegen bijbetaling van de porto!

Ondergetekende: (naam)

..... (straat)

..... (plaats en codenr.)

wenst in te tekenen op

- "Van Leeuwenhoek herdacht....." à f. 12,50 per exemplaar
 "De Delftse Rederijders" à f. 15,00 per exemplaar.

Ik haal het boek (de boeken) persoonlijk af.

Ik wens toezending per post.

Het betreffende vakje aankruisen s.v.p.

.....
 Handtekening.

DE DELFTSE REDERIJERS

Tijdens de jaarvergadering op maandag 29 november zal de presentatie plaats hebben van onze jaarlijkse boek-uitgave in het kader van de serie publikaties van onze vereniging. Het betreft ditmaal een verhandeling van drs. F.C. van Boheemen en drs. Th.C.J. van der Heijden, beiden Neerlandicus en docent aan het St. Stanislascollege, over de Delftse rederijders. In het bijzonder belichten zij daarbij de rederijderskamer "De Rapenbloem", die het devies voerde "Wij rapen gheneucht", wat zoveel wil zeggen als "Wij vermaken ons".

"De Rapenbloem" wordt voor het eerst onder haar naam genoemd in 1546, naar aanleiding van een rederijdersfeest in Gouda. Echter, al in 1487 is er sprake van rederijdersactiviteiten in Delft. De rapen in het blazoen van de kamer zijn vermoedelijk gekozen omdat deze in de Middeleeuwen het symbool waren van vruchtbaarheid en activiteit.

De schrijvers hebben van de ontwikkelingsgang der rederijders een boeiende en interessante schets gegeven, die zeer veel, deels nog vrijwel onbekende, informatie verschaft. Hun relaas is vlot geschreven en laat zich prettig lezen.

Het boek, nr. 9 in onze serie-uitgave, omvat plm. 150 pagina's en dertig, grotendeels op Delft en Delvenaren betrekking hebbende, illustraties. Voorts bevat het boek een uitgebreide literatuuropgave en een index op namen van personen en plaatsen. De fraaie omslagtekening - reconstructie van een rederijdersvoorstelling voor het Prinsenhof in Delft - is van onze vaste medewerker dr. H.L. Houtzager. De uitgeverij "Huis aan de drie grachten" te Amsterdam tekent verantwoordelijk voor de prima grafische verzorging.

Het boek is verkrijgbaar via het in dit convocaat afgedrukte formulier à f. 15,00 per exemplaar. U kunt het na 29 november afhalen aan de balie van de Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169, of in ontvangst nemen op de maandelijkse bijeenkomsten aan onze boekentafel. Ook kunt u het per post toegezonden krijgen, maar dan komen daar wél de portokosten bij.

Aan het slot van de bijeenkomst, die door de aanwezigen als zeer geslaagd werd aangemerkt, reikte de voorzitter van Delfia Batavorum de eerste exemplaren van het symposiumboek "Van Leeuwenhoek herdacht....." uit aan de voorzitter van de Reinier de Graafstichting, de heer P.C. Elfferich, aan de directeur van het farmaceutisch concern Eli Lilly Nederland, dr. J. Zweens, die als sponsor de financiële consequenties van het boekwerk voor zijn rekening had genomen, aan de oud-directeur van het St. Hippolytusziekenhuis dr. H.M. Calis, aan de heer M. van Noort, staffunctionaris bij Eli Lilly, die zich heeft beijverd voor de sponsoring van het boek, en dr. Beukers, de symposiumleider. De heer Van der Kamp, hoofd civiele dienst van het St. Hippolytusziekenhuis die met zijn medewerkers en medewerkers - vooral van de keuken - zeer veel werk had verzet voor de ontvangst en de materiële verzorging van de bezoekers, ontving het boek "Delft" met tekeningen van Charles Kemper.

COMMISSIE BEHOUD STADSSCHOON

In het convocaat van oktober hebben wij een en ander overgenomen uit de rapport-notitie "Welstandtoezicht anders", een discussiestuk dat deze zomer werd samengesteld door de Commissie Behoud Stadsschoon van ons genootschap en bestemd was voor het gemeentebestuur. In dit rapport wordt geopponneerd tegen het feit dat in december 1981 van gemeentewege een "Notitie Welstandtoezicht" was opgesteld zonder dat daarin de Commissie Behoud Stadsschoon (CBS), waarvan bij de gemeente bekend was, dat ze al drie jaar op dit terrein actief werkzaam was, mede op verzoek van de toenmalige wethouder, ook maar in enige mate was betrokken.

In het stuk "Welstandtoezicht anders" wordt o.m. gesteld, dat een historisch samengestelde binnenstad als die in Delft in het algemeen een eigentijdse architectuur verdient als het gaat om het invullen van gaten in haar stedenbouwkundige structuur als gevolg van sloop. De betreffende ontwerpers van nieuwbouw dienen daarbij verzekerd te zijn van hun vrijheid in vormgeving, welke vrijheid gewaarborgd moet zijn door randvoorwaarden die zijn opgesteld door een terzake deskundig adviescollege, c.q. welstandscommissie. De daartoe strekkende criteria dienen te worden opgesteld door dit college, dat zich politiek onafhankelijk moet kunnen opstellen. Het brengt alleen zijn deskundigheid in, die het college in staat stelt op cultureel-historisch niveau richtlijnen aan te geven. Deze dienen openbaar en voor discussie vatbaar te zijn.

Het zal duidelijk zijn, aldus de notitie van CBS, dat in een dergelijk welstandscollege ambtenaren geen stemrecht dienen te hebben. Anders kan aan het onafhankelijke karakter van het aan B. en W. uit te brengen advies afbreuk worden gedaan. Immers, via het stemrecht van ambtenaren in een welstandscommissie adviseert in feite het bestuur zichzelf weer.

In de vergadering van de raadscommissie voor SVO (Stadsontwikkeling, Verkeer en Openbare Werken) en Welzijn, die op 21 oktober in het stadhuis werd

gehouden, kwam de kwestie van het welstandsbeleid uitvoerig ter sprake. De discussie waaraan werd deelgenomen door de betrokken wethouder, mevrouw Kromhout, de leden van beide raadscommissies, door mevrouw Vos en de heer Doeksen van CBS en de heer Schanke (Culturele Gemeenschap), was beraamd van acht uur tot half tien, maar liep uit tot half elf! Wethouder Kromhout verdedigde het plan van het gemeentebestuur op vasthoudende wijze, maar de oppositie, waarvan de heer Doeksen als voornaamste woordvoerder optrad, gaf geen krimp. In grote meerderheid bleken de leden van de raadscommissie het standpunt van de Commissie Behoud Stadsschoon te onderschrijven voor wat de positie van de ambtenaren betreft. Deze leden konden zich wél vinden in het standpunt van het college, dat er één commissie Welstandstoezicht zou moeten zijn (CBS bepleit één commissie, verdeeld in twee subcommissies - één voor de oude en één voor de nieuwe stad).

Op donderdag 28 oktober boog de gemeenteraad in zijn geheel zich over deze aangelegenheid. Het resultaat was gelijk aan dat van de commissievergadering van 21 oktober.

In het kort komt de zaak dus hierop neer, dat er één welstandscommissie zal komen, bestaande uit zes leden, te weten uit drie architecten, twee z.g. "leken-deskundigen" en één ambtenaar die als niet stemgerechtigde adviseur fungeert. Naar geschikte kandidaten voor die "leken-functie" zal dus nu naarstig moeten worden uitgekeken.

Voort zullen de vergaderingen van de commissie openbaar zijn en zal de honorering van de "leken" geschieden op basis van artikel 61 (de honorering van commissieleden) en niet op basis van de regeling die is vastgesteld door de Bond van Nederlandse Architecten.

G.G. Kunz.

PETER ODIJK, WERK VAN EEN DELFTSE FOTOGRAAF-KUNSTENAAR (1889 - 1963).

Van 15 november 1982 tot 12 maart 1983 wordt in het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169, een tentoonstelling gehouden van werk van de Delftse fotograaf-kunstenaar: Peter Odijk (1889 - 1963).

De expositie bevat foto's waaronder broomoliedrukken, alsmede tekeningen en olieverven en verder enige voorwerpen, die aan Peter Odijk herinneren.

In het bijzonder komt de veelzijdigheid naar voren van de kunstenaar, die op het terrein van de fotografie, maar ook op dat van het tekenen en schilderen, werk heeft gemaakt, dat de aandacht verdient.

Veel van het fotografische materiaal, waaronder duizenden glasnegatieven (tussen de dertig- en veertigduizend) werd destijds door mevrouw J.Th. Odijk-van Delden aan de Gemeentelijke Archiefdienst geschonken.

Voor nadere bijzonderheden over de tentoonstelling en de naar aanleiding daarvan uitgegeven folder kunt u zich richten tot ondergetekende, tel. (015) - 133111, toestel 2206.

De openingstijden van de expositie zijn : maandag 13.30 - 17.00 uur; dinsdag t/m vrijdag 9.00 - 17.00 uur.

Mr. A.P.A. van Daalen.

SCHILDERIJEN KERKINTERIEURS

Begin volgend jaar zal een fraai, maar kostbaar boek verschijnen over schilderijen van Delftse kerkinterieurs. Het heet "Architectural Painting in Delft" en is geschreven door dr. Walter A. Liedtke, conservator van de afdeling Hollandse en Vlaamse schilderkunst in het Metropolitan Museum in New York. Het boek bevat afbeeldingen en beschrijvingen van schilderijen van kerkinterieurs vervaardigd door de Delftse schilders Gerard Houckgeest, Hendrick van Vliet en Emanuel de Witte. Het monumentale werk omvat 150 pagina's tekst en ongeveer 150 afbeeldingen waarvan veertien in kleur. De prijs bedraagt, schrik niet, 175 gulden! Reductie is mogelijk, maar is afhankelijk van het aantal afgenomen exemplaren. Delfia Batavorum wil daarbij wel als tussenpersoon optreden, echter zonder enige financiële verantwoordelijkheid.

Als u gegadigde bent dan kunt u zich opgeven op onze eerstvolgende bijeenkomst (maandag 29 nov.) of schriftelijk bij het secretariaat, Oude Delft 169.

ARCHIEFRUIL (vervolg).

In de convocaten 5 tot en met 8 van jaargang 4 (1981) heb ik u verteld over een archiefruil tussen de Gemeentelijke Archiefdienst Delft (G.A.D.) en het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage (A.R.A.), waarbij onder meer de stad Delft het Groot Privilege van Maria van Bourgondië van 1469 in eigendom heeft teruggekregen. Bij die gelegenheid zijn nog meer stukken uitgewisseld. De G.A.D. heeft van het A.R.A. een verzameling charters - dit zijn op perkament geschreven akten, die ter bekrachtiging zijn bezegeld - betreffende de Oude Kerk in bewaring.

Onder de aanwinsten van de kaartenverzameling van het A.R.A., van 1902, bevonden zich twee kaarten, die destijds waren gemaakt op verzoek van de zeventiendenmeesters in de Oude Kerk. Het gaat om een kaart van een perceel land, gelegen in "Santambacht ofte t Schravensande", van 1567 en om een kaart van een perceel land met boerenwoning, gelegen onder Maasland, van 1569. Beide kaarten zijn gemaakt door de landmeter Jan Jansz. Potter.

Archivistisch gezien behoren de kaarten in het archief van de Oude Kerk. Tot het tegendeel bewezen is zijn ze daarom van het A.R.A. in bewaring gekregen en bij het archief van de Oude Kerk gevoegd.

Hoewel naar archiefbegrippen andere stukken op zichzelf tot ditzelfde archief zouden moeten behoren, is in wijder verband inmiddels gebleken, dat ze er ten onrechte inzitten. Het gaat om twee groepen stukken, die uiteindelijk blijken thuis te horen in het archief van het Sint Ursulaconvent te Schiedam. Vandaar dat ze bij de al eerder vermelde archiefruil zijn teruggegeven aan het A.R.A., waar het archief van het convent berust.

De eerste groep heeft betrekking op een op 29 juni 1372 gestichte vicarie op een altaar in de Oude Kerk. Een vicarie is (meestal) een stichting in een kerk met eigen inkomsten, bedoeld voor het lezen van missen, die aan de zielerust van de stichters en hun familieleden ten goede moesten komen.

In dit geval werd de vicarie gesticht ter ere van God, van alle heiligen en van de heilige maagd. Tot bestrijding van de daaraan verbonden kosten dienden de opbrengsten van enige landerijen, die in de 15de eeuw in handen kwamen van Jacob Bokelzn., priester. Deze was als pater verbonden aan het Sint Ursulacon-

vent, een vrouwenklooster van de derde regel van Sint Franciscus.

De tweede groep betreft de eigendomsovergang van een stuk land, genaamd Coudenhoverland, gelegen ten noorden van de Buitenwatersloot tussen de Madesloot en de stadsgracht.

Op 12 augustus 1416 verkoopt Heynrick van Naeldwijck, ridder, maarschalk van Noorthollant, dit stuk land, groot 19 morgen - een oude oppervlaktemaat; een morgen is ongeveer 0,85 hectare - aan de Oude Kerk van Delft, aan Aernt Toude Aelwijnszoon en aan Jacob Offuus met zijn oudste dochter Zuwe, elk voor een derde part.

Op 23 september 1428 geeft Jacob Offis aan Zuwe als haar moederlijk erfdeel zijn aandeel in bovengenoemd land, zodat Zuwe alleen eigenares is geworden voor een derde gedeelte.

Florijs, zoon van Aernt Toude Aelwijnszoon, verklaart op 27 oktober 1443 verkocht te hebben aan zijn broers Willem en Claes de helft van zijn aandeel in het bewuste land, dat hij geërfd heeft van zijn ouders - dus ongeveer één morgen land. Op 18 juni 1444 verkopen dezen het door aan hun zwager Jacob Ofhuys, ten behoeve van Zuwe. De andere helft verkoopt Florijs op 24 juli 1445 rechtstreeks aan Jacob Offhuys, ook ten behoeve van Zuwe.

Daardoor wordt Zuwe uiteindelijk eigenares van acht morgen land uit het oorspronkelijke bezit van Hendrik van Naaldwijk.

Wat toen? De stukken zijn aangetroffen in het archief van de ontvangers der geestelijke kantoren. Toen omstreeks 1575 de Staten van Holland alle kerkelijke goederen naastten, stelden ze deze lieden aan om die goederen te beheren. Daarvoor hadden ze de archieven nodig.

Omdat bij overdracht van onroerende goederen alle eigendomspapieren, ook van vroegere overdrachten, behoren te worden overgegeven aan de nieuwe eigenaar, kwamen de archieven van de kerkelijke - roomse - instellingen, zo veel als mogelijk was, te berusten bij genoemd kantoor. Daar zijn de stukken nogal verspreid geraakt. Bij inventarisatie in deze eeuw zijn ze weer zo goed mogelijk per instelling bij elkaar gevoegd. Toen zijn echter bovengenoemde stukken gevoegd bij het archief van de Oude Kerk, omdat ze of betrekking hadden op de vicarie in de Oude Kerk of op een derde gedeelte van het bewuste land van Hendrik van Naaldwijk, dat ook aan de Oude Kerk behoorde en er niet gebleken was wat er verder met Jacob Bokelzn. en Zuwe's land was gebeurd.

De andere stukken zijn ook zo goed mogelijk per klooster beschreven.

Toen zodoende wat orde was geschapen in de hoeveelheid stukken bleek in het archief van het Sint Ursulaconvent te Schiedam zich twee, in dit verband, belangrijke charters te bevinden. In het eerste stuk, gedateerd 28 januari 1473, bevestigt David van Bourgondië, bisschop van Utrecht, de overdracht van de vicarie met rechten en inkomsten door Jacob Bokelzn. aan het Sint Ursulaconvent te Schiedam. Het tweede stuk, van 10 december 1467, bevat het testament van Zuwe. Zij vermaakt daarin onder zekere voorwaarden haar aandeel in het bovenomschreven land, aan het convent.

Omdat eigendomspapieren, ook van oudere overdrachten, zoals boven al is gezegd, steeds op de nieuwe eigenaar overgaan, zullen vernoemde charters beland zijn in het archief van het Sint Ursulaconvent te Schiedam. Er staan in ieder geval op de achterkant van al deze stukken aantekeningen in een handschrift, dat ook op andere stukken in het archief van het convent voorkomt, en dat niet op stukken van andere kloosters is aangetroffen.

Wat weten we nu verder van Zuwe? Daarover een volgende keer.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 2

januari 1983

Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het bestuur van de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool alhier, uit te nodigen voor een lezing te houden door de secretaris van het genootschap, de heer A.J.H. Rozemond, getiteld:

CHRONOLOGIE.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 11 januari 1983 in de Senaatszaal van de Aula van de Technische Hogeschool, Mekelweg 1 te Delft.
Aanvang 20.00 uur.

THEMA

In dit convocaat is de laatste aflevering opgenomen over de archiefruil tussen de Gemeentelijke Archiefdienst Delft en het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage. Daarin worden data opgegeven in hun oorspronkelijke vorm met tussen haakjes de hedendaagse datering. Daaruit moge blijken, dat niet altijd dezelfde wijze van datering der stukken is gehanteerd. Hoe dan wel - daarover zal spreker het een en ander vertellen. Zo ook over het feit, dat op 1 januari 1583 - 400 jaar geleden dus - Holland overging van de Juliaanse op de Gregoriaanse kalender.

AGENDA

Het bestuur verwacht voorts in de komende maanden het volgende programma te realiseren:

- woensdag 2 februari : drs. R.-A. Leeuw, Delft aardewerk.
 donderdag 3 maart : prof. ir. M. Gout over kathedralen in Frankrijk.
 donderdag 14 april : dr. A.C.G.M. Eyffinger over Hugo de Groot (1583 - 1983).
 dinsdag 3 mei : dr. ir. J.J. Raue over de Heilige Geestkapel aan de Oude Delft.
 juni : excursie.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- Ir. J.E.J. van Bergen, Jasmijnhof 18, Bleiswijk.
 Mevr. A.W.S.M. van Bergen-Schuyt, Jasmijnhof 18, Bleiswijk.
 Mevr. H. Euser-de Bondt, Henry Dunantlaan 31, Delft.
 Dr. ir. B.M. Korevaar, Henry Dunantlaan 83, Delft.
 Dr. ir. F.H. Kreuger, Rotterdamseweg 113, Delft.
 Prof. dr. ir. J.E. Mooij, Oostsingel 52, Delft.
 J.M.J. Oostvogels, Van de Spiegelstraat 27, Delft.
 H.C. van Schie, Marshallplein 16, Rijswijk.
 Mevr. G.J.M. van Schie-Jongeleen, Marshallplein 16, Rijswijk.
 V.L. Schipper, Van der Kamlaan 37, Delft.

STRUCTUUR VAN GENOOTSCHAP

Ons is gebleken dat sommige leden niet precies op de hoogte zijn van de structuur van onze vereniging en van de wijze waarop zij functioneert (doelstellingen en taken).

De vereniging als geheel heeft tot doel:

- a. het bevorderen van de kennis en de belangstelling voor de geschiedenis in de ruimste zin van het woord, maar in het bijzonder gericht op Delft en onmiddellijke omgeving;

- b. het behoud, het herstel van het in Delft en naaste omgeving aanwezige erfgoed (dat wil zeggen: alles wat van uit het verleden tot op de dag van heden is bewaard gebleven en als cultureel waardevol mag worden aangemerkt Statuten, artikel 2). In artikel 3 van deze Statuten wordt aangegeven hoe die doeleinden worden nagestreefd, onder meer door voordrachten, excursies, tentoonstellingen en publikaties.

Diverse taken van de vereniging worden opgedragen aan en uitgewerkt door commissies uit Delfia Batavorum.

Er zijn drie vaste commissies:

1. Publikatie-commissie. Deze houdt zich bezig met de voorbereiding en de uitvoering van de uitgaven van het genootschap in boek- of brochurevorm. Deels onder haar auspiciën zijn in de afgelopen jaren negen publikaties in boekvorm verschenen, handelend over diverse onderwerpen uit de geschiedenis van Delft.
Contactpersoon: G.G. Kunz, Esdoornlaan 18, Delft.
2. Commissie Behoud Stadsschoon. Deze houdt zich bezig met het waken over het behoud en het herstel van meergenoemd erfgoed, speciaal gericht op het stedenbouwkundig, architectonisch aspect. Deze commissie heeft, ook publicitair, al tal van activiteiten aan de dag gelegd.
Contactpersoon: mevrouw W.M. Vos-De Koning, Oude Delft 54, Delft.
3. Archeologische commissie. Deze richt zich in het bijzonder op naspeuringen naar en opgravingen, alsmede conservering en inventarisering van Delfts bodembezit (Huishoudelijk reglement, artikel 13 : 1, 2 en 3).
Contactpersoon: W.F. Weve, W.H. v. Leeuwenlaan 73, Delft.

Voorts zijn er nog enkele andere commissies met een specifiek doel:

- a. kascommissie, samengesteld uit gewone leden, ter jaarlijkse controle van de boekhouding;
- b. excursiecommissie (enkele bestuursleden), die het jaarlijks uitstapje organiseert en begeleidt;
- c. lustrumcommissie, die wordt gevormd en in werking treedt ter organisatie van de viering van een lustrum der vereniging (bestuurs- en gewone leden).

De bibliotheek is een apart bestanddeel van ons verenigingsbezit en wordt beheerd door een tot het bestuur behorende functionaris.

SAMENSTELLING BESTUUR

Tijdens de laatste algemene ledenvergadering is er een verandering gekomen in de samenstelling van het bestuur. Op 11 maart 1982 was het reeds met twee leden uitgebreid, te weten met de heer F.M. van Leeuwen als vice-voorzitter en mevrouw P.H.Th. Dumon als tweede secretaris. Op de jaarvergadering van 29 november 1982 traden de voorzitter, de heer G.G. Kunz, en de algemeenadjunct, dr. ir. J.J. Raue, af. De heer Van Leeuwen nam de voorzittershamer

over; in zijn plaats kwam mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz in het bestuur en in de plaats van de heer Raue ir. K.J.H.W. Deen.

Het bestuur bestaat dit verenigingsjaar dus uit:

F.M. van Leeuwen, voorzitter.

Drs. A.J.H. Rozemond, secretaris.

Mevrouw P.H.Th. Dumon, 2de secretaris.

Mevrouw J.M. de Wijs-Kamp, penningmeesteresse.

Mevrouw C. Marico-Groenewegen, bibliothecaresse.

Dr. M.A. Verschuyf, algemeen-adjunct.

Prof. dr. J.J. van Loef, algemeen-adjunct.

Mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, algemeen-adjunct.

Ir. K.J.H.W. Deen, algemeen-adjunct.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter.

A.J.H. Rozemond, secretaris.

DE JAARVERGADERING

Op maandag 29 november werd in "Het Hart van Delft" de algemene ledenvergadering gehouden. Na opening door de voorzitter en het voorlezen van de notulen der vorige jaarvergadering, alsmede van de jaarverslagen van secretaris, bibliothecaresse, Publikatie-commissie, Commissie behoud stadsschoon, Archeologische commissie, penningmeesteresse en de kascommissie, had de bestuursverkiezing plaats. Aftredend waren G.G. Kunz, voorzitter en dr. ir. J.J. Raue, algemeen adjunct. Beiden stelden zich niet herkiesbaar.

In de vacature-Kunz werd benoemd de algemeen adjunct, de heer F.M. van Leeuwen, in de vacature-Raue ir. K.J.H.W. Deen. De plaats in het bestuur van de heer Van Leeuwen, die nu voorzitter wordt, werd ingenomen door mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz. In de kascommissie werd mevrouw Verhoeff-Bertels opgevolgd door mevrouw E.H. Hueck-Van der Plas.

Vervolgens had de aanbieding en presentatie plaats van de nieuwe aanwinst in de serie-uitgaven van Delfia Batavorum: "De Delftse Rederijkers", geschreven door de neerlandici drs F.C. van Boheemen en drs Th.C.J. van der Heijden, beiden leraar aan het St. Stanislascollege alhier. Hun werd een exemplaar aangeboden door voorzitter Kunz. Ook de wnd. voorzitter van de Delftse Culturele Gemeenschap, de heer J.N.S. van Schanke, ontving een aantal exemplaren als dank voor het feit, dat de D.C.G. ook ditmaal weer gunstig had geadviseerd voor de gemeentelijke subsidiëring van deze uitgave. Zonder deze financiële tegemoetkoming zou Delfia Batavorum haar publicitaire taak moeilijk op deze basis kunnen voortzetten. De heer Van der Heijden dankte Delfia Batavorum voor de bereidheid deze studie in zijn serie te hebben willen opnemen. In een korte, geestige toelichting gaf hij aan hoe de studie tot stand is gekomen, die tal van nimmer gepubliceerde bijzonderheden over de Delftse rederijkers bevat. Na de rondvraag richtte de nieuwe voorzitter zich tot de scheidende functionaris waarin hij de heer Kunz dank bracht voor het vele werk dat hij gedurende diens tienjarig bestuurslidmaatschap, waarvan zes jaar als voorzitter, voor het genootschap heeft verricht. Hij deelde mede, dat op voordracht van het bestuur

de ledenvergadering had besloten de heer Kunz het erelidmaatschap van de vereniging aan te bieden. In zijn dankwoord memoreerde de aftredende voorzitter dat hij op grond van zijn gevorderde leeftijd gemeend had zijn taak aan een jongere te moeten overdragen. Hij dankte het bestuur, alsmede zijn mede-aftredende collega Raue, voor de uitstekende samenwerking en de prettige sfeer en de, nu ruim duizend, leden voor hun trouw aan de vereniging en hun grote belangstelling voor haar activiteiten. Als persoonlijk geschenk aan het genootschap overhandigde de heer Kunz, wiens vrouw met een fraaie boeket ook in de hulde werd betrokken, aan zijn opvolger een nieuwe voorzittershamer met inscriptie.

Het bestuur.

TERUGBLIK

Na de algemene ledenvergadering op 29 november hield prof. dr. A.J. Zuithoff een korte causerie over het onderwerp "Maria Duyst van Voorhout, vrijvrouw van Renswoude". Na, ter inleiding, iets te hebben verteld over de Delftse weeshuizen sedert de zestiende eeuw - Vondelingenhuis, Weeshuis der Gereformeerden, Meisjeshuis enz. - richtte de inleider de aandacht van zijn toehoorders op het leven en werk van Maria Duyst van Voorhout (Delft 1662 - Utrecht 1754), de stichtster - bij testamentaire bepaling - van de tot op de dag van vandaag nog bestaande Fundatie van Renswoude. Met tal van, vaak anecdotische, bijzonderheden schetste prof. Zuithoff, zelf bestuurslid van de Delftse fundatie, de lotgevallen van de onderwijsinstelling die werd opgericht dank zij de schenking van Maria Duyst en bestemd voor intelligente weeskinderen (élèves) die een opleiding konden ontvangen in de exacte vakken - een soort ingenieursopleiding avant la lettre.

De school verhuisde enkele malen, eerst van het weeshuis (voorheen St. Baraklooster, en na opheffing van het weeshuis als zodanig, sociëteit van Sanctus Virgilius), naar Oude Delft 49 (nu in gebruik bij de Dienst Openbare Werken), vervolgens naar Oude Delft 95 (voormalig hoofdgebouw van de T.H.), weer terug naar O.D. 49, met als laatste pied à terre het latere Tehuis voor werkende jongeren aan de Oude Delft, thans ook een vestiging van de gemeente-secretarie. Onderhoudend waren in deze causerie o.m. de citaten uit een toespraak van de eerste rector van de opleiding, Johannes van der Wal, en het optreden van Napoleon toen deze in 1803 in Delft was. Tot op de dag van vandaag worden nog bescheiden beurzen verstrekt aan jongemensen die daarvoor in aanmerking komen. Onder hen, die als Delftse wees daartoe indertijd waren uitverkoren, behoren de gebroeders Conrad, die hoge posities bekleedden en prof. Rüter.

G.G. Kunz.

DELFLA BATAVORUM EN PRINSENHOF

Zoals in een vorig convocaat werd medegedeeld is in mei j.l. opgericht de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof te Delft, die zich - zoals de naam aangeeft - ten doel stelt de belangstelling in brede kring voor het museum te versterken en

de daarmede verband houdende activiteiten te stimuleren.

Aangezien deze vereniging en ons genootschap verscheidene raakpunten hebben wat betreft de geschiedenis van Delft, is het besluit wederzijds genomen om activiteiten die voor samenwerking in aanmerking komen te coördineren. Ter introductie daarvan zal de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof als eerste openbare activiteit op dinsdag 21 december a.s. in Het Prinsenhof een bijeenkomst houden waarop de directeur van het museum, drs. R.-A. Leeuw een causerie over de geschiedenis en betekenis van Het Prinsenhof zal houden. Deze avond is dus ook vrij toegankelijk voor leden van onze vereniging.

Op 13 januari 1983 vindt in het museum wederom een Prinsenhof-activiteit plaats. Dan zal de conservatrice, drs I.V.M. Spaander, spreken over het totstand brengen van een tentoonstelling; dit naar aanleiding van de expositie Delft, cultuur en maatschappij (deel III, 1667 - 1813) die op 18 december wordt geopend.

Leden van Delfia Batavorum zijn ook voor deze bijeenkomst welkom.

Op dinsdag 2 februari 1983 zal de heer Leeuw in het museum, nu in het kader van de lezingenserie van Delfia Batavorum, een inleiding houden over Delfts aardewerk, dat de hoofdschotel vormt van tentoonstelling Delft III. Deze lezing komt in de plaats van de eerder aangekondigde voordracht van de heer Citroen over Delfts zilver. Voor de lezing van de heer Leeuw hebben de Prinsenhofvrienden vrij toegang.

ARCHIEFRUIL (vervolg en slot).

In de vorige convocaat hebben we ons afgevraagd wat ons bekend is over Zuwe. Ze werd op 21 mei 1410 geboren als dochter van Jacob Offhuus, in later jaren schepen van Delft, uit zijn eerste huwelijk met Maritje van der Zee, dochter van Pieter Jansz. van der Zee en Geertruit.

Haar moeder was op 12 augustus 1416, de datum van de verkoop van het land van Hendrik van Naaldwijk (zie vorige convocaat), al overleden.

Jacob hertrouwde met Machteld Aernt Toude Aelwijnsdr. Deze was dus een zuster van eerder genoemde Florijs, Claes en Willem.

Zuwe had heel wat broers en zusters.

Op 1 maart 1414 werd haar zuster Aecht geboren en op 17 augustus 1415 Maria, die in 1447 moeder-overste van het Sint Agathaklooster te Delft was en later van het Sint Ursulaconvent te Schiedam. Op "Sinte Margrietendach" (13 juli) van het jaar 1418 weer een zuster Aecht. Op 3 mei 1420 een broer Claes, op 17 juni 1422 Jacob en op de 7 dag van "Oestmaand" (augustus) 1427 Vranc en tenslotte op 14 maart 1432 Katrijn.

Gezien de begunstiging van Zuwe door haar vader mogen we aannemen, dat ze het enige (overgebleven) kind uit zijn eerste huwelijk was en bijgevolg de anderen uit het tweede.

Op "Suncte Gregoriusdach in die vasten" (12 maart) 1422 kwam ze op het begijnhof van Delft te wonen. "Des sonnendaghes na dertiendach" (13 januari) 1426 legde ze haar beloften als begijn af. Beloften en geen geloften. Beloften van gehoorzaamheid en kuisheid, niet van armoede.

Op "Sinte Maertiins mis daer te voer" (11 november 1425 dus) had ze al haar woonstee op het hof gekocht. In 1439 eiste de pest 53 slachtoffers op het

begijnhof. Zuwe werd toen waarschijnlijk op "Sinte Maertiins miis" daarna gekozen tot meesteres over het begijnhof.

Zuwe kwam uit een vermogend gezin. Haar vader had niet alleen landerijen in de buurt van Delft, maar zelfs in Nieuw Vossemeer. Ook Zuwe bezat uitgebreide landerijen. Zo begiftigde ze in 1465 het Sint Ursulaconvent met 9 1/2 morgen land, gelegen in Nieuw Mathenesse bij Schiedam, waarvoor het convent haar beloofde ten eeuwigen dage wekelijks drie missen in de kloosterkapel te zullen celebreren. Een jaar daarna droegen Zuwe en haar schoonzuster Katerijn, weduwe van haar broer Claes, 21 morgen land gelegen in het nieuw bedijkte land van Charlois over aan heer Jacob Bokelszn, priester (zie vorige convocaat), ten behoeve van het Sint Ursulaconvent.

Op 10 december 1467 maakte ze haar testament, waarbij ze de acht morgen land van Hendrik van Naaldwijk vermaakte aan het Sint Ursulaconvent te Schiedam. In hetzelfde testament vermaakte ze aan het convent ook nog twee morgen in Vrijenban en landerijen gelegen buiten de Haagpoort. Hiervoor moest het convent jaarlijks een bepaald bedrag uitkeren aan de armen; voorts tweemaal per jaar in de kapel een mis opdragen te harer memorie en die van haar ouders, broeders, zusters en vrienden. Verder moest het convent twee arme maagden in de orde opnemen op verbeurte van de bovengenoemde acht morgen land. Deze dienden dus tot onderhoud van de twee. Als het convent niet aan deze voorwaarden voldeed, zou het land komen aan andere geestelijke instellingen. Tenslotte vermaakte ze enige legaten, onder andere aan Katherinen en Jutte, dochters van Jan van Loon, met wie ze samenwoonde.

Op 26 juli 1476 veranderde Zuwe enkele punten in dit testament. Zo gaf ze nu te kennen begraven te willen worden in het Sint Ursulaconvent. Verder vermaakte ze haar huisraad en kleren aan het convent, en drie zilveren lepels aan eerder genoemde Jacob Bokelszn., die zij tevens tot één van haar executeurs-testamentair benoemde.

Binnen het jaar is Zuwe overleden, want in een charter van 25 april 1477 wordt een verdeling van landerijen uit de nalatenschap van Zuwe bevestigd door een van de begunstigen.

In dit stuk wordt ze nog wel begijn genoemd. In haar tweede testament keerde ze zich echter wat af van het begijnhof te Delft. Zo ging een legaat aan de twee priesters van de begijnenkapel bijvoorbeeld naar de paters van Sint Ursula. Mede gezien het feit, dat Zuwe in Schiedam begraven wenste te worden en haar zuster daar moeder-overste was doet vermoeden dat Zuwe haar laatste levensjaren bij de Schiedamse zusters gesleten heeft. Een voorkeur van begijnen voor een kloosterlijk leven kwam wel vaker voor.

Als wapen voerde haar familie in keel een gevel van zilver, hetgeen wil zeggen: in een rood veld een zilverkleurige gevel.

A.J.H. Rozemond.

PRINSENHOF: "DE STAD DELFT" (1667 - 1813)

In 1667 verscheen de eerste uitgave van Dirck van Bleyswijcks "Beschrijvinge der Stadt Delft", het eerste overzicht van de Delftse historie. Hiervoor verrichtte hij veel onderzoek in de toen nog bestaande archieven.

Zijn werk werd voortgezet (overgeschreven en aangevuld) in 1729 door Reinier Boitet.

Aan Van Bleyswijck danken wij niet alleen dit boekwerk over de stadsgeschiedenis, ook de Caert Figuratief van Delft kwam dank zij zijn initiatief in 1675/78 tot stand. Zowel op de tentoonstelling als in het begeleidende boek wordt aan deze belangrijke Delftenaar ruim aandacht geschonken.

Het jaar 1813 is als einddatum gekozen van de "derde periode" omdat toen met de terugkeer van de toekomstige Willem I een eind kwam aan de "Franse tijd". Deze turbulente periode vormt de afsluiting van de expositie.

Het is een tijd van verandering, vervanging van gevestigde regenten, falsificaties met papiergeld (waarmede een dominee zich bezighield), felle patriotten (Fransgezind) en prinsgezinden (Oranje).

De tussenliggende tijd is er een van economische achteruitgang (brouwerij en lakenhandel) en opbloei en neergang van de plateelindustrie (Delfts aardewerk).

Dit beroemde Delftse aardewerk wordt in twee zalen getoond en er worden in de "catalogus" (deel III) twee grote artikelen aan gewijd. Om een goed overzicht hiervan te geven wordt teruggegrepen naar het begin van de zeventiende eeuw. Het te tonen materiaal bestaat uit vroege majolica, majolica met chinese decoraties, "proto-Delft" en Delfts (zowel het luxe- als het boeren-Delfts).

Op het gebied van de schilderkunst gebeurt er in Delft veel minder dan in de vorige tentoonstellingsperiode. Wel spectaculaire uitingen op dit gebied (vooral cultuurhistorisch) zijn de drie anatomische lessen die nog steeds in het Oude en Nieuwe Gasthuis worden bewaard.

De beroemde Delftse onderzoeker Antoni van Leeuwenhoek staat op een van de drie schilderijen afgebeeld, met een aantal belangrijke tijdgenoten. Van Leeuwenhoek (dit jaar 350 jaar geleden geboren) staat centraal op het deel van de expositie dat gaat over natuurwetenschappen, medicijnen en farmacie.

Naast de drie eerder genoemde anatomische lessen worden o.a. de experimenten met elektriciteit zichtbaar gemaakt met een electriseermachine en de beroemde Leidse flessen.

In de achttiende eeuw werden veel topografica gemaakt. Veel kunstenaars (meestal niet uit Delft) hebben belangrijke plaatsen binnen en buiten de stad vastgelegd. Op de expositie kan daarom ook een goed overzicht worden gegeven van de bouwkundige ontwikkeling van Delft. Dit wordt gedaan met behulp van de grote maquette van de binnenstad, foto's en met veel prentmateriaal dat voor een groot gedeelte afkomstig is uit het Gemeente-Archief.

De in dit artikel genoemde onderwerpen vormen slechts een selectie uit het totale materiaal dat wordt getoond op de expositie en wordt beschreven in het begeleidende boek, dat aan de balie van het museum te koop zal zijn.

De tentoonstelling "Delft, cultuur en maatschappij (1667 - 1813)" zal geopend zijn van 18 december tot en met 27 februari 1983.

DANK AAN ALLEN

Ik stel er prijs op door middel van ons mededelingenblad bestuur en leden van ons genootschap mijn grote erkentelijkheid te betuigen voor de benoeming tot erelid der vereniging bij mijn aftreden als voorzitter tijdens de jaarvergadering op 29 november. Deze benoeming beschouw ik als een onderscheiding, die door mij bijzonder hoog wordt gewaardeerd.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 3

februari 1983

Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het voorlopige bestuur van de vereniging Vrienden van "het Prinsenhof" alhier, uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door ons medelid drs. R-A. Leeuw, getiteld:

DELFTS AARDEWERK.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op woensdag 2 februari 1983 in de Historische Zaal van het stedelijk museum Het Prinsenhof, Sint Agathaplein 1 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

THEMA

Het aardewerk vormt één van de belangrijkste onderdelen van de derde tentoonstelling over onze stadsgeschiedenis "De Stad Delft, cultuur en maatschappij van 1667 tot 1813". In deze lezing komen o.m. aan bod het ontstaan van het Delftse aardewerk, de techniek, de organisatie van de mensen die erbij waren betrokken, het gebruik, de handel en de neergang. Gedurende de pauze zullen de beide zalen met gebruiks- en luxe-aardewerk op de tentoonstelling geopend zijn.

Spreker is, zoals bekend, directeur van het stedelijk museum Het Prinsenhof alhier.

AGENDA

Het bestuur verwacht voorts in de komende maanden het volgende programma te realiseren:

- donderdag 3 maart : prof. ir. M. Gout over kathedralen in Frankrijk.
 donderdag 14 april : dr. A.C.G.M. Eyffinger over Hugo de Groot (1583 - 1983).
 dinsdag 3 mei : dr. ir. J.J. Raue over de Heilige Geestkapel aan de Oude Delft.
 juni : excursie.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

A.M.J.I. Baaten, Mozartlaan 608, Delft.

Mevr. M.E. van der Hoeven, Van Foreestweg 89, Delft.

Mr. dr. P.H. Gallé, Van Miereveltlaan 11, Delft.

C.B. van Swieten, Koningin Emmalaan 122, Delft.

Mevr. J.M. Zuiderent-Fokkinga, Heemraadssingel 239a, Rotterdam.

Namens het bestuur,
 F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

Chronologie - vertaald: tijdrekenkunde - is de wetenschap die

- a. zich ten doel stelt betrouwbare gegevens te verschaffen omtrent de tijdstippen van historische gebeurtenissen;
- b. zich bezig houdt met verschillende tijdrekeningen die bij verschillende volken in gebruik zijn geweest.

Over dit ingewikkelde onderwerp, dat in de loop der eeuwen tot allerlei merkwaardige constructies in de tijdbepaling leidde, hield drs. A.J.H. Rozemond, gemeente-archivaris van Delft en secretaris van onze vereniging, op 11 januari in de senaatszaal van de T.H.-aula een boeiende causerie voor onze vereniging en de Genealogische vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool. Door de eeuwen heen is er heel wat "gesleuteld" aan de diverse tijdrekeningen die doorgaans van volk tot volk en zelfs ook van landstreek tot landstreek en van stad tot stad verschilden. De inleider gaf daarvan in zijn voordracht enkele markante voorbeelden, zelfs voor wat de desbetreffende verschillen tussen Delft en omliggende dorpen aangaat.

De christelijke jaartelling die gebaseerd is op de romeinse tijdrekening verschilt aanmerkelijk van de islamietische, de joodse en japanse tijdrekening. Julius Caesar schiep in 46 voor Christus enige orde in de tijdrekening van zijn dagen. Deze tijdrekening werd in 1582 vervangen door de Gregoriaanse, genoemd naar paus Gregorius XIII (1572 - 1585).

Via overhead-projectie illustreerde de heer Rozemond zijn betoog met aanduidingen naar de herkomst en het gebruik van de namen voor onze maand- en dagbepalingen in de loop van onze jaartelling met b.v. ook de namen die tijdens de Franse revolutie werden doorgevoerd (zoals Thermidor) en gedurende de regering van Lodewijk Napoleon (Louwmaand enz.). Bijzonder ingewikkeld maakte men in de Middeleeuwen de berekeningen door de datumbepaling af te stemmen op naamdagen van heiligen en/of op de christelijke feestdagen, waardoor een welhaast babylonische spraakverwarring ontstond bij de hantering van kalender-, kerst- en paasjaren. Erger nog werd dat toen de protestanten de Gregoriaanse kalender niet overnamen, maar bij de Juliaanse bleven. Pas in 1700 kwam er voor wat onze gewesten betreft eenheid in de tijdrekening. In 1956 zijn er internationaal voorstellen gedaan deze opnieuw op de helling te zetten, maar bij plannen is het tot nu toe gebleven.

G.G. Kunz.

REHUEL LOBATTO (1797 - 1866), GROOT WISKUNDIGE, IN VERGEETBOEK

Op 8 januari 1842 verscheen een besluit van koning Willem II dat de oprichting beval ener "Koninklijke Akademie, ter opleiding van burgerlijke ingenieurs, zoo voor 's lands dienst, als voor de nijverheid en van kweekelingen voor den handel".

Het instituut dat te Delft werd gevestigd was de directe voorganger van de Polytechnische School van 1864, die op haar beurt in 1905 tot Technische Hogeschool werd gereorganiseerd. De laatste viert nog steeds op 8 januari haar verjaardag.

Zolang de Akademie heeft bestaan is het onderwijs in de wiskunde en verwante gebieden opgedragen geweest aan de man wiens naam hierboven staat. Rehuel Lobatto is op 6 januari 1797 te Amsterdam geboren uit een Portugees-Joods geslacht dat al enige eeuwen in ons land was gevestigd. Hij moet al vroeg belangstelling en aanleg voor de mathesis hebben getoond, want hij volgde

reeds in 1812 de colleges van de bekendste Nederlandse wiskundige uit die tijd, de hoogleraar Van Swinden, de auteur van de (zelfs in het Duits vertaalde) *Grondbeginsels der Meetkunde* (1790). In het voorbericht van de tweede druk (1816) treft een passage over "de zooveel belovende nog jonge beoefenaar der Mathematische Wetenschappen, de Heer Rehuel Lobatto".

Een in onze ogen wat merkwaardige carrière volgde: op voorspraak van zijn leermeester werd hij in 1816 benoemd tot klerk bij het Departement van Binnenlandsche Zaken. Om het andere jaar verbleef hij te Brussel; wij waren toen nog met België verenigd. Daar had hij intensief contact met Quetelet, de grondlegger van de wetenschappelijke statistiek. Op het ministerie doorliep Lobatto verschillende rangen, waarna hij in 1828 werd benoemd tot arrondissements-ijker te Delft. Hij was inmiddels getrouwd met Clara de Leon (geb. 1805) en ging wonen aan het Oude Delft 148. Het echtpaar kreeg acht kinderen, van wie er enigen jong zijn overleden.

Dit eerste verblijf in Delft heeft slechts enkele jaren geduurd; hij keerde naar Den Haag terug als "adviseur voor maten en gewigten" en als inspecteur voor het IJkwezen. In die kwaliteit maakte hij deel uit van de Commissie-Lipkens, die zich in 1838 naar "le mètre des Archives" in Parijs begaf om de standaardisatie te bevorderen van "het pond en de elle".

Diezelfde Lipkens (1782 - 1847) was de grondlegger en eerste directeur van de Koninklijke Akademie en het was op diens voordracht dat Lobatto er tot hoogleraar werd benoemd. Deze keerde naar Delft terug en betrok het pand Koornmarkt 71, thans gerestaureerd en bewoond door een lid van Delfia Batavorum. De twintigjarige geschiedenis van de Akademie is weinig verheffend. Zij leed onder de vaagheid van haar doelstelling, ondervond weinig medewerking van het parlement, werd niet gevoed - zoals haar opvolgster - door een wèl georganiseerd middelbaar onderwijs en werd vooral in de latere jaren verscheurd door interne tegenstellingen. Dat Lobatto hier toch bevrediging vond in zijn werk en zich met onze stad verbonden voelde blijkt bij voorbeeld uit het feit, dat hij in 1847 de uitnodiging om hoogleraar in Utrecht te worden, van de hand wees. Lobatto ontwikkelde zich in zijn Delftse jaren tot een eminent en internationaal bekend mathematicus. Hij werd benoemd tot lid van de Akademie van Wetenschappen te Amsterdam en de universiteit te Groningen verleende hem een doctoraat honoris causa.

Als wij trachten enkele opmerkingen te maken over de betekenis van Lobatto als wiskundige dan treft allereerst een veelzijdigheid van aandacht die in onze tijd van specialisatie niet meer mogelijk is. Hij had veel belangstelling voor de toepasbaarheid der mathesis, ontwierp in 1841 voor minister Rochussen een conversieplan, redigeerde van 1826 tot 1849 het *Statistisch Jaarboekje*, leverde door zijn sterftetafels bijdragen tot de levensverzekeringswiskunde, vertaalde boeken over astronomie en over kartografie, schreef ook een artikel over de stabiliteit van het evenwicht van drijvende balken. In 1839 publiceerde hij een benaderingsformule voor de inhoud van een vat, een onderwerp uit de "roei- en peilkunde". Van zijn *Leerboek der regtlignige en sphaerische driehoeksmeting* (1843) werd na zijn heengaan de derde druk bewerkt door de Leidse hoogleraar P. de Geer, die drie jaar leraar was geweest aan de pas opgerichte HBS te Delft.

Lobatto's bekendste leerboek was *Lessen over de hogere algebra* (1845), her-

haaldelijk bewerkt en herdrukt, het laatst als "tiende volledig herziene druk" in drie delen (1929, 1924, 1926) door de befaamde Delftse hoogleraar Schuh. Behalve deze en andere leerboeken schreef Lobatto een vijftigtal artikelen, oorspronkelijke bijdragen over verscheiden onderwerpen - getallenleer, infinitesimaalrekening, mechanica - in binnen- en buitenlandse tijdschriften, veelal in het Frans.

Toen de Akademie in 1864 werd opgeheven kon Lobatto als "honorair hoogleraar" aan de Polytechnische School zijn onderwijs voortzetten. Hij overleed op 9 februari 1866 na een korte ziekte. De Delftsche Courant wijdde haar voorpagina vier dagen later aan een hooggestemde en welgeschreven necrologie. Lipkens, zijn opvolger Simons en zelfs de zeer omstreden latere directeur Keurenauer, zijn welbekend in de Wippolderwijk. Aan de grootste Nederlandse - en Delftse - wiskundige uit het midden der vorige eeuw is zelfs geen zijstraatje gewijd

O. Bottema.

(Met dank aan de Gemeentelijke Archiefdienst en de Dienst van het IJKwezen, beide te Delft).

KLOOSTER SION: EEN SOLIDE STUDIE

De bekende radio-commentator en leider van "Hersengymnastiek" Jan J. van Herpen - nu gepensioneerd - heeft in het geschiedkundig tijdschrift "Spiegel Historiae" de volgende, zeer lovende, bespreking gewijd aan het in 1981 in onze serie-uitgave verschenen boek van dr. B.A. Vermaseren: "Het klooster 'Sancta Maria in Monte Sion' tussen Delft en Rijswijk, (1433 - 1574)".

Dit is een boek in de serie-uitgave van het Genootschap Delfia Batavorum, waarin al eerder verscheen "De Kartuziers en hun Delftse kloosters".

De oorsprong van "Sancta Maria in Monte Sion" houdt sterk verband met het religieus reveil dat op het einde van de 14de eeuw met succes door Geert Grote opgezet was. Het is niet onwaarschijnlijk dat het ontstaan van een Gemeenschap der Broeders van het Gemene Leven in Delft in verband staat met de reis die Geert Grote in 1380 door het bisdom Utrecht maakte. Hij bezocht toen ook Delft. In 1401 verzocht het stadsbestuur aan het centrum van de beweging, het Heer Florenshuis in Deventer, enige Broeders te zenden. Twee jaar later kwam een klein gezelschap onder leiding van Leonard van Echt zich vestigen in een door de stad ter beschikking gesteld woonhuis aan de westzijde van de Oude Delft, dat bekend werd als Hieronymusdal. De tweede prior Pieter Gerritsz. bracht de Devoten er in 1411 toe de Regel te aanvaarden van de Penitenten der Derde Orde van St. Franciscus en (omdat de Tertiarissen geen echte kloosterlingen waren) in 1418 tot de Reguliere Kanunniken van St. Augustinus. Maar niet alle leden van het Hieronymusdal gingen met het voorstel van Gerritsz. akkoord zodat er een splitsing ontstond. De regulieren stichtten in 1437 een klooster in 's-Gravenzande en in 1433 een klooster in het ambacht Rijswijk: Sancta Maria in Sion. Alle goederen uit het Hieronymusdal namen ze mee maar in 1436 besliste een scheidingsgericht dat ze alles weer netjes moesten teruggeven.

Een kroniek van Sion bestaat helaas niet. We weten slechts dat in 1445 de kloosterlingen nog bezig waren met het optrekken van hun behuizing. Ze hebben het overigens in de 16de eeuw slecht getroffen. In 1545 brandde hun convent af. Men heeft nog pogingen tot wederopbouw gedaan maar in 1572 brak de Opstand uit en de leden van de gemeenschap moesten vluchten. In 1573 maakten de Spanjaarden die het beleg voor Leiden sloegen van Sion een versterking. In 1574 lieten de Delvenaars de schansen van Sion afbreken. Met dat jaartal zou dr. Vermaseren zijn studie hebben kunnen afsluiten. Maar zijn boek werd dubbel zo dik omdat hij er een belangwekkend hoofdstuk aan toevoegt met de titel "Wat gebeurde met de landerijen van Sion na de ondergang?" En omdat hij zich bij de beantwoording van die vraag niet tot Sion beperkt brengt hij op lezenswaardige wijze ordening in de verwarrende omstandigheden die na die 1e april 1572 (Den Briel) plotseling ontstonden. Kloosterlingen vluchtten, calvinisten kwamen terug. De Staten van Holland gingen maatregelen nemen om aan geld voor het verzet te komen. Geestelijke goederen werden onteigend en zelfs verkocht. De kloosterlingen kregen alimentaties, dat wel. Wat Sion betreft geven drie afrekeningen van rentmeesters een tamelijk goed inzicht in de opbrengst en lasten der goederen en in de genoemde alimentaties.

Zoals gezegd: een kroniek van Sion bestaat er niet. Men mag aannemen dat het een contemplatieve en studieuze gemeenschap geweest is waarin het vroomheidsideaal van de Moderne Devoten, die eigenlijk de grondslag voor het klooster gelegd hadden, dicht benaderd werd. Men had weinig contact extra muros. Een grote gemeenschap zal het niet geweest zijn. In 1576 kwamen 12 namen op de alimentatielijst voor, in 1581 leefden nog 11 conventuelen, in 1583 nog 10 en in 1600 nog 2 van wie één al lang gehuwd was.

Dit boek is een solide studie van een auteur van wie we weten hoezeer hij thuis is in de 16de eeuw en hoezeer hij de weg weet in archieven.

In een Verantwoording zegt hij dat het boek ontstaan is door een vraag uit 1972 van mevrouw Buschkens wanneer het klooster Sion precies gesticht was. Vermaseren raakte zo in de ban van het onderwerp dat het boek (naar mijn gevoel na ongelooflijk veel bronnenonderzoek waarbij mevrouw Buschkens geholpen heeft) tien jaar later gereed kwam maar dan ook met aanzienlijk meer dan alleen de niet eens zo geweldig boeiende geschiedenis van een klooster maar met ook een uitgebreide studie over de hoogst merkwaardige en ingewikkelde tijd die ontstond na die plotselinge eerste april, toen watergeuzen landgeuzen werden, vol papenhaat gingen plunderen, onrust brachten in het Hollandse gebied, getemd althans ingepast moesten worden en er een nieuwe staatsorde moest ontstaan waarop men niet was voorbereid met als belangrijkste punt de secularisatie van kloostergoederen (na het wegvallen van het kanoniek recht) teneinde geld bijeen te krijgen voor het voeren van de oorlog. Wat Sion opleverde moet overigens niet veel geweest zijn.

Vermaserens boek besluit met een samenvatting in het Nederlands (wat veel meer moest gebeuren) en in het Duits. Opmerkelijk daarin is de trieste mededeling dat men kort voor Kerst 1979 bij draineringswerkzaamheden op de funderingen van Sion stiet, dat hals-over-kop een plattegrond getekend kon worden, dat het dus een uitermate belangrijke opgraving had kunnen worden, maar dat in januari 1980 een grondige haastige sloop plaatsvond.

Jan J. van Herpen.

DELFTS MEDISCH VERLEDEN: DENEN IN DELFT

De mogelijkheid om zich snel en zorgeloos van het ene land of de ene stad naar het c.q. de andere te verplaatsen is heden bijna vanzelfsprekend.

Ook het wetenschappelijk "verkeer" is niet meer aan plaats of tijd gebonden. De congresagenda's, de medische inclus, zijn het gehele jaar meer dan gevuld en het aantal internationale medische wetenschappelijke bijeenkomsten per jaar is onvoorstelbaar groot en vinden over de gehele wereld plaats.

Hoe anders was dit nog maar enkele decennia geleden. En dan spreken we nog niet eens over de vele problemen, voorbereidingen en gevaren, die het reizen een paar eeuwen eerder met zich meebracht.

Studiereizen binnen onze landsgrenzen, laat staan daarbuiten, waren toen meestal slechts weggelegd voor de kapitaalkrachtigen en vergden soms vele jaren.

Deze peregrinatio's of ook wel Grands Tours geheten beperkten zich tot Europa; meestal waren zij gericht op Frankrijk, waar men aan de oude universiteiten van Parijs, Angers en Montpellier, alsmede in Italië, in de tempels der wetenschap te Padua en Bologna, zijn kennis verrijkte en wetenschappelijk contacten maakte.

Was de trek van de Nederlandse intelligentia in de 17e en 18e eeuw, zoals gezegd, vooral gericht op de universiteiten in Italië en Frankrijk, de Scandinavische studenten richtten zich bij hun studiereizen in de eerste plaats op de Duitse universiteiten en die, welke vanaf het laatste kwart van de 16e eeuw in ons land waren ontstaan. Hierbij namen de universiteiten van Leiden en Franeker een belangrijke plaats in.

Zoals nu nobelprijswinnaars en pioniers op medisch wetenschappelijk terrein de trekpleisters zijn van congressen en vergaderingen, toen waren, voor wat ons land betreft, figuren als De la Boë Sylvius (1614 - 1672) en een eeuw later Herman Boerhaave (1668 - 1738) dé figuren, naar wier colleges men in groten getale uit binnen- en buitenland samenstroomde.

Per jaar lieten zich vele tientallen studenten uit onder meer Zweden, Denemarken, Polen, Rusland en Engeland in het Album Studiosorum van de Nederlandse universiteiten inschrijven hetzij om te promoveren, hetzij om colleges te volgen en wetenschappelijk onderzoek te doen.

Boerhaave werd niet voor niets door zijn grote leerling Albrecht von Haller de *Communis Europa Praeceptor* - de leermeester van geheel Europa - genoemd. Vele van de rondreizende studiosi hielden van hun verblijf in het buitenland nauwkeurig aantekening bij in een dagboek. Kritische beschouwingen over de aard en het karakter van bepaalde personen of groepen mensen worden hierin vaak afgewisseld door droge opsommingen van uitgaven voor maaltijden, logies in herbergen, het huren van paarden en betalingen voor vervoer per trekschuit of diligence.

Uit veiligheidsoverwegingen reisde men vaak in groepjes tegelijk, zoals de Deense schrijver van een "Rejsebog", Holger Jacobson, hoogleraar in de geografie en geschiedenis aan de universiteit van Kopenhagen, die in gezelschap van zijn twee neven Caspar en Christopher Bartolin op 30 mei 1674 uit Denemarken vertrok voor een reis naar Nederland.

Caspar, pas negentien jaar oud en toch reeds, dankzij zijn vader, professor in

de filosofie, zou in 1680 hoogleraar in de geneeskunde worden aan de universiteit van Kopenhagen.

In het reisboek van Jacobaeus wordt uitvoerig melding gemaakt van het bezoek dat het gezelschap, onder leiding van de Leidse hoogleraar in de botanie Arnoldus Seyen, aan Delft bracht, waar zij bezochten: "hominem ingeniosum, sed illiteratum, nomine Leuenhug" (Van Leeuwenhoek).

"Ik zag", vertelde Jacobaeus verder: "verschillende microscopen, die hij zelf gemaakt had en wel zò zuiver, dat zij bij allen bewondering hadden gewekt. Daardoor heb ik met Caspar en Christopher Bartholinus en Professor Seyen het volgende gezien:

1. Bloed, ingesloten in een langwerpig glas, dat bestond uit kleine, zuivere bolletjes, die naar alle kanten heen en weer en op en neer bewogen. Bovendien werd het serum drijvend in het bloed bekeken.
2. Ook haren, van binnen hol, bestonden uit bolletjes, om te zwijgen van steenen, nagels, huid, allerlei soorten hout; haren, die uit de snor van een kat getrokken waren, hadden in doorsnede een holte, als van een kanon.
3. Verder hebben wij vliegen en bijen en andere kleine diertjes door de microscopen bekeken".

Dezelfde dag bezochten de vreemdelingen met hun hooggeleerde vriend het rareitienkabinet van de Delftse stadsmedicus Hendrik D'Acquet, waar zij behalve oude en nieuwe penningen en allerlei schelpen ook zagen: "de Eieren van verschillende dieren, waaronder tamelijk zeldzame waren. De eieren van een krokodil, van schildpadden en van slangen".

De verzameling van D'Acquet, waarvan ook Van Leeuwenhoek gebruik maakte voor zijn onderzoekingen, was een van de beroemdste en bekendste in zijn soort.

Tenslotte werd ook het Theatrum Anatomicum bezocht, dat eveneens een grote verzameling bevatte van ondermeer opgezette dieren, waaronder een rinosceros, een tijger en een steenbok.

Op 21 maart 1675 vertrokken Jacobaeus en de gebroeders Bartolini uit ons land om hun reis voort te zetten naar Frankrijk. Hiermede was een einde gekomen aan een studiereis door ons land, waarin het bezoek aan Delft een belangrijke plaats had ingenomen.

Dr H.L. Houtzager.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 4

maart 1983

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door ons medelid prof. ir. M. Gout te Delft, getiteld:

SYMBOLIEK VAN DE GOTISCHE KATHEDRALEN IN FRANKRIJK.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 3 maart 1983 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtsoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20 uur.

THEMA

“De Gothische kathedraal is als een boek in steen en glas, waarin het middeleeuws religieuze denken is vastgelegd. Niets is alleen maar decoratie, alles is symbool, waarvan we helaas de taal niet meer verstaan”.

Victor Hugo.

Van de elfde tot de veertiende eeuw heeft zich in Europa een geloofstrijd afgespeeld, die als achtergrond de herleving van het Griekse denken en zijn verhouding tot het Christendom had. Vanaf 1020 begint vanuit de bisschoppelijke school van Chartres de poging de leer van Plato en Aristoteles (het Platonisme) met het Christendom tot een synthese te brengen. De Fransen ontlenen een groot deel van deze kennis van de Griekse filosofen aan hun contacten met de Arabische universiteiten in Spanje, terwijl Rome met deze Islamitische wereld in oorlog was !

In de Franse kathedralen is deze herleving van het Platonisme in allerlei details duidelijk zichtbaar. Ook het Pythagorisme, de getallenleer van de oude Grieken, speelt een belangrijke rol in de vorm van het ons ook nu nog bekende theorema: $3^2 + 4^2 = 5^2$.

Door de studies van de literatuur van de school van Chartres, die in de genoemde drie eeuwen verscheen, is de aan de Franse kathedralen toegepaste symboliek geen geheel gesloten boek meer, zoals in de tijd van Victor Hugo.

Spreker is hoogleraar bouwmethodiek aan de afdeling Bouwkunde van de Technische Hogeschool Delft. Sedert 1946 is hij bezig met het thema van de wiskundige symboliek in de architectuur in het algemeen, later meer toegespitst op de toepassing van Neo-Platonisme en Pythagorisme in verschillende perioden van de architectuurgeschiedenis. De laatste tien jaar is hij vrijwel uitsluitend bezig met de symboliek van de Middeleeuwse kathedralen.

AGENDA

Het bestuur verwacht voorts nog in de komende maanden het volgende programma te realiseren:

- donderdag 14 april : dr. A.C.G.M. Eyffinger over Hugo de Groot (1583 - 1650).
- dinsdag 3 mei : dr. ir. J.J. Raue over de Heilige Geestkapel aan de Oude Delft.
- juni : excursie.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mevr. H.E. Fraase Storm-van de Werken, Vermeerstraat 5, Delft.

Prof. ir. M. Gout, Hendrik Marsmanlaan 19, Delft.

Mevr. G.J. Gout-Nap, Hendrik Marsmanlaan 19, Delft.

C.J. van Haaften, Oosteinde 134a, Delft.

Drs. J.M.P. Kempen, Oude Delft 30, Delft.

Mevr. R. Kempen-Laumen, Oude Delft 30, Delft.

Ir. C.A. Kuysten, Broekmolenweg 3, Rijswijk.

Mevr. J. La Brijn, Paulus Buysstraat 69, Delft.

J.W. de Leeuw, Buitenwatersloot 206, Delft.

Mevr. A.J. Manders-Henraad, Westvest 99, Delft.

Mevr. A.P. Meerpoel, A. van Schendelplein 68, Delft.

A. Mul, A. van Schendelplein 68, Delft.

Mr. D. Müller, Molenweg 13, Mijnsheerenland.

Prof. dr. ir. P. Penning, Charlotte de Bourbonstraat 4, Delft.

Dr. A. Schors, Weteringlaan 16, Delft.

A. Steinmeier, Frederik Hendrikstraat 77, Delft.

Prof. dr. ir. C.J. Verhagen, Nassaulaan 1, Delft.

H.B. Vos, Coenderstraat 2, Delft.

Mevr. H.E. Vos-Mikx, Coenderstraat 2, Delft.

Namens het bestuur:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

Een causerie over een specifiek Delfts onderwerp, alsmede de gelegenheid een unieke collectie aardewerk van lokale bodem te bezichtigen: dat waren twee factoren die voor een massale toeloop naar het Prinsenhof zorgden. Dat gebeurde op woensdag 2 februari op een avond die georganiseerd werd door onze vereniging in samenwerking met de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof in Delft.

Naar schatting meer dan tweehonderd belangstellenden hebben daar geluisterd naar een onderhoudende inleiding van aardewerk-expert drs R.-A. Leeuw, directeur van het museum, zulks in het kader van de tentoonstelling "Delft, cultuur en maatschappij (1667 - 1813)".

Wat moet worden verstaan onder het begrip "Delfts aardewerk"? De inleider gaf daarvan een duidelijke definitie. Het is: "kwaliteitsaardewerk met een crèmekleurige scherf (het materiaal, de keramiek), met een neerslag van witdekkend tinglazuur en meestal gedecoreerd, zoals dat in de tweede helft van de zeventiende eeuw in Delft en ook in andere plaatsen is geproduceerd". Uitgaande van deze stelling schetste de heer Leeuw de ontstaansgeschiedenis van het Delftse produkt. Daarbij dient dan in de eerste plaats te worden vastgelegd, dat aardewerk niet identiek is aan porcelein. Daarover bestaat tot op de dag van vandaag een wijdverbreid misverstand. Aardewerk is gebakken klei, die bedekt wordt - via verhitting in een oven - met een laag ondoorzichtige glazuur. Porcelein wordt vervaardigd uit kaolien en heeft een harde, witte scherf, die gedekt wordt met een doorzichtige glazuur.

Hoewel de Delftse aardewerkindustrie in het tweede kwart van de zeventiende eeuw haar hoogtepunt beleefde, werd voordien ook al aardewerk gemaakt, namelijk majolica en rood aardewerk, respectievelijk vervaardigd door pottenbakkers en plateelbakkers, die in aparte gilden waren georganiseerd.

Uitvoerig schetste de inleider het proces dat leidde tot de overschakeling op het Delftse aardewerk, dat zijn bekendheid verkreeg door de blauw-witte decoratie, in eerste aanleg geïnspireerd op Chinese en Japanse motieven, later gevarieerd naar Europese smaak, wat een ietwat pikante chinoiserie opleverde. Het zou in het kader van deze terugblik te ver voeren om, zoals de heer Leeuw deed, stap-voor-stap de ontwikkeling, maar ook de neergang, van de Delftse aardewerkindustrie te volgen. In de catalogus van de tentoonstelling in het Prinsenhof kan men daarover door artikelen van de heren Van Dam en Leeuw uitvoerig worden geïnformeerd. Belangwekkend daarbij is het te vermelden dat zij daarin nieuwe feiten omtrent de fabrieken en de onderscheidene medewerkers aan het licht hebben gebracht.

In de pauze bestond gelegenheid de unieke historische collectie, voor een deel bijeengebracht via opgravingen die in Delft hebben plaats gevonden, te bezichtigen.

G.G. Kunz.

BIBLIOTHEEK - AANWINSTEN

- 576 GEWICHTEN in BEELD. 18 Afbeeldingen uit de Oudheidskamer van het IJKwezen te 's-Gravenhage. Arnhem, 1977.
- 577 DIENST van het IJKWEZEN, een metrologische dienst. Z. pl., 1979.

- 578 LUTZ, EVERT, Een Kerk van honderd jaar. Gedenkschrift t.g.v. het 100-jarig bestaan v.d. Burgwalkerk te Delft, 23-8-1882-1982. Delft, z.j.
- 579 HOUTZAGER, Dr. H.L., en PALM, Drs. L.C. (red), Van Leeuwenhoek herdacht. Bundeling van voordrachten gehouden t.g.v. 350ste geboortedag van Antoni van Leeuwenhoek. Serie uitgave van het Genootschap Delfia Batavorum nummer 8. Amsterdam, 1982.
- 580 HOOGENBERK, Dr. Ir. E.J., en VERBRUGGE, B.D., Bedreigde Gebouwen, Delft 1840 - 1940. Delft, 1982.
- 581 RAUE, J.J., De stad Delft. Vorming en ruimtelijke ontwikkeling in de late Middeleeuwen. Delft, 1982.
- 582 BOHEEMEN, F.C. van, en HEIJDEN, Th.C.J. van der, De Delftse Reederijders. 'Wij rapen gheueucht'. Amsterdam, 1982. Serie uitgave van het Genootschap Delfia Batavorum, nummer 9, Amsterdam, 1982.
- 583 De Nederlandsche Leeuw, Tent. t.g.v. de herdenking van het 75-jarig bestaan v.h. Kon. Ned. Gen. voor geslacht- en wapenkunde, 21 juni t/m 10 aug. 1958, Museum 'Het Prinsenhof', Delft.
- 584.1 DE STAD DELFT, cultuur en maatschappij van 1667 tot 1813. Tent. in het Sted. Mus. 'Het Prinsenhof' te Delft. Tekst. 18-12-1982 - 27-2-'83. Delft.
- 584.2 idem, afbeeldingen. Delft, 1982.
- 52 ROTTERDAMS JAARBOEKJE, 1982.
- 138 LEIDS JAARBOEKJE, 1982.
- 483 BOER, Dr. D.E.H. de, (eindred.), Bodemonderzoek in Leiden. Jaarverslag 1981. Leiden, 1982.

C. Marico-Groenewegen.

MATEN EN GEWICHTEN

Onlangs is verschenen deel 3 van de reeks publikaties van het P.J. Meertens-Instituut te Amsterdam, te weten: J.M. Verhoeff, "De oude Nederlandse maten en gewichten".

Dit boek biedt het meest volledige overzicht tot nu toe van de maten en gewichten die vroeger in ons land in gebruik geweest zijn, met daarnaast de omrekening ervan in de huidige metrieke waarde. Verder is achterin het werk een woordenlijst opgenomen waarin nader op de herkomst, de betekenis en de verspreiding van de verschillende maat- en gewichtsaanduidingen wordt ingegaan. Het boek telt 148 bladzijden en kost f. 18,50 (in Nederland inclusief verzend-

kosten). Het is rechtstreeks te bestellen bij het P.J. Meertens-Instituut, Postbus 19888, 1000 GW Amsterdam. (tel. 020 - 234698).

DE PESTEPIDEMIE VAN 1557 - 1558

In februari 1558, thans 425 jaar geleden, was het leven binnen de muren van Delft lamgeslagen door één van de vreselijkste uitbarstingen van pest die de stad in zijn wurgende greep hield.

Mogelijk tengevolge van de droge zomer van 1556 kreeg de pest in de zomer van het daarop volgende jaar kans de kop op te steken. Boeren, die hun waren in de stad te koop aanboden, zouden de ziekte hebben overgebracht. Het volk echter weet de plaag aan allerlei wonderbaarlijke en onheil-voorspellende gebeurtenissen.

Zo was in maart 1557 een komeet aan de hemel verschenen en uit haar loop door de dierenriem en tussen de sterrenbeelden heen, was het voor de astroloog duidelijk dat droogte, hongersnood en pest op komst waren.

Niet veel goeds voorspelde ook de ziekelijke neiging der Delftse jeugd om "begravenisje te spelen" en velen hadden dit niet zonder bange voorgevoelens waargenomen.

Juist in de tijd waarin de ziekte het felst woedde, dus in februari 1558, arriveerde Pieter van Foreest, die door de Delftse overheid als stadsdoctor beroepen. Zijn entrée in de stad toonde hem al dadelijk wat hem te wachten stond.

Van de Haagpoort, waardoor hij de stad binnenkwam, tot de Oude Kerk waar zijn gastheer, zijn neef De Huyter, woonde kwam hij zevenmaal een lijkstoet tegen.

Aan deze pestepidemie wijdde Van Foreest vele bladzijden in zijn "Observationes", welke pagina's in zijn omvangrijk werk in 1982 in een Duitse vertaling verschenen onder de titel: "Die Delfter Pest von 1557 nach den Beobachtungen von Petrus Forestus", van de hand van Ralph Burri.

Het is een uitgave in de reeks Zürcher Medizingeschichtliche Abhandlungen, Neue Reihe nr. 151, uitgegeven bij Juris Druck Verlag Zürich.

De zorgvuldig afgewogen vertaling wordt voorafgegaan door een korte biografie van Foreest.

Niet alleen is dit boek een aanwinst voor de medisch-historicus, maar ook de in de Delftse geschiedenis geïnteresseerde leden van het Genootschap Delfia Batavorum zullen deze eenvoudige doch verzorgde uitgave weten te waarderen.

Dr H.L. Houtzager.

EEN BESCHRIJVING ANNO 1612 VAN DELFT (I)

Er zal naar alle waarschijnlijkheid niet één lid van onze vereniging zijn dat niet weet dat Van Bleyswijck in 1667 en Boitet in 1729 een beschrijving van de stad Delft tot stand brachten. Minder bekend echter is het feit, dat zij in dit opzicht een voorganger hadden, die zich al in 1567 heeft bezig gehouden met een inventarisatie en beschrijving van gewesten en steden in "alle de Nederlanden".

Deze auteur was Ludovico Guicciardini, van afkomst een Italiaanse edelman uit Florence, die zich in 1541 - hij was toen 20 jaar - in Antwerpen vestigde, waar toentertijd veel familieleden van hem woonden. Vermoedelijk was hij in de eerste jaren van zijn verblijf in de Scheldestad werkzaam in het familiebedrijf, dat zich had gespecialiseerd in de handel in graan, wijnen en verfstoffen. Maar de zaken gingen, door de troebelen in de Zuidelijke Nederlanden en door de economische teruggang van Antwerpen, niet zo best. Dat zal wel de reden zijn geweest dat Guicciardini zijn maatschappelijk heil in een andere richting ging zoeken. Hij werd schrijver en dat bleek bepaald geen onfortuinlijke bezigheid te zijn. Hij steeg tot welstand en aanzien en daaraan deed het feit, dat hij enkele malen met de justitie in aanraking kwam blijkbaar geen afbreuk. Zo werd hij verdacht van medeplichtigheid aan een moordaanslag op een Antwerpse koopman, later werd hij op het matje geroepen vanwege zijn scherpe aanvallen op de belastingplannen van Alva. In zijn laatste levensjaren - hij stierf in 1589 - maakte hij nog twee keer kennis met Vrouwe Justitia: één keer daarvan omdat hij een relatie had met de failliete Spaanse koopman d'Anastro, wiens knecht Jean Jaureguy in 1582 een aanslag pleegde op Willem van Oranje.

Het eerste grote en belangrijkste werk van Guicciardini was de in het Italiaans gestelde "Descrittione di M. Lodovico Guicciardini Patritio Fiorentino di tutti i Paesi Bassi, altrimenti detti Germania Inferiore". Het werd in 1567 uitgegeven door de Antwerpse drukker G. Silvius en beleefde verscheidene herdrukken, terwijl het ook werd vertaald in het Frans, Duits, Engels en Latijn. Pas in het begin van de zeventiende eeuw waagde een Nederlandse drukker zich aan een Hollandse versie. Dat was de Amsterdammer Willem Jansz, die zich later Blaeu zou gaan noemen. Deze editie verscheen in 1612, onder de titel "Beschrijvinghe van alle de Nederlanden anderssins ghenoeemt Neder-Duytslandt" door M. Lowijs Guicciardine, Edelman van Florencen: Oversien ende vermeerdert meer dan de helft by denselven Autheur: Met alle de Landt-Caerten der voorseyde Landen, ende vele Contrefeytselen der Steden natuerlyck ghetrocken. Overgheset in de Nederduytsche spraeke door Cornelius Kilianum. Nu wederom met verscheden Historien ende aenmerckingen vermeerdert ende verciert door Petrum Montanum. Met een zeer wytloopighe Tafel van de ghedenckweerdichste dinghen. T'Amsterdam, gedruckt by Willem Jansz., woonende op het Water*) in de vergulde Sonnewyser Anno 1612.

*) Het Damrak.

Het boek opent met een overzicht van de geschiedenis van Lotharingen en van Brabant, met uiteraard de meeste aandacht voor Antwerpen. Daarna volgen de gewesten met de belangrijkste plaatsen daarin: Gelderland, Friesland, Groningen, Holland, Utrecht en Zeeland, om te besluiten met Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Luxemburg en Luik.

Zorgvuldigheid was niet de sterkste kant van Guicciardini's schrijverschap, wat ook wel blijkt uit de eerste, in het Italiaans gestelde, drukken. Pas toen de vermaarde meester-drukker Plantijn zich, als opvolger van Silvius, met de herdrukken van het boek ging bezig houden kwam daarin verbetering. Er werden aanvullingen en correcties in aangebracht van de hand van Petrus Montanus (de Gentenaar Pieter van den Berghe) en van de vertaler-corrector Cornelis van Kiel (ofwel Kiliaan - Kilianus). Plantijn gaf het boek echter niet in de landstaal uit. Dat gebeurde, zoals gezegd, door Willem Jansz. Blauwe, die naam genoot als uitgever van werken van Hooft, Roemer Visscher en Van den Vondel.

Van deze, uit 1612 daterende, Beschrijvinghe, verscheen enkele jaren geleden bij Fibula-Van Dishoeck een luxueus uitgevoerde herdruk in facsimile, met verguld-gestempelde imitatie-leren band. Delft wordt beschreven op de pagina's 203 tot en met 206. Het is geen uitgebreid relaas en ook niet zo nauwkeurig. Het is vooral toegesneden op anecdotische voorvallen en bijzonderheden. Elke beschrijving van gewest of plaats gaat vergezeld van een eigentijdse illustratie en/of plattegrond.

In een volgend artikeltje zal iets worden geciteerd uit Guicciardini's visie op de geschiedenis van Delft.

(De gegevens voor deze bijdrage werden ontleend aan de inleiding bij de facsimile-uitgave van dr. H.H. Zwager).

G.G. Kunz.

Dit portret uit de achttiende eeuw zou een afbeelding zijn van Guicciardini op gevorderde leeftijd. Uit een recent onderzoek zou echter zijn gebleken, dat het een portret van zijn oom Luigi Guicciardini is. Noch over het een noch over het ander bestaat dus zekerheid.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 5

april 1983

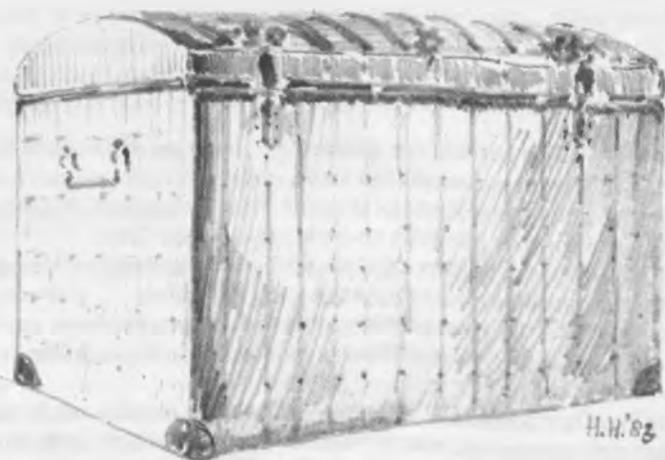
Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het voorlopig bestuur van de vereniging Vrienden van "Het Prinsenhof" alhier, uit te nodigen voor een lezing te houden door ons medelid dr. A.C.G.M. Eyffinger te Voorburg, getiteld:

HUGO DE GROOT

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 14 april 1983 in de Historische Zaal van het stedelijk museum "Het Prinsenhof", Sint Agathaplein 7 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

In de pauze zal er gelegenheid zijn de in het museum ingerichte tentoonstelling over Hugo de Groot te bezichtigen.

(zie elders in dit convocaat).

THEMA

Hugo de Groot: een alom bekend Nederlander - maar een gevierd vaderlander, nee. Een volksheld is hij nimmer geweest. In brede lagen van de bevolking is zijn nagedachtenis zelfs lang vervloekt geweest. Want terwijl men hem in heel Europa verheerlijkte om zijn wetenschappelijke en literaire gaven, hield men bij ons vast aan het beeld van de gehate Arminiaan. Maar vergeten is hij nooit, ook in zijn vaderland niet. En in de volksoverlevering zal zijn naam voor altijd verbonden blijven aan de spectaculaire ontsnapping in 1621, een cruciaal moment in een leven met welhaast tragische kanten. Toch zijn het na al die eeuwen niet in de eerste plaats de anekdoten uit zijn leven die de herinnering levendig houden. De vele herdenkingsacticiteiten dit jaar dankt hij aan zijn geschriften.

Is er een verklaring te geven voor het onmiddellijke en blijvende internationale succes van zijn hoofdwerken? Valt er een eenheid te ontdekken in die talloze publikaties op zo vele terreinen? Wat zag De Groot zelf als zijn 'levenswerk' en hoe hebben later eeuwen daarover geoordeeld? Kunnen al die boeken en vele duizenden brieven ons nog iets leren over zijn persoon, zijn gezinsleven? Welke claim kunnen wij in Nederland leggen op deze auteur van meest Latijnse werken over internationale problematiek? En tenslotte: Delft. Enkel zijn geboortestad - of heeft het hem nog iets meer kunnen meegeven?

Hugo de Groot na 400 jaar: vragen te over !

Spreker heeft klassieke talen gestudeerd in Leiden en is aan de Universiteit van Amsterdam gepromoveerd op het proefschrift "Grotius poeta. Aspecten van Hugo Grotius' dichterschap". Thans is hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Grotius Instituut te 's-Gravenhage.

HUGO DE GROOT-TENTOONSTELLING

Op 10 april 1983 zal het 400 jaar geleden zijn dat Hugo de Groot in Delft werd geboren. Ter herdenking van dit feit vindt, onder auspiciën van een nationaal herdenkingscomité in het stedelijk museum "Het Prinsenhof" te Delft een tentoonstelling plaats over het leven en werk van Hugo de Groot.

De tentoonstelling zal worden opgebouwd tegen de achtergrond van de politieke en maatschappelijke omstandigheden in de Republiek.

Het eerste gedeelte van de expositie geeft een beeld van het leven van Hugo de Groot. Hierbij komen naast familie en vrienden ook zijn verschillende woonplaatsen aan de orde.

Centraal in de tentoonstelling staat het thematisch overzicht van de verschillende takken van wetenschap, waarin Hugo de Groot zich heeft onderscheiden. Daarbij zullen, naast de belangrijkste werken van Hugo de Groot en zijn tijd-

genoten ook de plaats en functie van de wetenschap in de zeventiende eeuw aandacht krijgen.

Met het slotgedeelte van de tentoonstelling wordt gepoogd een indruk te geven van de beoordeling van Hugo de Groot door-de-eeuwen-heen. Ook de talrijke Grotius-herdenkingen in de afgelopen 400 jaar krijgen hier een plaats.

Een boekwerk met bijdragen van een aantal specialisten op de gebieden waaraan de naam Hugo de Groot onlosmakelijk verbonden is, zal de tentoonstelling begeleiden.

De tentoonstelling zal worden gehouden van 9 april tot 12 juni 1983.

NATIONALE HERDENKING HUGO DE GROOT

Onder auspiciën van het nationaal herdenkingscomité wordt tevens een plechtige herdenkingsbijeenkomst georganiseerd, die zal plaatsvinden op zaterdag 9 april 1983 in de Nieuwe Kerk van Delft, in aanwezigheid van H.K.H. Prinses Juliana.

De plechtigheid begint om 15.00 uur en zal tot omstreeks 16.30 uur duren. Na een welkomstwoord door de burgemeester van Delft en de opening door de voorzitter van het Nationaal Comité zal een herdenkingsrede worden uitgesproken door prof. dr. S. Dresden, oud-president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, en een toespraak worden gehouden door rechter T.O. Elias, voorzitter van het Internationaal Gerechtshof.

De plechtigheid zal muzikaal worden opgeluisterd; bovendien zal Henk van Ulsen uit het literaire werk van Hugo de Groot voordragen.

De bijeenkomst wordt besloten met een kranslegging bij Grotius' graf.

Voor zover er nog kaarten beschikbaar zijn kunnen deze, alleen schriftelijk, worden aangevraagd bij het Bureau Stedelijke Activiteiten, Postbus 78 te Delft. Mocht u een kaart krijgen dan dient u die mee te brengen en vóór 14.30 uur uw zitplaats in de kerk te hebben ingenomen.

VRAAG EN AANBOD

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het genootschap en niet voor de handel.

Het bestuur beslist over het al of niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangeboden.

Gevraagd: De convocaten jg. 1 nrs. 1, 3 en 6; jg. 2 nrs. 4, 8 en 9; jg. 3, nrs 2 - 7; jg. 4, nr. 5; jg. 5, nr. 6/7.

Dr. ir. J.J. Raue, Prof. Evertslaan 110, Delft.

AGENDA

Het bestuur verwacht nog in de komende maanden het volgende programma te realiseren:

- dinsdag, 3 mei : dr. ir. J.J. Raue over de Heilige Geestkapel aan de Oude Delft.
 vrijdag 10 en
 zaterdag 11 juni : excursie naar Amersfoort.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- H.W. Ankersmit, Van Speykstraat 1, Delft.
 Mevrouw W.M. Ankersmit-ter Horst, Van Speykstraat 1, Delft.
 J. Engel, Groenstraat 99, Prinsenbeek.
 R. Erkelens, Oosteinde 184, Delft.
 R.H.M. Overdijk, Jan Campertlaan 187, Delft.
 Mevrouw J.J. Penning-Segers, Charlotte de Bourbonstraat 4, Delft.
 IJ.R.H.J. Roosjen, Bagijnhof 25, Delft.
 Mevrouw A.J. Visser-Schooneveldt, Henri Dunantlaan 81, Delft.

Namens het bestuur,
 F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

Voor een eivolle zaal in "Abtswoude" hield prof. ir. M. Gout, hoogleraar in de bouwmethodiek aan de Technische Hogeschool alhier, op donderdag 3 maart een boeiende causerie over "Symboliek van de gotische kathedralen in Frankrijk".

Van de Duitse filosoof Immanuel Kant is de uitspraak: "de Westeuropese mens bestaat bij de gratie van de dubbele boekhouding; hij is opgevoed in het Grieks-filosofische denken en hij belijdt het christendom dat het Griekse denken als heidendom verwerpt". Uit deze, uit de vroege middeleeuwen voortspruitende, controversie heeft zich in de elfde eeuw in Frankrijk, als een spontaan fenomeen, de Gothiek baangebrosen en in drie eeuwen een machtige ontwikkeling doorgemaakt. In de gotische kathedralenbouw manifesteert zich de synthese van het Platonisch-Aristotelesiaanse denken met het christelijke (latijnse) be-

lijden. Als "verbinding" tussen deze twee stromingen moet de invloed van het Griekse denken op de islamitische filosofie - zoals die op de islamitische universiteiten in Zuid-Spanje werd uitgedragen en die sterke invloed uitoefende op de Fransen - bepaald niet onderschat worden. Vanaf de elfde eeuw is, onder invloed van het platonisch denken, in Frankrijk gepoogd die idee van synthese te verwezenlijken. Het resultaat daarvan ziet en herkent men onmiddellijk in de kathedralen die uit die periode dateren. Als een van de opmerkelijkste kenmerken duidde prof. Gout aan, dat in deze kerkgebouwen de herkomst van de symboliek in de tempel van Salomo duidelijk aanwijsbaar is, als symptoom ook van het dualistisch denken. De voorbeelden daarvan zijn legio. Zo bij voorbeeld de twee pilaren van de tempel (1 Kon. 7, 15 : 22) die het mannelijk (actief) element en het vrouwelijk (passief) element symboliseren. Andere voorbeelden uit het (neo-) platonistisch denken waarin het dualisme gestalte krijgt zijn volgens de inleider de oer-elementen vuur/lucht - aarde/water, man-vrouw, licht-donker, zomer-winter, zon-maan enz.

Dit dualisme komt men zo ook tegen in het verschil in de torens van de kathedralen. Pas later, in het christelijk denken, doet de symboliek van de Drie-eenheid (die op zichzelf de synthese is van het dualistisch beginsel) haar intrede.

De symboliek van het Pythagorisme - de getallenleer der Grieken - heeft men toertertijd ook consequent doorgevoerd in de "decoratie" van de kathedralen: gebaseerd op het stelsel $3^2 + 4^2 = 5^2$ en veelvouden daarvan. De triangulatuur en kwadratuur, met de synthese daarvan (de vijfhoek en vijfpuntige ster) treft men aan in de ramen en raamrozetten, in de beeldhouwwerken van portalen, balkons, triforia, tympanen enz.

Dit alles illustreerde prof. Gout met een aantal magnifieke dia's, die na de pauze geheel waren toegespitst op de kathedraal van Amiëns, het mooiste vroeg-gothische bouwwerk van Frankrijk. De bouw, volgens plannen van Robert de Luzarches, duurde van 1220 tot 1270.

G.G. Kunz.

BESCHRIJVING ANNO 1612 VAN DELFT (II)

In het vorige convocaat werd een en ander medegedeeld over de levensloop van Ludovico Guicciardini, de in Antwerpen wonende en werkende Italiaan, die in 1567 een voor die tijd uitvoerige beschrijving te boek stelde van gebieden en steden in onze landstreken: Nederland en België. De titel van dit werk luidt: Beschryvinghe van alle de Nederlanden: anderssins ghenoeemt Neder-Duytslandt. De vertaling uit het Italiaans was toevertrouwd aan Cornelis Kilianus (Van Kiel), verbonden aan het bedrijf van Plantijn, de vermaarde Antwerpse drukker-uitgever. De Noordnederlandse uitgave van 1612, tot stand

gekomen op de drukpers van Willem Jansz. te Amsterdam, werd herzien door Petrus Montanus (Pieter van den Bergh), die een aantal correcties aanbracht en, ter actualisering van het boek, enige stukken aan de tekst toevoegde.

Guicciardini begint zijn hoofdstuk over Delft met enkele regels over het ontstaan van de stad. "Delft is alsoo gheenaemt van de watergracht die van de Mase derwerfts gheleydt wordt: want men heet hier ghemeynlijck Delft dat men anders een gracht noemt". De stadsbrand van 1536 komt er even summier van af: "..... een seer jammerlijck ongeluck toeghekomen, want den brandt met een ongheval daer in slaende, heeft het meeste deel verbrandt, tot den inwoonderen seer groote schade: die deselve niet te min wederom hebben naderhandt opgebouwt vernieuwt ende verfraeyt". De anecdotische bijzonderheid van de zich opofferende ooievaars, die met hun kroost in de vlammen omkwamen ontbreekt uiteraard niet: "..... soo heeft men ten lesten ghesien, dat d'oude heur jonghe met uytgespreyde vloghelen hebben bedeckt, als willende die behoeden ende beschermen: ende gheenszins begheerende die te overleven, zyn alsoo t'samen met de jonge verbrandt". Heel in het kort - tien regels - vermeldt de schrijver iets over de lakenindustrie en de bierbrouwerijen. Dat was Montanus echter toch te beknopt: hij voegde er een kolom aan toe over de brouwerijen, wier eigenaren zich op slimme wijze veilig stelden tegenover schuldenaren.

De brouwers belegden hun geld onder meer in "groene Weyden, schoone Hofsteden, Bogaerden ende Tuynen, die ook somtijds bij transporte van hare schuldenaers krijghende, die zij langhe geborgt hadden, dat zij lichtelijck deden, siende dat zij niet verliesen konden. Soo dat zij wel swarte schuldtoecken hadden, de rijkste gheacht zijnde onder haer die meest soodanighe toecken hadden, wetende waer op".

Montanus memoreert ook de moord op "de Prince van Orangien, Wilhelmus van Nassaue, hooghloffelijcke gedachtenisse, dierlijck vermoort van eenen Borgoignon Barthasar Gerards den thienden July 1584, nae de noen van zyne maeltijdt komende doorschoten, waervan hy terstont ghestorven".

Zonder zich te bekreunen om chronologie vertelt Montanus daarna over het beleg van Delft door Albrecht van Beieren, de herbouw na de stadsbrand en over het klooster Koningsveld.

Guicciardini komt dan zelf weer aan bod met een uitvoerig verhaal over de beruchte wederdoper David Jorisz en over "vermaerde mannen als Joos Sasbout, groot Doctoer in beyde Rechten, verkozen van keyser Karel den vijfsten tot Cancelier van Ghelderlandt", diens zoon Arnout Sasbout, "president des Secreten Raedts" en Cornelis Musius "proost van Sint Aghten, een bezonder deuchdelijck ende gheleert man, groot Theologien ende lustich Poete".

De kaarten in de beschrijving van de Nederlanden - zowel in de uitgaven van Plantijn van 1581, 1582 en 1588, als van Willem Jansz van 1612 - zijn door Guicciardini vervaardigd en duidelijk geënt op kaarten voorkomende in de ste-

denatlas van Braun en Hogenberg. (zie nr. B. van 't Hoff, "De oude plattegronden van de stad Delft, uitgave Nijgh en Van Ditmar).

G.G. Kunz.

DELFT EN DELFLAND VOOR DE GROTE RAAD VAN MECHELEN

Op 7 oktober is een werkgroep amateur-rechtshistorici op het Gemeente-archief te Delft in nauwe samenwerking met het Hoogheemraadschap Delfland een onderzoek gestart naar zaken betreffende de Delftse magistratuur, Delftse burgers en instellingen, die voor de Grote Raad van Mechelen zijn gebracht hetzij in eerste aanleg hetzij in beroep, alsmede de sententies. Ook de zaken betreffende het Hoogheemraadschap en de onder dit schap resulterende dorpen en steden en hun inwoners zullen in het onderzoek betrokken worden, hoewel ten aanzien van deze categorie een zekere afbakening gemaakt is.

De Grote Raad van de hoogste rechterlijke instantie in de vijftiende en tot op het einde van de zestiende eeuw (1580) voor de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden tezamen en tot op het einde van de achttiende eeuw voor de Zuidelijke Nederlanden alleen.

Geld en godsdienst, de hervorming van de belastingen, droegen bij tot het uitbreken van de 80-jarige oorlog, die leidde tot de scheiding tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden in de tachtiger jaren en de afzwering van Philips II in 1581.

Tussen 1435 en 1445 is de Raad gegroeid uit de Hofraad van de Bourgondische hertogen en kwam dus als een rechterlijke afdeling naast de Hofraad te staan. Bij de ordonnantie van 1473 werden zijn zelfstandigheid, organisatie en bevoegdheden vastgesteld. In het begin volgde de Raad de vorst op zijn omzwervingen, later in 1504 besloot Philips de Schone de Raad permanent te vestigen in Mechelen.

Van het archief van de Grote Raad is veel bewaard gebleven, het berust grotendeels in het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

Het doel van de werkgroep is een uitgave tot stand te brengen, die niet alleen een compilatie van alle op bovengenoemde zaken betrekking hebbende dossiers bevat maar ook de resultaten van een nader onderzoek in de archieven van de Gemeente, van het Hoogheemraadschap en van de plaatsen, die vallen binnen het territoir van het Hoogheemraadschap naar de achtergronden van de betrokken partijen en de vermelding van eventueel aldaar aanwezige stukken betreffende bovenvermelde zaken.

Deze werkgroep heeft zich als zodanig geformeerd na een cursus "oud-schrift", die door het Gemeente-archief van Leiden in 1974 was georganiseerd. De ver-

worven kennis wilde de groep gaarne in praktijk brengen. Zo bestudeerde de groep onder leiding van drs. R.J.C. van Maanen, wetenschappelijk archiefmedewerker van het Gemeente-archief Leiden, bronnen betreffende de economische geschiedenis en de rechtsgeschiedenis van de stad Leiden. Dit onderzoek resulteerde in een tweetal publikaties.

Na beëindiging van deze werkzaamheden was de werkgroep op zoek naar een nieuw onderzoeksterrein. Na contacten met prof. mr. J.Th. de Smidt, hoogleraar oud-vaderlands recht aan de juridische faculteit te Leiden, besloot de groep haar werkterrein te verleggen naar de Grote Raad. Onder leiding van mr. L.J.J. Huybregts en mevr. drs. P.C.M. Schölvinck, medewerkers van prof. De Smidt resp. te Amsterdam en te Leiden, werd de uitgave "Leidenaren voor de Grote Raad" samengesteld, die in 1981 is verschenen als deel 6 van de nieuwe reeks in de reeks "Verzamelen en bewerken van de jurisprudentie van de Grote Raad" o.l.v. prof. mr. J.Th. de Smidt. Er zijn nog enkele exemplaren voorradig op het Gemeente-archief Leiden, Boisotkade 2 A, 2311 TZ Leiden. (f. 30,-).

Gedurende het winterseizoen 1981/82 heeft de groep met drs. B.N. Leverland, adjunct-archivaris van het Gemeente-archief Leiden, als leidende figuur zich bezig gehouden met de milieuproblematiek (i.z. de waterverversing) in Leiden in de 17e en 18e eeuw.

Het in oktober 1982 gestarte onderzoek wordt begeleid door mevr. drs. P.C.M. Schölvinck. Gedurende de herfst-, winter- en voorjaarsmaanden komt de werkgroep eenmaal in de veertien dagen op de donderdagavond bijeen in het Gemeente-archief te Delft om de werk- en onderzoeksresultaten te bespreken. Wij hopen over enige tijd Delft en Delfland te kunnen verblijden met de resultaten van onze noeste arbeid.

P.C.M. Schölvinck.

EXCURSIES "HOLLAND"

De historische vereniging "Holland" houdt haar voorjaarsbijeenkomst annex excursie op zaterdag 23 april in Amsterdam. Op het programma staat een bezoek aan de Amsterdamse havens en omgeving.

De zomer-excursie is vastgesteld op zaterdag 27 augustus. Dan zal een bezoek worden gebracht aan Heusden en Geertruidenberg.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

- Nummer 6/7

- mei/juni 1983

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor de volgende bijeenkomsten:

- op dinsdag 3 mei voor een lezing in en over de Heilige Geestkapel;
- op dinsdag 17 mei voor een excursie naar het stadhuis;
- op dinsdag 7 juni voor een lezing over Amersfoort;
- op vrijdag 10 juni en zaterdag 11 juni voor een excursie naar Amersfoort.

Voor de excursie en de daarmee samenhangende lezing ontvangt U geen aparte convocaat meer.

EERSTE LEZING

Ons medelid dr.ir. J.J. Raue te Delft zal voor ons een lezing met dia's houden, getiteld:

DE HEILIGE GEESTKAPEL

Hoewel er al verschillende malen is gepubliceerd over de geschiedenis van de kapel van de Heilige Geestzusters op de hoek van de Oude Delft en de Nieuwstraat-zuidzijde, zijn nog steeds niet alle raadsels over het verleden van dit in het Delftse stadsbeeld zo karakteristieke monument opgelost.

Dit bleek vooral, toen een vijftiental jaar geleden een onderzoek moest worden ingesteld naar de toestand waarin de fundering van het gebouw verkeerde. Op allerlei plaatsen onder de vloer en rondom het opgaande muurwerk bleken zich onverklaarde resten van voorgangers van de huidige kapel ónder de grond te bevinden. Ook een nadere beschouwing van de manier, waarop de kapel op oude stadsplattegronden is afgebeeld, levert problemen op.

Aan de hand van een aantal dia's van onder meer oude tekeningen zal gepoogd worden, een uitbreiding aan de al bekende bouwgeschiedenis te geven. Hierbij zal bovendien aan de orde komen de situering en de functie van de verschillende Heilige Geest-instellingen in het gedeelte van de binnenstad, gelegen tussen de Oude Kerk en de Peperstraat.

Spreker, oud-bestuurslid van ons genootschap, is verbonden aan de Technische Hogeschool Delft, sector Restauratie (Bouw- en Bewoningsgeschiedenis); bovendien leidt hij mede een architectenbureau.

De werkzaamheden, die hij als gevolg van de laatste functie gedurende een lange periode in de binnenstad heeft verricht, hebben in 1982 geleid tot de publikatie van een proefschrift: "De Stad Delft, vorming en ruimtelijke ontwikkeling in de late Middeleeuwen".

Deze bijeenkomst zal dus plaatsvinden op dinsdag 3 mei 1983 in de Heilige Geestkapel, Oude Delft 118 te Delft.

Aanvang 20 uur.

EERSTE EXCURSIE

Ter gelegenheid van het IXe lustrum van onze vereniging ging in 1980 is, dankzij bijdragen van de leden van ons genootschap, de Delftse bevolking een blijvende herinnering aan dat lustrum aangeboden in de vorm van een gedenkraam in het gerestaureerde stadhuis. Het is er echter tot nu toe steeds niet van gekomen om als genootschap dit raam eens te gaan bekijken. De mogelijkheid daartoe wordt nu geschapen op dinsdag 17 mei 1983 om 19.00 uur. Afhankelijk van de belangstelling zal de heer W. Romberg ons ook andere gedeelten van het stadhuis laten zien. De rondleiding zal ongeveer een uur in beslag nemen.

U kunt zich voor deze excursie opgeven door bijgaande antwoordkaart voor woensdag 11 mei 1983 op te sturen naar de penningmeesteresse van ons genootschap, Charlotte de Bourbonstraat 10 te Delft.

Aan de excursie zijn geen kosten verbonden.

TWEEDE LEZING

Vooruitlopend op de jaarlijkse excursie zal drs. B.G.J. Elias een lezing met dia's houden, getiteld:

WANDELING DOOR DE GESCHIEDENIS VAN AMERSFOORT.

Amersfoort is een der oudste steden van ons land. Het verkreeg stadsrechten in 1259, slechts enkele jaren dus na Delft. In de inwendige twisten, die het bisdom Utrecht teisterden, speelde Amersfoort een belangrijke rol. Betekenis verwierf de stad door de produktie van en de handel in bier en door de lakenweverijen.

De inleider zal zich ook bezighouden met de stedenbouwkundige ontwikkeling, met name die in de middeleeuwen en voorts zijn causerie uitbreiden tot de huidige stand van zaken in Amersfoort.

Spreker is directeur van het Oudheidkundig museum Flehite te Amersfoort.

Deze lezing zal zoals gezegd plaatsvinden op dinsdag 7 juni 1983 in het Zusterhuis van het ziekenhuis Bethel, Reinier de Graafweg 5 te Delft.

Aanvang 20 uur.

TWEEDE EXCURSIE

Op beide excursiedagen, 10 en 11 juni, zal in de ochtenduren eerst het museum Flehite worden bezocht. Het is gevestigd in drie van de vermaarde muurhuizen en het bevat een interessante collectie voorwerpen e.d. betreffende oud-Amersfoort en de gouw Flehite. In aansluiting hierop gaan wij een kijkje nemen in het aan de overzijde van Flehite gelegen St. Pieters- en Bloklands Gasthuis. Dit is een van de oudste instellingen van weldadigheid in Amersfoort en dateert uit omstreeks 1379. Van het gehele complex zijn nog het zogenaamde "mannendeel" en de kapel overgebleven. Het "mannendeel" heeft, dank zij de goed bewaarde inventaris, zijn oorspronkelijke, vroeg zestiende eeuwse, karakter gaaf behouden.

Onder deskundige leiding zal vervolgens een stadswandeling worden gemaakt, die haar eindpunt heeft in Hofje Armen de Poth, alwaar in de "celsusterenkamer" een eenvoudige broodmaaltijd zal worden geserveerd. Dit Armenhuis stamt uit het begin van de vijftiende eeuw. Een en ander zal met een korte inleiding nader worden toegelicht, waarna een bezoek wordt gebracht aan de regentenkamer, de oude broodbakkerij, die nog tot 1962 in gebruik was, en de St. Rochuskapel.

Het programma wordt besloten met een korte wandeling naar en een bezoek aan de St. Joriskerk, een typische hallenkerk met drie beuken, waarvan de oorsprong dateert uit 1248 en die in 1534 haar tegenwoordige vorm verkreeg.

De koster zal tijdens het bezoek een en ander over de geschiedenis van de kerk vertellen, terwijl nog de mogelijkheid wordt nagegaan of in die tijd het orgel kan worden bespeeld. In de Gerf- of Consistoriekamer staat dan tenslotte de thee voor ons klaar.

Het programma voor beide dagen ziet er dan ook als volgt uit:

- 8.30 uur: Vertrek - precies op tijd ! - van de Paardenmarkt.
- 9.45 uur: Koffiepauze in Harmelen (Commanderije de Kloosterhoeve).
- 11.00 uur: Bezichtiging van museum Flehite en St. Pieters Gasthuis.
- 12.00 uur: Stadswandeling.
- 13.15 uur: Lunch in Hofje Armen de Poth, Coninckstraat/hoek Pothstraat, ingang Pothstraat.
- 14.00 uur: Rondleiding.
- 15.00 uur: Korte wandeling naar de St. Joriskerk.
- 15.30 uur: Bezoek St. Joriskerk, gevolgd door het gebruiken van een kopje thee.
- 16.45 uur: Vertrek naar Delft.
- 18.00 uur: Aankomst Paardenmarkt.

De kosten van dit uitstapje bedragen 40 gulden per lid en 42,50 gulden per introduc e, alles inbegrepen. Maximale deelneming per dag 50 personen. U kunt zich voor een van deze tochten opgeven tijdens de op 3 mei te houden bijeenkomst (de lezing van dr.ir. Raue) of door bijgaande antwoordkaart ingevuld toe te zenden aan de penningmeesteresse van het Genootschap Delfia Batavorum, Charlotte de Bourbonstraat 10, 2628 BN Delft, onder gelijktijdige overmaking van het totale verschuldigde bedrag op postrekening 58.73.45 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft. De uiterste inschrijfdatum is 30 mei a.s.

Voor personen, die buiten Delft woonachtig zijn, bestaat de mogelijkheid te worden afgehaald van het NS-station aan de Van Leeuwenhoeksingel. Ten einde de bus precies om 8.30 uur van de Paardenmarkt te kunnen laten vertrekken zal deze (privé)auto niet langer aan het station wachten dan tot 8.15 uur. Indien u van deze service gebruik wenst te maken, wilt u dit dan mededelen op de antwoordkaart ?

Namens het bestuur,
F.M. van Leeuwen, voorzitter,
A.J.H. Rozemond, secretaris.

OULDHEIDKUNDIGE WERKGEMEENSCHAP DELFT (O.W.D.)

Zoals u wellicht bekend is uit diverse krantenberichten is eind 1982 de O.W.D. opgericht, met het doel de activiteiten op archeologisch gebied binnen Delft te bundelen.

De doelstelling van de O.W.D. luidt als volgt:

- a. het verzamelen van gegevens over en het bestuderen van de materiële nalatenschap. Zij tracht aan de hand van deze nalatenschap inzicht te geven in cultuurhistorie, vroegere leefwijzen en culturele processen;
- b. het verenigen van allen die actief zijn op dit gebied.

Als belangrijkste taak ziet de groep het opgraafwerk. Daarnaast wil men proberen dit in te passen in het stads- en tijdbeeld d.m.v. archief- en literatuuronderzoek. Een opgraving moet een geheel vormen en niet alleen maar graven en potjeskijken. Daarom wil men eerst een inventarisatie maken van gebieden, die in aanmerking komen voor opgravingen en daarin prioriteiten stellen.

Het graafwerk wordt per duidelijk omschreven project en onder projectnaam begeleid door een projectleider van de O.W.D. Het archief- en literatuuronderzoek wordt begeleid door een projectleider van Delfia Batavorum.

Is het project in een stadium gekomen dat er een goede lezing over te houden is, dan zal Delfia Batavorum deze in zijn programma zien in te passen.

Als startproject is, op verzoek van de Coördinatie Commissie Archeologie van de gemeente Delft i.v.m. nieuwbouw gekozen het Heilige Geest-kerkhof.

Daarvoor worden 2 à 3 medewerkers gezocht voor archief- en literatuuronderzoek. (Enige) kennis van oud-schrift is niet noodzakelijk, maar zal wel gemakkelijk zijn.

Degenen, die belangstelling en tijd voor dit project hebben, kunnen zich wenden tot de secretaris van ons genootschap, p/a Oude Delft 169 te Delft (tel.: 015 - 133111) of tot het secretariaat van de O.W.D., p/a Nieuwelaan 76 te Delft (tel.: 015 - 783138).

VRIENDEN PRINSENHOF

Op vrijdag 9 april hield de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof te Delft, die precies een jaar geleden werd opgericht, in het museum haar eerste jaarvergadering. De voorzitter van het voorlopige bestuur, dr.ir. F. Hekker, gaf een exposé van de opzet en doelstellingen der vereniging. Hij legde er de nadruk op dat er een uitstekende vorm van samenwerking bestaat met Delfia Batavorum, aan wier steun en stimulans de jonge vereniging, die nu circa 175 leden telt, veel te danken heeft. In de daarop volgende discussie werd aan de vereniging o.m. de vraag voorgelegd of zij mede pogingen in het werk wil stellen om de gerenommeerde Prinsenhofconcertreeks voor Delft te doen behouden.

Het voorlopige bestuur kreeg bij acclamatie een definitieve vorm.

TERUGBLIK

Een lezing in het Prinsenhof betekent altijd een volle zaal en zeker als er bovendien gelegenheid is een tentoonstelling te bezoeken. De voordracht van dr. A.C.G.M. Eyffinger over Hugo de Groot op 14 april, onder auspiciën van onze vereniging en van de Vereniging van vrienden van Het Prinsenhof, vormde daarop geen uitzondering.

De inleider belichtte de vele facetten van de genialiteit en het vakmanschap van het "Delfts orakel". De Groot was een vaardig en produktief literator, een scherpzinnige jurist, een toegewijde en principiële theoloog, een knap, maar niet tactvol politicus en een niet tot zijn recht komende diplomaat. Als groot, integer en gezaghebbend Europeaan, geestelijke erfgenaam van Erasmus, heeft De Groot op fundamentele zaken zijn stempel gezet, dat na drie eeuwen nog in grote lijnen aanvaardbaar en herkenbaar is.

In zijn kinderjaren gold De Groot als een wonderkind, dat op achtjarige leeftijd al latijnse gedichten schreef en als elfjarige jongen in Leiden ging studeren. Zijn politieke carrière leek veelbelovend (pensionaris van Rotterdam), totdat de godsdiensttwist tussen Gomaristen en Arminianen, waarbij hij tegenover Maurits de partij van de Arminianen (Remonstranten) koos, hem ten val bracht. Uitvoerig ging de heer Eyffinger in op de theologische en juridische activiteiten van De Groot, tot uiting komend in een stroom van boeken, waaruit zijn sociaal-bewogen en humanistische instelling spreekt. Hij bepleitte een reglementering van de oorlog, via oorlogsrecht, wilde de oorzaken van oorlogen wegnemen, zocht de eenheid der kerken. De Groot was als mens niet gemakkelijk, niet voor zichzelf noch voor anderen. Mede daardoor mislukte hij in feite als diplomaat. Hij betoonde zich weinig subtiel in zijn optreden, was ook eerzuchtig en veeleisend en dat heeft ook invloed op zijn naaste omgeving en zijn gezin gehad.

Tenslotte kon toch ook de inleider niet om de befaamde kist, waarin De Groot uit slot Loevestein vluchtte, heen. Via enkele citaten uit een desbetreffende

briefwisseling tussen De Groot en zijn broer Willem over de verdwijning c.q. de verblijfplaats van de boekenkist breide spr. een ludiek slot aan zijn betoog, dat met overhead-projectie werd toegelicht. In de pauze bestond gelegenheid de knap gearrangeerde en overzichtelijke expositie te bezichtigen.

G.G. Kunz.

Voorafgaande aan deze activiteit had op zaterdagmiddag 9 april in de Nieuwe Kerk een herdenkingsbijeenkomst plaats, waarop ook het bestuur van onze vereniging vertegenwoordigd was. Bij deze gelegenheid legde prinses Juliana een krans bij het monument van Hugo de Groot.

BOEK HUGO DE GROOT

Ter gelegenheid van en als begeleiding tot de in het Prinsenhof ingerichte tentoonstelling is er een begeleidende "catalogus" verschenen in het Nederlands en in het Engels.

De Nederlandse versie, getiteld: Het Delfts orakel Hugo de Groot, 1583 - 1645, telt 148 bladzijden en is rijkelijk geïllustreerd.

De Engelse versie, getiteld: Hugo Grotius, a great European, bevat 103 pagina's met enkele afbeeldingen.

De boeken zijn te verkrijgen aan de balie van het museum en kosten f. 18,50, resp. f. 16,50 per stuk.

VRAAG EN AANBOD

Deze rubriek is uitsluitend bestemd voor leden van het genootschap en niet voor de handel. Het bestuur beslist over het al dan niet opnemen van de ingezonden vragen en aanbiedingen en aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het aangeboden.

Gevraagd:

Documentatie en voorwerpen met betrekking tot de Tweede wereldoorlog in het algemeen en Delft in het bijzonder.

R. Roosnek, Meermanstraat 10, 2614 AJ Delft, tel.: (015) - 12 68 25 ('s avonds).

GENEALOGISCHE DAG PROMETHEUS

Op zaterdag 29 oktober a.s. organiseert de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool te Delft, ter gelegenheid van haar tienjarige bestaan, een Nationale Genealogische Dag in Delft.

Deze bijeenkomst is bestemd voor alle genealogen in Nederland die kennis willen nemen van moderne ontwikkelingen in de genealogie. Rond dit thema vinden een negental lezingen plaats, waarvan vier overzichtslezingen en vijf parallelezingen. In de overzichtslezingen, die voor alle deelnemers worden gehouden, worden de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:

- Historisch overzicht van de genealogie.
- Delft en haar bewoners in heden en verleden.
- Toekomstige ontwikkelingen in de genealogie.
- Ontmoetingen met het verleden onder hypnose.

De parallelezingen, die twee keer worden gehouden en waaruit de deelnemers een keuze kunnen maken, handelen over:

- Militaire archieven.
- Iconografie en klederdrachten.
- Genealogie en erfelijkheidsleer.
- Genealogie en demografie.
- Het ontstaan van namen.

Alle lezingen worden door vooraanstaande deskundigen verzorgd (bij het ter perse gaan van dit nummer waren de namen nog niet definitief bekend).

Daarnaast zal er een informatiemarkt zijn met stands van genealogen, genealogische verenigingen, archieven, antiquariaten e.d. Verder worden er demonstraties gegeven waarbij de mogelijkheden van de computer voor de genealogie worden getoond.

Het programma zal op een speelse en luchtige wijze worden gebracht.

Het programma begint om 10.15 uur en eindigt omstreeks 16.30 uur. De deelnemersprijs bedraagt f. 12,50 per persoon (excl. lunch). Indien gewenst, kunnen deelnemers voor f. 6,— per persoon een lunch gebruiken.

Telefonisch kunnen inlichtingen worden verkregen bij de Genealogische Vereniging Prometheus, Lorentzweg 1, 2628 CJ Delft; telefoonnummers: 015 - 785189 en 786600.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 8

september 1983

Ingang van het Prinsenhof

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor de eerste bijeenkomst van ons genootschap in het seizoen 1983 - 1984, die zal worden gehouden op woensdag 21 september 1983 in de Historische Zaal van Het Prinsenhof, St. Agathaplein 1 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

Deze bijeenkomst zal staan in het teken van de presentatie van het boek

BALTHAZAR GERARDS, MOORDENAAR EN MARTELAAR

geschreven door onze oud-stadgenoot Nanne Bosma, zulks naar aanleiding van de moord op prins Willem van Oranje op 10 juli 1584, het volgend jaar dus vier eeuwen geleden.

Na de pauze zal mr. F.W. van den Berg een causerie houden over ons volkslied, het "WILHELMUS".

THEMA

In 1984 zal het 400 jaar geleden zijn dat prins Willem van Oranje in het Prinsenhof in Delft door Balthazar Gerards werd vermoord.

In de loop van dit en zeker van het volgende jaar zullen tal van manifestaties in ons land en ook in België de herdenking van deze gebeurtenis omlijsten.

Ook op publicitair gebied staat ons in Nederland in die maanden het een en ander te wachten. Vandaar dat het Genootschap Delfia Batavorum heeft gemeend reeds nu met een boek daarover te moeten verschijnen. Derhalve zal op woensdag 21 september a.s. de presentatie plaats hebben van het tiende deel in de serie-uitgaven van Delfia Batavorum, getiteld:

BALTHAZAR GERARDS **Moordenaar en Martelaar.**

Dit alleszins lezenswaardige en rijk-geïllustreerde boek (met enige nauwelijks bekende en zelfs onbekende afbeeldingen van deze moord en van andere aanslagen op de Prins) is van de hand van ons medelid Nanne Bosma, een oud-stadgenoot die een diepgaande studie heeft gemaakt van deze tragische gebeurtenis in onze vaderlandse historie.

De heer Claude de Kemoularia, ambassadeur van Frankrijk in ons land, heeft zich bereid verklaard het eerste exemplaar in ontvangst te nemen. Daarna zullen exemplaren worden aangeboden aan mr. R.M. Gallas, burgemeester van Delft, aan de auteur, de heer N.J. Bosma, en aan de subsidiegever, de Culturele Gemeenschap Delft. Ons medelid, drs. R.-A. Leeuw, directeur van Het Prinsenhof, zal de bijeenkomst opluisteren met het bespelen van de klavecimbel.

Gezien het rijk gevarieerde programma zal de bijeenkomst precies om 20,00 uur aanvangen.

Na de pauze zal mr. F.W. van den Berg te Rotterdam een korte causerie houden over ons volkslied.

Iedereen wordt geacht het eerste couplet van het Wilhelmus te kennen, al is het de vraag of dit ook nog wel opgaat voor de jongere generatie. Hoe is het echter gesteld met de kennis van de overige 14 coupletten van ons Volkslied?

Omtrent de tijd van het ontstaan en de persoon van de dichter bestaat nog steeds verschil van mening.

Van de muziek staat de herkomst vast. Oorspronkelijk een loopliedje voor militairen heeft de melodie door een staande menigte gezongen gaandeweg zijn maat verbreed: "Zoals de preek de moeder is van onze welsprekendheid, zo mag de psalm de vader van onze muziek heten".

Over deze onderwerpen en over de tekst zal de inleiding gaan, die echter wegens de beschikbare tijd beperkt zal moeten blijven.

De spreker heeft zich als amateur verdiept in de geschiedenis van het Oranjestad-huis.

HET BOEK ZELF

De ledenprijs van het boek van de Prins en zijn moordenaar kon laag worden gehouden en bedraagt slechts vijftien gulden per exemplaar.

Gezien het korte tijdsbestek tussen het moment waarop dit convocaat onze leden bereikt en de dag waarop het boek wordt gepresenteerd, heeft het geen zin gelegenheid te geven tot intekening op deze uitgave.

Vandaar dat de volgende regeling is getroffen:

- Het boek wordt in de pauze van de bijeenkomst op woensdag 21 september in Het Prinsenhof aan de leden ten verkoop aangeboden aan de boekentafel in de Historische Zaal.
- Voorts zal het verkrijgbaar zijn, vanaf 22 september, aan de balie van het Gemeente-Archief, Oude Delft 169.
- Tenslotte: het wordt, zolang de voorraad strekt, ook aangeboden op de bijeenkomsten van het Genootschap die in het seizoen 1983-1984 zullen worden gehouden.

Degenen die niet in de gelegenheid zijn van een van de drie genoemde mogelijkheden gebruik te maken kunnen het boek bestellen door f. 20,50 per exemplaar, inclusief verzendkosten, over te maken op girorekening nr. 5 8 7 3 4 5 ten name van "Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum" te Delft, onder vermelding van "Boekje Balthazar Gerards". Na ontvangst van het verschuldigde bedrag wordt het bestelde toegezonden.

AGENDA

De bijeenkomsten na deze zijn vastgesteld op:

- Eind oktober : E.J. Bult over archeologie in Midden-Delfland.
 28 november : Na de jaarvergadering F.M. van Leeuwen over iconografie van Delft.
 10 januari : J.W. Moerman over de dichter Poot.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mevr. E.S.G. Bentvelzen, Boerderijstraat 50, Delft.

Ir. W. Freling, Voorstraat 66, Delft.

J. Hagenouw, Phoenixstraat 56, Delft.

Mevr. J. Hagenouw-Staal, Phoenixstraat 56, Delft.

Mevr. C. van der Meijden, Artemisstraat 80, Delft.

R. Oertel, Buitenwatersloot 306, Delft.

Mevr. M.Y.G. Overdijk-Duysker, Jan Campertlaan 187, Delft.

Mevr. M.S. Simoniccige, Hugo de Grootstraat 212, Delft.

Mevr. E. Swiers-van den Akker, Buitenwatersloot 4, Delft.

J.C. Tukker, J.J. Slauerhofflaan 99, Delft.

Mevr. J. Tukker-Beversluis, J.J. Slauerhofflaan 99, Delft.

Namens het bestuur:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

De bekende, uit de middeleeuwen daterende, kapel op de hoek van de Oude Delft en de Nieuwstraat - van oorsprong de kapel van de Heilige Geestzusters - heeft in de loop der tijden de meest uiteenlopende bestemmingen gehad. Opgezet als onderdeel van het Heilige Geesthuis - een stadsinstelling waarin alleenstaande vrouwen een soort kloosterleven leidden - waarin missen werden opgedragen, werd de kapel na 1572 voor allerlei profane doeleinden gebruikt. Zo was het gebouw een tijdlang opslagplaats voor munitie en ander militair materieel. Daarbij en daarna diende het ook als pakhuis voor allerlei goederen, tot de Technische Hogeschool als huurder optrad om de kapel te benutten als aula. Daartoe moesten ingrijpende verbouwingen en restauraties worden uitgevoerd. Nadat de nieuwe aula in de T.H.-wijk in gebruik was genomen hield de Vrijz. Hervormde gemeente er haar kerkdiensten tot in 1972, het jaar waarin de St. Hippolytusparochie, wier kerk aan de Voorstraat werd afgebroken, er haar intrek nam. In 1977 werd de kapel eigendom van de stichting St. Hippolytus-kapel, die daarin nu haar erediensten houdt.

Over ontstaan, op- en neergang van de kapel, over de bouwkundige aspecten, restauratiewerkzaamheden enz. hield dr. ir. J.J. Raue op dinsdag 2 mei in de bomvolle kapel een causerie, die het karakter droeg van een uitvoerige toelichting bij een groot aantal dia's. Veel van deze illustraties hadden betrekking op de geografische situering van de kapel, via stadsplattegronden van o.a. Van

Deventer, Guicciardini, Braun en Hogenberg, Blaeu, Kaart Figuratief en op de onderzoeken die tijdens de restauratiewerkzaamheden in 1965 door de heer Raue waren verricht en waarbij hij tot opmerkelijke conclusies kwam. De belangrijkste daarvan zijn, ten eerste, dat er een grachtje door de Nieuwstraat heeft gelopen in het verlengde van de Voldersgracht, ten tweede, dat er - vóór de huidige kapel - op die plaats een ouder pand heeft gestaan. Grond- en funderingsonderzoek heeft dat duidelijk aangewezen. Daarbij werden de resten van een deel van een spaarboog aangetroffen in de funderingen van de scheidingsmuur tussen kapel en Meisjeshuis.

Met de bouw van de kapel werd in het begin van de vijftiende eeuw een begin gemaakt. De stadsbrand van 1536 verwoestte het bouwwerk zodanig dat alleen de muren en de vroegere toren bleven staan. Na tal van verbouwingen en voorzieningen, die het gebouw bepaald niet ten goede kwamen, hadden in 1910 en 1923 belangrijke restauraties plaats. Muurscheuren wijzen echter uit, dat er nog altijd werking zit in de fundering, iets wat met het intensieve verkeer geen wonder is.

G.G. Kunz.

"ONS" RAAM IN HET STADHUIS

Hoogtepunt van de viering van het negende lustrum van ons genootschap in 1980 in de Waalse kerk was de aanbidding aan de Delftse burgerij van een gebrandschilderd gedenkraam, bestemd om te worden aangebracht in het toen volop in restauratie zijnde stadhuis. De kosten van dit raam, ontworpen door de heer Fokker van het restauratiebureau Kruger, waren bestreden uit bijdragen van de leden van onze vereniging. Bij de aanbidding werd de toezegging gedaan dat te zijner tijd - dat wil zeggen na de restauratie en mitsdien ook de plaatsing van het raam - de leden van Delfia Batavorum in de gelegenheid zouden worden gesteld het geschenk op zijn definitieve plaats - namelijk in de gevel van de torenkamer - te gaan bezichtigen.

Die toezegging kon op dinsdag 17 mei worden geëffectueerd. Ruim honderd leden gingen die avond naar de Markt om daar in het gerestaureerde stadhuis te worden rondgeleid door de heren W. Romberg en B. Kneppers, resp. hoofdbode en bode der gemeente. Uiteraard ging de meeste aandacht uit naar het fraaie, uit vier panelen bestaande, raam maar ook werd met belangstelling kennisgenomen van de vernieuwde raadszaal en trouwzaal. Een speciale "attractie" vormde natuurlijk een kijkje in het vroegere justitiemuseum "Het Steen" in de toren van het stadhuis, met zijn gevangenkooien en martelwerktuigen.

G.G. Kunz.

EXCURSIE AMERSFOORT

Voor het jaarlijks uitstapje, ter afsluiting van het seizoen, had de excursiecommissie ditmaal als "doelwit" uitgekozen een der oudste steden van ons land: Amersfoort. Ter inleiding op dit bezoek hield drs B.G.J. Elias, directeur van het Oudheidkundig museum Flehite in Amersfoort op dinsdag 7 juni in de recreatiezaal van Bethel, een causerie over de geschiedenis en de ontwikkeling van de stad tot op de dag van vandaag.

De excursie had ook nu weer plaats op twee achtereenvolgende dagen, namelijk vrijdag 10 en zaterdag 11 juni en op beide dagen was de bus nagenoeg vol.

De heenreis werd onderbroken in Harmelen, alwaar koffie werd gedronken in de sfeervolle Commanderie de Kloosterhoeve. Bij het museum Flehite werd ons gezelschap ontvangen door drs Elias c.s. voor een korte toelichting en een rondleiding door het fraaie, in een aantal vroegere muurhuizen ondergebrachte, museum, dat over interessante collecties beschikt. Vandaar werd een kijkje genomen in de nog intact gebleven mannenzaal en de kapel van het Sint Pietersgasthuis. Van deze zaal is het oorspronkelijke interieur met slaappleatsen, opbergkisten en dergelijke bewaard gebleven.

Onder leiding van twee dames van de V.V.V. werd vervolgens een rondwandeling gemaakt langs de voornaamste bezienswaardigheden van Amersfoort, zoals de muurhuizen, de Monnikendam en de Koppelpoort.

Daarna was het tijd voor de lunch, die werd genuttigd in een zaal, de "celsusterenkamer", van het Hofje Armen de Poth. Huismeester Van Velden vertelde enige markante bijzonderheden over deze instelling, waarna een en ander nog in ogenschouw kon worden genomen, zoals de St. Rochuskapel en de broodbakkerij.

Ten slotte stond nog een bezoek aan de St. Joriskerk op het programma. Deze fraaie hallenkerk heeft een langdurige en kostbare restauratie ondergaan.

Over de geschiedenis van deze kerk, die in oorsprong al uit de veertiende eeuw dateert, werd een en ander verteld door de koster. Het meest in het oog vallende bezit van de kerk is een laat-gotisch oxaal, terwijl ook de muur- en gevelbeschilderingen uit de middeleeuwen alleszins bezienswaardig zijn.

G.G. Kunz.

GROET UIT DELFT

De voorzaal van de Gemeentelijke Archiefdienst is tot en met 20 oktober weer het domein van een typisch Delftse tentoonstelling. Het betreft dit keer een expositie van prentbriefkaarten met Delftse stadsgezichten, die een tijdsbestek van bijna een eeuw omsluit. Tegen het einde van de vorige eeuw kwamen de eerste prentbriefkaarten, als eenvoudig maar aantrekkelijk communicatiemid-

del, op de markt. Sedertdien heeft de grafische industrie jaarlijks vele miljoenen prentbriefkaarten, voor een belangrijk deel stads- en landschapsbeelden, geproduceerd.

"Groet uit Delft" is de titel van deze tentoonstelling die op vrijdag 17 juni werd geopend door de directeur van het Postkantoor te Delft, de heer B.T. Kars. Deze werd ingeleid door de gemeente-archivaris drs A.J.H. Rozemond, die o.m. dank bracht aan de heer Van Daalen en andere archiefambtenaren en -medewerkers, die de in vitrines uitgestalde collectie hebben samengesteld: een assortiment van ongeveer 150 prentbriefkaarten afkomstig uit het eigen bestand dat om en nabij vijfduizend exemplaren omvat. "Blikvanger" bij deze uitstalling, die vooral de oudere Delvenaren zal interesseren, is een pop, die gekleed is in een authentiek bestellersuniform zoals dat omstreeks de eeuwwisseling werd gedragen.

G.G. Kunz.

NATIONALE GENEALOGISCHE DAG

Op zaterdag 29 oktober a.s. organiseert de Genealogische vereniging "Prometheus" van de Technische Hogeschool te Delft een Nationale genealogische dag over het thema: "Ontwikkelingen in de genealogie". De bijeenkomst zal worden gehouden in de aula van de T.H., Mekelweg 1. Zij begint om 9.45 uur en zal te ongeveer 16.30 uur worden beëindigd.

Er zullen negen lezingen worden gehouden, waarvan vier overzichtslezingen en vijf parallelezingen. In de eerste categorie worden de volgende onderwerpen behandeld: A.G. van der Steur (Haarlem): "De geschiedenis van de beoefening van de genealogie in Nederland"; drs. A.J.H. Rozemond (Delft): "Delft en haar bewoners in heden en verleden"; prof. ir. A. Langejan (Delft): "Toekomstige ontwikkelingen in de genealogie"; P. Barten (Nijmegen): "Genealogie en reïncarnatie" (De betekenis van regressie onder hypnose voor het voorouderonderzoek).

De parallelezingen worden elk twee keer gehouden en omvatten de volgende onderwerpen:

Drs. J.P.C.M. van Hoof (Den Haag): "Het gebruik van archieven en andere bronnen voor het genealogisch onderzoek naar militairen"; C. Hoek (Rotterdam): "Namen en alïassen"; mevr. J.M. de Jonge-De Meijere: "Kleding in vroeger eeuwen"; prof. dr. A.W. Eriksson (Amsterdam): "Genealogie en erfelijkheidsleer"; prof. dr. H. van Dijk (Rotterdam): "Genealogie en demografie".

De overzichtslezingen vinden plaats in de ochtenduren, na opening door de heer H.K. Nagtegaal, voorzitter van de vereniging, en een inleiding door prof. ir. B.P.Th. Veltman, rector-magnificus der T.H. De parallelezingen zullen in de middagbijeenkomst worden gehouden, na de lunch.

Deze dag, die wordt georganiseerd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van "Prometheus", is bedoeld voor alle Nederlandse en Vlaamse genealogen, die kennis willen nemen van moderne ontwikkelingen in de genealogie. Er wordt voorts een informatiemarkt ingericht met stands van genealogen, genealogische verenigingen, archieven, antiquariaten enz. Verder zal er een aantal demonstraties worden gegeven, waarbij o.m. de mogelijkheden van de computer voor de genealogie worden getoond. Mede daardoor zal de dag een speels, luchtig en feestelijk karakter dragen.

Wie voor deze markt belangstelling heeft kan zich in verbinding stellen met de heer T.L.J. de Haan, laboratorium voor Metaalkunde, Rotterdamseweg 137, 2628 AL Delft, tel. 78.21.98.

Voor nadere inlichtingen kan men zich wenden tot de Gen. Ver. "Prometheus", Lorentzweg 1, 2628 CJ Delft, tel. 78.51.89 of 78.66.00.

Voor deelname aan deze dag is f. 12,50 per persoon verschuldigd. Desgewenst kan men een eenvoudige lunch verkrijgen à zes gulden per persoon. Dit bedrag dient tegelijk met de deelnemerskosten te worden gegireerd op postrekening nr. 34.53.233 ten name van de Genealogische vereniging "Prometheus" te Delft. Toegangsbewijzen etc., alsmede een reductiebon van de NS (20 pct), worden dan toegezonden.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 585 Het oude stadhuis van 's-Gravenhage. Den Haag, 1975.
- 586 HUGO DE GROOT, Het Delfts Orakel, 1583 - 1645. Diverse auteurs. Tent. in het Sted. Mus. "Het Prinsenhof", 9 april - 12 juni 1983. Delft 1983.
- 587 VOORDEN, F.W. van, Schakels in stedebouw (proefschrift). Zutphen, 1983.
- 588 Officieel Gedenkboek van de inhuldiging van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina. Diverse auteurs. Amsterdam, 1898.
- 589 GRUIJS, Prof. dr. A., Hendrik Jan Joseph Scholtens. (1895 - 1978, Kartuizer forse). Jaarboek Mij. Ned. Letterk. Leiden, 1981/1982.
- 590 Wandeling door de oude stad Delft. Uitgave t.g.v. de Hugo de Groot herdenking (1983).
- 132-12 Hollandse Studiën, deel 12, vijf auteurs, o.a. M.C. van Leeuwen-Canneman: Poldervorming in oostelijk Delfland a/h einde v/d middel-eeuwen. Dordrecht 1982.
- 358-1 KERDIJK, F., Voorgangers van Coster en Gutenberg, Monumenten der boekdrukkunst nr. 1. 's-Gravenhage, z.j.
- 358-3 RONNER, L., De drukkunst der late Middeleeuwen en op de drempel van de Gouden Eeuw, nr. 3. 's-Gravenhage, z.j.

C. Marico-Groenewegen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

6e jaargang

Nummer 9

oktober 1983

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door de heer Epko J. Bult te 's-Gravenhage, getiteld:

EEN ARCHEOLOGISCHE VELDKARTERING IN MIDDEN-DELFLAND

De bijeenkomst is mede bedoeld als bijdrage van ons genootschap aan de viering van het tweede lustrum van de Culturele Gemeenschap Delft. Vandaar dat de avond zal worden opgeluisterd met het spelen van enkele kleine composities door het muziekgezelschap Soli Deo Gloria.

De lezing wordt gehouden op donderdag 27 oktober 1983 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20 uur.

THEMA

Sedert enige jaren worden er plannen gemaakt om Midden-Delfland te herinrichten van een agrarisch gebied tot een gebied waarin de belangen van agrariërs, recreanten en natuur en landschap worden behartigd. Een dergelijke herinrichting betekent dat veel van het huidige landschap van aanzien gaat veranderen en moet plaatsmaken voor andere landschaps- en gebruiksvormen. Tal van kenmerken uit het verleden kunnen hierbij verloren gaan, zodat een inventarisatie van die cultuurhistorische kenmerken op zijn plaats is.

In mei van dit jaar is een inventarisatierapport over de archeologische vindplaatsen van Midden-Delfland verschenen. Epko Bult, student aan het Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam, die dit onderzoek uitvoerde, zal op deze avond over dat onderzoek een uiteenzetting geven. Ter sprake komt de veldkartering zoals die in het gebied is uitgevoerd en de vondsten die daarbij werden aangetroffen. Aan de hand van deze vondsten zal een typering worden gegeven van de bewoningsgeschiedenis van Midden-Delfland en de directe omgeving van ca. 500 vóór Chr. tot ca. 1500 na Chr. Tenslotte zal ook het probleem van de toekomst van de aangetroffen archeologische vindplaatsen in Midden-Delfland worden toegelicht.

Zoals in de aanhef al is vermeld vindt deze bijeenkomst plaats in het kader van het tien-jarig bestaan van de Culturele Gemeenschap. Bij het organiseren van de festiviteiten heeft de lustrumcommissie er zoveel mogelijk naar gestreefd bij een activiteit de ene groep in kennis te brengen met een andere groep. Van daar dat onze avond opgeluisterd wordt door muziek van het blazersensemble Soli Deo Gloria, dat enkele korte stukjes barokmuziek ten gehore zal brengen.

EXCURSIE

Het bestuur streeft er naar het seizoen steeds te laten aanvangen met een excursie in de stad. Dat lukt soms wel, soms niet. Voor dit jaar lukte het ten dele, d.w.z. wél een excursie, maar niet aan het begin van het seizoen.

Sinds begin september is de Openbare Bibliotheek, voorheen gehuisvest aan de Oude Delft, gevestigd aan de Kruisstraat nr. 71. De directeur van de bibliotheek en zijn staf stellen de leden van ons genootschap in de gelegenheid de nieuwe locatie te komen bekijken en wel op donderdag 10 november 1983 van 19.30 tot 20.30 uur.

Een hoogst interessant bezoek, vooral voor degenen, die het oude gebouw hebben gekend.

Er kunnen maximaal 60 personen aan de excursie deelnemen. U moet zich er voor telefonisch opgeven bij het secretariaat, tel. (015) - 133 111, toestel 2206.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is ook verhuisd. De boekerij nam dermate toe, dat de berging voor onze bibliothecaresse problemen ging opleveren. Van daar dat naar een andere behuizing is gezocht en deze is gevonden in het nieuwe gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan. Wilt U dit echter tussentijds doen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. Alleen de eerstvolgende keer is op dinsdag 8 november a.s. !

VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

Voor de Vereniging van Vrienden van "Het Prinsenhof" - de vereniging waarmee ons genootschap in voorkomende gevallen samenwerkt - zal de heer S. Nijstad, voorzitter van de 35e Oude Kunst- en Antiekbeurs, op 9 november (aanvang 20.15 uur) een causerie houden over "35 Jaren 'Delft' en Antiekbeurzen in het algemeen". Deze lezing, die plaats vindt in het museum Het Prinsenhof, is ook toegankelijk voor onze leden.

AGENDA

De bijeenkomsten na deze zijn vastgesteld op:

- 28 november : Na de jaarvergadering F.M. van Leeuwen over iconografie van Delft.
10 januari : J.W. Moerman over de dichter Poot.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- Ir. G. Ahsmann, Poorterstraat 3, Geldrop.
Mevr. L.M. Feikema-van der Hoek, Boeroestraat 29, Delft.
Mevr. S. de Graaf, Diepenbrockstraat 17, Delft.
P.C.J. van der Krogt, Mijerstraat 20, Delft.
Mevr. M.P. Kruyt-den Haan, Balistraat 12, Delft.
Mej. M.S. Sinnige, Havenstraat 8, Delft.

Namens het bestuur,
F.M. van Leeuwen, voorzitter,
A.J.H. Rozemond, secretaris.

WENSKAARTEN ZIJN ER WEER !

Enige jaren geleden heeft ons genootschap een doorslaand succes geboekt met de uitgave van mapjes met zeven wenskaarten, voorzien van markante stadsgesichten, getekend door ons medelid dr. H.L. Houtzager, die ook iedere maand ons convocaat van een passende illustratie voorziet. Die mapjes, elk bevattende zeven van die kaarten, waren in korte tijd uitverkocht. Maar de vraag blééf. Vandaar dat het genootschap besloot een herdruk van deze kaarten te laten vervaardigen, die op onze bijeenkomst van 21 september in Het Prinsenhof al te koop werden aangeboden en meteen gretig aftrek vonden. Het voordeel van deze aanbieding is dat de kaarten niet zijn voorbedrukt en dus voor diverse gelegenheden kunnen worden gebruikt: als wenskaarten bij de jaarwisseling, bij verjaardagen of jubilea, of gewoon als correspondentiekaart met een toch wat bijzondere Delftse allure.

De mapjes zijn, zoals gewoonlijk, verkrijgbaar bij het secretariaat van Delfia Batavorum, p/a Oude Delft 169 Delft en op onze maandelijkse bijeenkomsten. De prijs, inclusief de bijbehorende enveloppen, bedraagt voor leden vijf gulden, voor niet-leden f. 7,50.

Achter de Nieuwe Kerk.

TERUGBLIK

De eerste bijeenkomst in het nieuwe seizoen - op woensdag 21 september - was al meteen een voltreffer. Daar was door bestuur en publikatie-commissie dan ook stevig naar toe gewerkt. Centraal in deze samenkomst in de Historische zaal van het Prinsenhof stond namelijk de presentatie en officiële aanbieding van het boek van onze oud-stadgenoot en medelid van Delfia Batavorum, Nanne Bosma: "Balthazar Gerards, moordenaar en martelaar", als nummer 10 in de serie publikaties van het genootschap.

Meer relief aan deze presentatie werd voorts verleend door de aanwezigheid van de ambassadeur van Frankrijk in ons land, de heer Claude de Kémoularia, die aan de invitatie gaarne gehoor had willen geven, ondanks het feit, dat Balthazar Gerards eigenlijk geen Fransman was, maar als inwoner van Franche Comté - dat pas in de zeventiende eeuw tot het Franse territoire ging behoren - Habsburgs, c.q. Spaans onderdaan was. De ambassadeur was in gezelschap van de Franse culturele attaché en van burgemeester en mevrouw Gallas, alsmede van de wethouder van welzijn, de heer K. de Vries.

Na een verwelkoming in het Nederlands en het Frans door de voorzitter van Delfia Batavorum, de heer F.M. van Leeuwen, hield de auteur van het boek, eveneens in beide talen, een korte inleiding, waarin hij er de nadruk op legde, dat hij, als niet-beroepshistoricus, een poging had ondernomen een zo objectief mogelijke studie samen te stellen over de aanslag op prins Willem van Oranje en over de persoon van de dader en diens beweegredenen. De heer Bosma bood vervolgens het eerste exemplaar van het boek aan de ambassadeur aan, die - op zijn beurt - voortreffelijk inhaakte op hetgeen de sprekers vóór hem naar voren hadden gebracht. Vervolgens offreeerde de voorzitter van de publikatiecommissie, dr. H.L. Houtzager, een exemplaar aan de schrijver, aan burgemeester mr R.M. Gallas en aan wethouder De Vries, daarbij opmerkend dat deze publikatie niet tot stand zou zijn gekomen zonder de subsidie van de gemeente, waartoe de Culturele Gemeenschap had geadviseerd.

Dit deel van het programma werd muzikaal omlijst door de directeur van het Prinsenhof, drs R.-A. Leeuw, die op het kabinetorgel en het klavecimbel in de Historische zaal enkele werkjes ten gehore bracht, wel niet helemaal uit de tijd van de Prins, maar toch niet van veel later datum. Het waren o.a. een psalm, een allemande en een eerste versie van het Wilhelmus.

Na de pauze hield mr. F.W. van den Berg uit Rotterdam een onderhoudende causerie over ons volkslied, het "Wilhelmus", van oorsprong een Geuzenlied en vermoedelijk geschreven in het eind van de jaren zestig, begin zeventig van de zestiende eeuw door een aanhanger van Willem van Oranje. Als zodanig wordt Marnix van Sint Aldegonde als de meest waarschijnlijke auteur beschouwd. De melodie is die van een Frans soldatenlied - een spotlied op Condé - in 1626 door Valerius bewerkt. Sinds mei 1932 in het "Wilhelmus" ons officiële volkslied.

Tijdens de pauze was er in de Kapittelzaal gelegenheid in ons eigen "boekenwinkeltje" het boekje over Balthazar Gerards aan te schaffen. Er bestond op deze avond, die door rond tweehonderd personen werd bezocht, veel belangstelling voor.

Volledigheidshalve vermelden we nog dat het boek voor leden à 15 gulden verkrijgbaar is bij het secretariaat van Delfia Batavorum, p/a de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169 en op de eerstvolgende bijeenkomsten van het genootschap, en wel op 27 oktober, 28 november en 10 januari. Ook kan men het desgewenst toegezonden krijgen na overmaking van f. 20,50 (boekprijs plus verzendkosten) op giro nr. 5 8 7 3 4 5 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft, onder vermelding "Boekje Balthazar Gerards".

G.G. Kunz.

HET LEVEN VAN PRINS WILLEM

In de reeks manifestaties ter herdenking van de moordaanslag op Willem van Oranje (10 juli 1584) staat centraal een tentoonstelling in Het Prinsenhof over het leven van de prins. Deze expositie, waarvoor meer dan de helft van het complex zal worden benut, zal op 4 juni 1984 officieel worden geopend en tot medio augustus duren.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 358 - 4 FONTAINE VERWEY, H. de la, Van Renaissance tot Romantiek, nr. 4., 's-Gravenhage, z.j.
- 358 - 6 KERDIJK, F., Het Boek der Boeken, geschreven en gedrukt, nr. 6. 's-Gravenhage, z.j.
- 85 Vereniging "Oranje Nassau Museum". Jaarboek 1982.
- 82 - 2 Rijksmuseum Paleis Het Loo te Apeldoorn. Verslag van de directeur over het jaar 1981.
- 350 DIE HAGHE. Jaarboek 1982.
- 51 SPIEGEL HISTORIAEL. Jaargang 17, 1982.
- 128 HOLLAND. Jaargang 14, 1982.
- 425 NEDERLANDSE HISTORIEN. Jaargang 16, 1982.
- 481 HEEMSCHUT. Jaargang 59, 1982.
- 531 MONUMENTEN. Jaargang 3, 1982.
- 516 BULLETIN van de Stichting Oude Hollandse Kerken. nrs. 14 en 15, 1982.
- 279 DELFICHE, Personeelsorgaan van de gemeente Delft. Jaargang, 1982.

C. Marico-Groenewegen.

DELFT VROEGER EN NU

Na hun boek "Delft verleden tijd" hebben de auteurs, S. Schillemans en A. van der Kruk, nu op een wel heel bijzondere wijze hun licht laten schijnen over de oude stad Delft.

De beide Archiefmedewerkers vergelijken in tekst en beeld het Delft van vroeger met het Delft van nu.

De oude afbeeldingen zijn alle gemaakt naar originele, nog niet eerder in een dergelijk boekwerk gepubliceerde foto's uit de historisch-topografische atlas van de gemeentelijke archiefdienst Delft.

Om de originelen zo goed mogelijk te benaderen zal de druk in sepia uitgevoerd worden.

Van de hedendaagse situatie zijn fraaie foto's gemaakt, waarbij de fotograaf, A.P.I. Kerklaan, zijn opnamen heeft gemaakt vanaf dezelfde locatie, waar ook zijn collega's uit het verleden hebben gestaan.

De auteurs beschrijven uitvoerig waar en hoe de verschillen met vroeger zijn ontstaan. Dat zij hiervoor veel spuurwerk hebben verricht, ligt gezien hun beroep, voor de hand. Een hoogst interessante uitgave.

Het boek zal verschijnen in de loop van oktober 1983 en kost bij voorintekening bij de boekhandel f. 19,90.

Na verschijning wordt de prijs f. 24,90.

A.J.H. Rozemond.

GEVELSTENEN IN DELFT

Nagenoeg iedereen is ervan op de hoogte, dat zich in de binnenstad van Delft aan een aantal huisgevels zekere steenhouwersprodukten bevinden, die "gevelstenen" worden genoemd. Maar, lang niet iedereen weet wát die stenen aan de gebouwen en huizen hebben te betekenen. Trouwens, slechts weinigen hebben er ooit bij stilgestaan, dat bij het woord "gevelsteen" het eerste gedeelte, de gevel, er heel vaak niet bijhoort. Immers, de stenen, die wij zo trouw "gevelstenen" noemen., prijken soms helemaal niet aan een gevel. We treffen ze óók op andere plaatsen aan, bijvoorbeeld in een vrijstaand muurtje of in de boog van een dito poortje. Door te refereren aan "jaartal"- of "jaar-stenen", "huisnaamstenen", "wapen-" en "gedenk-" of "herdenkingsstenen" kunnen we in-konsekwenties handig omzeilen. Deze aanduidingen spreken wel zo'n beetje voor zichzelf, maar het is misschien toch raadzaam, met een paar voorbeelden uit de doeken te doen wat er precies onder een "jaarsteen" en een "huisnaamsteen" wordt verstaan. Met of zonder het woord ANNO laten de jaarstenen ons kennismaken van het bouwjaar (ook wel eens het renovatie-jaar) van een bepaald bouwwerk.

In de Choorstraat op nr. 45 treffen we in een fraai cartouche het jaartal 1639 aan. Een voorname "huisnaamsteen" is te zien aan de gevelsteenrijke Voldersgracht op nr. 6. Het dáár in reliëf uitgebeelde dier, een pronkende pauw, heeft al duizenden mensen vèrteld, dat hij hier zit om het 17e eeuwse huis aan te duiden, dat de naam "De vergulde Pauw" kreeg. Deze vogel werd dus niet zonder reden royaal met goudverf bestreken.

De meeste gevelstenen, die we in onze stad tegenkomen, stammen uit de 17e en 18e eeuw. Hun kwaliteit varieert van heel slecht tot redelijk en prima. Als we de Delftse stenen qua hoeveelheid met het aantal in andere Nederlandse gemeenten voorkomende gevelstenen vergelijken, dan kunnen we met een zekere voldoening constateren, dat ons bestand door dat van slechts een paar andere steden wordt overtroffen. Hier, evenals elders, zijn er natuurlijk ook wel stenen te vinden van vóór 1600. Maar, hun aantal is nergens groot. Dat kán ook niet anders, want vóór 1600 bestonden onze woonplaatsen voor het grootste gedeelte uit houten huizen, die soms wel van een type uithangtekens waren voorzien, dat gerust de voorloper der gevelstenen kan worden genoemd. Na grote branden, waarbij veel houten huizen, ja hele buurten, in de as werden gelegd, zijn er overal keuren uitgevaardigd, die de burgers verplichtten, de overgebleven houten panden van stenen gevels te voorzien, c.q. bij nieuwbouw geen houten huis meer neer te zetten. Aan de talrijker wordende gevelstenen konden de burgers en vreemdeling toen opnieuw goed zien met wiens pand zij hadden te maken en bijvoorbeeld welke nering er ter plekke werd uitgeoefend. Met dat alles werd aan nóg een voorschrift voldaan, dat bepaalde, dat de huizen een naam moesten hebben of op andere wijze herkenbaar moesten zijn. De huisnummering was toen nog niet uitgevonden en liet, met name in Delft, nog lang op zich wachten.

Hier mag niet onvermeld blijven, dat de gevelstenen meestentijds van namen, spreuken, rijmpjes en andere teksten waren voorzien. Doch ook de velen, die het lezen niet machtig waren, moesten zich behoorlijk kunnen oriënteren. Vandaar, dat de stenen qua voorstelling, stukstallen en kleur sterk van elkaar verschilden (bijv. een rood hert en een groen hert, drie vergulde sterren, twee hoefijzers enz. enz.). Als de ene herbergier het vaste engelsymbool voerde en zijn pand In den Engel doopte, koos zijn concurrent voor zijn etablissement de naam In den Witten Engel of bijv. In de Drie Engelen. Het heraldieke getal 3 werd trouwens om de haverklap gebruikt! Uiteraard bevinden zich van de hier thans nog aanwezige stenen (een fractie van wat het eens is geweest) vele niet meer op hun oorspronkelijke plek. Vaak werd hun een plaats aan een andere gevel gegund, terwijl er ook een aantal werden ondergebracht aan vrijgemaakte muren e.d.

Een zeker percentage - voor vernietiging behoed - kwam in musea terecht. Ook zijn er gevallen bekend, dat de eigenaar van een steen, hem voor zijn privé-genoegen in de achtergevel van zijn huis liet inmetzelen. Zo zit er een interessante wapenstein in een achtergevel aan de Voldersgracht. Die steen met een familiewapen mag ik in een volgend convocaat bespreken.

Genootschap Delfia Batavorum

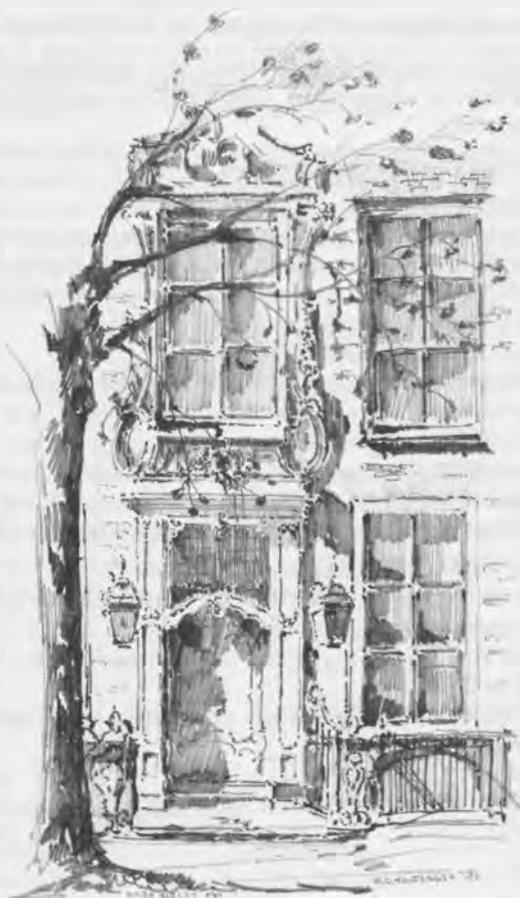
Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 1

november 1983

Algemene Ledenvergadering en lezing op maandag 28 november 1983.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

(ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 28 november 1983

in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44 / Rietveld 109 te Delft.

Aanvang 20.00 uur.

Agenda:

1. Opening.
2. Mededelingen van het bestuur.
3. Notulen van de algemene ledenvergadering van 29 november 1982.
4. Jaarverslagen van secretaris, bibliothecaresse, van de publikatie-commissie, commissie behoud stadsschoon, archeologische werkgroep en van de penningmeesteresse.
5. Verslag van de kascontrole-commissie.
6. Bestuursverkiezing:
Aftredend en herkiesbaar zijn drs. A.J.H. Rozemond, secretaris en dr. M.A. Verschuyf, algemeen adjunct. Beiden stellen zich herkiesbaar. Mevrouw C. Marico-Groenewegen, bibliothecaresse, heeft te kennen gegeven haar bestuurslidmaatschap te willen beëindigen.
Het bestuur stelt voor te benoemen:
– tot bibliothecaresse mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, algemeen-adjunct;
– op de plaats van mevrouw Kreuger mevrouw W.M. Vos-de Koning, Oude Delft 54 te Delft.
Voor de vacatures kunnen de leden kandidatenlijsten inzenden, mits deze door tenminste tien leden zijn getekend en uiterlijk drie dagen voor de ledenvergadering zijn ingezonden bij de secretaris (artikel 10 der statuten).
7. Verkiezing lid van de kascontrole-commissie.
Aftredend en niet-herkiesbaar (artikel 11 huishoudelijk reglement) is de heer R. Roosnek.
Het bestuur stelt voor in zijn plaats te benoemen de heer F. Addink, Floresstraat 5 te Delft.
Indien de ledenvergadering hiermee akkoord gaat is de samenstelling van deze commissie als volgt:
A.H. de Jongh (aftredend 1984)
Mevrouw E.H. Hueck-van der Plas (aftredend 1985)
F. Addink (aftredend 1986)
8. Rondvraag.
Pauze.
9. Causerie te houden door voorzitter F.M. van Leeuwen, getiteld "Iconografie in Delft".

THEMA

Er zijn de laatste jaren talloze boeken verschenen met oude foto's van steden. De belangstelling daarvoor is groot en nog steeds komen uit archieven en particuliere verzamelingen nieuwe aanwinsten tevoorschijn die de "visuele documentatie" van het vroegere stadsbeeld vergroten. Dat geldt niet alleen voor onze stad, dat geldt voor vele oude steden.

Aan de hand van foto's, maar ook van kaartfragmenten, schilderijen en tekeningen stelt spreker een beeld samen van een klein stukje Delft waaruit de vele veranderingen naar voren komen die in de loop van de laatste vierhonderd jaar hebben plaatsgevonden. Hij koos hiervoor het gebied rond de voormalige Haagpoort en hoopt in een korte lezing dit gebied te laten zien waar trekschuiten, omnibussen en stoomtrams vertrokken en waar in lang vervlogen tijden een groot aantal windmolens hun wieken lieten draaien.

Hij zal aan de hand van dit visuele materiaal vele vragen stellen, er vele niet beantwoorden en voor enkele suggesties doen. Hij hoopt dat dit fragment zal aantonen dat het beschikbare materiaal niet alleen kan dienen als "kost voor nostalgische lekkerbekken", maar ook als basis voor serieuze detailstudie van het levende verleden van Delft.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 17 januari 1984.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

A.V.D. de Brauwere, Exlostraat 39, 's-Gravenhage.

F.J.M. van Rossum, Hof van Delftlaan 120, Delft.

R.G. Standhardt, Rotterdamseweg 140, Delft.

Ir. J.G. Wegner, de Kempenaerstraat 7, Delft.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op:
10 januari 1984: J.W. Moerman over de dichter Poot.

Namens het bestuur,
F.M. van Leeuwen, voorzitter,
A.J.H. Rozemond, secretaris.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 591 BOSMA, NANNE, Balthazar Gerards Moordenaar en Martelaar. Serie uitg. v.h. Genootschap Delfia Batavorum, nr. 10. Amsterdam, 1983.
- 592 GROOT, Drs. A. de, Nieuwe gegevens betreffende de bouwkundige geschiedenis van het stadhuis te Delft. Eindrapport, deel I: tekst.
- 593 Idem, deel II: afbeeldingen en documentatiebladen. Amsterdam, 1983.
- 594 OLDELFT, jaarverslag 1982 van de n.v. Optische Industrie De Oude Delft. Amsterdam (1983).
- 595 MEER, M.W.M. van der, Kwartierstaat van der Meer, Rotterdam, 1 juli 1983.
- 138 LEIDS JAARBOEKJE, 1983.

C. Marico-Groenewegen.

TERUGBLIK

Na de presentatie van het door ons uitgegeven boek over Balthazar Gerards was onze eerste lezing in dit seizoen gewijd aan de archeologie. De heer Epko Bult hield op ons verzoek een lezing over zijn archeologische onderzoekingen in Midden-Delfland.

Deze lezing werd muzikaal ingeleid door, als kwintet optredende, leden van het muziekgezelschap Soli Deo Gloria, die werken uit de vroegbarok ten gehore brachten van Pachelbel, Samuel Scheidt en François Couperin en waarvan de uitvoering uitblonk door precisie en muzikaliteit.

De heer Bult nam ons mee naar het verleden van Midden-Delfland waar hij als "landloper" vele maanden lang de bijna 6000 ha grond heeft doorzocht en doorlopen, op zoek naar archeologische sporen.

Aan de hand van een groot aantal dia's gaf hij eerst een indruk van de niet zeer spectaculaire kant van een dergelijk onderzoek. Een groot aantal detailkaarten, schema's en tabellen passeerde de revue. Opnamen in het veld moes-

ten ons de romantische zijde van de archeologie als tegenwicht tegen al het papierwerk niet doen vergeten. Ook hier in dit vak is er een grote discrepantie tussen het vele, veelal, "monnikenwerk" dat moet worden verricht en de voor de belangstellende leek als spectaculair ervaren resultaten.

De indruk die overblijft is, dat het bestudeerde gebied overwegend in al die vervlogen eeuwen een speelbal van de zee is geweest. Beurtelings werden klei en zandafzettingen gevormd en weer weggevaagd. Er ontstonden diepe krekens die het landschap verscheurden; later verzandden deze en werden weer andere gevormd.

De mens had zich aan te passen, huisde somtijds op zandruggen, in andere tijden op het veen, soms zat men dichtbij een kreek, dan weer moesten terpen opgeworpen worden tegen wateroverlast. Telkens was aanpassing noodzakelijk in een landschap dat zich veranderde als een kaleidoscoop.

Onze voorouders hebben het niet gemakkelijk gehad.

Als intermezzo werd na de pauze de Oudheidkundige werkgemeenschap Delft geïntroduceerd, die onder voorzitterschap van de heer Kistenmaker zijn entree maakte.

Deze werkgemeenschap van archeologische amateurs en vakkundige onderzoekers beoogt een beter beheer te verwezenlijken van het Delftse "bodemarchief". Immers, het zijn niet zo zeer gaaf te voorschijn gekomen potten, schotels en andere voorwerpen die het belangrijkste zijn in het archeologische onderzoek, maar het is de onderlinge samenhang van de vondsten en de bijkomende omstandigheden die de onderzoekers interesseren. Het zijn juist deze laatste aspecten die de archeologen in staat moeten stellen te komen tot acceptabele conclusies betreffende het Delftse verleden.

De heer Kistenmaker gaf een kort verslag van de eerste werkzaamheden van dit gezelschap en toonde met enkele dia's een aantal interessante vondsten die bij de opgravingen op het Heilige Geestkerkhof te voorschijn kwamen.

Er zijn nauwe contacten met de in Delft bestaande Archeologische coördinatiecommissie en met de provinciale archeoloog; wij hopen in de toekomst nog meer van dit in ervaring groeiende gezelschap te vernemen.

F.M. van Leeuwen.

ASPECTEN VAN DE GENEALOGIE

De Nationale genealogische dag die op 29 oktober in de aula van de Technische Hogeschool werd georganiseerd door de, haar tweede lustrum vierende, Genealogische vereniging "Prometheus" van de T.H., is in elk opzicht een succes geworden. Allereerst voor wat de belangstelling betreft; rond 600 belangstellenden hebben geluisterd naar inleidingen over het thema "Ontwikkelingen in de genealogie", waarvan vier overzichtslezingen en vijf parallelvoordrachten.

De Gemeentelijke Archiefdienst en ons genootschap hebben in deze dag een belangrijk aandeel gehad. Het Gemeente-Archief had een interessante vitrine op genalogisch en heraldisch gebied samengesteld. Voorts hield de gemeente-archivaris, drs A.J.H. Rozemond, tevens secretaris van onze vereniging, een inleiding met diaprojectie over "Delft en haar bewoners in heden en verleden". Ook hadden onze bestuursleden mevrouw Dumon en de heer Deen een propaganda- en verkoopstand mogen inrichten ten behoeve van Archiefdienst en genootschap, die veel belangstelling trok.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT II

Terwijl hij aan zijn oorspronkelijke plaats door tallozen kon worden aanschouwd en bewonderd, zit onze oude wapenstein thans in eenzaamheid aan een oninteressante achtergevel, waar hij alleen door overburen kan worden bekenen. (Zie Gevelstenen in Delft I in convocaat nr. 9, oktober 1983). Waarschijnlijk kan niet met succes worden uitgezocht wáár die steen vandaan is gekomen en óók niet bij welke gelegenheid hij naar de Voldersgracht nr. 25 achter werd overgebracht. Echter, in een reeds vrij lang geleden opgestelde lijst van Delftse gevelstenen staat dit vermoedelijk zandstenen object vermeld als te zijn ingemetseld in de achtergevel. Daarnaast worden we verblijd met twee belangrijke details en de eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat ik zonder die details maar weinig over dit wapensteentje zou weten te vertellen. Het ene detail komt thans, zij het slechts ten dele, aan de orde en het andere wordt in petto gehouden voor een tweede artikelteje in een volgend convocaat.

Het gaat respectievelijk om

- a) de familie, die het wapen voerde (ene familie Bom) en
- b) om het jaartal (1563).

Toen ik mij voor het maken van een foto tot de bewoner van het perceel wendde en kennis maakte met de overbuur, zijn zoon, woonachtig De Vlouw 25, kon ik tot mijn grote voldoening vaststellen, dat vader en zoon allerm minst onkundig waren van de zeer grote historische waarde van het oude verbleekte gevelsieraad. Ik kreeg meteen al de indruk, dat, als het aan hen ligt, er met hun wapensteentje beslist niet dát zal gebeuren wat er met een andere Delftse gevelsteen werd uitgehaald. De laatste, een 18e eeuwse halfronde steen - afkomstig van Brab. Turfmarkt 80 - was te eniger tijd verhuisd naar de achtergevel van een pand aan de Burgwal. Maar, geen mens zal dáár de voorstelling op die steen (volgens onze lijst: "attributen van het smidsgilde") kunnen bekijken want de gevel heet, met steen en al, te zijn "overpleisterd". De betrokkenen hebben waarschijnlijk niet beseft welk een culturele gruweldaad hier is gepleegd. Als we onze, stellig tegen zo-iets gevrijwaarde, wapenstein bekijken (zie de foto), dan valt het op, dat hij bijna vierkant is en dat hij aan de onderkant een lichte boogvorm laat zien. Met wat fantasie kan er uit dat laatste worden afgeleid, dat

dit fraaie steenhoudersproduct te eniger tijd boven een toegangspoort tot 'n voornaam stenen huis of gebouw zal hebben geprikt. Het in een soort tempel-complex gevatte wapen blijkt een "sprekend wapen" te zijn. Dat is de term, die in de heraldiek gebezigd wordt voor een wapen, dat door middel van één of meer symbolen de naam van de betrokkene onthult. In de bekende werken van J.B. Rietstap worden er drie familie-wapens "Bom" genoemd. Ten eerste Bom (Amsterdam) met drie 2 - 1 geplaatste bommen; ten tweede Bom (Gent) met één bom en ten derde Bom van Kranenburg (Holland) zonder bom, maar - en dat stemt overeen met ons wapen hier - een toren van een burcht of burg. Op die gekanteelde toren, op drie voetstukken, zien we vogels en er mag worden verondersteld, dat het om kraanvogels (kranen) gaat. De symbolen staan in dit geval dus voor "Kranenburg". De naam Bom van Kranenburg kan er op duiden, dat een lid van het geslacht Bom aan zijn familie-naam de herkomsttoevoeging "van Kranenburg" mocht verbinden.

VORSTIUS, STADSMEDICUS VAN DELFT

Nadat Pieter van Foreest, oud en teleurgesteld in zijn werk en privéleven, in 1596 Delft had verlaten werd hij in zijn functie van stadsmidius opgevolgd door Aelius Everhardus Vorstius.

"Uit een aanzienlijk en vermogend geslacht gesproten, werd alle zorg aan zijne opvoeding en opleiding voor de wetenschap besteed, daar zich reeds vroeg bij hem een goede aanleg openbaarde", aldus Banga in zijn 'Geschiedenis van de vroegere geneeskunde in Nederland'.

Inderdaad had Vorstius toen hij 31 jaar oud, zich als stadsgeneesheer in Delft vestigde, al een studie van 15 jaar achter de rug. In 1580 werd hij naar de jonge Leidse universiteit gezonden waar hij onder leiding van een andere Delftse medicus, Petreius Tiara, in de geheimen van Hippocrates werd ingewijd.

(Tiara was zijn carrière ook begonnen als stadsgeneesheer in Delft, waartoe hij op 27 mei 1553 door Burgemeester en Vroedschap was benoemd. Op 17 juli 1575 werd hij: "..... tot professor in de Griexsche tale ende vrye consten ende scientien van dyen op f. 400,—", aan de Leidse universiteit benoemd).

In 1585 vertrok de jonge Vorstius voor een peregrinatio academia (een academische studiereis) naar Heidelberg en Keulen en reisde verder door naar de beroemde universiteit van Padua in Italië. Daar werd Vorstius op 18 mei 1587 ingeschreven als lid van de Natio Germanica Artistarum.

Binnen de studentengemeenschap, de universitas scholarium, waren de studenten, die afkomstig waren uit eenzelfde landstreek, nader aaneengesloten tot zg. "naties". De Duits sprekende studenten, waartoe ook de Nederlanders en Vlamingen met hun verwante taal behoorden, vormden de Natio Germanica Artistarum.

Deze verschillende naties hadden in Padua een grote invloed op het universitaire leven. Zij hadden zeggenschap bij de benoeming van nieuwe hoogleraren maar ook, althans te Bologna, hadden zij "inspraak" in de studie.

Van augustus 1588 tot april 1589, toen Vorstius naar Bologna vertrok, vervulde hij de functie van bibliothecaris van de Duitse natie. Waarschijnlijk is hij in Ferrara tot doctor in de geneeskunde gepromoveerd, waarna hij naar de Nederlanden terugkeerde om in 1596 stadsmidicus te Delft te worden.

Twee jaar later reeds aanvaardde hij het ambt van hoogleraar in de wijsbegeerte te Leiden, terwijl hij een jaar later de hoogleraar Bontius opvolgde in de faculteit der geneeskunde.

Zijn leeropdracht werd in 1609 uitgebreid met die der kruidkunde. Hij is toen tevens Clusius opgevolgd als opzichter van de Hortus Botanicus.

Vorstius heeft, na slechts korte tijd in Delft gepractiseerd te hebben, gedurende 26 jaar het hoogleraarsambt in Leiden bekleed. Petrus Cunaeus, die aldaar in 1624 zijn lijkrede uitsprak, prijst hem enerzijds als geleerde, doch vermeldt tevens zijn driftig en hooghartig karakter.

Vorstius werd opgevolgd door zijn in Delft geboren zoon Adolphus.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 2

januari 1984

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door ons medelid de heer J.W. Moerman, getiteld:

DE DICHTER POOT.

De bijeenkomst zal plaats vinden op dinsdag 10 januari 1984 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20 uur.

ZOMERSCHE AVONT
DE MOEDE ZONNEWAGEN
STAAT VRACHTLOOS, D'AVONTZON
ZINKT IN DE WESTERDEKELBRON
ALDUS ONTGLIPPEN ONS DE WENTELENDE DAGEN
DE STAR DER MINGOSIN
ZIET D'EERSTE OP 'T AARDRYK NEDER
MINEIAS DOCHTERS VLIËGEN WEDER:
OOK SPANT DE STILLE NACHT ZYN
ZWARTE PAERDEN IN.

H.k. Poot

THEMA

Onder het motto "Poot is niet dood hij leeft voort in zijn werk", wordt in deze weken herdacht dat de Delftse dichter Hubert Korneliszn. Poot 250 jaar geleden (31 december 1733) overleed. Dit feit is door de Delftse Culturele Gemeenschap aangegrepen om de herdenking te vatten in het raam van activiteiten ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de DCG. Daartoe werd een dichtwedstrijd uitgeschreven, waarbij de beste inzendingen - als zodanig gekwalificeerd door een jury - op 21 december werden bekend gemaakt op een herdenkingsbijeenkomst in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude". Daar werd tevens op die dag de tentoonstelling geopend over leven en werk van Poot en een monument onthuld ter herinnering aan deze dichtende boer, die slechts 44 jaar oud werd.

De expositie die tot en met 10 januari 1984 is te bezichtigen werd georganiseerd en ingericht door de Gemeentelijke Archiefdienst.

Ook Delfia Batavorum zal aan Poot en aan diens dichtwerk aandacht schenken. Dat gebeurt op de bijeenkomst die, zoals gezegd, op dinsdag 10 januari 1984 in "Abtswoude" zal worden gehouden en waarop ons medelid de heer Jacques Moerman een inleiding zal houden.

Met behulp van vele dia's zal hij diverse aspecten van Poots betekenis voor de Nederlandse letterkunde en van zijn verbondenheid met het land van Abtswoude - waar hij in 1689 werd geboren - belichten. Archiefmateriaal en fragmenten van gedichten zullen worden afgewisseld met foto's van het polderlandschap van Delfland en van situaties in Schipluiden, Abtswoude en Delft.

Poot - zoon van een landbouwer - groeide op in een niet onbemiddeld protestants-agrarisch milieu. Door de rederijders in Schipluiden en Kethel kwam de jonge Poot in aanraking met de dichtkunst. Hij ging echter verder dan het milieu van deze lokale verzenmakers en verdiepte zich in het werk van dichters als Hooft en Vondel. In 1716 verscheen zijn eigen bundel "H.K. Poot's Mengeldichten", met klassieke en arkadische kenmerken en motieven. Een poging van Poot om zich als beroepsschrijver in Delft te vestigen (1723) - hij werkte daar voor o.a. de drukker Boitet - mislukte. Hij ging terug naar Abtswoude, gedesillusioneerd en ziekelijk. Hij trouwde in 1732, kreeg een dochttertje in 1733, dat na enkele dagen overleed. Aan haar wijdde hij een van zijn ontroerendste gedichten. Poot stierf in hetzelfde jaar en werd begraven in de Oude Kerk te Delft.

De heer Moerman is leraar geschiedenis en o.m. coördinator van de werkgroep "Historie en Landschap Midden Delfland". Hij heeft daarover in tal van artikelen gepubliceerd, zoals b.v. over het kasteel De Kenenburg en het klooster Sion.

VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING

Op maandag 28 november hield het genootschap in "Het Hart van Delft" zijn algemene ledenvergadering, die door een bevredigend aantal leden werd bijgewoond.

Na de opening deelde voorzitter F.M. van Leeuwen mede, dat een legaat is ontvangen van een oud-lid der vereniging de heer J.W. Blok te Diepenveen. Dit legaat omvat onder meer een collectie boeken over de stad Delft alsmede een groot aantal historische prenten en kaarten van Delft en omgeving. Zodra is voldaan aan de juridische konsekwenties die aan dit legaat zijn verbonden zal, in de loop van het komende jaar, nagegaan worden welke voor uitlening geschikte boeken aan onze bibliotheek kunnen worden toegevoegd.

Na afhandeling van de diverse jaarverslagen had de bestuursverkiezing plaats. Mevrouw C. Marico-Groenewegen trad af als bibliothecaresse en stelde zich niet herkiesbaar. De voorzitter bracht haar namens bestuur en leden dank voor al hetgeen zij in haar functie voor de vereniging heeft gedaan en betrok daarbij haar echtgenoot, die op velerlei wijze hand- en spandiensten heeft verleend. Hij accentueerde die dank met het aanbieden van bloemen. Met enig ceremonieel stelde mevrouw Marico de sleutels van de bibliotheekbergplaats, hangende aan een rood lint, ter hand aan haar opvolgster mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, tot nu toe algemeen-adjunct.

In afwijking van het gestelde in het convocaat werd, met instemming van leden en bestuur, gehoor gegeven aan de wens van de tegenwoordige penningmeesteresse mevrouw J.M. de Wijs-Kamp om mevrouw W.M. Vos-De Koning te laten functioneren als tweede penningmeesteresse. In deze functie zal zij haar plaats in het dagelijks bestuur innemen.

Met algemene stemmen werden herkozen drs A.J.H. Rozemond, secretaris en dr. M.A. Verschuyf, algemeen-adjunct.

Het bestuur bestaat dit verenigingsjaar dus uit de volgende personen:

F.M. van Leeuwen, voorzitter.

Drs A.J.H. Rozemond, secretaris.

Mevrouw P.H.Th. Dumon, tweede secretaris.

Mevrouw J.M. de Wijs-Kamp, penningmeesteresse.

Mevrouw W.M. Vos-De Koning, tweede penningmeesteresse.

Mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, bibliothecaresse.

Dr. M.A. Verschuyf, algemeen-adjunct.

Prof. dr J.J. van Loef, algemeen-adjunct.

Ir. K.J.H.W. Deen, algemeen-adjunct.

TERUGBLIK

Na de jaarvergadering van 28 november vertoonde de heer J. Kühn een aantal mooie dia's, gemaakt tijdens de recente zomer-excurisie naar Amersfoort. Mede door de knappe compositie en de fraaie kleur van de opnamen werd deze geslaagde dag bij de excursanten weer in herinnering gebracht. En voor de niet-deelnemers viel er toch ook nog heel wat te genieten aan deze beelden.

De voorzitter, de heer F.M. van Leeuwen, toonde vervolgens een deel van zijn visuele documentatie over Delft, via een dertigtal dia's, waarbij hij zich beperkte tot het gebied rondom het tegenwoordige Kalverbos. Dit boomrijke stukje Delft, ontstaan uit een voor de Haagpoort gelegen ravelijn (verdedigingsbolwerk), was vanouds een plek in de omgeving waar vroeger veel windmolens

stonden. Molen De Roos is hiervan de enig overgeblevene; de molen Het Fortuin, die langs de Vliet stond op het terrein van Calvé, functioneerde nog tot 1904.

Prenten, kaarten en foto's die de inleider toonde gaven aanleiding tot vele vragen. Onder meer de vraag hoe het komt dat de Lepelbrug, die op oude kaarten en afbeeldingen duidelijk twee bogen vertoont, op foto's uit de periode rondom de eeuwwisseling is "ineengeschrompeld" tot een klein dorpsbruggetje. De heer Van Leeuwen opperde de mogelijkheid dat een boog verdween bij het dempen van het Haagse Veer. Bestudering van de kadastrale kaart uit het begin van de negentiende eeuw doet vermoeden dat men ter plaatse de situatie geheel veranderde toen de oude brug verdween.

Als interessante bijzonderheid wees spreker erop, dat in het plantsoen voor de huizen aan de Nieuwe Plantage omstreeks 1900 nog een oude grenspaal stond, hetgeen duidelijk valt op te maken uit oude foto's. Deze grenspaal blijkt te hebben gestaan precies op het punt waar de gemeentegrens destijds een haakse hoek maakte. Wellicht dat nog andere grenspalen aan de hand van fotomateriaal kunnen worden getraceerd.

Met gebruikmaking van reconstructietekeningen bouwde de inleider de oude Haagpoort weer op. Tot slot besteedde hij nog enige aandacht aan de diligence-diensten die op hun route naar 's-Gravenhage deze poort in- en uitreden.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst, na die van 10 januari 1984, is vastgesteld op dinsdag 7 februari. De heer N. Plomp zal spreken over middeleeuwse geslachten uit de streek rond Woerden en Montfoort.

Deze bijeenkomst wordt georganiseerd in samenwerking met de Genealogische vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool te Delft.

VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

De vereniging Vrienden van het Prinsenhof nodigt onze leden uit voor de volgende bijeenkomsten:

Op donderdag 23 februari 1984 zal mevrouw drs. Bianca du Mortier, conservatrice "costuum" van het Rijksmuseum te Amsterdam, een lezing houden over historische costuums. In de pauze is er gelegenheid de tentoonstelling van costuums uit de televisie-serie over Willem van Oranje te bekijken, die van 3 februari t/m 2 september 1984 in Het Prinsenhof wordt gehouden.

Op maandag 12 maart 1984 zal, na de algemene ledenvergadering, een discussie worden gehouden over het thema "Experimentele kunst en Het Prinsenhof".

De bijeenkomsten vinden plaats in het stedelijk museum Het Prinsenhof en vangen aan om 20.00 uur.

WENSKAARTEN

Heeft U met de jaarwisseling nog behoefte aan wenskaarten? Zoals U weet kunt U heel bijzondere betrekken van ons genootschap. Het betreft de mapjes met zeven wenskaarten, voorzien van markante stadsgezichten, getekend door ons medelid dr. H.L. Houtzager. De mapjes zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van de vereniging, p/a Oude Delft 169 te Delft. De prijs, inclusief de bijbehorende enveloppen, bedraagt voor leden vijf gulden, voor niet-leden f. 7,50.

POSTSTAKING

Vele leden, die het convocaat per post krijgen toegezonden, hebben het vorige nummer ten gevolge van de poststaking niet ontvangen. Voorzover er enige kans op bezorging bestond hebben we gepoogd met behulp van bevriende relaties de convocaten toch bezorgd te krijgen; voor de overige had het geen zin ze zelfs ook maar te posten.

Omdat menigeen de convocaten bewaart, niet in de laatste plaats vanwege de fraaie tekeningen, ontvangen die leden ons mededelingenblad van november samen met dit convocaat.

GEVRAAGD: SPIEGHEL HISTORIAEL

Mevrouw A.W.M. Duyvestijn, een enthousiast lid van onze vereniging, is om enkele maanden geleden door de dood ontvallen. Aan haar dankt Delfia Batavorum een aantal jaargangen van het blad Spieghe! Historiae!, waarop zij was geabonneerd, maar dat zij na lezing afstond voor onze bibliotheek. Omdat het aanhouden van abonnementen op tijdschriften e.d. voor onze kas een extra belasting betekent, doet het bestuur een beroep op de leden. Wie is bereid haar of zijn exemplaar van Spieghe! Historiae! na lezing ter beschikking te stellen van de bibliotheek? Gaarne telefonische of schriftelijke reacties aan het adres van de bibliothecaresse, mevrouw Kreuger, Rotterdamseweg 113, telefoon 567192.

STADSPRIJS VOOR "ABTSWOUDE"

De Stadsprijs voor Cultuur 1983 is toegekend aan het woon- en cultureel centrum "Abtswoude" aan de Aart van der Leeuwlaan, in de persoon van mevrouw J.Y.C. Beckers, directrice van het wooncentrum voor ouderen. Deze prijs werd haar overhandigd tijdens de herdenkingsbijeenkomst van de dichter Poot op woensdag 21 december. Mede vanwege de prettige relatie die Delfia Batavorum al sedert een reeks van jaren met "Abtswoude" onderhoudt wensen wij de instelling en haar directrice met deze onderscheiding van harte geluk.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mej. J. Bilders, Waterblok 77, Delft.

Drs. H.H.W. van Eijk, Julianaplantsoen 198, Diemen.

W.V.J. Freling, Jan van Scorelstraat 55, Utrecht.

A.F. Hallensleben, Postbus 440, Delft.

Ir. H.L. Kasteleijn, Van Hardenbroeklaan 46, Rijswijk.

Mevr. G.W. Kasteleijn-Ekels, Van Hardenbroeklaan 46, Rijswijk.

Mevr. P.A.N. Nuhn-Linthorst, Van der Heimstraat 63, Delft.

P.J.C. van der Straaten, Prins Bernhardlaan 2, Delft.

Mevr. M. van der Straaten-A Campo, Prins Bernhardlaan 2, Delft.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter

A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK IS VERHUISD

Nadat vele jaren ons steeds uitdijend boekenbezit was ondergebracht in de woning van onze bibliothecaresse - met alle zorgen van dien - heeft onze, ettelijke honderden banden omvattende, bibliotheek een nieuwe en riante behuizing gevonden. Sinds enige weken - van het tijdstip af waarop de Openbare Bibliotheek haar intrek nam in het nieuwe, voor dit doel aangepaste, pand aan de Kruisstraat - is voor Delfia Batavorum een vertrek ingeruimd voor onze boekenkasten. Voor de bereidwilligheid aan ons genootschap een dergelijke faciliteit te bieden is uiteraard een woord van dank wel op zijn plaats.

Dit werd tot uitdrukking gebracht op donderdagavond 10 november door ons bestuurslid ir. K. Deen tijdens een bezoek aan en een rondwandeling door het nieuwe lees-domein. Ongeveer veertig leden van Delfia Batavorum hadden gehoor gegeven aan de uitnodiging een kijkje te komen nemen in het gebouw en uiteraard tevens in onze boekenuitgifte-ruimte en opberggelegenheid.

Het gezelschap werd in de studiezaal ontvangen door de directeur de heer A.J.J. Bouten en zijn assistente, mevrouw H. Schoemakers. Nadat de koffie was rondgediend vertelde de heer Bouten een en ander over de "odyssee-op papier" die de bibliotheek de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. Tenslotte kon evenwel de beschikking worden verkregen over het leegstaande nieuwe drukkerijpand van de firma Brouwer aan de Kruisstraat. Na een grondige interne aanpassing had onlangs de verhuizing plaats. Van het Oude Delft nu naar de Kruisstraat betekent een vertienvoudiging van het vloeroppervlak (van 200 tot 2000 vierkante meter). Alles staat nu overzichtelijk en goed beveiligd gearrangeerd.

Met veel belangstelling werd tijdens de rondwandeling door het gebouw van alle "theek"-aspecten kennis genomen: bibliotheek, discotheek, artotheek en zelfs ook een speltheek.

Onze leden kunnen op iedere derde dinsdag van de maand (echter niet in juli,

augustus en december) 's avonds van 7 tot 8 uur in onze bibliotheekafdeling boeken lenen of ruilen. De eerstvolgende keer is dat dus op dinsdag 17 januari 1984.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT III

Ter vervanging van een verdwenen steen siert een mooi, fris huisnaamsteentje de zijgevel van een pand, dat zich op de hoek van de oude Kerkstraat en de Voorstraat bevindt. Deze nieuwe gevelsteen toont ons met A^o 1972 het jaar, waarin de restauratie van het door brand geteisterde klokgevelhuis werd voltooid. Onder de honde-figuur op die steen lezen we de huisnaam "DE BLAUWEN HONT". Ook binnenspands is alles blauw wat er is, want er is Delfts blauw te koop. Maar opgelet, op de uitgebeelde hond zit geen spatje blauw! Men heeft het niet nodig gevonden, de hond blauw te schilderen. Iedereen kan toch lezen, dat een blauwe hond in het spel is. Jawel, zó is het thans, maar vroeger zou het heel nuttig zijn geweest het dier in de vereiste kleur te presenteren. Dat kan worden bewezen. Er is immers nog een identieke eeuwenoude gevelsteen in Maastricht. Die huisnaamsteen draagt het opschrift "IN DEN BLAUWEN HONDT" en, om de analfabeten een plezier te doen, heeft men zich al ettelijke malen de moeite getroost, die hond - ook in onze tijd - de tint te geven die hem toekomt. We zouden wat beleven als we alle kleurloze stenen gingen polychromeren en we zouden voor vele raadsele komen te staan, want wie weet er de juiste kleuren te geven aan stenen, die geen opschrift dragen

In het geval van de nagenoeg kleurloze wapenstein van het geslacht Bom van Kranenburg weten we, dankzij het werk van Rietstap, hoe het met het wapen was gesteld.. (Zie Gevelstenen I en II, resp. in convocaat 9 - oktober '83 en 1 - november '83). De vogels waren zwart van kleur, uiteraard met rode snavels.

In zilver zal de toren destijds prachtig hebben afgestoken tegen het azuren wapenveld.

Met veel minder stelligheid kan er iets over het jaartal te berde worden gebracht. Gaat 't nu werkelijk om 1563 of moeten we hier 1663 lezen? Wij, enkele kennissen en ik, houden het op 't laatste. Het is duidelijk, dat als er in dit jaartal sprake is van twee zessen, de ene 6 toch wel erg van de andere verschilt.

De honderdtal-6 lijkt me normaal te zijn, de tiental-6 niet, want die heeft, behalve een veel te dikke buik, óók, althans volgens de foto, een naar links doorlopend eindhaaltje, wat héél verdacht is. M.i. zal er op de plaats van de 10-talzes een 4 hebben gestaan, een vier, die later op zò geschikte wijze werd weggewerkt, dat nog alleen 't voorste stukje van het cijfer (het genoemde haaltje) zichtbaar is gebleven. Uitsluitend een nader onderzoek - via betasting van de cijfers op de steen - zal ons opheldering over de juiste ouderdom kunnen verschaffen.

Het wapen op de steen heeft als achtergrond een tempel, waarop in de gevel-

driehoek een zogeheten krukkenkruis is te zien. Een tempel-omlijsting is bij een gevelsteen toch wel iets unieks zou men denken. Maar neen, in Delft - zeer toevallig in de directe nabijheid van onze wapenstein - is er nog zo'n fenomeen. Het gaat om de al eens eerder genoemde huisnaamsteen met de pronkende pauw in de voorgevel van Voldersgracht 6. In het tempel-timpaan daár staat geen kruis, maar is er een engelenkop met vleugels, wat erop duidt, dat we te maken hebben met een geestelijke als gevelsteen-bezitter/ontwerper.

J.W. Matthijsen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozmond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 3

februari 1984

Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het bestuur van de Genealogische Vereniging Prometheus, uit te nodigen voor een lezing te houden door de heer N. Plomp, getiteld:

MIDDELEEUWSE GESLACHTEN UIT DE STREEK ROND WOERDEN EN MONTFOORT.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 7 februari 1984 in de Senaatszaal van de aula van de Technische Hogeschool, Mekelweg 1 te Delft.
Aanvang 20 uur.

THEMA

Het was volgens middeleeuwse kronieken Godfried van Rhenen, bisschop van Utrecht, die in de twaalfde eeuw in het grensgebied tussen Holland en het Sticht de burchten Woerden en Montfoort bouwde.

In Woerden, aan de Oude Rijn, zetelden de heren van Woerden, totdat met de moord op graaf Floris V in 1296 - waarbij Herman van Woerden een van de hoofddaders was - een abrupt einde kwam aan de macht van deze heren. Herman van Woerden voerde drie ruiten in zijn schild; deze ruiten vinden we terug in het wapen van verscheidene families die in de veertiende eeuw en nog later leefden in het gebied tussen Oude Rijn en Hollandse IJssel: Van Harmelen, Van der Haar, Uten Eng, Uten Ham, Speyart, Van de Poll, Van Vliet etc. Van hun kastelen zijn er enkele tot op de huidige dag gedeeltelijk bewaard gebleven.

Op de burcht Montfoort deed in de dertiende eeuw de Brabantse familie De Rover zijn intrede. Zowel de burggraven zelf als hun jongere zonen verwierven in de loop van de veertiende en vijftiende eeuw kastelen en grondbezit ten noorden van de Hollandse IJssel. Andere families moesten wijken voor de machtsuitbreiding van de burggraven.

Uit de bewaard gebleven administratie van de bisschoppen van Utrecht, de graven van Holland, de burggraven van Montfoort, de steden Utrecht en Montfoort maar vooral ook van de vele kastelen en kerkelijke instellingen waartoe grondbezit op het platteland behoorde, is het mogelijk over vele leenmannen en pachters uit de middeleeuwen gegevens terug te vinden. Niet alleen van riddermatige families, maar ook van boerenfamilies uit deze omgeving kunnen met die gegevens genealogieën worden samengesteld die terugreiken tot in de veertiende eeuw.

Spreker, onderdirecteur van het Centraal Bureau voor Genealogie, heeft over het betreffende gebied een aantal genealogische en lokaal-historische publikaties gedaan.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 21 februari 1984.

AGENDA

De bijeenkomsten na deze zijn vastgesteld op:

- donderdag 15 maart : Prof. dr. J.J. Poelhekke over Frederik Hendrik, geboren in 1584.
 maandag 16 april : Drs. R.-A. Leeuw over Willem van Oranje, vermoord in 1584.
 omstreeks 21 mei : Lezing i.v.m. de excursie.
 25 en 26 mei : Excursie naar Veere en Middelburg.
 13 juni : Jan J. van Herpen over de vriendschap tussen dr. P.H. Ritter jr. en Dirk Coster.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mevrouw H. Gallé-van de Meent, van Miereveltlaan 11, Delft.

A. van Kleef, Foulkeslaan 80, Delft.

Mevrouw C.E. van Kleef-Dijkstra, Foulkeslaan 80, Delft.

J.H.J. van Rossum, Voorstraat 23, Delft.

Mevrouw M.J.A.G. van Rossum-Jacquemin, Voorstraat 23, Delft.

Namens het bestuur:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

In december 1983 ontving onze penningmeesteresse van Hare Majesteit een koninklijke onderscheiding: De eremedaille in goud verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.

Vermelding van dit feit in het convocaat was niet meer mogelijk, omdat op dat moment de kopij reeds bij de drukker lag; alleen de couranten maakten melding van deze onderscheiding aan mevrouw J.M. de Wijs verleend o.a. voor haar bijna 25-jarig penningmeesterschap van ons Genootschap en ten stadhuize werd haar deze onderscheiding door burgemeester Mr. R.M. Gallas in meer besloten kring uitgereikt.

Bij het begin van deze eerste lezing-avond werd aan mevrouw De Wijs door de voorzitter, de heer F.M. van Leeuwen namens bestuur en leden "voor het front der troepen" de draagmedaille behorende bij haar onderscheiding, opgespeld.

De voorzitter bracht haar namens allen hulde voor al hetgene zij al die jaren voor ons Genootschap heeft verricht en voor haar grote kundigheid en toewijding, waarna haar nog een boeket rozen werd aangeboden. Daarna was in de hal gelegenheid haar persoonlijk te feliciteren, waarvan druk gebruik werd gemaakt.

De spreker van deze avond, de heer J.W. Moerman, hield daarna een uitgebreide lezing over de dichter H.C. Poot, welke lezing uitblonk door zijn zeer verzorgde tekst en presentatie.

Twee diaprojectoren deden een doorlopende stroom van beelden aan ons voorbijgaan, waarin alle facetten van dit dichterleven aan bod kwamen.

Aan de hand van kaarten en kaartfragmenten kwamen de topografische gegevens ons voor de ogen, uitstekende landschapsfoto's en foto's van het boerenbedrijf deden ons "het genoeglijk leven des gerusten lantmans" zien in al zijn details en een keur van brieven en documenten gaf ons een kijkje in het wel en wee van het persoonlijk leven van de dichter.

Met behulp van talloze details ontleend aan het dichtwerk, reconstrueerde de spreker het opbloeien van dit talent dat, voortkomende uit de poëzie van de rederijderskamers van de dorpen rond Delft, met de grote voorbeelden van Hoofd en Vondel voor ogen in latere jaren tot soms grote hoogte kon stijgen en ons de smaak van de latere romantiek doet proeven.

Interessant is het hierbij te constateren dat bijna gelijktijdig in Engeland de dichter James Thomson in zijn "Seasons" (1726) dezelfde toon bereikt en de Italiaan Vivaldi in zijn in 1725 verschenen Quatro Stagioni ons het landleven omgezet in muziek laat horen.

Helaas is ook veel van het werk van Poot gevangen in Barokstijl, pronkt hij teveel met zijn, niet geringe, kennis van mythologie en treffen wij ook veel middelmatigheid en gelegenheidsrijmelarij aan.

Deze uitstekende lezing zal zeker voor velen een aansporing kunnen zijn het werk van deze dichter nog eens ter hand te nemen en zelf op ontdekkings-tocht te gaan. Voor velen zal Poot dan inderdaad niet meer dood zijn.

F.M. van Leeuwen.

GOUD VOOR MEVROUW DE WIJS

In de kranten is er al uitvoerig melding van gemaakt: op donderdag 22 december j.l. werd onze penningmeesteresse mevrouw J.M. de Wijs-Kamp door burgemeester mr. R.M. Gallas getooid met de gouden eremedaille, verbonden aan de orde van Oranje-Nassau. De uitreiking had plaats in het stadhuis, in tegenwoordigheid van de heren F.M. van Leeuwen en drs A.J.H. Rozemond, resp. voorzitter en secretaris van Delfia Batavorum, alsmede van de heer Chr. D. Goudappel, erelid van het genootschap met wie mevrouw De Wijs bijna een

kwart eeuw deel heeft uitgemaakt van het bestuur. Voorts waren voor deze gebeurtenis uitgenodigd drie bestuursleden van de vereniging Tesselschade/Arbeid Adelt en drie van Huyse St. Christoffel (het Dameshuis) in de Papestraat. Door haar bestuursfuncties in deze verenigingen en instellingen, alsmede in die van het Oude- en Nieuwe Gasthuis, de bibliotheekcommissie van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek, en van de toenmalige Prinsenhofcommissie heeft mevrouw De Wijs sedert de jaren '50 een belangrijke rol gespeeld in het sociale en culturele leven van Delft. Bovendien had zij nog een belangrijke en veeleisende taak als echtgenote van prof. ir J.H. de Wijs, met name in twee perioden dat deze het rector-magnificusschap van de Technische Hogeschool vervulde.

Na afloop van deze uitreiking gingen de heer en mevrouw De Wijs, met familieleden en genodigden, naar het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst, waar ook de overige leden van het bestuur van Delfia Batavorum, alsmede van de Mijnbouwkundige Studentenvereniging aanwezig waren. In deze intieme, gezellige bijeenkomst werd mevrouw De Wijs nog toegesproken door de heer Goudappel, die de langdurige en plezierige samenwerking in het bestuur van het genootschap memoreerde en de toezegging deed dat op de eerstvolgende bijeenkomst van Delfia Batavorum (op 10 januari in Abtswoude; zie "Terugblik") aan mevrouw De Wijs, namens de vereniging, de gouden draagmedaille van de verkregen onderscheiding ter hand zou worden gesteld. Felicitaties werden daarna nog uitgesproken door mevrouw G.D. Milders-Hanhart (Tesselschade/Arbeid Adelt) onder aanbieding van bloemen en door de heer J.H. Cramer (Huyse St. Christoffel), die namens het bestuur van deze instelling een drinkglas met zilveren voet en inscriptie offereerde.

G.G. Kunz.

GENEALOGIE EN VAN BERESTEYN

Weinig archiefbezoekers die in hun stamboom of familiegeschiedenis duiken zullen onbekend zijn met de naam Van Beresteyn. Die naam is immers een begrip: even in Van Beresteyn kijken betekent raadpleging van zijn onmisbare Genealogische Repertorium. Delftse onderzoekers kennen dan zeker nog zijn boeken over de grafzerken in de Oude en in de Nieuwe Kerk, en vanzelfsprekend de in zijn opdracht gemaakte klappers op de notariële protocollen, de weeskamer en diverse kleinere bestanddelen, die hij ook wel zelf ter hand nam. Verder zijn vele geschriften in de archiefbibliotheek voorzien van het etiket "Legaat-Van Beresteyn".

Wie was deze jhr. mr. dr. Eltjo Allegondus van Beresteyn (1876 - 1948)? Oprichter van het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag, maar ook is hij burgemeester geweest (Veendam), Tweede Kamerlid, gemeenteraadslid (Den Haag), directeur van ondernemingen, voorzitter en vaak initiatiefnemer van diverse commissies op vele terreinen.

En vanwaar die speciale belangstelling voor Delft ?

Het antwoord is te vinden in de twee kloeke banden, die hij in 1941/42 over zijn familiegeschiedenis publiceerde. Van Beresteyn stamde uit een familie die in de 15de eeuw in Amsterdam tot aanzien kwam. De telg Paulus of Pouwels werd in 1580 poorter van Delft. Hij sloot hier een rijk huwelijk, werd als veertigraad medebestuurder van de stad en had succes in zaken. Elk van zijn negen kinderen liet hij niet minder dan een ton na! Hij was de eerste van een reeks van zeven Van Beresteys die in de 17de eeuw in de veertigraad van Delft zitting namen en van daaruit de functies van schepen en burgemeester vervulden. Onder koning Willem I werd een nazaat in de adelstand verheven. De Delftse gemeenteraad eerde het geslacht in 1955 met een straatnaam.

In de 18de eeuw trad de familie in Delft op de achtergrond en begaf zich naar andere oorden, waar ze ook tot aanzien kwamen.

Eerst mr. Christiaan van Beresteyn (1744 - 1800) keerde naar Delft terug en werd ook weer lid van de veertigraad. In 1786 werd hij schout of hoofdofficier, maar reeds een jaar later afgezet wegens zijn patriotische gevoelens. Hij is de stamvader van de zg. Delftse tak van de familie.

Uiteraard trouwden al die Delftse magistraten in eigen kring, zodat verwantschap met vele andere bekende Delftse geslachten ontstond, zoals Van Assendelft, Van Groenewegen, Van der Lelij.

Die 17de eeuwse Van Beresteys waren zich sterk van de eigen waarde bewust en hielden dan ook naarstig aantekening van de wederwaardigheden van de eigen en de aangetrouwde families. Later, en vooral door toedoen van Eltjo Allegondus, werd de verzameling bewust uitgebreid door intensieve acquisitie van zaken uit het verleden en uit de eigen tijd. Alles wat maar als "bouwstoffen voor de familiegeschiedenis" kon dienen werd verzameld, waarbij hij niet werd gehinderd door de gebruikelijke opvatting van wat een familie-archief is: iets dat in het verleden in een familie is gegroeid.

Inventarisatie van deze zeer omvangrijke collectie allerhande, die nu in het Algemeen Rijksarchief berust, was geen sinecure. Drs. J.A.A. Bervoets, chartermeester aan het A.R.A., werkte er enige jaren aan. In 1977 kon de uit twee delen van samen 441 bladzijden bestaande "Inventaris van papieren afkomstig van leden van het geslacht Van Beresteyn en aanverwante geslachten" verschijnen. Het geheel is een overzichtelijke beschrijving in ruim 2000 nummers van de vele stukken die van en over de diverse personen en geslachten voorhanden zijn. Er zijn ook stukken van topografische betekenis. Het werk wordt nader toegankelijk gemaakt door een regestenlijst (het oudste stuk is van 1376 en stamt uit Den Bosch), door stambomen en genealogische overzichten, en uitgebreide indices (100 bladzijden!) op personen en zaken.

Nadat het werk eenmaal de wereld in was gezonden, konden nog vele aanvullende archivalia worden verworven. In 1979 verscheen dan ook een supplementdeeltje, waarin tevens een aantal door gebruikers geconstateerde vergissingen kon worden gecorrigeerd.

Concluderend: een verrassend rijke verzameling, die ieder het zijne biedt en die door medewerking van de familie ook door iedereen kan worden geraadpleegd.

H.W. van Leeuwen.

TENTOONSTELLING FREDERIK HENDRIK

Op 29 januari 1584 - 400 jaar geleden dus - werd in Het Prinsenhof Frederik Hendrik geboren. Omdat enige maanden later zijn vader, Willem van Oranje, in datzelfde Prinsenhof werd vermoord, gaat dit jaar alle aandacht uit naar dit laatste feit.

Bij de Gemeentelijke Archiefdienst vond men de eerste gebeurtenis zeker zo belangrijk, want ook Frederik Hendrik heeft veel bijgedragen tot de eenheid en het aanzien van onze natie. Hij wordt niet voor niets de voltooiër van het Nederlandse Staatsgebouw genoemd, waarvan Willem I de grondvesten legde, Maurits de wanden optrok en hijzelf het dak plaatste, zoals men dat in beeldspraak pleegt te zeggen.

Het leven en werken van Frederik Hendrik zou een grootse tentoonstelling verdienen en zijn veelzijdigheid materiaal daarvoor te over opleveren; de Gemeentelijke Archiefdienst beschikt echter over een zeer beperkte expositieruimte. Toch zal gepoogd worden een zo goed mogelijk beeld van deze vorst te scheppen.

De tentoonstelling is van 13 februari tot en met 27 april 1984 geopend op maandag van 13.30 tot 17.00 uur en op dinsdag tot en met vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur en de Gemeentelijke Archiefdienst is, zoals U weet, gevestigd in het pand Oude Delft 169.

Ons genootschap haakt op deze activiteit in met het organiseren van een lezing over Frederik Hendrik op donderdag 15 maart, te houden door prof. dr. J.J. Poelhekke.

TENTOONSTELLING WILLEM VAN ORANJE

Via het vorige convocaat bent U reeds uitgenodigd voor een door de vereniging Vrienden van het Prinsenhof op 23 februari 1984 georganiseerde lezing over historische kostuums. Dit naar aanleiding van de in Het Prinsenhof ingerichte tentoonstelling van kostuums, requisieten en decors, gebruikt voor het televisiedrama over het leven van Willem van Oranje, dat in tien afleveringen in deze tijd te zien is. In het museum zijn vier scènes uitgebeeld:

de troonafstand van Karel de Vijfde, het huwelijk van Willem van Oranje en Anna van Saksen, een feestscène bij Margaretha van Parma en uiteraard de moord op Willem van Oranje. Voorts wordt een uitleg gegeven van de kap,

grime, kostuum- en decorontwerp en is er via een televisiescherm een aantal scènes uit de serie te zien.

Aansluitend hierop is een kleine educatieve tentoonstelling ingericht voor het Delfts basisonderwijs die een beeld geeft van hoe de gewone man en vrouw in de zestiende eeuw leefden en werkten.

De tentoonstelling is te zien van 3 februari tot 5 september 1984.

A.J.H. Rozemond.

GENEALOGISCHE ENCYCLOPEDIË VAN DELFT

Onder auspiciën van de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool Delft verschijnt in februari a.s. een "Genealogische en Historische Encyclopedie van Delft". Dit boek heeft een omvang van 320 pagina's en bevat ongeveer 1000 alfabetisch gerangschikte trefwoorden op genealogisch en historisch gebied. Het vermeldt onder meer van honderden Delftse geslachten wanneer de stamvaders zich in Delft hebben gevestigd en vanwaar zij gekomen zijn.

Dit naslagwerk is tot stand gekomen door samenwerking van de heren C.D. Goudappel, ir. E.J. Marico, H.K. Nagtegaal en D. Wijbenga. Voorts werden bijdragen geleverd door de heren dr. H.L. Houtzager, G.G. Kunz en A.J. Nienhuis, terwijl meer dan 100 personen één of meer stamreeksen voor het genealogisch gedeelte inzonden.

De voor-intekenprijs is f. 25,75, indien met het boek zelf afhaalt; wil men toezending per post, dan is f. 6,50 extra verschuldigd. Na verschijning zal de prijs f. 38,50 bedragen.

Men kan intekenen door overmaking van het verschuldigde bedrag op postgirorekening nr. 3453233 t.n.v. Genealogische Vereniging Prometheus, Lorentzweg 1, Delft, onder vermelding "Encyclopedie".

Het eerste exemplaar van het boek zal worden aangeboden aan mr. R.M. Galas, burgemeester van Delft, tijdens een bijeenkomst op 21 februari in het Gebouw voor Electrotechniek, Mekelweg 4 te Delft; aanvang 20.00 uur.

Er zullen korte voordrachten worden gehouden door prof. ir. A. Langejan en D. Wijbenga.

Aan het slot van de bijeenkomst kunnen de intekenaars hun exemplaar van het boek in ontvangst nemen.

De bijeenkomst is voor alle belangstellenden vrij toegankelijk.

Degenen die op 21 februari verhinderd zijn, kunnen hun exemplaar na die datum afhalen op het secretariaat van "Prometheus", Aula, T.H., Mekelweg 1 te Delft, geopend maandag t/m vrijdag van 10.00 tot 13.00 uur.

Als dit moeilijkheden mocht opleveren, neme men contact op met de heer H.K. Nagtegaal, tel. 015 - 785189 of 570069.

H.K. Nagtegaal.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 4

maart 1984

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing te houden door prof.dr. J.J. Poelhekke te Nijmegen, getiteld:

FREDERIK HENDRIK: GRONDLEGGER DER "DYNASTIE"

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 15 maart 1984 in de Historische Zaal van het Stedelijk Museum "Het Prinsenhof", Sint Agathaplein 1 te Delft. Aanvang 20 uur.

THEMA

In zijn causerie zal inleider een schets geven van de overeenkomst en het verschil met tijdgenoot Hugo de Groot. Beiden zijn te beschouwen als Erasmi-aanse figuren, maar Frederik Hendrik is vóór alles een aftaster van politieke haalbaarheden, terwijl De Groot niet bereid is tot schipperen, als niet vooraf zijn theoretisch gelijk is erkend.

Frederik Hendrik mag worden gezien als Grootnederlander en als zodanig geestelijk erfgenaam van zijn vader Willem de Zwijger. Maar evenmin als zijn broer Maurits is hij erin geslaagd het vaderlijk ideaal te verwezenlijken: de algehele verdrijving van de Spanjaarden uit de Nederlanden. Evenals de Zwijger was Frederik Hendrik bedreven in het manoeuvreren met de Statenvergaderingen. De verhoudingen zouden dan ook veel zuiverder zijn geweest, met name in Holland, als de soevereiniteit bij Frederik Hendrik zou hebben berust. Allerlei, soms naar het louche zwemende, manipulaties zouden dan overbodig zijn geweest.

Ook voor de positie van deze prins als "vorst" in het Europese raamwerk, is het theoretisch dienaarschap van de Staten een storend element. Niettemin ontwikkelde zich bij en onder hem een sterk dynastiek besef. In dit kader kan de betekenis van zijn vrouw Amalia van Solms moeilijk worden overschat.

Dat hij niet in zijn levensideaal - de verdrijving van de Spanjaarden - is geslaagd heeft diverse oorzaken. Van betekenis is ook dat hij het slachtoffer was van religieus fanatisme en bekrompenheid. Enerzijds had hij te kampen met scherp-slijperij binnen de Openbare Kerk, anderzijds met de schromelijke miskenning en sabotage door de katholieke clerus in het Zuiden.

De balans van zijn bewind kan worden gekenschetst door een steviger verandering van de dynastie.

Spreker, die in Leiden onder Colenbrander en Huizinga geschiedenis heeft gestudeerd, promoveerde, heel toepasselijk in 1948, op een proefschrift, getiteld: "De Vrede van Munster". Twee jaar daarvoor was hij benoemd tot secretaris, in 1950 tot directeur van het Nederlands Historisch Instituut te Rome. In 1965 volgde - de thans emeritus - Poelhekke Rogier op als hoogleraar in de vaderlandse en algemene geschiedenis der nieuwere tijden aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Als één van zijn pennevruchten moet genoemd worden de omvangrijke studie "Frederik Hendrik, Prins van Oranje. Een biografisch drieluik".

KOSTUUMTENTOONSTELLING

De belangstelling voor de kostuumexpositie in het Prinsenhof is overweldigend. Dag-in-dag-uit komen stromen bezoekers naar het St. Agathaplein om de kostuums te bekijken, die in de T.V.-serie over het leven van Willem van Oranje werden gedragen.

Daar deze tentoonstelling nog tot 4 september te bezichtigen zal zijn, heeft het bestuur in overleg met de directie van het museum, in tegenstelling tot wat tot nu toe te doen gebruikelijk is, besloten de expositie niet voor bezichtiging open te stellen op de avond van de lezing van prof. Poelhekke.

Deze zelfde regeling zal moeten worden getroffen voor de lezing die museum-directeur drs. R-A. Leeuw op donderdag 12 april in het Prinsenhof zal houden over Willem van Oranje. Daarop zal ook in het volgende convocaat worden geattendeerd.

BOEKEN

Het bestuur is er in geslaagd de volgende boeken voor onze leden beschikbaar te krijgen tegen sterk gereduceerde prijs:

- De reproductie-uitgave van Reinier Boitet's Beschrijving der stad Delft. De winkelprijs is f. 135,-; de gereduceerde prijs is f. 98,50.
- Dr. A.C.G.M. Eyffinger: Grotius Poeta; aspecten van Hugo Grotius 'dichterschap. De winkelprijs is f. 45,-; de gereduceerde prijs is f. 30,-.
- Het Delfts orakel: Hugo de Groot, 1583 - 1645. Dit boek is vorig jaar verschenen naar aanleiding van de in Het Prinsenhof ingerichte tentoonstelling en bevat artikelen over de verschillende aspecten van Hugo de Groot. De winkelprijs is f. 17,50; de nieuwe prijs is f. 10,-.

De boeken zijn te verkrijgen bij het secretariaat; de boeken over Hugo de Groot tevens bij het Grotius Instituut, Prins Willem-Alexanderhof 5 te 's-Gravenhage, (in de Koninklijke Bibliotheek).

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 20 maart 1984.

AGENDA

Door een onverklaarbare oorzaak is in de vorige convocaat een fout geslopen in de daarin opgenomen agenda. De aangekondigde lezing van drs. R.-A. Leeuw over Willem van Oranje zal niet op 16 april plaatsvinden, maar op donderdag 12 april. Als U de datum al verwerkt heeft in Uw agenda, wilt U hem dan wijzigen?

De bijeenkomsten na deze zijn dus vastgesteld op:

donderdag 12 april	:	Drs. R.-A. Leeuw over Willem van Oranje, vermoord in 1584.
omstreeks 21 mei	:	Lezing i.v.m. de excursie.
25 en 26 mei	:	Excursie naar Veere en Middelburg.
13 juni	:	Jan J. van Herpen over de vriendschap tussen dr. P.H. Ritter jr. en Dirk Coster.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- K.J. Blom, Schaperlaan 20, Rijswijk.
 Ir. T. Remmerswaal, Oude Delft 127, Delft.
 Dr. J.H.M. Winters, Oude Delft 202, Delft.
 Mevr. M. Winters-Stehouwer, Oude Delft 202, Delft.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter.
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

De jaarlijkse gezamenlijke bijeenkomst met de Genealogische Vereniging Prometheus in de senaatszaal van de T.H.-aula stond ditmaal - 7 februari - in het teken van afstamming en familierelaties van een aantal roemruchte Hollandse en Utrechtse adellijke geslachten uit de middeleeuwen. Inleider was de heer N. Plomp, adjunct-directeur van het Centraal Bureau voor Genealogie, die zijn onderwerp specifiek had gericht op de geslachten uit de streek rondom Woerden en Montfoort.

In het vorige convocaat heeft de heer Plomp in grote lijnen aangegeven hoe afkomst en verhoudingen van de talloze afstammelingen uit de geslachten Van

Harmelen, Van der Haar, Uten Eng, Uten Ham, Speyart, Van de Poll, Van Vliet e.a. in elkaar staken.

Een uiterlijk kenteken, dat bij het genealogisch speurwerk als centraal gegeven herkenbaar is, vormt het wapen van de families. In dit geval betrof het een wapen met drie ruiten (‘wybertjes’) in soms wisselende kleuren op een al dan niet egaal veld. Bij vrijwel alle families die de heer Plomp in zijn causerie ter sprake bracht kwam dit wapen met zijn uiteenlopende modificaties (ruiten met een knopje eraan, een balk of andere ornamenten) telkens als een herkenbaar embleem te voorschijn.

Uitvoerig belichtte spreker de bovengenoemde geslachten, die vrijwel allen zijn uitgestorven, maar wier naam - ook geografisch gezien - nog altijd bekendheid geniet, mede door de restanten van de kastelen of versterkingen waar zij hun woonplaats hadden. Eén kasteel is de vorige eeuw letterlijk uit zijn ruïne herrezen: het kasteel Haarzuilens, dat door Cuyper werd herbouwd en een keur aan kunstschaten herbergt. Ook de Hamtoren is nog een opmerkelijk restant van vergane glorie uit de middeleeuwse hoogtij van ridders en landadel.

G.G. Kunz

FREDERIK HENDRIK (1584 - 1647)

Enkele maanden vóór de moord op zijn vader, prins Willem van Oranje, werd Frederik Hendrik in het Prinsenhof geboren. Dat is dus vier eeuwen geleden, maar het feit als zodanig is geheel overschaduwd door de tragedie van de tiende juli 1584. De betekenis van Frederik Hendrik als succesvol voorzetter en beëindiger van de Tachtigjarige oorlog tegen Spanje is echter zo groot dat aan zijn persoon en zijn militaire en politieke verdiensten alleszins aandacht dient te worden besteed. Dat was ook de overweging van gemeente-archivaris drs. Rozemond toen hij en zijn medewerkers het plan opvatten een tentoonstelling aan Frederik Hendrik te wijden. Als secretaris van ons genootschap leek het hem tevens voor de hand liggend iemand een causerie over de ‘Stedendwinger’ te laten houden. De expert op dit gebied, prof. Poelhekke, vond hij terstond daartoe bereid hiervoor naar Delft te komen.

Dat vertelde de heer Rozemond vrijdagmiddag 10 februari in de voorzaal van het Archief bij de opening van de expositie ‘Frederik Hendrik, stedendwinger, vrededwinger 1594 - 1647’ die tot en met 27 april te bezichtigen is.

Hij dankte degenen en de instellingen die stukken voor deze tentoonstelling in bruikleen hadden willen afstaan, in het bijzonder Hare Majesteit de Koningin. Uit deze collecties en het eigen bezit van het Gemeente Archief heeft de heer A.P.A. van Daalen, educatief medewerker met assistentie van collega’s een overzichtelijk geheel samengesteld. Dank bracht de heer Rozemond hem ook voor de instructieve en overzichtelijk samengestelde brochure over dit onderwerp.

De officiële opening werd, met een interessante inleiding, verricht door de directeur van het Koninklijk Huisarchief drs. B. Woelderink.

Als ietwat anecdotische bijzonderheid wees hij op het feit, dat wat wij over het leven van Frederik Hendrik en zijn vrouw Amalia van Solms weten voor het grootste deel hebben te danken aan hun huisvriend Konstantijn Huygens, die in een uitgebreide en openhartige conversatie met hen stond.

Als toepasselijke attentie in dit Oranjejaar ontving de heer Woelderink van de heer Rozemond een doos met wijn, afkomstig uit het gebied van Orange in Frankrijk.

G.G. Kunz

DE DOOP VAN FREDERIK HENDRIK

Bij de voorbereiding van de expositie over Frederik Hendrik, die momenteel bij de Gemeentelijke Archiefdienst gehouden wordt, is, ondanks het feit dat er al veel over het onderwerp gepubliceerd is, uiteraard ook het nodige onderzoek verricht.

Een van de kleine dingetjes, die niet helemaal duidelijk waren, was de exacte plaats waar het prinsje gedoopt is. In de meeste publikaties - en er is nogal wat over deze gebeurtenis geschreven - wordt geen naam van een kerk genoemd en waar dit wel gebeurt, wordt of de Nieuwe Kerk of het huidige gebouw van de Waalse kerk als plaats van handeling aangegeven.

In een documentatiebandje van Het Prinsenhof wordt ook de Oude Kerk als zodanig vermeld. Maar waar zou het nou echt gebeurd zijn?

Om dit te achterhalen moesten - zo mogelijk - alle archief- en bibliotheekbronnen geraadpleegd worden.

Het onderzoek zou al zeer eenvoudig worden als er een inschrijving in een van de doopboeken van de kerken aanwezig was. Maar Frederik Hendrik werd in 1584 geboren, terwijl de kerken pas in 1616 met een geregelde doop-administratie begonnen.

Gelukkig zijn er wel andere bruikbare bronnen uit het eind van de zestiende eeuw. Met behulp van de stadsrekening van 1584 bijvoorbeeld, kon het misverstand over de juiste geboortedatum opgelost worden; in diverse publikaties worden namelijk zowel 29 januari als 28 februari als zodanig genoemd.

In de genoemde rekening wordt bij de uitgaven opgegeven dat er vier gulden en tien stuivers betaald zijn voor het luiden van beide kerkklokken op 29 januari bij de geboorte van het prinsje. De kroniekschrijver Pieter Christiaensz. Bor, die ook deze datum noemt, meende bovendien te weten dat een en ander voorviel "des avonds, tusschen acht en negen uren".

In Delft was men bijzonder verheugd dat de geboorte hier plaats gevonden had. Het aanzien van de stad binnen Holland en de overige opstandige gewesten was er aanzienlijk door gestegen. En ondanks de uiterst zorgelijke financiële situatie waarin stad en land verkeerden, werden kosten noch moeiten gespaard om van het aanstaande doopfeest een luisterrijke vertoning te maken. De stad besteedde tussen 29 januari en 12 juni, de datum van de doop, al meer dan 140 gulden aan reparaties en verfraaiingen aan het Prinsenhof, dat toen nog aan Prins Willem verhuurd werd. Verder werd het huis De Zon aan de Oude Langendijk, op de plaats waar thans boekhandel Bruna is gevestigd, voor een bedrag van 83 gulden opnieuw gemeubileerd en ingericht voor het verblijf van de ambassadeur van de koning van Navarre, die als getuige bij de doop zou optreden.

De officieren van de schutterij werden in het nieuw gestoken, enkele hoge dienaars van de prins kregen dure geschenken, de kerk waarin de doop bediend werd, en het huis De Zon werden met tapijten behangen en de klokken van de Oude en de Nieuwe Kerk werden bij de doop geluid. Voor de bereiding van het doopmaal in Het Prinsenhof leverde de stad vijftig droge "noortsche deelen" (planken) en na het doopfeest schonk men het prinsje een dubbele vergulden kop. Ook als we hier het eigenlijke doopgeschenk nog buiten beschouwing laten, zal toch duidelijk zijn dat deze zaak voor de stad flink in de papieren is gelopen. En Prins Willem zal zich ook niet onbetuigd gelaten hebben. In ieder geval zag de kerkeraad van de Hervormde gemeente de stijgende vrolijkheid in Delft met lede ogen aan. In de vergadering van 27 februari 1584 werd al de treurige mededeling gedaan dat enkele lidmaten "in dese Bachusdaghcn metten bal te worpen ende andere lichtverdicheyt verlopen hebben" en bij dezelfde gelegenheid constateerde men dat de gemeente veel aanstoot nam aan de banketten in het Prinsenhof "in dese droevighe tiden, daer men billick in der aschen ende met vasten hem voor den Heere behoorde te verootmoedighen". Daarom stuurde de kerkeraad een afvaardiging naar de hofpredikant van de Prins, ds. l'Oyseleur de Villiers (Vilerius), om de Prins te vermanen wat meer soberheid in acht te nemen.

Het mocht niet baten. Op 4 juni bleek dat er nog steeds "vele bedroeft ende gaegeert zijn, dat groote preparatie van pomperie gemaect werdt . . . waardoor den heylighen Doop eenichsins geprophaneert zoude moghen worden". Dus ging er weer een deputatie naar ds. Vilerius om bij de Prins enige matiging te bewerkstelligen en om in ieder geval een aangekondigde opvoering van de rederijkers te voorkomen. De houding van de kerk is wel begrijpelijk; de toestand in stad en land wás zorgelijk en de diaconie zat door het sterk groeiend aantal armlastigen met een enorme schuldenlast. Bovendien was "de ware religie" wars van de overdaad, uitbundigheid, pracht en praal waaraan men zich bij de Roomse kerk juist zo geërgerd had.

B. van der Wulp
(wordt vervolgd)

ENCYCLOPEDIE VAN "PROMETHEUS"

De Genealogische vereniging "Prometheus" van de Technische Hogeschool heeft haar tweede lustrum gevierd met twee succesvolle activiteiten. De eerste was de landelijke genealogische dag in het najaar van 1983 en het sluitstuk werd dinsdagavond 21 februari gevormd door de officiële presentatie van de Historische en Genealogische Encyclopedie van Delft in de aula van de T.H. Dit boek van ruim 300 pagina's bevat ongeveer 1000 alfabetisch gerangschikte trefwoorden op genealogisch en historisch gebied. Zij geven respectievelijk informatie over de stamvaders van honderden Delftse geslachten en korte levensbeschrijvingen van bekende Delvenaren uit vroeger tijd, verklaringen van straatnamen enz., alsmede korte kenschetsen van historische gebeurtenissen, gebouwen, molens en dergelijke. De omslagtekening en meerdere illustraties in het boek zijn van de hand van de heer J. Kühn.

Het eerste exemplaar van dit boek werd door de voorzitter van de vereniging, de heer H.K. Nagtegaal ter hand gesteld aan burgemeester mr. R.M. Gallas, waarna een ander bestuurslid prof. ir. A. Langejan het boek overhandigde aan de samenstellers de heren C.D. Goudappel, ir. E.J. Marico, H.K. Nagtegaal en D. Wÿbenga. In het kader van deze presentatie hielden prof. Langejan en de heer Wÿbenga een korte voordracht over de genealogische en historische aspecten van het boek.

SERMOENEN UIT 1584

Dezer dagen zal bij de Repro-Holland B.V. te Alphen aan den Rijn (Postbus 107) een facsimile-uitgave verschijnen van de in 1584 in druk verschenen twee korte sermoenen (preken), uitgesproken in de Nieuwe Kerk in Delft door dr. Arent Cornelisz. bij de doop van Frederik Hendrik op 12 juni 1584 en bij de begrafenis van Willem van Oranje op 3 augustus 1584. De uitgave is verzorgd en van een korte toelichting voorzien door drs. L.J. van der Klooster. De omvang beslaat 22 pagina's, formaat 14 x 19 cm en het is uitgevoerd in een twee kleuren-omslag. De prijs bedraagt 4 gulden.

NIEUWE UITGAVEN "HOLLAND"

De enige tijd geleden opgerichte Stichting Hollandse Historische Reeks stelt zich ten doel het uitgeven of doen uitgeven van monografieën en andere studies aangaande de Hollandse geschiedenis.

De H.H.R. komt tot stand in samenwerking met de Historische Vereniging Holland. In de reeks zullen per jaar een of meer monografieën of andere studies worden uitgebracht in harde band met een kleurenomslag.

Uitgever is De Bataafsche Leeuw te Dieren. Het redactieadres is dr. H.M. Brokken, Rijksarchief in Zuid-Holland, Prins Willem-Alexanderhof 20, 2595 B.E. 's Gravenhage.

Als eerste delen staan op het programma: drs. H.F.K. van Nierop: "Van ridders tot regenten. De Hollandse adel in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw"; alsmede drs. J.A.F. de Jongste: "Onrust aan het Spaarne. Haarlem in de jaren 1747 - 1751".

In voorbereiding zijn studies over "De begraafplaatsen van de graven van Holland en Zeeland in de abdijen en kerken" en over "Verzuiling in tien Hollandse gemeenten 1850 - 1925".

De abonnementsprijs van de H.H.R. bedraagt voor 1984 50 gulden; particuliere leden van "Holland" krijgen een reductie van 5 gulden. Om zich de verzendkosten (10 gulden per deel) te besparen kan men t.z.t. de boeken afhalen bij de Gemeentelijke Archiefdienst alhier, Oude Delft 169.

G.G. Kunz.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 596 SCHILLEMANS, S. en KRUK, A. van der
Delft vroeger en nu. Delft 1983.
- 597 WITSEN ELIAS, Jhr.Dr. J.S.
Koorbanken, Koorhekken en Kansels. Amsterdam 1946.
- 598 HARTWIJK, H.A., MEIJER, F.G., WEVE, W.F.
Stichting Altena Verslag 1980 - 1982. Delft 1983.
- 599 HORST, P. van der.
Shell journal van de Nederlandse Standbeelden.
- 600 MAASMONDGEBIED 10.000 Jaar Wonen.
Uitg. Provinciaal Bestuur Zuid-Holland.
- 601 MOERMAN, J.W.
De kerk van Schipluiden. Ter gelegenheid van Kerkepad 1983.
- 602 FOCKEMA ANDREA, S.J.
Warmond, Valkenburg en Oegstgeest.
- 52 ROTTERDAMS JAARBOEKJE 1983.
- 425 NEDERLANDSE HISTORIEN Jaargang 17 1983.
- 350 DIE HAGHE Jaarboek 1983.
- 85 Vereniging "Oranje Nassau Museum" Jaarboek 1983.
- 85-2 Rijksmuseum Paleis Het Loo te Apeldoorn. Verslag van de Directeur over het jaar 1982.
- 481 HEEMSCHUT Jaargang 60, 1983

A.C.M. Kreuger-Schulz

HET KAARTBOEK VAN NAALDWIJK (1623)

Het genootschap Oud-Westland viert op 5 januari 1985 zijn vijftigjarig bestaan. Ter gelegenheid van dit gouden jubileum wil het genootschap een facsimile-uitgave verzorgen van het unieke, uit het begin van de zeventiende eeuw stammende, Kaartboek van Naaldwijk (1623). Het originele exemplaar is in het bezit van de gemeente Naaldwijk.

Het ligt in de bedoeling de her-uitgave te doen uitvoeren in vier-kleurendruk- en zwart-wit illustraties.

Het boek is naar alle waarschijnlijkheid vervaardigd door de landmeter Floris Jacobsz. van der Salm, die een halve eeuw in dienst is geweest van het Hoogheemraadschap van Delfland.

Het kaartboek bestaat uit een verzamelkaart en veertien gaaf bewaard gebleven kaartbladen (alle in kleur) en uit vijftien registers, waarin de ligging en de grootte van de percelen wordt aangegeven en waarin ook de namen worden vermeld van de gebruikers en de eigenaars van de landerijen, soms ook van de vorige bezitters - veelal de kerk of kerkelijke instellingen. Tot ver in de achttiende eeuw zijn verschillende mutaties op de kaartbladen vermeld.

Het grondgebied van het kaartboek omvat meer dan de vroegere ambachten van Naaldwijk en Honselersdijk; stukken van de ambachten Monster, De Lier en Wateringen maken ook deel uit van de kaarten en registers. Van de registers wordt een transcriptie gemaakt, die los zal worden bijgevoegd.

Een kopie van het originele kaartboek ligt ter inzage in het Westlands Centrum voor Streekhistorie, Wilhelminaplein 8, Naaldwijk, dat geopend is elke werkdag van 14 tot 17 uur, woensdag en vrijdag ook van 19 tot 22 uur en op zaterdag van 9 tot 12 uur.

De heer Van Adrichem, de kenner van de historie van het Westland en ook meermalen als spreker voor Delfia Batavorum opgetreden, zal op de avond van 15 maart wanneer prof. Poelhekke zijn lezing over Frederik Hendrik zal houden met inzagemateriaal aanwezig zijn in Het Prinsenhof.

Het is overigens wel een boek voor historici, archeologen en genealogen, die van dit onderwerp een diepgaande studie maken, want de prijs is niet gering, namelijk ongeveer 180 gulden.

G.G. Kunz

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 5

april 1984

Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het bestuur van de Vereniging Vrienden van "Het Prinsenhof", uit te nodigen voor een lezing te houden door ons medelid drs. R.-A. Leeuw, getiteld:

WILLEM VAN ORANJE.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 12 april 1984 in het stedelijk museum "Het Prinsenhof", Sint Agathaplein 1 te Delft.
Aanvang 20 uur.

THEMA

Spreker, artistiek directeur van het museum, zal, na enige algemene beschouwingen te hebben gegeven over de persoon en het leven van de prins, enkele aspecten nader uitwerken, die op de deze zomer in het museum te houden tentoonstelling zullen worden gevisualiseerd.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 17 april 1984.

KOSTUUMTENTOONSTELLING

De belangstelling voor de kostuumtentoonstelling in Het Prinsenhof is en blijft overweldigend. Duizenden bezoekers komen, vooral tijdens de weekeinden, naar Delft om de kostuums te bekijken die in de televisieserie over Willem van Oranje zijn gedragen.

De expositie duurt nog tot 4 september.

Wij wijzen er evenwel op dat de expositie niet voor bezichtiging wordt opengesteld op de avond van 12 april als drs. R.-A. Leeuw zijn causerie zal houden over het leven van Prins Willem I. Openstelling op die avond is organisatorisch niet mogelijk.

SERMOENEN UIT 1584

De in het vorige convocaat aangekondigde facsimile-uitgave van de sermoenen (preken), uitgesproken in de Nieuwe Kerk in Delft door ds. Arent Cornelisz. bij de doop van Frederik Hendrik op 12 juni 1584 en bij de begrafenis van Willem van Oranje op 3 augustus 1584, is thans te verkrijgen bij het secretariaat van het genootschap.

De prijs bedraagt 4 gulden.

AGENDA

De bijeenkomsten na deze zijn vastgesteld op:

- Woensdag 23 mei : Lezing i.v.m. de excursie.
 25 en 26 mei : Excursie naar Veere en Middelburg.
 13 juni : Jan J. van Herpen over de vriendschap tussen dr. P.H. Ritter jr. en Dirk Coster.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- Ds. G. Bloemendaal, Westplantsoen 130, Delft.
 Mevr. K. Bloemendaal-van Beveren, Westplantsoen 130, Delft.
 Mevr. A.F. Britsia, Robert Koumansplein 5, Delft.
 W.J. Kunz, Oosteinde 200, Delft.
 M.F.W. Mulder, Noorderhavenkade 144a, Rotterdam.
 Mevr. J. Smidt, Van der Dussenweg 8, Delft.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

TERUGBLIK

Hoewel de museale afdelingen van het Prinsenhof in de avonduren gesloten zijn en er nu dus geen kijkje kan worden genomen in de zaal waarin de kostuumtentoonstelling van de t.v.-serie over Willem van Oranje is ondergebracht, was de belangstelling voor de causerie die prof. dr. J.J. Poelhekke op donderdag 15 maart in de Historische zaal hield over Frederik Hendrik alleszins bevredigend.

Doordat in dit jaar van herdenking het accent uiteraard helemaal ligt op de 400ste sterfdag van Willem van Oranje (10 juli 1584), is een ander, voor de dynastie der Oranjes belangrijk, feit op de achtergrond gedrongen: de geboorte van Frederik Hendrik op 29 januari 1584 in het Prinsenhof.

Voor de Gemeentelijke Archiefdienst en ook voor ons genootschap was dit feit van voldoende betekenis om er respectievelijk een tentoonstelling en een lezing aan te wijden.

"Grondlegger der dynastie" was de ondertitel die de inleider aan zijn sterk

improviserende voordracht had gegeven. Een aantal feiten en gebeurtenissen rechtvaardigen deze kwalificatie. Willem van Oranje - de vader van Frederik Hendrik - was weliswaar de leider van de opstand tegen Spanje en als zodanig dus de centrale figuur, maar niet de uitgesproken drager van het gezag.

Prins Maurits is evenmin de geschiedenis ingegaan als stichter van de dynastie, doordat hij ongetrouwd bleef en zijn bastaard-nakomelingen geen dynastieke aanspraken konden doen gelden. De oudste zoon van Willem de Zwijger, Filips Willem, was door zijn langdurige gevangenschap/ballingschap en zijn kinderloosheid ook niet in aanmerking komend. In feite is de opvoeding en vorming van Frederik Hendrik tweeledig gericht geweest: het fungeren als rechterhand en militaire opvolger van Maurits alsmede het optreden als vorstelijke persoon en als "dienaar van het vaderland". Hoe in dit opzicht de situatie lag blijkt, bij voorbeeld, uit het bekende allegorische gedicht van Huygens: "Scheepspraet". Het militaire element stond op de voorgrond. Dadelijk na het overlijden van Maurits werd Frederik Hendrik door de Staten van Holland en Zeeland benoemd tot opperbevelhebber van het leger. Immers, de strijd tegen Spanje moest - na het bestand van 1609 tot 1621 - worden voortgezet. Stadhouderschap werd de prins pas enige maanden later.

Het streven van Frederik Hendrik was erop gericht de Nederlanden (noord en zuid) te bevrijden van Spanje en de Spaanse invloed, en het gebied als eenheid te consolideren. Dat is niet gelukt.

Uitvoerig ging prof. Poelhekke in op de levensbeschouwelijke inslag en opvattingen van Frederik Hendrik en zijn dienovereenkomstige gedragingen. Daarbij spelen de godsdiensttwisten tussen Gomaristen en Arminianen (de Preciesen en de Rekkelijken) een belangrijke rol. Frederik Hendrik heeft geprobeerd als bemiddelaar en verzoener de scherpte van deze conflicten zoveel mogelijk weg te nemen. Maar daarin kon hij door de felheid der tegenstellingen niet slagen, wat blijkt uit de dood van Van Oldenbarnevelt en de gevangenschap enz. van Hugo de Groot, studiegenoot van Frederik Hendrik. Ook met de Zuidnederlandse clerus (de nuntius van Keulen en Luik) had hij problemen. Zijn, voor de katholieken gunstige, emancipatiestreven in 's-Hertogenbosch en de Maasvallei werd van clericale zijde ondergraven en verijdeld.

Ondanks tegenslagen en mislukkingen heeft Frederik Hendrik toch kans gezien, door een gevoelig politiek instinct, de grenzen van het haalbare duidelijk te markeren. Iets wat, vooral voor wat betreft zijn omgang met de Staten die tenslotte toch de macht hadden, niet gemakkelijk was. Maar evenals zijn vader verstond Frederik Hendrik de kunst van het subtiele manipuleren om zich daardoor een dominerende positie te verwerven. In de ogen van het volk en ook naar het buitenland toe, was deze Oranjetelg de soeverein. Die positie werd geschraagd en gestimuleerd door zijn vrouw Amalia van Solms, een veel omstreden, niet van vooringenomenheid vrij te pleiten, maar wel energieke figuur.

Na de pauze was er gelegenheid tot vragenstellen en discussie.

G.G. Kunz.

WILLEM VAN ORANJE 1934: EEN CURIOSITEIT

De herdenking in 1934 van het overlijden van Willem van Oranje - toen dus 350 jaar geleden - werd opgeluisterd met een ambitieus project: een Nederlandse geluidsfilm over het leven van deze voor Nederland zo belangrijke en invloedrijke staatsman.

Een unicum was de film voor die tijd. De geluidsfilm stond nog in de kinderschoenen - zij bestond pas sedert 1927 in diverse systemen en variëteiten - en van een geregelde Nederlandse produktie van speelfilms was nauwelijks sprake.

Het stadium waarin de technische ontwikkelingen rondom deze nieuwe loot van de bioscoopfilm zich bevonden, bracht de N.V. Philips ertoe een filmstudio in te richten. Naast eigen produkties - vrijwel uitsluitend reclame- en bedrijfsfilms - heeft deze studio één speelfilm opgeleverd en dat was die over Willem van Oranje.

Zo'n hernieuwde kennismaking met een film die al een halve eeuw oud is, mag als een belevenis worden beschouwd. Deze historische film concentreert zich vooral op de opzienbarende feiten uit zijn leven. Die worden dan ook uitvoerig in beeld gebracht. Ruitersstoeten, grote plechtstatige bijeenkomsten en fraaie kostuums markeren de historische momenten, zoals de troonafstand van Karel V, de hagepreken, de beeldenstorm, de afzwering van koning Philips II van Spanje en "het familieleven van de Prins in Delft". Ten slotte volgt dan "de droeve dag van 10 juli 1584".

De film van toen is nu, uiteraard, een curiositeit. Een van de betrokkenen uit de produktie van destijds karakteriseert de rolprent als "Je lacht je wild als je die Willem van Oranje-film nu weer eens ziet". Plechtig en gedragen acteren, met in het beeld lantarenpalen en ANWB-paddestoelen, Eindhovense werklozen als geuzen en oogstende boeren als soldaten, alsmede een troonsafstand van Karel V, evenwel zonder Granvelle, die toen net in de kantine een pilsje zat te drinken (!).

In tegenstelling tot de Willem van Oranje van de televisieserie demonstreert deze film de nadrukkelijkheid waarmee men probeerde de geschiedenis te laten herleven, zonder evenwel een poging te doen prins Willem als mens naar voren te laten komen.

Om iedereen in de gelegenheid te stellen zijn of haar nieuwsgierigheid naar deze vroege visie op het leven en sterven van de "vader des vaderlands" te bevredigen heeft het Filmhuis, op verzoek van de Gemeente Delft, deze film in zijn programma opgenomen. Van vrijdag 20 tot en met woensdag 25 april (behalve op zaterdag 21 april) is de film in het Filmhuis te zien. De aanvangstijd is 20.00 uur; op vrijdag is er ook om 22.00 uur een voorstelling.

HERDRUK "DELFT, VERLEDEN TIJD"

Sinds kort is dit eerste boek van de archiefmedewerkers S. Schillemans en A. van der Kruk weer in de boekhandel verkrijgbaar.

Hoewel de eerste druk uit 1979 in een voor plaatselijke begrippen grote oplage van ruim 5000 stuks was vervaardigd, bleek dit boek al enige tijd te zijn uitverkocht. Omdat er naar deze uitgave nog geregeld werd en wordt gevraagd, heeft uitgeverij Elmar tot een herdruk besloten. Deze tweede druk (overigens - ten onrechte - niet vermeld op de titelpagina) is gevat in een blauwe omslag.

De in de afgelopen jaren door het koperspubliek gemaakte opmerkingen, aanvullingen en verbeteringen zijn in de tekst verwerkt, zodat gesproken kan worden van een tweede, verbeterde druk. De afbeeldingen zijn uiteraard dezelfde gebleven en weer gedrukt in een fraaie sepiatint.

Wellicht ten overvloede maken wij u attent op het onlangs verschenen tweede boek van dezelfde auteurs "Delft, vroeger en nu", waarin naast de oude foto's de tegenwoordige straatsituaties zijn opgenomen.

G.G. Kunz.

DE STICHTING "HET PRINCENHOF"

De Stichting "Het Princenhof" heeft opgehouden te bestaan. Deze mededeling zal velen wellicht weinig zeggen. Toch dient hieraan niet achteloos te worden voorbijgegaan, want deze stichting heeft voor de oorlog de beslissende stoot gegeven voor de restauratie van het destijds in kommervolle staat verkerende Princenhof.

In 1937 publiceerde prof. dr. J. Huizinga in de Gids zijn artikel, "Een Vlek op Delft". Hij stelde daarbij de verwaarloosde toestand van het Princenhof aan de kaak en sprak de wens uit dit nationale monument tot waardig aanzien hersteld te zien.

Door de desbetreffende denkbeelden van wijlen prof. C. van Vollenhoven bewogen, waren enkele van zijn vrienden op de 350ste sterfdag van Willem van Oranje in het Princenhof bijeengekomen ter oprichting van de Stichting Het Princenhof. Deze stichting stelde zich ten doel: "Zorg, zoowel in historischen als in aesthetischen zin voor het "Princenhof" en voor zijne omgeving in ruimen zin genomen, en al hetgeen met deze zorg in direct of indirect verband staat."

De namen van deze mannen van het eerste uur, thans allen heengegaan, verdienen aan de vergetelheid te worden ontrukkt. Het zijn: Mr K.P. van der Mandele, de Leidse hoogleraren Jhr. W.J.M. van Eysinga, baron F.M. van Asbeck en J. Huizinga, de Delftse hoogleraren M.J. Granpré Molière en N. Lansdorp en de Delftenaren de schilder Max Zomerdijk, de glazenier ir. Jan Schouten en de wethouder P.A. Brinkman. Zij vormden tezamen met de Delftse Ir S.H. Stoffel en de Leidse hoogleraar D. van Blom het eerste bestuur.

Zij wisten een indrukwekkend comité te verzamelen, met behulp waarvan de eerste gelden voor de restauratie bijeen werden gebracht. Dit leidde ertoe dat in de Rijksbegroting voor 1939 voor het eerst een post werd uitgetrokken als aangangstermijn voor een rijkssubsidie.

Als restauratie-architect werd aangewezen prof. ir. N. Lansdorp, die werd bijgestaan door een commissie waarvan ook prof. ir. M.J. Granpré Molière deel uitmaakte. In 1948 was de restauratie zover gevorderd dat het Prinsenhof zijn poorten kon openen voor de herdenkingstentoonstelling over de Vrede van Munster.

Nadien heeft de stichting nog verschillende bemoeiingen gehad in het kader van haar doelstelling. Te noemen valt in chronologische volgorde:

- in september 1957 het planten van een stek van de Willemslinde uit Dillenburg in de tuin van het Prinsenhof, die uitstekend is aangeslagen;
- in januari 1959 mede-oprichting van de Stichting Je Maintiendrai Nassau tot instandhouding van monumenten, herinnerend aan het Huis van Nassau;
- de stichting nam deel aan de onderhandelingen, die leidden tot de verhuizing in 1960 van het Oranje-Nassau Museum van 's-Gravenhage naar het Prinsenhof in Delft, vanwaar het in 1977 naar Het Loo vertrok;
- in april 1961 bood de voorzitter, mr K.P. van der Mandele, het Wilhelminaraam in de Oude Kerk aan;
- tenslotte was de stichting in de jaren 1963/77 nauw betrokken bij de plannen voor de afsluiting van het Prinsenhof aan de zijde der Phoenixstraat, welke plannen echter (nog) niet zijn gerealiseerd.

Het tegenwoordige bestuur heeft gemeend dat de stichting haar taak heeft volbracht, temeer daar thans de "Vereniging van Vrienden van Het Prinsenhof" in het leven is geroepen, die het loffelijk initiatief heeft genomen in dit herdenkingsjaar een nieuwe historische beschrijving van het Prinsenhof te doen verschijnen.

Het heeft daarom besloten de stichting op te heffen en het - bescheiden - liquidatiesaldo ter beschikking te stellen van gemelde vereniging als subsidie voor haar bedoelde uitgave.

Mr F.W. van den Berg.

ARCHIEFGIDS VAN ZUID-HOLLAND

In het Provinciehuis te 's-Gravenhage heeft mr M. Vrolijk, Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland, op donderdag 8 maart het eerste exemplaar van de gids "De archieven in Zuid-Holland" in ontvangst genomen uit handen van dr F.C.J. Ketelaar, voorzitter van de Vereniging van archivariissen in Nederland. Deze gids is het tiende deel uit een landelijke reeks die sedert 1979 bij Samsom uitgeverij te Alphen aan den Rijn verschijnt. In delen wordt per provincie een

overzicht gegeven van de inhoud van de archiefbewaarplaatsen van rijk, gemeenten en waterschappen. Van deze reeks zijn al de volgende delen verschenen: Drenthe, Gelderland, Zeeland, Noord-Brabant, Groningen, Overijssel, Noord-Holland, Amsterdam en het Algemeen Rijksarchief.

Aan het thans gereed gekomen deel is door alle archivarissen in Zuid-Holland meegewerkt. Van elke stad, dorp, waterschap en polder, waarvan archief bewaard is gebleven, zijn gegevens in de gids verwerkt. Daarnaast wordt ook informatie verschaft over de archieven van het provinciaal bestuur en zijn voorlopers (staten en graven van Holland) en de instellingen van het rijk in de provincie Zuid-Holland (bijvoorbeeld rechtbanken en waterstaat).

Op vele duizenden archieven, die in de Nederlandse overheidsarchieven berusten, zijn ingangen gemaakt zoals archiefinventarissen, indexen en lijsten van archiefbestanddelen, als ook catalogi op kaarten, foto's en andere verzamelingen. Maar voor het beantwoorden van een aantal fundamentele vragen, waarmee men bij het entameren en bij de voortzetting van een onderzoek in de archieven geconfronteerd wordt, was tot voor kort geen systematische vraagbaak aanwezig. Met de serie archievenoverzichten wordt deze lacune voor heel Nederland opgevuld.

De overzichten geven antwoord op een groot aantal vragen, waarvan de belangrijkste is: waar vind ik de archieven die ik voor mijn onderzoek nodig heb? En onder meer ook deze: zijn er van die archieven inventarissen en nadere toegangen beschikbaar? Wanneer kan ik op welk adres terecht om de gewenste archiefstukken in te zien? Al deze gegevens worden in de archievenoverzichten per archiefbewaarplaats verstrekt, ook van de in het algemeen minder bekende gemeente-archieven zonder vaste archivaris. De archieven van personen en particuliere instellingen krijgen eveneens de volle aandacht en dat geldt ook voor de verzamelingen van kranten, kaarten, prenten en foto's.

Het Zuidhollandse deel is het omvangrijkste deel van de hele serie (compleet met index 930 bladzijden in twee banden). Dit houdt verband met het grote aantal gemeenten en waterschappen in deze provincie.

De prijs kon door diverse subsidies binnen aanvaardbare grenzen worden gehouden. Het boek kost f. 98,— en is in de boekhandel verkrijgbaar.

A.J.H. Rozemond.

Artikel Stadhuis Delft. — In de jaarvergadering van november j.l. is medege-deeld, dat in het bulletin van de Kon. Nederlandse Oudheidkundige bond een artikel is opgenomen van A. de Groot: "Het stadhuis te Delft, aspecten van zijn bouw en restauratiegeschiedenis". Degenen die hierop hebben ingetekend kunnen hun exemplaar afhalen bij het secretariaat, Oude Delft 169. Prijs f. 12,50.

DE DOOP VAN FREDERIK HENDRIK (Vervolg)

In het eerste deel van zijn opstel over de doop van Frederik Hendrik (convocaat nr. 4, maart 1984) heeft B. van der Wulp aangegeven met welke - van diverse kanten tel bekritisëerde - uitbundigheden de geboorte van de prins werd gevierd. Ondanks de precaire financiële situatie van stad en land was soberheid ver te zoeken.

Maar hoewel de Prins zelf ook in geldzorgen verkeerde, vormde de doop van Frederik Hendrik voor hem tevens een unieke gelegenheid om politieke contacten binnen de gewesten maar vooral ook daarbuiten, aan te knopen of te verstevigen. Dit uit zich met name in de keuze van de peters van het prinsje. Behalve de stad Delft, vertegenwoordigd door de burgemeesteren, waren dit de Staten van Holland, Zeeland en Utrecht, koning Frederik II van Denemarken en Hendrik de Bourbon, koning van Navarre, de latere koning Hendrik IV van Frankrijk, die beiden door gezanten waren vertegenwoordigd. Bovendien konden zulke hooggeplaatste doopgetuigen ook voor vorstelijke "pillegiften" (doopgeschenken) zorgen.

Ook de stad Delft liet zich niet onbetuigd: uit dankbaarheid voor de eer, die de Prins de stad bewezen had, gaf men hem en zijn gemalin het Prinsenhof cadeau. Toen Louise de Coligny, de weduwe van de Prins, na de moord op 10 juli 1584 te kennen gaf, niet langer in het Prinsenhof of zelfs in de stad te willen blijven, namen de burgemeesteren het gebouw terug, in ruil voor een jaarlijkse lijfrente van 400 gulden ten name van Frederik Hendrik.

De Staten van Holland, Zeeland en Utrecht hadden het prinsje al met renten van in totaal 3000 gulden per jaar begiftigd.

Van de doopdienst op 12 juni, geleid door twee predikanten, is de tekst van de preek van ds. Arent Cornelisz. ons in extenso overgeleverd. In het najaar van 1584 gaf de Delftse drukker Aelbrecht Hendricxz. deze tekst uit, samen met de tekst van de preek bij de begrafenis van Prins Willem (zie over dit boekje elders in dit convocaat).

De preek begint met een woord over zonde en verzoening, gevolgd door een tekstverklaring en spreekt daarna over de betekenis van de doop. Ds. Arent Cornelisz., van wie bekend is dat hij niets van vleierij moest hebben, sprak het prinselijk paar toe op dezelfde wijze als hij bij ieder ander (zondig) echtpaar binnen zijn gemeente zou hebben gedaan.

Hij vermaande de aanwezigen zich te onthouden van de grove zonden van hun tijd omdat de weg naar het eeuwige leven voor iedere Christen, hoe hooggeplaatst ook, dezelfde is. "Sijt doch gewaerschout!" Hierna riep hij hen nog eens op zich te onthouden van uitbundige feesten na de doop. Deze korte beschrijving van de preek van ds. Arent Cornelisz., calvinist in hart en nieren, zal ons later nog van pas komen om een kwaad gerucht over de gang van zaken bij de dienst te ontmaskeren.

Na de preek las hij het doopformulier voor en diende de tweede predikant, ds. Joannes Milius, de dopeling het Sacrament toe. Na de dienst gaf het ouderpaar in Het Prinsenhof een enorm banket, waaraan allerlei prominenten aanzaten, zoals de afgevaardigden van de Staten-Generaal en Marnix van St. Aldegonde. Marnix was als speciale vriend van de Prins op diens verzoek hiervoor uit Antwerpen overgekomen. Het was de laatste maal dat Willem hem in vertrouwen kon nemen en deelgenoot kon maken van zijn zorgen en plannen. Inmiddels werd de vrees van de kerkeraad wel bewaarheid. In de vergadering van 18 juni constateerde men dat er in Het Prinsenhof "grootte insolentie geschiet is, zo met drincken, danssen ende ander overdadicheyt". Daarom werden de predikanten, die de doopdienst hadden geleid, weer naar ds. Vilerius gestuurd, met het verzoek de Prins mede te delen, dat veel gemeentelieden aanstoot aan deze zaak hadden genomen. Verder moest onderzocht worden, of zich tijdens het banket ook lidmaten hadden misdragen. Deze naspeuringen hebben vermoedelijk een bevredigende uitkomst gehad; er wordt in ieder geval in de notulen van de kerkeraad niet meer over gerept.

Ook buiten de stad heeft men zich in kerkelijke kringen blijkbaar hevig geërgerd aan het Delftse feestgewoel. De Leidse predikant Hackius bestond het zelfs om de moord op Prins Willem, nog geen maand na de doop, een straf van God voor alle uitbundigheid te noemen.

Wij weten nu vrij gedetailleerd hoe en in welke omstandigheden de doop van Frederik Hendrik heeft plaats gevonden. Maar de bronnen waaruit wij deze kennis konden putten (het stadsarchief, het archief van de Hervormde gemeente, de kroniek van Bor en de tekst van de preek) zwijgen te enenmale over de kerk waar het prinsje gedoopt werd.

Een sterke aanwijziging, zo niet het bewijs, levert het boekje "Het Godtsaligh Overlijden van Sijne Doorluchtigste Hoogheyt, Frederick Henrick", van de hand van de Delftse predikant Johannes Goethals, geschreven in 1647. Hierin beschrijft de auteur zijn contacten met de Prins tot diens dood. En hierin staat ook een bijzonder stukje over zijn doop in 1584 (pag. 13 - 16), waaruit hier het volgende citaat:

"Mij was van Sijn Excell. de Grave van Solms een boeckxken ter handt ghestelt van den Jesuijt Costerus tegens Grevinckhoven, in het welcke ick onder veele andere beuselungen gevonden hebbe soo een leughenachtighe ende belachelijcke beschrijvinghe van Sijne Hoogheys Doop in de Nieuwe Kerck tot Delfft, dat ick niet en konde nalaten de selve sijne Hoogheyt van woordt tot woordt voor te leesen. De woorden van Pater Coster zijn te vinden in sijn tweede Apologie op Gasper Grevinckhovens Boeck fol. 57, 58 ende 59, gedruckt tot Antwerpen anno 1599 ende luyden als volght;"

(wordt vervolgd)

B. van der Wulp.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 6/7

mei/juni 1984

Het bestuur heeft het genoeg U uit te nodigen voor de volgende bijeenkomsten:

- op woensdag 23 mei voor een lezing over Middelburg;
- op vrijdag 25 mei en zaterdag 26 mei voor een excursie naar Veere en Middelburg;
- op woensdag 13 juni voor een lezing over de vriendschap tussen P.H. Ritter jr. en Dirk Coster.

IN MEMORIAM DRS. R.-A. LEEUW

Na afloop van de causerie over Willem van Oranje op donderdag 12 april in het Prinsenhof, bleven enige bezoekers nog even bij elkaar om een datum af te spreken voor een vergadering. De keus viel op woensdag 2 mei. Op die dag konden ze allemaal. Ook Rein-Arend Leeuw

Maandagochtend 16 april bereikte de intimi de verbijsterende jobstijding dat Leeuw de avond tevoren, in alle eenzaamheid, de dood had gezocht en gevonden. De gebeurtenissen van de laatste maanden, waarbij zijn functioneren als directeur van het Prinsenhof van officiële zijde bij voortdurend ter discussie werd gesteld, waren te veel voor hem geworden en hadden hem uiteindelijk geestelijk geknakt, ook al was dat voor vrijwel niemand direct waarneembaar.

Zo kwam een abrupt en wreed einde aan een carrière, die Leeuw, kort na zijn afstuderen, in 1971 in Delft aanving en die hem meteen op een plaats bracht die nationale en ook internationale bekendheid genoot: het Prinsenhof. In de dertien jaar dat hij als directeur werkzaam is geweest in een historisch befaamd gebouw, heeft hij aan de activiteiten van het museum en aan de presentatie daarvan belangrijke impulsen gegeven. Op zijn initiatief en onder zijn leiding werden tal van belangwekkende tentoonstellingen georganiseerd, veelal gericht en geënt op de historie van Delft en zijn samenleving. In dat opzicht mogen de exposities over "De Stad Delft, Cultuur en Maatschappij" gezien worden als parels in een keten van de aandacht trekkende activiteiten.

In zijn ijver en artistieke drift om het Prinsenhof met zijn eigen collectie en via tentoonstellingen een vooraanstaande plaats in het Nederlandse cultuur-historische patroon te bezorgen en te doen behouden, had Leeuw echter soms meer oog voor de "wenselijkheden" dan voor de - onder de huidige omstandigheden - haalbare "mogelijkheden". De spanning tussen "wensen" en "mogen" is hem, toen ook zijn taak en opdracht in het geding kwamen, te veel geworden.

Hij laat nu, in letterlijke zin, een grote leegte na - in zijn jonge gezin, zowel als in de Delftse gemeenschap en in het gehele culturele leven. Delfia Batavorum niet in de laatste plaats verliest in hem niet alleen een vriend maar ook een attente relatie voor wat betreft onze activiteiten in en om het Prinsenhof. Van zijn eruditie en spontaneïteit heeft het genootschap tal van malen mogen profiteren, ook en vooral voor wat betreft causerieën en rondleidingen door het museum.

In één decennium is de naam Leeuw een in het oog springend begrip geworden in Delft, een begrip dat staat voor een inventieve en fijnzinnige kunstkenner.

Zijn heengaan doet dit begrip opeens verstarren, maar zijn glans zal het door de jaren heen niet verliezen.

EERSTE LEZING

Vooruitlopend op de jaarlijkse excursie zal de heer P.W. Sijnke een lezing houden, getiteld:

DE GESCHIEDENIS VAN MIDDELBURG IN VOGELVLUCHT.

Als inleiding op het bezoek aan Middelburg en Veere zal men kennis kunnen nemen van een overzicht van de Middelburgse historie vanaf het ontstaan van de stad in de 9de eeuw tot heden. De Zeeuwse hoofdstad was in de late middeleeuwen en vooral ook in de 17de en 18de eeuw een zeer belangrijke haven- en handelsstad. De vele monumenten, Middelburg heeft één van de belangrijkste monumentale stadskernen van ons land, herinneren daar nog aan. Aan de belangrijkste ervan zal aandacht worden besteed. Tevens zal iets over de historie van het nabijgelegen Veere worden medegedeeld.

Na de pauze zal worden vertoond de film

ZEELAND, WAAR DE MONUMENTEN LEVEN.

Deze film van de Middelburgse cineast Jaap Wolterbeek is vervaardigd in opdracht van het provinciaal bestuur van Zeeland.

P.W. Sijnke volgde de opleiding tot wetenschappelijk archiefambtenaar aan de Rijksarchiefschool en studeerde Geschiedenis M.O. Sedert 1977 is hij gemeentearchivaris van Middelburg. Er verschenen diverse boeken en artikelen van zijn hand.

Deze lezing zal dus plaatsvinden op woensdag 23 mei 1984 in het Zusterhuis van het ziekenhuis Bethel, Reinier de Graafweg 5 te Delft.

Aanvang 20 uur.

EXCURSIE NAAR VEERE EN MIDDELBURG

De excursie vindt dit jaar i.v.m. Pinksteren niet aan het eind van het seizoen plaats, maar reeds op vrijdag 25 mei en zaterdag 26 mei.

In de ochtenduren zal in Veere, na in de Campveerse Toren een kopje koffie met Zeeuwse bolus te hebben genuttigd, eerst het historisch stadhuis de Vierschaar, de voormalige rechtzaal, worden bekeken. Daarna kunt U kiezen tussen een bezoek aan de Schotse huizen of aan de O.L. Vrouwekerk.

De 16de eeuwse Schotse huizen zijn lange tijd in gebruik geweest als stapelhuizen en kantoren van de toenmaals in Veere gevestigde Schotse wolhandlaren. U kunt er 17de en 18de eeuwse meubelen en schilderijen bekijken, alsmede porselein, archeologische vondsten, oude Zeeuwse kostuums, sieraden en huishoudelijke voorwerpen. Tevens staan hier de originele 16de eeuwse

beelden van de heren en vrouwen van Veere opgesteld, afkomstig van de gevel van het stadhuis.

De O.L. Vrouwekerk is een van oorsprong laatgotische kruisbasiliek, waarvan het silhouet van verre het landschap beheerst. Net als aan de Oude en Nieuwe Kerk van Delft hebben ook leden van het Mechelse bouwmeestersgeslacht Keldermans aan deze kerk gewerkt. In de loop der eeuwen is er voortdurend aan de kerk gebouwd en verbouwd, hetgeen het gebouw alleen maar interessanter maakte. Het meubilair - preekstoel, doophek, herenbank en twee leze-
naars - stammen uit de 17de eeuw.

Na de lunch te hebben gebruikt in de Waterherberg Oostwating brengt de bus U naar Middelburg, waar wordt begonnen met een bezoek aan het stad-
huis, een pronkstuk van zuidnederlandse late gotiek, in mei 1940 geheel uit-
gebrand, maar volledig gerestaureerd. Ook aan dit gebouw hebben Kelderman-
sen gebouwd. De rondleiding wordt besloten met de vertoning van een film
over de monumenten van Middelburg, nuttig voor de daarop volgende stads-
wandeling o.l.v. gidsen van de V.V.V. Na afloop is er gelegenheid op eigen re-
kening iets te gebruiken in restaurant De Huifkar op de Markt, vanwaar de
bus U weer zal terugbrengen naar Delft.

Het programma ziet er voor beide dagen als volgt uit:

- 8.30 uur: Vertrek - precies op tijd - van de Paardenmarkt.
- 10.15 uur: Koffie met Zeeuwse bolus in de Campveerse Toren.
- 11.00 uur: Bezoek aan de Vierschaar in het stadhuis van Veere.
- 11.30 uur: Bezoek aan de Schotse huizen of
Bezoek aan de O.L. Vrouwekerk.
- 12.30 uur: Vertrek van de bus naar het restaurant.
- 12.45 uur: Lunch in de Waterherberg Oostwating.
- 13.45 uur: Vertrek van de bus naar Middelburg.
- 14.15 uur: Bezoek aan het stadhuis.
- 15.15 uur: Stadswandeling.
- 16.15 uur: Thee (of iets anders?) in De Huifkar op de Markt.
- 16.45 uur: Vertrek naar Delft.
- 18.30 uur: Aankomst te Delft.

De kosten voor dit uitstapje bedragen 45 gulden per lid en 50 gulden per in-
troduc e, alles inbegrepen op de consumptie 's middags na. Maximale deelne-
ming per dag 50 personen. U kunt zich voor een van deze tochten opgeven
door het aanmeldingsformulier ingevuld toe te zenden aan de penningmeeste-
resse van het Genootschap Delfia Batavorum, Charlotte de Bourbonstraat 10,
2628 BN Delft, onder gelijktijdige overmaking van het totale verschuldigde
bedrag op postrekening 58 73 45 t.n.v. Penningmeesteresse Genootschap Del-
fia Batavorum te Delft.

De uiterste inschrijfdatum is 19 mei a.s.

Als U een museumkaart heeft wilt U die dan meenemen?

Aanmeldingsformulier op pag. 11 !

TWEEDE LEZING

Als laatste evenement in dit seizoen zal de heer Jan van Herpen op 13 juni een causerie houden, getiteld:

DE VRIENDSCHAP TUSSEN P.H. RITTER JR. EN DIRK COSTER

naar aanleiding van 144 brieven en vele andere documenten, die door hem teruggevonden werden bij het ordenen van het archief-Ritter in de Utrechtse Universiteitsbibliotheek. Ook relaties tussen Ritter en andere Delftse schrijvers zullen zoveel mogelijk aan de orde komen.

Pierre Henri Ritter werd op 16 augustus 1882 in Utrecht geboren. Hij studeerde te Amsterdam en Utrecht en promoveerde in 1909. Na enige ambtelijke functies te hebben bekleed werd hij in 1918 hoofdredacteur van het Utrechtse (Provinciaal en Stedelijk) Dagblad. Hij publiceerde veel in tijdschriften en schreef een aantal boeken. Zijn grote bekendheid verwierf hij vooral door zijn wekelijkse boekbesprekingen voor de radio, waarmee hij in 1925 begon. Na in de oorlog geïnterneerd te zijn geweest hervatte hij die literaire beschouwingen in 1946 en beëindigde deze activiteit in 1957. Op 13 april 1962 overleed Ritter.

Dirk Coster werd in Delft geboren op 7 juli 1887. Hij overleed alhier op 8 oktober 1956. Coster studeerde Nederlands, waarbij zijn belangstelling steeds meer uitging naar de letteren. Hij was mede-oprichter van het maandblad *De Stem* en gold tot in het begin van de jaren '30 als een gezaghebbend kritikus. Met diverse bloemlezingen vroeg hij aandacht voor jonge dichters. In het begin van de jaren '50 kwam hij zelf in het brandpunt van de kritiek te staan (*Du Perron* en *Ter Braak*). Na de oorlog herkreeg Coster de erkenning waarop hij toch alleszins recht had. Hij werd in 1954 benoemd tot eredoctor aan de Universiteit van Amsterdam. Costers belangrijkste werken zijn *Marginalia I* en *II*, de bloemlezingen *Nieuwe Geluiden* (1924 en 1941), *Verzameld proza*, *De Nederlandse poëzie in 100 verzen* en *Verzamelde Werken* (1961 e.v.).

Jan J. van Herpen heeft Nederlands gestudeerd en was werkzaam als journalist. Hij trad op 1 februari 1940 in dienst bij de AVRO als medewerker aan de muziekafdeling. Later werd hij omroeper, hoofd van de afdeling *Gesproken Woord* en van 1967 tot zijn pensionering in 1982 was hij redacteur van de rubriek *Kunsten en Wetenschappen*. Zijn grote bekendheid heeft hij mede te danken aan de populaire radio-quizzrubriek "*Hersengymnastiek*", die hij vele jaren leidde met o.a. Jan Boots en Lex Braamhorst. De heer Van Herpen is auteur van enkele boeken, o.m. over dr Ritter ("*Al wat in boeken staat*" - 1982).

Omdat het voor de voortgang van de werkzaamheden van de heer Van Herpen aan het archief-Ritter van belang is zoveel mogelijk gegevens over hem en

Coster te verzamelen hopen en rekenen we op een grote opkomst en op veel reacties uit de zaal.

De bijeenkomst zal zoals gezegd plaatsvinden op woensdag 13 juni 1984 in de Remonstrantse Kerk, Oude Delft 102 te Delft.

Aanvang 20 uur.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen, dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. Boeken kunnen dus alsnog worden geleend op dinsdag 15 mei en dinsdag 19 juni en dan niet eerder dan op dinsdag 18 september 1984.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

H. Muller, Willem III-laan 14, Breda.

Mevrouw M.A. Spanjaard, Van Adrichemstraat 377, Delft.

Drs. W. Winters, Rembrandtweg 17a, Noordwijk.

Mevr. O.C. Winters-Daniskas, Rembrandtweg 17a, Noordwijk.

J.C. van Woerden, Hof van Delftstraat 28, Den Hoorn.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

ARCHEOLOGIE

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Coördinatiecommissie van Advies inzake archeologisch onderzoek binnen het ressort Rotterdam zal een archeologisch symposium worden gehouden onder de titel: "Landschap en bewoning in Rijnmond" (9000 voor Chr. - 1300 na Chr.), op 5 en 6 oktober 1984 in de nieuwe Gemeentebibliotheek, Hoogstraat 110, Rotterdam.

Het symposium heeft de landschappelijke verandering en de menselijke bewo-

ning en de kern van het deltagebied tot onderwerp. Het landschap en de bewoning in de mondingsgebieden van Schelde, Maas en Rijn en in het veengebied van Noord-Holland worden met elkaar vergeleken, in het bijzonder voor de middeleeuwse periode.

Inlichtingen worden verstrekt door het secretariaat van het Archeologisch Symposium, p/a Bureau Oudheidkundig Onderzoek, Wijnhaven 25, 3011 WH Rotterdam. Het programma met nadere gegevens zal begin juni op aanvraag worden toegezonden.

TERUGBLIK

De hierna volgende Terugblik werd geschreven op vrijdag 13 april: de dag na de avond waarop de artistiek-directeur van Het Prinsenhof, drs Rein-Arend Leeuw, in een voortreffelijk opgebouwd betoog zijn visie had gegeven op het leven van Willem van Oranje, in samenhang met de door het museum in te richten expositie.

Voor de traditionele nabeschouwing viel dit verslag, bij nalezing, in beginsel wel wat lang uit, maar naar mijn mening verdiende de voordracht extra aandacht vanwege de expressieve manier waarop Leeuw zijn stof behandelde.

Niemand echter heeft kunnen vermoeden dat deze lezing niet alleen een bijzonder evenement zou betekenen in de activiteiten van Delfia Batavorum en de Vereniging van Vrienden van Het Prinsenhof, maar ook dat zij Leeuws "zwanezang" zou zijn.

Mij leek het daarom 'n passend eerbetoon aan deze talentvolle kunsthistoricus en aimabele persoon, het verslag in zijn oorspronkelijke vorm te plaatsen, in een poging daarmee te accentueren op welk een consciëntieuze en vakbekwame wijze Leeuw zijn taak in Delft opvatte.

Als een gezamenlijke activiteit organiseerden het Genootschap Delfia Batavorum en de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof op donderdag 12 april in het museum een bijeenkomst. De artistiek-directeur van Het Prinsenhof, drs R.-A. Leeuw, hield een evenwichtig opgebouwde, boeiende causerie over Willem van Oranje: een onderwerp dat in deze maanden, met nog zovele Oranje-activiteiten in het vooruitzicht, als een "must" mag worden beschouwd in Delft. In samenhang met al die uiteenlopende activiteiten - televisiefilm, radiovoordrachten, artikelen in dag- en weekbladen, diverse exposities - vallen er drie grote evenementen aan te wijzen: de tentoonstellingen in het Rijksmuseum (de opstand tegen Spanje, gezien vanuit Europees perspectief), in het Algemeen Rijksarchief (Willem van Oranje als staatsman/stadhouder) en in Het Prinsenhof - van 5 juni tot 28 augustus - het leven van Willem van Oranje in:

- a. het aanschouwelijk maken van zijn politieke carrière.

- b. zijn persoon en persoonlijke omstandigheden tot aan zijn gewelddadige dood;
- c. de mythevorming na zijn verscheiden, dat wil zeggen, de erkenning en bevestiging van zijn betekenis als grondlegger van de onafhankelijkheid dezer gewesten.

Deze aspecten worden gevisualiseerd op de drie verdiepingen van het museum. Zonder derhalve gebruik te kunnen maken van voorwerpen of dia's daarvan, schilderijen, tapijten en andere attributen, die hun plaats nog moeten krijgen, deed de inleider een geslaagde poging om via een denkbeeldige rondgang de toehoorder toch een beeld te geven van de opzet van de expositie en van het geen er te zien zal zijn.

Misschien geïnspireerd door Malraux wandelde de inleider door zijn "Musée Imaginaire" en beschreef hij in details een expositie die nog komen moet. Het centrale punt in Oranje's levensbeschouwing was zijn politieke en godsdienstige verdraagzaamheid. Deze tolerantie loopt als een duidelijke lijn door zijn gehele leven van het ogenblik af dat hij tot oordelen bevoegd was. Hij was zeker geen heilige, maar evenmin kan men van hem zeggen dat hij op eigenbelang uit was. Kenmerkend daarvoor is het feit, dat hij van de status van rijk, gevierd en vooraanstaand edelman, door politieke en militaire tegenslagen, terugviel op een niveau van materiële armoede en verminderd maatschappelijk aanzien.

Na een schets te hebben gegeven van Oranje's adellijke afkomst en relaties (de Nassau-familie en als erfgenaam van René van Chalons, prins van Orange) wees Leeuw erop dat Willems ouders pas bij zijn geboorte tot het Lutheranisme waren overgegaan. Zelf was Willem aan het machtige pompeuze hof van Karel V te Brussel katholiek opgevoed. Kennis daaromtrent is ons overgeleverd via documenten, schilderijen en andere afbeeldingen, vrijwel echter niet via tastbare voorwerpen en/of persoonlijke bezittingen. Een indruk krijgt men op de tentoonstelling echter wel uit een groot wandtapijt - een naweving van één van een dozijn jachttafereelen van keizer Maximiliaan. Op dit tapijt is een deel te zien van het Nassause paleis in Brussel. Voorts zijn er tal van portretten van de hoofdpersonen uit die periode: Karel V, Philips II, Willem I, Maurits enz. Aanvankelijk waren Philips en Willem elkaar goed gezind. Na 1555 echter kwam de grote verwijdering, die tot vijandschap, banvloek door en afzwering van Philips leidde. In politiek opzicht was dit tijdperk om meer dan een reden belangrijk voor de Nederlanden. Hier beleefde men de unieke en abrupte overgang van feodalisme naar (een vorm van) democratie, doordat de tussenfase - een absolutistische monarchie - (de steun van Frankrijk via Anjou en van Engeland via Leicester) op een grote mislukking was uitgelopen. De verdere ontwikkelingen, met de komst van Alva, de dood van Egmond en Hoorne, de vrijwillige ballingschap van de Prins, zijn militaire nederlagen, de diverse aanslagen op zijn leven, mondden tenslotte uit in zijn uitwijken naar Delft in 1572. Met de, op zichzelf, toevallige verovering van Den Briel sloeg de vonk van de opstand tot een vlam uit. En daarbij was Oranje de aangewezen leider.

Het oorlogsgebeuren kreeg accenten door de geslaagde strijd om Alkmaar en Leiden. Politiek voltrok zich toch de scheiding der geesten na de Unies van Utrecht en Atrecht. De prins heeft gepoogd door de Pacificatie van Gent de gewesten bij elkaar te houden, maar ondanks Willems religieuze tolerantie bleek de godsdienst het struikelblok te zijn.

Bij zijn komst naar Delft was Willem van Oranje berooid en bezitloos. Zijn politieke aanzien was sterk gedaald, maar door middel van pamfletten en correspondentie probeerde hij zich een weg terug te banen, daarbij gesteund door o.a. Marnix van St. Aldegonde en ds Vilerius. Hij heeft dan ook een gigantische hoeveelheid brieven nagelaten. Met nadruk wees de inleider er op dat Willem van Oranje, als geen ander in zijn tijd, oog had voor de propaganda; de pamfletten zijn dan ook in groten getale bewaard. Meer dan wie ook maakte de prins gebruik van de drukpers om zijn politieke doelen ingang te doen vinden.

Leeuw gaf vervolgens, wijzend op de portretten die zullen worden geëxposeerd en op een aantal curieuze voorwerpen, een indruk van het familieleven van de prins, inzonderheid in Delft. Over het karakter van de prins weet men betrekkelijk weinig. Hij was nogal in zichzelf gekeerd en dienaangaande niet mededeelzaam. Zijn naam "de Zwijger" draagt hij dan ook niet voor niets.

Het Twaalfjarig bestand (1609 - 1621) markeerde in feite de bereidheid van de Spaanse koning (Philips III) om de Nederlandse gewesten als aouverein te erkennen. Deze fase betekent de legitimatie van prins Willem als soeverein te van de Nederlandse staat. Een tastbaar bewijs daarvan is de oprichting van het praalgraf in de Nieuwe Kerk waartoe de Staten Generaal, mede ook tot eigen glorie, opdracht gaf in 1613. Het mausoleum werd vervaardigd in de daarop volgende jaren en in 1622 - 1623 voltooid. De symboliek in de figuren rondom het liggende beeld van de prins is in dit opzicht duidelijk: Kracht, Religie, Gerechtigheid, maar bovenal de Vrijheid, als fundament van de staat. Door de Vrijheid werd de staat volwaardig en voor deze Libertas is Willem van Oranje gestorven.

G.G. Kunz.

DE DOOP VAN FREDERIK HENDRIK (Slot)

In deel I en II van zijn opstel over de doop van Frederik Hendrik (convocaten 4 en 5 van resp. maart en april 1984) beschreef de heer B. van der Wulp, verbonden aan de Gemeentelijke Archiefdienst alhier, de uitbundige wijze waarop de geboorte van de prins werd gevierd. Dat viel slecht bij tal van Delftenaren onder wie de predikanten Arent Cornelisz en Joannes Millius, die de doopdienst leidden. De vraag in welke kerk de doop plaats had is lang een open kwestie geweest, maar het bewijs wordt geleverd door een boekje dat de Delftse predikant Goethals in 1647 schreef. Daarin staat duidelijk vermeld, dat de plechtigheid zich afspeelde in de Nieuwe Kerk.

“Mij was van Sijn Excell. de Grave ver Solms, een boekken ter handt ghestelt van den Jesuijt Costerus tegens Grevinckhoven, in het welcke ick onder veele andere beuselingen gevonden hebbe soo een leughenachtighe ende belachelijcke beschrijvinghe van Sijne Hoogheys Doop in de Nieuwe Kerk tot Delft” enz.

“En dan volgt het inderdaad belachelijke verhaal, dat “Superintendent Aert Cornelisz.” bij de doopdienst in 1584 na de preek op de kansel bleef, terwijl beneden een edelman met het kind in de armen stond, een tweede edelman met “een Lampet ofte waterpot” en de koster met het bekken. Arent Cornelisz. zou toen van bovenaf gezegd hebben: “Hendrick Frederick, ick doope U in den naam des Vaders”, waarop de edelman het kind met water begoot. Daarop zou het prinsje op die wijze nog tweemaal gedoopt zijn, eenmaal in de naam des Zoons en eenmaal in de naam van de Heilige Geest. De doop zou dus om twee redenen ongeldig zijn, ten eerste omdat de predikant gelogen had toen hij zei: “ick doope”, aangezien iemand anders dat deed en ten tweede omdat het prinsje driemaal gedoopt zou zijn in plaats van éénmaal.

Volgens ds. Goethals heeft Frederik Hendrik “Hertelijk” gelachen toen hij het verhaal hoorde en hem verzocht om bij gelegenheid in Delft de zaak eens uit te zoeken. Goethals bevond dat de stadhouder gedoopt was “als wij in onse Ghereformeerde Kercke alle onse kinderen gewoon zijn te Doopen”.

Voor een ander verloop zou een onkreukbaar en uiterst rechtzinnig man als ds. Arent Cornelisz. zich ook nooit geleend hebben.

Hij spreekt Costerus echter niet tegen waar die zegt dat de doop in de Nieuwe Kerk plaats vond. Zo zijn er trouwens nog wel enkele argumenten die vóór de Nieuwe Kerk als doopkerk spreken: bijvoorbeeld het feit, dat de dienst geleid werd door twee predikanten van de Delftse hervormde gemeente en niet door ds. Vilerius, die de scepter zwaaide in de kloosterkapel en het feit dat in de stadsrekening van 1584 gesproken wordt van “de kerck” als plaats van handeling, terwijl de Prinsenhofkapel toch nauwelijks als zodanig betiteld kon worden. Bovendien was het laatste gebouw waarschijnlijk veel te klein voor een luisterrijke ceremonie als hierboven beschreven. Het lijkt meer voor de hand liggen om zo’n grote plechtigheid in de grootste kerk van Delft te vieren. Waarschijnlijk heeft men twee maanden later, bij het overlijden van de Prins, net zo geredeneerd en ligt hij daarom niet begraven in zijn eigen Prinsenhof of zelfs in de Oude Kerk, daar pal tegenover.

Tenslotte nog iets over de omzetting van de namen Frederik Hendrik.

Volgens de jezuïet Costerus kreeg de jonge Prins met het doopwater, de namen Hendrik Frederik toebedeeld. Volgens de kroniekschrijver Bor zeiden en schreven ook anderen “bij dolinge” de namen in deze volgorde. Feit is dat bijvoorbeeld het Delftse stadsbestuur in de akte van 16 juni 1584, waarbij men het Prinsenhof aan Willem en Louise overdroeg, de namen van hun zoon in de ons bekende volgorde zette. Ook Louise gebruikte in haar correspondentie deze volgorde, waar zij over haar zoon spreekt. De bijnaam “Moy Heintie”, die sommige auteurs als argument voor de andere schrijfwijze gebruikten, is daarmee mijns inziens niet in tegenspraak”.

GEVELSTENEN IN DELFT IV

Eén onzer medeleden werkt, tezamen met zijn broer, heel hard aan een interessant Delfts fotoboek, dat pas over geruime tijd gaat verschijnen. In dat werk zullen prachtige afbeeldingen voorkomen van onder meer die gevelstenen, die we in onze stukjes beschrijven. Zodra de tijd ervoor rijp is hopen we de lezers naar de bedoelde illustraties te kunnen verwijzen. Inmiddels echter blijft de regeling van kracht, dat we onze artikeltjes alleen dan met een foto uit eigen produktie zullen verluchten als vaststaat, dat een bepaalde steen heel moeilijk of helemaal niet van de straat af is te zien.

De twee wapenstenen, die thans aan de orde zijn, behoren ongetwijfeld tot de exemplaren waarvan men kan zeggen, dat ze uitermate gunstig vanaf de openbare weg kunnen worden bekeken. Zij bevinden zich op slechts 2 meter hoogte boven de begane grond! De lezer zal zich er misschien over verwonderen, dat door ons, nu, zo kort na de beschrijving van de wapensteen van Bom van Kranenburg (Voldersgracht), met andere wapenstenen wordt verdergegaan. Ook wijzelf wilden met een ander thema vervolgen, maar onze aandacht werd intussen gevestigd op een vrijwel vergeten steentje van 12 x 15 cm., dat zich aan een poortje bevindt naast het pand Oude Delft 190. Op grond van de voorstelling op dat hardstenen exemplaar vermoedden we al meteen, dat we te maken konden hebben met een kleinere broer van de ca. 26 x 30,5 cm metende Bom van Kranenburg-steen, die een burcht en drie vogels als symbolen toont. Binnen het onderste gedeelte van het wapenschild-contour zagen we namelijk ook op de kleine steen het burcht-symbool en boven die burcht troffen we een drietal verweerde "bobbels" aan. Die bobbels zouden o.i. vogels of kroontjes of andere heraldieke figuren kunnen zijn geweest. Alleen wanneer het aanwijsbaar om kraanvogels zou gaan, zouden we mogen aannemen, dat hier een tweede Bom van Kranenburg-steen in het spel is. Het toeval wilde, dat wij in contact kwa-

 Ondergetekende:

is voornemens met personen (zichzelf inbegrepen) deel te nemen aan de excursie op

Hij/zij kan ook/niet mee op

De kosten, te weten f. 45,— per lid / f. 50,— per introducé, heeft hij/zij heden overgemaakt op postrekening nr. 58 73 45 t.n.v. "Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum" te Delft.

Dieet

..... mei 1984.

.....
 handtekening.

men met de hoogbejaarde vroegere eigenaar van het pand op de Oude Delft. Deze heer herinnerde zich, dat hij zo'n vijftig jaar geleden (toen de bobbel nog herkenbare figuren waren) de voorstelling op de steen schertsenderwijs met de woorden "de ganzen van het Capitoel" placht aan te duiden. Voilà, ons afdoende bewijs! Velen zullen opmerken: "maar, ganzen zijn nog geen kraanvogels"! Inderdaad! We moeten echter bedenken, dat de vogels op de Voldersgracht-steen óók veel op ganzen lijken. En het is bekend dat 17e eeuwse steenhouwers inderdaad bijzonder slecht op de hoogte waren van de ware karakteristieken van hier zelden voorkomende vogels en uitheemse wilde dieren.

Er is overigens nog een feit te melden, dat op onverdachte wijze aantoont, dat de broers van één komaf zijn. De voorgaande eigenaar van het huis op de Oude Delft 190 blijkt namelijk tevens bewoner/eigenaar van het pand Voldersgracht 25 te zijn geweest.

Een verre neef van de broeder-stenen is het ovale, van royale ornamenten voorziene exemplaar, dat we in de Vijverstraat op nr. 3 aantreffen. Het meet 55 x 66 cm en toont ons het vertrouwde burchtsymbool. Maar, een naamprobleem is er hier niet, want onder dit "sprekend wapen" staat te lezen: BLYVEN-BURCH. Het zal de oplettende beschouwer niet ontgaan, dat de steenhouwer een rectificatie heeft moeten toepassen op een spelfout (4e letter). Bij onze Gemeentelijke Archiefdienst is ons een fiche onder ogen gekomen, waarin bij de naam Blijvenburg, Molslaan NZ, vermeld staat: "Consentboek I 1660, januari 7 bewoner: Willem Gerritszn. Blyvenburgh, begraven N.K. 1699" Het is natuurlijk een gokje, maar de betrokkene zal heel wel de wapendrager kunnen zijn geweest! Alvorens de steen in kwestie op zijn huidige weinig-fraaie plek belandde (waar hij overigens zorgvuldig en zeer vakkundig werd ingemetseld), moet hij te zien zijn geweest aan een poortje van een 17e eeuwse huis aan de Zuiderstraat, daar waar dat pand uitkwam op de Vijverstraat.

J.W. Matthijsen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

Nummer 8

september 1984

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met excursie, onder het motto:

DELFT IN DE BOOT GENOMEN

De lezing zal plaatsvinden op woensdag 26 september 1984 en de daaraan verbonden excursie op zaterdag 29 september d.a.v.

Jeronimusbrug met Oude Kerk

THEMA

Zoals U weet probeert het bestuur elk jaar het seizoen te beginnen met een plaatselijke excursie. Op verzoek van één van onze leden - suggesties voor lezingen en excursies zijn altijd welkom - gaan we onder deskundige leiding een rondvaart door de grachten maken. Omdat zo'n tocht meestal sneller gaat dan men verwacht zal de voorzitter van het genootschap, de heer F.M. van Leeuwen, ter voorbereiding een causerie met dia's houden over hetgeen vanuit de boot te zien en ook niet meer te zien is.

De dia-presentatie zal plaatsvinden op woensdag 26 september 1984 in het Zusterhuis van "Bethel", Reinier de Graafweg 3 te Delft. Aanvang 20 uur.

De rondvaart zal plaatsvinden op zaterdag 29 september d.a.v.
Vertrek van de Koornmarkt bij de Peperstraat.
Vertrektijd: 10 uur precies. Duur van de tocht ongeveer één uur.

Degenen, die aan deze rondvaart wensen deel te nemen, wordt verzocht zich zo spoedig mogelijk op te geven bij het secretariaat (tel. 015 - 133111 - t. 2206; tussen 9 en 17 uur).

De kosten van deze excursie bedragen f. 5,50 per persoon; dit bedrag kan ter plaatse aan de penningmeesteresse worden voldaan.
Verzoeken met gepast geld te betalen.

HELP !! DE SECRETARIS VERZUIPT

Het zal U ongetwijfeld niet zijn ontgaan, dat het ledental van ons genootschap de laatste tien jaar enorm gestegen is. Daarnaast zijn ook de door de vereniging georganiseerde activiteiten niet alleen in aantal, maar ook in verscheidenheid, toegenomen. Deze verheugende ontwikkelingen hebben de werkzaamheden voor het bestuur aanzienlijk doen groeien. Vandaar dat al enige jaren geleden het bestuur is uitgebreid met twee leden.

Het elke maand weer verzorgen van het convocaat blijft echter een zware taak voor het secretariaat. (Vandaar het motto boven dit berichtje, een variant op de titel van een bekend boek van Toon Kortooms).

Sinds geruime tijd hebben twee leden van ons genootschap zich belast met het maandelijks instoppen van de ongeveer 1000 convocaten. Daar zijn ze zo 5 à 6 uur mee bezig. Om hen daarmee niet elke maand te belasten verzoekt het bestuur een aantal leden ter aflossing. Wanneer steeds twee (andere) leden zich met deze taak willen belasten, dan wordt het net niet vervelend en is de secretaris er geweldig mee geholpen. Anders moeten we dit karwei gaan uitbesteden.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 18 september 1984.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mej. W. Beenen, Westerstraat 25, Delft.

Mevr. M.P. de Boer-Fox, Henri Dunantlaan 61, Delft.

Mevr. A.M.M. Britsia, Robert Koumansplein 5, Delft.

P.M.A. Buch, Rietveld 202, Delft.

Mevr. M.D.T.M. Deen-de Jong, Vlamingstraat 86, Delft.

Mevr. A. Postma-van Capellen, Park Berkenoord 54, Pijnacker.

Mevr. C. de Ruijter-Meijer, Segbroeklaan 522, 's-Gravenhage.

Mej. M.E.H.J. van Sprang, Stationsplein 22, 's-Gravenhage.

Mej. I. Takken, Arendlaan 55, Delft.

Mevr. H.J. Taselaar-Hemelaar, Henri Dunantlaan 59, Delft.

Mevr. L. van Vliet-Brabander, Oranje-Nassauplein 3, Den Hoorn.

Mevr. C.A. de Vries, Veenlantstraat 15, Schiedam.

Mevr. E.M.A. Weeber, Spoorsingel 90a, Delft.

Namens het bestuur:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

603 GENEALOGISCHE EN HISTORISCHE ENCYCLOPEDIË VAN DELFT.

Uitgave Genealogische Vereniging Prometheus. Delft 1984.

604 PHAFF, mr. H.E. Raadhuispreuken.

Spreuken en bouwopdrachten van Nederlandse Raadhuisen.

605 STICHTING WESTLANDS CENTRUM VOOR STREEKHISTORIE.

Genootschap OUD-WESTLAND.

- 606 KLOOSTER, drs. L.J. van der. Facsimile. Uitgave van twee korte Sermoe-
nen. Uitgesproken door ds. ARENT CORNELISZ.
- 607 SCHELLART, A.I.J.M. Huizen van Oranje. Verblijven van de Oranjes en
de Nassaus in Nederland.
- 608 TUSSEN JERICHO EN JERUZALEM. Aangeboden door College van
Diakenen van de Ned. Herv. Gem. Delft.
- 609 KUIPER, ir. J.A. De Delftse Markt in tijd en ruimte.
- 128 HOLLAND. Jaargang 15, 1983.
- 51 SPIEGEL HISTORIAEL. Jaargang 18, 1983.
- 531 MONUMENTEN. Uitgave van de Stichting "Monumenten". Jaargang 4,
1983.
- 132- Hollandse Studiën deel 13. De uitwateringssluizen van Katwijk. Uitgave
13 Hoogheemraadschap van Rijnland. Leiden 1984.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

TERUGBLIK I

Het is in ons genootschap de gewoonte dat de jaarlijkse excursie wordt vooraf-
gegaan door een lezing over het te bezoeken gebied c.q. de uitgekozen stad.
Aangezien het dag-uitstapje ditmaal leidde naar Veere en Middelburg, op 25 en
26 mei, was ook de inleiding op 23 mei in het Zuisterhuis van Bethel op deze
oude Zeeuwse steden gericht. Spreker was de heer P.W. Sijnke, gemeente-archi-
varis van Middelburg, die in zijn met veel feiten en data "gekruide" voordracht
over deze plaatsen - die in onze geschiedenis, vooral in de zestiende en zeven-
tiende eeuw, een belangrijke rol hebben gespeeld - een schets gaf van hun ont-
wikkeling, hun economische en politieke betekenis en hun culturele bezit.
De door de Zeeuwse cineast Jaap Wolterbeek gemaakte documentaire over be-
zienswaardigheden, culturele en industriële activiteiten van diverse gemeenten
in deze provincie, vormde een interessante visuele ondersteuning van de inlei-
ding en tevens een voorproefje van wat men tijdens de excursie te zien zou
krijgen.

Op beide dagen is die trip gezellig en voorspoedig verlopen. De zaterdaggangers
troffen het met het weer een ietsje beter dan die van de dag tevoren, maar het
programma kon in zijn gehele omvang worden afgewerkt. Op vrijdag fungeerde
als excursieleider ir G.J. Geluk, voorzitter van de Vereniging Vrienden van
Veere, die zowel in de bus als tijdens de rondwandeling door Middelburg en
Veere op tal van interessante bijzonderheden attendeerde. In het fraaie stad-
huis van Veere werden de bezoekers rondgeleid door de heer Sanders die een
onderhoudend en vaak anecdotisch verhaal afstak over o.m. bestuur en recht-
spraak in vroeger tijd. Voor zover tijd en animo strekten kon men daarna nog
een kijkje nemen in de O.L. Vrouwekerk en de Schotse huizen. Na de lunch

in de Waterherberg Oostwatering ging de tocht naar Middelburg, waar een rondgang gemaakt werd door het fraaie, na de oorlog van de grond af herbouwde, stadhuis, waar men ook een film van Wolterbeek te zien kreeg, ditmaal geheel handelend over Middelburg. Met een stadswandeling en een bezoek aan de Abdijgebouwen werd de excursie 1984 besloten.

G.G. Kunz.

TERUGBLIK II

Jan van Herpen begon zijn op 13 juni gehouden causerie met te wijzen op een merkwaardige zaak. In de drie delen Verzamelde Brieven van Dirk Coster staan er elf die gericht zijn aan Ritter. Maar in het "Archief Ritter" dat Van Herpen ordent in de Utrechtse Universiteitsbibliotheek vond hij nog eens 91 brieven van Coster. En dat terwijl Ritter in de Commissie van Toezicht voor de Verzamelde Werken zat! Van Herpen verklaart de kwestie door Costers slecht leesbare handtekening waar Ritters secretarissen moeite mee moeten hebben gehad. De brieven in de vele ordners zaten op verschillende plekken in het alfabet. Maar nu zijn ze er allemaal weer, ook de 66 brieven van Ritter aan Coster. Zij vormden de basis voor Van Herpens beschouwingen.

Beide letterkundigen - Ritter en Coster dus - moeten elkaars naam al gekend hebben van 1908 af. Ze publiceerden toen beiden in het tijdschrift Europa. Tussen 1916 en 1918 hebben ze elkaar voor het eerst ontmoet, in Middelburg, waar Coster kwam spreken en waar Ritter op de Griffie werkte. In 1918 werd Ritter hoofdredacteur van het Utrechts Dagblad, waarin hij ook de wekelijkse letterkundige kroniek schreef. Vele malen in de jaren '20 stelde hij werk en gedachten van Coster aan de orde. Hun eerste (althans bewaarde) brief dateert van 12 november 1920; hun laatste van 16 september 1956.

De correspondentie, de ontmoetingen, de vriendschap, ze lagen soms enkele jaren stil, maar werden vaak opeens weer opgevat en vrijwel steeds bleek de wederzijdse genegenheid dan ongeschokt.

Natuurlijk trachtte Ritter Coster als gast in zijn AVRO-boekenhalfru te krijgen. Het heeft hem in de jaren 1931 en 1932 veel moeite gekost. In vele brieven wordt de aandrang herhaald. Maar Coster wijst de invitaties steeds af. Tot hij eind 1932 overstag gaat en op 7 november 1932 over het boek "Carrière" van Robert Neumann spreekt. Het is in de tijd dat de nieuwe generatie (Ter Braak-du Perron) van zich begint te doen spreken en met ransel-kritieken komt. Dirk Coster wordt op welhaast wrede wijze gezeseld door du Perrons publikatie "Uren met Dirk Coster". 'Moeten we geen orde brengen in deze chaos onzer literatuur?' vraagt Ritter en hij en Coster onderhandelen over weerwerk.

In de zomer van 1937 vervangt Dirk Coster A.M. de Jong als boekbespreker

bij de VARA. Het is ook het jaar waarin hij 50 zou worden en dat betekende toen: een feestje bouwen. Ritter helpt mee aan de organisatie.

In de oorlog is het contact geheel verbroken - Ritter immers is vier jaar gegijzeld. Daarna bloeit de vriendschap weer op. Maar in 1952, als Coster 65 jaar wordt en er een feestje in Delft is moet er iets gebeurd zijn dat Ritter de vriendschap deed opzeggen. Als Jan van Herpen Dirk Coster in 1955 voor een radio-uitzending uitnodigt betreurt deze in een antwoordbrief het teloorgaan van de vriendschap. Van Herpen zond de brief aan Ritter en heeft het genoegensmaakt beiden weer tot elkaar gebracht te hebben. Sterker dan ooit is de geneenheid tussen de Ritters en Dirk Coster en Marie van Kranendonk. Tot Coster in 1956 overlijdt.

We kregen een interessante lezing over wat Van Herpen noemde 'een epistolaire vriendschap'. De avond in de Remonstrantse kerk, waar De Génestet scheen mee te luisteren, eindigde met een gezellige discussie.

Ad Int.

GEMEENTELIJKE ARCHIEFDIENST 125 JAAR

Op 11 oktober 1859 kreeg Delft zijn eerste officiële gemeente-archivaris: mr. J. Soutendam. Die benoeming hield tevens in dat de Gemeentelijke Archiefdienst - zoals deze instelling thans is benaamd - van dat tijdstip af de erkenning kreeg van officiële gemeentedienst. Dit was het resultaat van een verzoek van de toenmalige rijksarchivaris, dr. R.C. Bakhuizen van den Brink, aan het gemeentebeestuur van Delft om over te gaan tot aanstelling van een archivaris. En dat betekent dus dat in oktober a.s. de Gemeentelijke Archiefdienst zijn 125-jarig bestaan zal vieren.

Dat gebeurt door het organiseren van diverse activiteiten.

Een daarvan is een "Historisch en genealogisch forum", dat in het stadhuis zal worden gehouden op donderdagavond 9 oktober, samen met de Delftse verenigingen, die zich in het bijzonder bezighouden met de historie en/of de genealogie. Dat zijn het Genootschap Delfia Batavorum, de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool, alsmede de afdeling Delfland van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Leden van de Zuidhollandse Vereniging voor Genealogie "Ons Voorgeslacht" zijn van harte welkom bij deze bijeenkomst.

Het forum bestaat uit tien deskundigen op het gebied van historie en/of genealogie. Aanvang 20 uur.

Vragen kunnen de leden van genoemde organisaties, alsmede de vaste bezoekers van de studiezaal van de Archiefdienst schriftelijk van tevoren (uiterlijk drie weken) indienen bij de Archiefdienst, Oude Delft 169, 2611 HB Delft, onder vermelding op de enveloppe van het woord: "FORUM". De vragen, die op de forumbijeenkomst door de panelleden zullen worden beantwoord, die

nen dus uiterlijk op 18 september a.s. binnen te zijn. Voor zover mogelijk zal in de zaal ook op mondelinge vragen worden gereageerd.

De historische vragen moeten zich beperken tot Delft en Delfland, de genealogische tot het gebied van Zuid-Holland.

De Dienst zal in het kader van dit jubileum nog andere activiteiten organiseren; wellicht zal daarvan iets kunnen worden getoond in de pauze van de forum-bijeenkomst op 9 oktober. Overwogen wordt in die pauze aan de deelnemende verenigingen gelegenheid te geven propaganda te maken en hun "produkten" te verkopen. Gedacht wordt daarbij aan de in het najaar te verwachten boekjes over de Gemeentelijke Archiefdienst, het jaarboek 1984 van het Genootschap Delfia Batavorum over de Familie Stastok (uit de Camera Obscura van Hildebrand) en het kwartierstatenboek deel V van Prometheus.

PIETER VAN FOREEST

In het Willem de Zwijger-jaar wordt uiteraard veel aandacht besteed aan de prins zelf. Interessant zijn echter ook de figuren om hem heen, zowel de bekende als minder bekende. Een van deze figuren is Petrus Forestus, die vele jaren de lijfarts van Willem van Oranje is geweest.

Pieter van Foreest, zoals zijn Nederlandse naam luidt, stamt uit een oud geslacht van de Hollandse Ridderschap, dat zitting had in de stadsregeringen van Haarlem, Delft, Alkmaar en Hoorn. Hij werd geboren te Alkmaar in 1521, gaat omstreeks 1536 naar Leuven voor studie in de medicijnen. Vanaf 1540 tot 1543 studeert hij - zoals dat in die tijd gebruikelijk was om enkele jaren in het buitenland te studeren - in Padua, Ferrara en Bologna; in deze laatste stad promoveert hij op 29 november 1543.

Dan maakt hij - evenals zovelen - een voetreis naar Rome, in het gezelschap van onder meer Valerius Cordus, een Duitse medicus en botanicus, werkt aldaar in een ziekenhuis, is het volgend jaar in Parijs, en vestigt zich in 1546 in Alkmaar. In 1558 wordt hij stadsgeneesheer te Delft, en is aldaar lijfarts van Willem van Oranje. Hij is ook kort hoogleraar geweest aan de pas gestichte universiteit van Leiden. In 1595 keert hij naar Alkmaar terug, waar hij in maart 1597 overlijdt. Zijn hoofdwerk is de "Observationum et Curationum Medicinalium Libri I - XXXII". Hij werd in zijn tijd beschouwd als de meest geleerde arts van Noord Nederland.

Over deze Petrus Forestus wordt een tentoonstelling gehouden in de Oudheidskamer "De Oude Pastory" te Heiloo, Nicolaas Beetsweg 58, en wel van 8 september tot en met 29 december 1984. Hierin zal niet alleen de figuur van Pieter van Foreest worden belicht, maar zal ook aandacht worden geschonken aan de stand van de medische wetenschap in zijn tijd door middel van afbeeldingen en voorwerpen.

De tentoonstelling wordt georganiseerd door de Vereniging Oud Heiloo in sa-

menwerking met ons medelid, prof. dr. H.A. Bosman-Jelgersma te Oegstgeest. Professor Bosman heeft ook speciaal voor deze gelegenheid een boekje geschreven over Petrus Forestus, ook wel bijgenaamd "De Hollandse Hippocrates", dat bij de opening van deze tentoonstelling uitkomt en voor f. 5,— (exclusief verzendkosten) verkrijgbaar zal zijn tijdens onze lezingen of aan de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst Delft.

A.J.H. Rozemond.

BOERDERIJ-ONDERZOEK MIDDEN-DELFLAND

* Enige maanden geleden is een rapport verschenen over de ontwikkeling van de boerderijen in Midden-Delfland. Het historisch onderzoek dienaangaande is verricht door C.S.T.J. Huyts. Vastgesteld is dat in Midden-Delfland in de loop der eeuwen een eigen type boerderij is ontwikkeld volgens een regelmatig voorkomend grondprincipe. Tenminste 20 procent van de boerderijen heeft gebouwenonderdelen uit de 16e en 17e eeuw, ruim 20 procent uit de 18e eeuw. Een derde deel van het totaal aantal aanwezige boerderijen is ouder dan 200 jaar. De groeiende vraag naar boter in vorige eeuwen - het belangrijkste agrarische produkt in Midden-Delfland - leidde steeds tot bouwkundige aanpassingen van de boerderij. De eerste opleving viel samen met de opkomende verstening van de voordien houten boerderijen. In het begin van de zeventiende eeuw voltrok zich een belangrijke wijziging door splitsing tussen woon- en werkruimten. Tot aan de 20ste eeuw voltrok zich een gestage en profijtelijke ontwikkeling. Maar in de loop van deze eeuw werd de economische toestand slechter, nog versterkt door dreigende planologische ingrepen. Hierdoor is in de laatste kwart eeuw weinig vernieuwing tot stand gekomen. Het gevolg was enerzijds dat historisch waardevolle boerderijen intact gehouden zijn en het bebouwingspatroon weinig werd verstoord, anderzijds is dit ook de oorzaak van de slechte staat van onderhoud van een aantal boerderijen. Het rapport bevat aanbevelingen om de historische landschappelijke structuur zoveel mogelijk te behouden en te herstellen en om bij de planvorming rekening te houden met de historische waarden van de boerderijen in Midden-Delfland. Het geschrift, dat een algemene schets geeft van de ontwikkeling van de Delflandse boerderij, maar ook elke onderzochte boerderij apart beschrijft en voorts een gedetailleerde inventaris bevat, is rijk geïllustreerd met foto's, kaarten en plattegronden. Het is à 15 gulden per exemplaar verkrijgbaar bij de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169 te Delft.

DELFLA BATAVORUM 50 JAAR 1935 - 1985

In 1985 zal het Genootschap Delfia Batavorum 50 jaar bestaan. Het bestuur heeft gemeend dit feit op passende wijze te moeten gedenken en het heeft daartoe een lustrumcommissie ingesteld, onder de naam "Commissie Delfia Batavorum 50 jaar". Hoe de commissie is samengesteld staat vermeld aan het slot van dit bericht.

Zij is momenteel bezig met de ontwikkeling van diverse plannen; daarbij is als thema gekozen "Het straatbeeld van Delft gedurende de laatste 50 jaar".

Ter verwezenlijking van dit plan hoopt (en rekent) de commissie op de medewerking niet alleen van de leden, instellingen en organisaties maar ook op die van de bevolking van Delft in haar totaliteit.

De officiële herdenkingsbijeenkomst zal plaats hebben op zaterdag 7 september 1985 om 15 uur in de Oude Kerk te Delft. Tijdens deze bijeenkomst, waarbij het genoemde thema een belangrijke rol zal vervullen, zal onder meer het lustrumboek worden gepresenteerd.

Op de daarop volgende zaterdagen 14 en 21 september zullen er - zo is het voornemen - in de gebouwen van uiteenlopende belangrijke organisaties en instellingen in onze stad "open dagen" worden gehouden. Voorts zijn plannen in ontwikkeling voor een fototentoonstelling waaraan een prijsvraag is verbonden, voor een schilderijenexpositie en - in samenwerking met de Vrije Akademie "De Koornmarkt" (voorheen het Verenigd Centrum voor Kunstzinnige Vorming en Kreativiteitsontwikkeling) - voor een betrokkenheid van de jeugd.

Ook zal worden gestreefd naar actieve medewerking van de middenstands- c.q. winkeliersorganisaties. Als deze plannen kunnen worden verwezenlijkt wil de commissie proberen gegevens die uit de diverse activiteiten zullen voortkomen te bundelen in een afsluitende tentoonstelling in Het Prinsenhof.

Voor de leden van het genootschap zal in het late najaar van het lustrumjaar nog een feest worden georganiseerd.

Het zal u duidelijk zijn dat aan de verwezenlijking van deze plannen voor een gouden bestaansfeest wel de nodige financiële consequenties zijn verbonden en dat de daadwerkelijke steun van zeer velen van onze leden daarbij onontbeerlijk is. De commissie hoopt dan ook op een extra geldelijke bijdrage van de leden, op de vrijgevigheid van sponsors die ons genootschap een goed hart toedragen en zich bewust zijn van de culturele betekenis van een instelling als Delfia Batavorum en uiteraard ook op de hulp en inventiviteit van dames- en herenleden die zich willen inzetten om de plannen te helpen concretiseren. Zelf denkt de commissie nog aan de verkoop van aantrekkelijke zaken als lepeltes met het vignet van het genootschap (de ruiter te paard), van tegeltjes en bordjes, eveneens met ons "huismerk", aan transparantkaarten van het ge-

denkraam dat in 1980, bij ons vorig lustrum, aan de Delftse gemeenschap, ter plaatsing in het gerestaureerde stadhuis, werd aangeboden en tenslotte - dank zij de medewerking van ons lid, wijnkoperij E. Hellebrekers aan de Voorstraat, voor de verkoop van enkele wijnen.

Leden die bereid zijn om bestuur en commissie een steuntje in de rug te geven door daadwerkelijke medewerking (o.m. voor typewerk enz.) zullen met open armen worden ontvangen door de commissieleden, wier naam en adres men hieronder aantreft.

H.M. Calis, voorzitter, Donker Curtiusstraat 6, 2613 AP Delft, tel. 131666.

G.J. Augustinus, secretaris, Insulindeweg 30, 2612 EM Delft, tel. 125759.

A.H.J. Meeuwis, penningmeester, Binnenwatersloot 26, 2611 BK Delft, tel. 120953.

Prof. ir. A.J.H.M. Haak, Oude Delft 159, 2611 HA Delft, tel. 130344.

Mevr. L. Timmerman-Verschoor, Roland Holstlaan 1012, 2624 JN Delft, tel. 564676.

Prof. dr. ir. C.J. Verhagen, Nassaulaan 1, 2628 GA Delft, tel. 570412.

Dr. M.A. Verschuyl, Oude Delft 194, 2611 HH Delft, tel. 141467.

Bankrekening Lustrumcommissie:

AMRO-Bank Delft

giro Bank 460175

t.b.v. "Lustrumcommissie Delfia Batavorum 50 jaar"

bankrekening nr. 45.33.81.650.

50 JAAR

1935 - 1985

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

7e jaargang

nummer 9

oktober 1984

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een bijeenkomst te organiseren rond de verschijning van ons jaarboek 1984, getiteld:

DE FAMILIE STASTOK.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 23 oktober 1984 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

Nicolaas Beets alias Hildebrand

THEMA

Hildebrand - studentenpseudoniem van de latere theoloog dr. Nicolaas Beets - schreef in de jaren dat hij in Leiden studeerde een bundel onder de verzamelnaam "Camera Obscura", waarvan de eerste druk is gedateerd 1839. Sindsdien zijn er tientallen herdrukken verschenen, mede doordat de Camera verplichte lees- en leerstof was voor vele generaties middelbare scholieren.

Een van deze verhalen "De Familie Stastok" speelt zich af in een kleine Nederlandse stad, door Hildebrand kryptisch met D- aangegeven. De vraag is dan ook steeds geweest: op welke plaats doelde de schrijver? Hij heeft dat nooit willen onthullen. En dus is het in de kringen van "tekstverklaarders" of andere "schriftgeleerden" bij gissen gebleven. Maar tóch: in deze vertelling (zie ook elders in dit convocaat) komen zoveel elementen voor die letterlijk in de richting van Delft wijzen, dat in brede kring de overtuiging leeft dat onze stad - waar Beets herhaaldelijk op familiebezoek is geweest - met de aanduiding D- woord bedoeld.

Vandaar dat ons genootschap het - met dit uitgangspunt - er op durfde wagen zijn jaaruitgave 1984 te richten op dit verhaal, dat nu herdrukt is overeenkomstig de spelling van de eerste uitgave, dus die van 1839.

Het relaas over de familie Stastok wordt voorafgegaan door een uitvoerige inleiding van drs. P. van Zonneveld, Beetskenner bij uitnemendheid. In dit artikel volgt hij de lotgevallen van Hildebrand en van de familie Stastok op de voet. Uit de gesprekken alsmede uit het verslag dat Hildebrand geeft van een wandeling door en een roeitochtje bij Delft, trekt Van Zonneveld de conclusie dat nagenoeg alles, soms aanwijsbaar, soms verborgen (of opzettelijk wat misleidend?) er op duidt, dat onze stad de plaats van handeling is.

Een groot aantal tekeningen van onze medewerker-illustrator dr. H.L. Houtzager, geplaatst in deze schildering van een Hollands burgergezin in het begin van de vorige eeuw, vormen de visuele onderbouw en aanvulling op Van Zonnevelds analytisch betoog.

Het boek zal officieel worden gepresenteerd op onze eerstvolgende bijeenkomst: **dinsdag 23 oktober in het wooncentrum "Abtswoude"**.

Ter inleiding zullen leraren van het Stanislascollege onder regie van mevrouw drs M.E.R. Wensveen, een deel uit het verhaal op het podium brengen, namelijk de avondvisite bij de familie Stastok. Daarna zal de heer F.M. van Leeuwen, voorzitter van het genootschap, uit zijn verzameling dia's een selectie vertonen die betrekking heeft op de route die Hildebrand en Pieter Stastok tijdens hun rondwandeling door Delft volgden.

Het is de eerste maal dat wij op deze wijze een boek uit onze serie onder de aandacht van de leden brengen. Wij rekenen er dan ook op dat velen van u de opwekking in dit convocaat zullen willen volgen.

U krijgt dan een uniek, echt Delfts boek met vele interessante afbeeldingen in uw bezit !

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 16 oktober 1984.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op maandag 26 november. Tijdens de op die avond belegde algemene ledenvergadering zal mevrouw J.M. de Wijs-Kamp na 25 jaar het bestuurslidmaatschap beëindigen.

NIEUWE LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

A.L.H. van Adrichem, Rietveld 202, Delft.

Mevr. E. Bongaards, p/a Oude Delft 38, Delft.

E.M. Daemen, p/a Burgwal 8, Delft.

L. Harenberg, Aart van der Leeuwlaan 20, Delft.

Mevr. mr. M.A. Harenberg-Perelaer, Aart van der Leeuwlaan 20, Delft.

S.M.C. Leupen, Laan van Overvest 14, Delft.

Mevr. A. Philips, Menno ter Braaklaan 161, Delft.

Namens het bestuur:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

DE SECRETARIS IS GERED !!

Mijn oproep om hulp bij het verzorgen van de convocaten is gehonoreerd met 18 reacties van leden, die bereid zijn te helpen. Daar verscheidene leden verklaarden meerdere keren per jaar te willen bijspringen zal het met acht convocaten per jaar en een goed rooster geen problemen meer opleveren ons mededelingenblad op tijd de deur uit te krijgen.

Allen heel hartelijk dank voor Uw spontane bereidwilligheid tot medewerking.

A.J.H. Rozemond.

MET HET OOG OP HET LUSTRUM

Door middel van het groene inlegvel in ons convocaat van de vorige maand heeft de lustrumcommissie 1985 uit de doeken gedaan wat globaal genomen haar plannen zijn voor de viering van het gouden bestaanfeest van Delfia Batavorum. Bij elkaar vormen ze een staalkaart van allerlei activiteiten rondom het centrale motief: "Het straatbeeld van Delft gedurende de laatste vijftig jaar".

Aan het begin van de bijeenkomst op 26 september in het zusterhuis van Bethel heeft de voorzitter van de lustrumcommissie, de heer H.M. Calis, in een enthousiast praatje de aandacht gevraagd en uiteraard de medewerking van de leden voor de verwezenlijking van de plannen. Om de daarvoor benodigde financiën bijeen te krijgen - en het gaat uiteraard om een bedrag van ettelijke duizenden gulden - brengt de commissie in de komende maanden een aantal, op Delfia Batavorum gerichte, artikelen in de verkoop, zoals lepeltjes met het vignet van het genootschap, tegels en bordjes, eveneens betrekking hebbende op de jubilerende vereniging, alsmede flessen wijn enz.

Een en ander stond deze avond uitgesteld op een grote tafel, bemand door leden van de commissie. Voor en tijdens de pauze bestond er al een verheugende belangstelling voor deze artikelen. Het ligt in de bedoeling dat de lustrumcommissie ook op de volgende bijeenkomsten en elke verder daartoe geëigende gelegenheid acte de présence zal geven. Want om een gouden feest te kunnen vieren of gedenken: daarvoor is méér nodig dan goede wil en belangstelling, namelijk geld en helpende man/vrouwkracht !

G.G. Kunz.

TERUGBLIK

Het nieuwe seizoen werd op woensdag 26 september geopend met een bijeenkomst in het zusterhuis van Bethel, onder het motto "Delft in de boot genomen....." De titel slaat op de activiteit die de daarop volgende zaterdag werd ondernomen en wel een rondvaart door de hoofdgrachten van Delft.

Ter inleiding op deze kleine plaatselijke excursie hield op genoemde woensdag de voorzitter van het genootschap, de heer F.M. van Leeuwen, een causerie over de route die het gezelschap bij de rondvaart zou volgen. In de stijl van een historische vereniging, vertoonde hij daarbij niet een serie van in hoofdzaak dia's uit deze tijd maar kleinbeeldopnamen van oude foto's en prentbriefkaarten uit de vorige en het begin van deze eeuw. De toeschouwers - de opkomst was verrassend groot - maakten dus als het ware een grachtentocht anno ongeveer 1900, toen er nog volop scheepvaart in de binnenstad was, de mensen rustig midden op straat wandelden omdat er nagenoeg geen verkeer bestond, de oude stoomtram, met een z.g. "bakkertje" als lokomotief, over de Oude Delft pufte en nog vele oude grachtenpanden, nu voor een deel verdwenen, zich in het water spiegelden.

Helaas liet aan het einde van het tweede gedeelte van de voordracht de dia-projector het afweten, waardoor de inleider een abrupt einde moest maken aan zijn, met veel aandacht gevolgd, causerie.

Met de niettemin toch verkregen hoeveelheid informatie over de Delftse stadskern vervoegde een zeventigtal leden zich zaterdagmorgen bij de aanlegplaats aan de Koornmarkt voor de rondvaart met twee boten. Maar ook ditmaal zat het de heer Van Leeuwen, die met zijn vrouw voor de explicatie zou zorgen, niet mee. Een der boten was door een defect uit de vaart genomen en derhalve moesten de passagiers voor deze tweede boot wachten tot de eerste terug was. Dit uur vertraging werd echter opgevangen met de aanbieder van een kop koffie in hotel Central, een uiteraard welkome geste voor het merendeel van de leden voor wie dit uitstel geen onoverkomelijk probleem vormde. Wat uiteraard niet wegneemt dat het bestuur deze tegenvaller bijzonder betreurt. Maar wat het bestuur óók betreurt is het feit, dat nogal wat leden, die zich voor de vaartocht hadden aangemeld, verstek lieten gaan zonder van hun verhindering of absentie bericht te hebben gegeven. Maar het bestuur moest, gezien de gemaakte afspraak met de reder omtrent het aantal deelnemers, wél voor hen betalen. En dat betekende in dit geval toch weer een tegenvaller van enkele tientallen guldens.

G.G. Kunz.

"DE FAMILIE STASTOK": DELFTS VERHAAL ?

In de serie publikaties van Delfia Batavorum zal eind oktober het elfde deel verschijnen onder de titel:

De Familie Stastok.

In 1839 publiceerde de aanstaande theoloog Nicolaas Beets onder zijn studentenpseudoniem Hildebrand een bundel schetsen die tot titel droeg "Camera Obscura". Een camera obscura - letterlijk: donkere kamer - is een lensloze voorloper van ons fototoestel. Het door en via dit toestel waargenomen tafereel tekent zich op verkleinde schaal af in de camera. Daarmee is dan ook meteen de titel verklaard: Hildebrand observeerde de samenleving van zijn tijd als het ware door zo'n kastje en legde zijn bevindingen vast in een aantal schetsen, die als bundel een van de meest gelezen en daarom ook tientallen malen herdrukte boeken van onze literatuur is geworden. Een van deze schetsen, de bekendste uit de "Camera Obscura", gaat over een familie Stastok: verwanten van de student Hildebrand. Het is een wat ironiserend relaas van een logeerverblijf van enkele dagen bij een nogal deftig-burgerlijke Hollandse familie, wonende in het stadje D-.

Beets heeft nooit en te nimmer willen zeggen om welke stad het in zijn verhaal ging, maar de geografische aanduidingen wijzen heel sterk in de richting van Delft. Op grond van dit, naar onze mening, toch wel opvallende plaatselijke aspect hebben bestuur en publikatie-commissie besloten de jaar-uitgave ditmaal te wijden aan Hildebrands ervaringen bij de familie Stastok in D-.

In onze uitgave volgt het verhaal letterlijk - ook wat de spelling betreft - de eerste druk uit 1839. Aan de schets gaat een uitvoerig inleidend artikel vooraf, geschreven door drs P. van Zonneveld, kenner-bij-uitstek van de werken van Beets. In zijn heldere en gedetailleerde analyse - waarbij hij versluierde gegevens en feiten over D- als een mozaïek heeft ineen gepast - komt Van Zonneveld tot

de conclusie dat heel veel, zo niet alles, erop wijst dat de logeerpartij zich in Delft, waar Beets inderdaad familie had, heeft afgespeeld. Om deze zienswijze te onderbouwen heeft Van Zonneveld door plaatselijk onderzoek en raadpleging van gegevens bij de Gemeentelijke Archiefdienst, het nodige materiaal voor zijn inleiding bijeen gebracht.

Om Hildebrands verhaal visueel te ondersteunen vervaardigde dr. H.L. Houtzager, die sedert jaren ons maandelijks convocaat van een passende illustratie voorziet, een zestiental tekeningen alsmede een omslag-illustratie die betrekking hebben op het milieu van de familie Stastok, maar vooral op de lokale bezienswaardigheden tijdens een rondwandeling die Hildebrand met zijn neef Pieter door D- maakte, alsook op het niet zonder incidenten verlopen roeitochtje op de Schie (?).

Tekst en tekeningen, welke laatste grotendeels zijn gebaseerd op etsen uit het begin van de vorige eeuw, vormen tezamen een uniek geheel, bijzonder passend in onze reeks publikaties over onze stad en omgeving, Delftse instellingen en Delftenaren.

De ledenprijs van het boek bedraagt slechts 15 gulden per exemplaar.

Evenals vorig jaar, bij gelegenheid van het verschijnen van het boek over Balthazar Gerards, zal - voor u en voor ons gemakshalve - geen intekenbiljet in dit convocaat worden opgenomen.

De volgende regeling is dan ook getroffen:

- a. Het boek wordt in de pauze van de bijeenkomst in Abtswoude op dinsdag 23 oktober aan de leden ten verkoop aangeboden aan de bekende boeken-tafel.
- b. Voorts zal het verkrijgbaar zijn, vanaf 24 oktober, aan de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169 Delft.
- c. Het wordt, zo lang de voorraad strekt, ook aangeboden op de bijeenkomsten van het Genootschap die in het seizoen 1984-1985 zullen worden gehouden.
- d. Degenen die niet in de gelegenheid zijn gebruik te maken van een van de drie genoemde mogelijkheden kunnen het boek bestellen door 20,75 gulden (stuksprijs plus verzendkosten en emballage) over te maken op girorekening nr. 5 8 7 3 4 5 ten name van "Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum" te Delft, onder vermelding van "Boekje Familie Stastok". Na ontvangst van het verschuldigde bedrag wordt het bestelde toegezonden.

125 JAAR ARCHIEFDIENST DELFT

In ons vorige convocaat is al melding gemaakt van het feit dat de Gemeentelijke Archiefdienst in oktober 125 jaar bestaat. In samenhang met dit unieke jubileum zal een aantal activiteiten worden ontplooid, waarvan het "Historisch en Genealogisch forum" inmiddels al op dinsdag 9 oktober heeft plaats gevonden. Maar er is meer. Van 16 oktober af tot 1 februari 1985 zal in het gebouw van de Archiefdienst, Oude Delft 169 een tentoonstelling worden gehouden onder het motto: "Delft 125 jaar geleden - Kleine nijvere stad met een intiem karakter".

De expositie wil een indruk geven hoe Delft er een en een kwart eeuw geleden heeft uitgezien. Een stad, toentertijd, die op ons - twintigste-eeuwers - misschien wat uiterlijk betreft een gezellige indruk zou maken, maar waar in werkelijkheid het verschil tussen de "burgerlijke klasse" en de "volksklasse" erg groot was.

De tentoonstelling is te bezichtigen van dinsdag tot en met vrijdag van 9 tot 17 uur.

In het kader van de jubileumviering zal voorts het stadsbeeld van Delft 125 jaar geleden ook in de vorm van veertien fraaie prentbriefkaarten worden uitgegeven. De collectie bevat twee setjes van zeven kaarten, naar originele litho's van stadsgezichten uit 1859 en een grote prentbriefkaart, waarop een stadsplattegrond uit die tijd staat afgebeeld. Verder staat op het programma een nieuwe brochure over de Gemeentelijke Archiefdienst, die vooral bedoeld is voor degenen, die nog niet weten wat "het Archief" is, maar misschien ook voor de deskundigen: ter herinnering aan de hopelijk aangename uren op het Archief doorgebracht.

Dan zal er een uitgave verschijnen in de bekende serie van het Archief, over de geschiedenis van de Gemeentelijke Archiefdienst en het gebouw Oude Delft 169, vanouds "Het Wapen van Savoye" genoemd, waarin de dienst is gehuisvest. Daarnaast wordt nog gedacht aan de samenstelling van een "Archiefkoffer" met een lesbrief voor de leerkrachten van het basisonderwijs. In de koffer bevinden zich afbeeldingen van stukken, foto's e.d. over taak en werkwijze van het Archief en wat men er, als geïnteresseerde bezoeker, kan doen. Het laatste geschiedt in samenwerking met het Bureau Kunstzinnige Vorming van de gemeente.

Ten slotte, maar wèl bijzonder interessant, is de uitgave van een replica van was van een oud Delfts stadszegel (gebruikt van 1472 tot 1600).

De prijzen van deze uitgave zijn zeer laag gehouden: ze lopen uiteen van een rijksdaalder tot 7,50 gulden.

GEVELSTENEN IN DELFT V

Wie zich extra goed wil oriënteren met betrekking tot gevelstenen en alles wat daarbij behoort, die mag zeker niet verzuimen het werk te bestuderen van "Van Lennep en Ter Gouw". Het bedoelde standaardwerk (1e druk 1868, 2e druk 1888) heet in werkelijkheid "DE UITHANGTEEKENS", maar de namen der auteurs zijn populairder dan de officiële titel. "Wie" zullen sommigen zich afvragen "zijn die heren v.L. en t.G. dan wel" en "waarom wordt er door velen zo vaak op dit 19e eeuwse werk teruggerepen, terwijl ons toch ook moderne publikaties ten dienste staan". Welnu, qua gegevens en toelichtingen is het werk van v.L. en t.G. als het rijkste en het uitgebreidste te beschouwen. Het is haast niet te geloven, dat deze handboeken over uithangborden, gevelstenen en gevelbeelden binnen enkele jaren tijds werden voltooid. Mr. Jacob van Lennep (1802 - 1868) was een bekend schrijver en zijn mede-auteur Johannes ter Gouw (1814 - 1894) was een schoolmeester-historicus, die ook verschillende werken op zijn naam heeft staan. Dit duo, dat deze in die tijd zo unieke prestatie lever-

de, heeft er zèlf op gewezen, dat één en ander slechts mogelijk is geweest doordat veel materiaal door bekende tijdgenoten werd aangedragen.

In onze eeuw, tot ongeveer vijf jaar geleden, kon men "De Uithangteekens" nergens kopen, tenzij misschien antiquarisch tegen zeer hoge prijzen. Eensklaps echter, verscheen er bij de Haagste uitgeverij J.J. Couvreur een facsimile-herdruk van het hele oeuvre. Méér geïnteresseerden dan ooit tevoren kunnen thans, thuis of in de bibliotheek, gewaar worden hoe systematisch en hoe sympathiek deze auteurs de genoemde objecten beschouwden in het licht van ons volksleven, de heraldiek en de geschiedenis. Er ontbreekt geen register en het werk is verlucht met honderden boekdruk-etsen.

Zoals gezegd, v.L. en t.G. lieten zich door deskundigen bijstaan. In Delft was het mr. J. Soutendam, die de honneurs waarnam. Mr. S. werd in 1859 gemeentearchivaris van Delft en in 1872 (tot zijn dood in 1891) tevens gemeentesecretaris.

In de begeerte evenwel, om zo weinig mogelijk zaken onopgehelderd te laten, is door deze en gene de plank een enkele keer misgeslagen. Zulks was bijvoorbeeld het geval bij de beschrijving van een zeer oude, toenmaals wellicht in een zeer slechte staat verkerende Delftse gevelsteen aan de Verwersdijk op nr. 45. Wij zijn voornemens op die misslag terug te komen, maar vragen thans aandacht voor een andere steen, die ook eens aan de Verwersdijk prijkte, maar daar niet meer is te zien. We weten, dat die laatste steen ook nimmer door v.L.

Afbeelding van de gevelsteen "De Blauwe Snoek".

en t.G. noch door mr. S. kan zijn aanschouwd. Hij, die steen van 74 x 56 x 11 cm., is 150 jaar of langer aan speurders' ogen onttrokken geweest. Wij zijn zo gelukkig geweest hem in december 1983 te kunnen bekijken en fotograferen. Dat was vrij kort nadat hij was gevonden en onder de hoede was gekomen van een particulier. Midden op het rijk-geornamenteerde steenvlak zien wij een in reliëf uitgehouwen snoek. Op zijn buik draagt de vis nog enkele sporen van een niet-natuurlijke kleur: heraldisch blauw! Boven de snoek wettigt een geruimd vlak de veronderstelling, dat daar eertijds, ook in reliëf, een kroon was aangebracht. Die kroon moet bij vroegere anti-royalistische demonstraties volledig zijn weggekap. Met de beeldkant naar boven zou deze steen te eniger tijd een afgedankte welput (terrein Verwersdijk 32) hebben bedekt, waarbij hij aan waarneming werd onttrokken door lagen plavuizen, steenslag e.d.

Van de Gemeentelijke Archiefdienst werd vernomen, dat er juist aan de Verwersdijk OZ een groot huis heeft gestaan, dat de naam..... "De Blauwe Snoek" droeg! Ging het bij deze steen dus zonder enige twijfel om de huisnaam, het is de vraag of onder dit object "Den (Gecroonden?) Blauwen Snoeck" heeft gestaan. Hiernaar, alsook naar het jaartal kan slechts worden gegist. Een eventueel bij de steen behoord hebbend los paneeltje zou ons deze details kunnen onthullen. Maar, of er bij deze historische huisnaamsteen inderdaad sprake is geweest van zulk een paneeltje is onbekend. Helaas weten we ook niet welk lot deze mogelijk al 300 jaar oude steen wacht.

J.W. Matthijsen.

AALTJE NOORDEWIER-REDDINGIUS EN DELFT

De aanleiding tot dit artikel is, dat de befaamde zangeres Aaltje Noordewier-Reddingius in Delft is getrouwd en hier gedurende enkele maanden haar woonplaats had.

Op 11 juli 1893 huwde zij alhier met dr. Michiel Noordewier. Het bevolkingsregister vermeldt haar als ingekomen in Delft op 17 juni van dat jaar aan het adres Koornmarkt 41. Dat was het adres van haar aanstaande schoonouders. Michiel was op 12 mei uit het bevolkingsregister afgeschreven naar Den Haag. Waarschijnlijk was het in die tijd niet behoorlijk als verloofden onder één dak woonden. Overigens was de vermelding Den Haag een vergissing of fantasie, want op diezelfde 12de mei werd hij, komende uit Delft, ingeschreven in de gemeente Putten.

Beiden maakten hun testament voor notaris H.P. Bok te Delft op 24 juni; zij benoemden elkaar tot enige erfgenaam en tot executeur.

Het huwelijk werd op 11 juli op het stadhuis gesloten door de burgemeester, mr. F.M. de Vries van Heyst, hoogst persoonlijk.

Behalve de ouders van de bruidegom waren vier getuigen aanwezig, namelijk dr. J. Helder, predikant te Zierikzee, oom van beiden, het Kamerlid mr. A. Kerdijk, de Delftse hoogleraar mr. B.H. Pekelharing en de Leidse student A. Lebret.

Hans Schouwman noemt in het hierna te noemen boek als trouwdatum 12 juli, docht dat klopt niet.

Noordewier.

De ouders van de bruidegom waren dr. Hendrik Jan Nassau Noordewier, rector van het gymnasium, en Antje Helder. Zij vestigden zich in Delft in 1880, na tevoren in Dordrecht en Heerenveen te hebben gewoond. Uit Delft vertrokken zij in 1908 naar Arnhem.

De rector stond in Delft bekend met de familienaam Nassau Noordewier en zo ondertekende hij de trouwakte van zijn zoon, terwijl zijn vrouw ondertekende A. Nassau Noordewier-Helder. In werkelijkheid heette hij Noordewier. Zijn vader, dr. M.J. Noordewier (1806 - 1865), had hem bij de geboorte in Winschoten op 29 juli 1838 drie voornamen gegeven: Hendrik Jan Nassau, zoals uit de geboorteakte blijkt. We mogen aannemen, dat dat gebeurde uit een respectabele verering voor dr. Hendrik Jan Nassau (1791 - 1873), een in die tijd bekende pedagoog. M.J. Noordewier was zijn leerling geweest en vervolgens zijn secundant - zo heette dat als men assistent was van een onderwijzer of een instituuteur - en volgde hem ten slotte op als rector te Assen.

De Delftse (Nassau) Noordewier heeft meegewerkt aan een uitgave in drie delen van de publikaties van H.J. Nassau. Hij deed dat in samenwerking met mr. H.J. Smidt, A.W. Stellwagen en J. Brals. Laatstgenoemde was directeur van de h.b.s. te Delft van 1889 - 1907 en was ook leerling van H.J. Nassau.

Het opnoemen van de titels van Nassau's artikelen zou te ver voeren. Ik volsta met de eerste uit deel 1, bestaande uit 24 woorden: "Historische proeve over den gunstigen invloed, dien de opvolgende oorlogen der oude geschiedenis op den trapsgewijzen voortgang en de uitbreiding der beschaving hebben uitgeoefend".

Michiel Noordewier, Aaltjes echtgenoot, heeft blijkbaar in de voetstappen van zijn vader moeten studeren. Hij is nog gepromoveerd in de klassieke letteren (1891) en is verder als kunstschilder door het leven gegaan. Er is werk van hem in het Goois Museum te Hilversum.

Reddingius.

Aaltje Reddingius werd op 1 september 1868 geboren in Deurne, gemeente Deurne en Liessel. In enkele drukken van de Winkler Prins staat bij Aaltje vermeld: "officieel Alida". Dat is onjuist. De geboorte-akte zegt Aaltje. Haar ouders waren dominee W.G. Reddingius (1841 - 1875) en L.J.M. Sibinga (1843 - 1893).

De hiervóór genoemde getuige, dr. J. Helder, die al een broer was van Michiels moeder, had een vrouw (Sibinga) die een zuster was van Aaltjes moeder. Van daar de vermelding "oom van beide comparanten". Bovendien was Aaltjes grootmoeder van vaderszijde een Aaltje Helder, zuster van Michiels grootvader. Michiel en Aaltje hadden dus gelijke overgrootouders en waren daardoor familie van elkaar in de zesde graad.

Het echtpaar Noordewier-Reddingius heeft eerst in Putten gewoond, daarna in Den Haag in de Van Swietenstraat, waar de oudste zoon Hendrik Jan in 1894 is geboren. In juli 1895 verhuisden zij naar Rijswijk, waar zij vermoedelijk aan de Delftweg woonden.

Schouwman zegt: in Delft aan de Haagweg, maar dat berust op een, zij het, vergeeflijke vergissing. Immers de Delftenaren noemden het daar Haagweg en de bewoners behoorden postaal tot Delft.

Tenslotte vestigden Michiel en Aaltje zich in september 1898 te Hilversum, waar in 1903 hun zoon Michiel, de latere musicus (fluitist), werd geboren. Onze altijd hooggeprezen zangeres is aldaar in 1949 overleden, haar echtgenoot in 1942.

Wie literatuur over haar zoekt, leze Hans Schouwman: "Aaltje Noordewier-Reddingius en haar zangkunst", Den Haag 1958.

Mijn dank gaat uit naar de heren R.J. Jansen, streekarchivaris van Peelland, en G.N. Zijlstra, directeur van de dienst voor cultuur van de gemeente Hilversum, en naar de ambtenaren van de afdelingen bevolking en burgerlijke stand te Putten en te Winschoten, voor hun inlichtingen.

C.D. Goudappel.

DOKTER DE VOGEL: ARTS IN DELFT 1644 - 1664

In de bonte rij van medici die in de zeventiende eeuw tot taak hadden te waken over de gezondheid van de Delftse medeburger neemt Aperus de Vogel een ondergeschikte plaats in. Niettemin kan een korte kenschets ons een indruk geven van zijn levensloop en vooral van zijn studie aan de Leidse universiteit en aan die te Padua in Italië.

Zijn vader, Dirk Janszn de Vogel, geboren omstreeks 1575, was brouwer in "Het Hert" te Delft. Hij huwde in 1600 met Sara, een dochter van Aper Franszn van der Houven; onze medicus werd derhalve vernoemd naar zijn grootvader van moeders kant.

Op 18 januari 1627 werd Aper de Vogel in Leiden ingeschreven in het Album Studiosorum om er medicijnen te gaan studeren; in die stad was een andere, in Delft geboren, medicus, Adophus Vorstius (1597 - 1663), sedert 1684 hoogleraar in de geneeskunde.

Zeven jaar later, op 21 februari 1634, treffen we De Vogel aan in Padua waar hij zich liet inschrijven in de *Inclyta Natio Germanica Artistarum*, de gemeenschap waartoe alle Duits-sprekenden behoorden, met inbegrip van de Nederlandse en Vlaamse studenten. Vandaar dat Aperus de Vogel zich bij deze *Natio* als student liet inschrijven.

Mogelijk heeft Vorstius, die zelf in 1622 in Padua tot doctor in de geneeskunde was gepromoveerd, hem ertoe bewogen te gaan studeren aan deze universiteit, die in de zeventiende eeuw gold als het Mekka voor de Europese intelligentia.

Ruim een jaar later, op 15 juni 1635, promoveerde De Vogel reeds, waarschijnlijk op stellingen. Daarna is hij nog enige tijd in Padua gebleven. In februari 1636 komen wij zijn naam weer tegen op de doctorsbul van Johannes Rienschovius, afkomstig uit 's-Hertogenbosch. Deze laatste promoveerde in Padua zowel tot doctor in de filosofie als in de geneeskunde.

Behalve De Vogel worden op de bul van Rienschovius ook nog vermeld de namen van drie andere Nederlanders nl. Martinus Hoogenbergh, afkomstig uit Gouda, Gerardus Neodorpius, die ook in Leiden had gestudeerd en Johannes Carbasius, afkomstig uit Hoorn, die zich op 12 april 1635 had laten inschrijven in Padua.

Terug in Nederland is Aperus de Vogel korte tijd medicus geweest in Amsterdam doch al spoedig verhuisde hij naar zijn geboorteplaats Delft waar hij op 25 mei 1644 trouwde met Elisabeth Manrique, dochter van Antonio Manrique, Heer van Maasdam.

Gedurende 20 jaar heeft De Vogel in Delft de medische professie uitgeoefend tot aan zijn dood in februari 1664. Op 23 februari van dat jaar werd hij in de Oude Kerk alhier begraven.

Dr H.L. Houtzager.

WEGWIJZER IN HISTORIE

Wie beroepsmatig of als serieuze amateur de geschiedenis wil bestuderen heeft onmiskenbaar de steun in de rug nodig van handwijzers op het uitgebreide en uiteenlopende gebied van de historie.

In 1968 werd voor de beoefening van de lokale en regionale geschiedenis van ons land aan die noodzaak tegemoet gekomen door een desbetreffende handleiding die werd samengesteld door prof. dr. W. Jappe Alberts en A.G. van der Steur. Dat het boekje - ontstaan op aandringen van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis - in een behoefte voorzag bleek wel uit het feit dat het al geruime tijd uitverkocht is.

Nu echter - na 15 jaar - is er een herdruk verschenen die in tal van opzichten sterk verbeterd en uitgebreid is. De behandeling van de verhalende geschriften is, voor wat de Middeleeuwen betreft, beperkt, maar voor wat de literatuur over de 19de eeuw aangaat, sterk vermeerderd. Het boekje geeft een overzicht van de vele soorten bronnen, hun vindplaats en wijze van gebruik. Ter sprake komen archiefstukken, kaarten en afbeeldingen. Voorts wordt aandacht besteed aan het onderzoek ter plaatse, aan de wijze waarop een studie het beste kan worden opgezet en hoe de resultaten eventueel kunnen worden gepubliceerd. Een aparte bijlage geeft een nader uitgewerkt voorbeeld van een lokaal-historische studie, namelijk de bronnen en methoden voor het onderzoek naar de geschiedenis van een gebouw.

Het boek geeft - in een omvang van ruim 200 pagina's - analytische uiteenzettingen over het historisch materiaal van de diverse provincies, een overzicht van het kaartmateriaal (gemeenten, zee, geologie, waterstaat, bodem enz.) van topografische afbeeldingen, voorts richtlijnen voor de keuze van onderwerp (politiek, kerk, bestuur, recht, economie, cultuur) en literatuur alsmede voor archiefonderzoek. Het werk is niet overdadig, maar wel overwogen geïllustreerd. Voor eenieder die zich op meer dan oppervlakkige wijze met historie wil bezig houden is dit boek o.i. een onmisbare "padvinder".

De prijs bedraagt f. 32,50 en het werd uitgegeven door Fibula Van Dishoeck, Postbus 185, 1380 AD Weesp.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon: 133111
toestel: 2201
Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 1

november 1984

ALGEMENE LEDENVERGADERING

(ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 26 november 1984

in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44/Rietveld 109 te Delft.

Aanvang 20.00 uur.

Het programma na de pauze zal in het teken staan van het afscheid van mevrouw J.M. de Wijs-Kamp als penningmeesteresse van ons genootschap.

Dit is het vignet waarmee Delfia Batavorum de aandacht wil vestigen op het gouden jubileum dat het genootschap volgend jaar zal vieren. Het komt o.m. voor op de flessen wijn die de vereniging in haar pakket van attractieve aanbiedingen heeft opgenomen. Zie daarvoor elders in dit convocaat onder het opschrift Activiteiten Lustrumcommissie.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

(ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 26 november 1984

in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44/Rietveld 109 te Delft.

Aanvang 20.00 uur.

AGENDA:

1. Opening.
2. Mededelingen van het bestuur.
3. Notulen van de algemene ledenvergadering van 28 november 1983.
4. Jaarverslagen van secretaris, bibliothecaresse, van de publikatie-commissie, commissie behoud stadsschoon, archeologische werkgroep en van de penningmeesteresse.
5. Verslag van de kascontrole-commissie.
6. Bestuursverkiezing:
Aftredend zijn de dames P.H.Th. Dumon, tweede secretaris, en J.M. de Wijs-Kamp, penningmeesteresse en prof. dr. J.J. van Loef, algemeen-ad-junct. De dames Dumon en De Wijs stellen zich niet, prof. van Loef stelt zich wel herkiesbaar.
Omdat 't het bestuur niet verstandig leek het penningmeesterschap van de ene dag op de andere over te dragen aan een nieuw te benoemen bestuurslid is mevrouw W.M. Vos-de Koning vorig jaar gevraagd tot het bestuur toe te treden ten einde in de loop van het verenigingsjaar geleidelijk deze functie over te nemen.
Het bestuur stelt daarom voor:
 - in de vacature-mevrouw Dumon te benoemen mevrouw E.H. Hueck-van der Plas, Van Kinschotstraat 1, Delft, als tweede secretaris;
 - in de vacature-mevrouw De Wijs als penningmeesteresse te bevestigen mevrouw W.M. Vos-de Koning;
 - Prof. van Loef te herbenoemen.
 Voor de vacatures kunnen de leden kandidatenlijsten inzenden, mits deze door tenminste tien leden zijn getekend en uiterlijk drie dagen voor de ledenvergadering zijn ingezonden bij de secretaris (artikel 10 der statuten).
7. Verkiezing lid van de kascontrole-commissie.
Aftredend en niet-herkiesbaar (artikel 11 huishoudelijk reglement) is de heer A.H. de Jongh.
Als mevrouw Hueck tot bestuurslid wordt gekozen kan zij niet langer deel uitmaken van de kascontrole-commissie.
Het bestuur stelt daarom voor de commissie als volgt samen te stellen:

Mevr. J.T. Don-Radder	(aftredend 1985)
F. Addink	(aftredend 1986)
G.J. Augustinus	(aftredend 1987).
8. Mededelingen van de lustrumcommissie.
9. Rondvraag.
Pauze.
10. Afscheid van mevrouw J.M. de Wijs-Kamp als penningmeesteresse.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op dinsdag 8 januari 1985.

Dan zal mevrouw J.P.E.A. van Zelm van Eldik-Kuneman spreken over de geschiedenis van het (Nederlandse) ordewezen en zijn vele verwantschappen.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

J.W. Bakker, De Ceder 4, Bergschenhoek.

Drs. J.C. Bottema, Jan Campertlaan 23, Delft.

Mevrouw E. van Geest, Dijkshoornseweg 152, Den Hoorn.

Gemeente-archief, Postbus 5305, Rijswijk.

Mevrouw M. Hamerling-Hoedemaker, Valkenlaan 46, Delft.

Mevrouw M.T.F. van Hoorn, Aart van der Leeuwlaan 38, Delft.

J. van Keulen, Roëllstraat 22, Delft.

Mevrouw H.W. van Keulen-Harkmans, Roëllstraat 22, Delft.

Mevrouw G.P.M. van Oosterum, Roland Holstlaan 1146, Delft.

Drs. H.J.P.M. Postma, Aart van der Leeuwlaan 58, Delft.

Mevrouw A.C.E.M. Postma-van de Mortel, Aart van der Leeuwlaan 58, Delft.

Mevrouw W.C. Steffen-Hoogendoorn, Gerbrandylaan 13, Delft.

A. Verhoeff, 243 Indian Grove, Toronto, Canada.

Mevrouw E.M. Weber-van den Dorpel, Henry Dunantlaan 55, Delft.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter.

A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 20 november 1984.

Zoals bekend is Delfia Batavorum door een legaat van de heer J.W. Blok in het bezit gekomen van een tachtigtal boeken.

Mijn voorgangster, mevrouw Marico, heeft deze boeken uitgezocht, genummerd en gekaft. Tenslotte heeft zij hiervan een catalogus samengesteld.

Voor de nummering van deze boeken is zij begonnen bij 901.

Aan mij is nu het genoegen u allen deze boeken via deze en komende convocaten, onder ogen te brengen, op de van ouds bekende manier.

Vanzelfsprekend is het ook mogelijk de catalogus van deze boeken op onze bijeenkomsten door te bladeren of te lenen.

Mijn wens is dat velen hiervan nota nemen, en er bovenal gebruik van maken.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK (legaat J.W. Blok)

- 901 BERESTEYN, jhr mr dr E.A. van; Grafmonumenten en grafzerken in het koor der Nieuwe Kerk te Delft, 1936.
- 902 BERESTEYN, jhr mr dr van; Grafmonumenten en grafzerken in de Oude Kerk te Delft. Assen, 1938.
- 903 SINT JOZEFKERK te Delft. Aantekeningen door fr. M.L., O.F.M. Delft, 1930.
- 904 NOORDELOOS, P., Cornelis Musius, pater van Sint Agatha te Delft. Humanist, priester, martelaar. Utrecht/Antwerpen, 1955.
- 905 REECK, W.D. (Delfts Bagijntje); levensverhaal van Jan Stalpaert van der Wiele, den priester-dichter op het Groote Bagijnhof te Delft, geschreven in de jaren 1630 - 1632. Delft, 1930.
- 906 VERHEUL Dzn., J.; De Ned. Hervormde Gemeente en haar Oude Kerk te Delfshaven. Rotterdam, 1941.
- 907 WANDELINGEN door Oud-Delft. Tekeningen van Leo Zeldenrust. Met inleiding van mr G. van Baren, burgemeester der gemeente Delft. Leiden, 1948.
- 908 NIERMEIJER, dr J.F., Delft en Delfland, 1944.
- 909 GIDS voor Delft, 2e druk, herzien door A.A. Mojel, assistent aan het Gemeente-Archief en met omslagtekening van Jan Sühl. Delft, 1907.
- 910 SOUTENDAM, mr J., Register der bescheiden, die berust hebben in het "Secreet Vertrek" van H.H. Burgemeesteren en Regeerders der Stad Delft. Delft, 1861.
- 911 TEUNISSEN, dr Rich.; Uit Leven en werken van Antony van Leeuwenhoek. Utrecht, z.j.
- 912 ALBERDINCK THIJM, J.A.; De klok van Delft, een romantisch verhaal. Utrecht, 1846.

ACTIVITEITEN LUSTRUMCOMMISSIE

In onze twee vorige convocaten is aandacht gevraagd voor de activiteiten die de lustrumcommissie ten toon spreidt ter gelegenheid van de viering van het vijftigjarig bestaan van het genootschap Delfia Batavorum, volgend jaar.

Deze commissie: "Delfia Batavorum 50 jaar", verkoopt, ter bekostiging van de te organiseren activiteiten, enkele aantrekkelijke zaken: tegels, bordjes, verzilverde lepeltjes met het vignet van het genootschap en enkele wijnen van de wijnkoperij E. Hellebrekers aan de Voorstraat.

De verkopen vinden plaats op de verenigingsavonden en tegen de navolgende prijzen:

verzilverde lepeltjes met vignet (Begeer-Voorschoten)	f. 22,50
tegeltjes met vignet	f. 15,00
bordjes met vignet	f. 27,50
wijnen:	
Château Chollet 1981 (graves) met vignet	f. 14,00
Château Boncarut 1983 (Côtes du Rhône) met vignet	f. 9,00

(Ook verkrijgbaar bij E. Hellebrekers, Voorstraat 39; eventueel te bestellen per 12 flessen. Deze worden dan thuis bezorgd).

Voor degenen die gaarne een financiële bijdrage willen leveren volgt hier de bankrekening:

Amro-bank Delft, giro Bank 460175, t.b.v. "Lustrumcommissie Delfia Batavorum 50 jaar". Bankrekening nr. 45.33.81.650.

BOEKJE OVER HET PRINSENHOF

Onder auspiciën van de Vereniging Vrienden van "Het Prinsenhof" (waarmede ons genootschap in incidentele gevallen samenwerkt) zal over enkele weken - de juiste datum is nog niet bekend - een boekje verschijnen over de geschiedenis en de lotgevallen van het St. Agatha-klooster/Het Prinsenhof door de eeuwen heen. Het is geschreven door drs Tanja J. Kootte en drs Luc. L.M. Eekhout, die beiden hebben meegewerkt aan de inrichting van de Oranje-tentoonstelling die in de afgelopen zomer in het museum werd gehouden en die een record-aantal bezoekers trok.

De prijs van het geïllustreerde boekje bedraagt bij voorintekening 9 gulden. Na verschijnen wordt de prijs enkele guldens hoger.

Inschrijvingen kunnen worden gericht aan het secretariaat van de Vereniging Vrienden van "Het Prinsenhof", p/a Het Prinsenhof, St. Agathaplein 1 Delft. Het bedrag dient te worden overgemaakt op giro 6400 Bank Mees en Hope, t.g.v. rekeningnummer 25.90.06.300.

WIE WEET WAT EN WAAR ?

Zo af en toe wordt ons de vraag gesteld: "dit-of-dat" heeft ooit in Delft bestaan. Waar is dat gebleven?

Die vraag betreft dan bij voorbeeld een bouwsel, een gedenkteken, een markante architectonische versiering en dergelijke. Om een enkel voorbeeld te noemen: wie weet waar de, bij ouderen bekende, pomp van het Bagijnhof terecht is gekomen? Als hij tenminste nog bestaat

Vragen over dergelijke onderwerpen kunnen schriftelijk worden ingediend bij het secretariaat, p/a Oude Delft 169. Wij zullen dan trachten zelf en/of met hulp van belangstellende, erop reagerende, leden daarop antwoord te geven, of terzake enig licht te verschaffen. Wellicht kan hieruit nog een aardige discussie in ons maandblad volgen.

JUBILEUM ARCHIEFDIENST

De Gemeentelijke Archiefdienst te Delft bestaat, zoals bekend, één en een kwart eeuw. Aan dit jubileum is in de Delftse pers ruimschoots aandacht geschonken. Ook in ons vorige convocaat tekenden de schaduwen-vooruit zich al duidelijk af. Niettemin vinden we het vanzelfsprekend dat in ons maandbericht alsnog enige regels aan de activiteiten van de dienst, ter gelegenheid van zijn 25ste lustrum, worden gewijd.

Allereerst dan het "Historisch en genealogisch forum" dat op 9 oktober in de raadszaal van het stadhuis werd gehouden. Naar schatting circa honderd bezoekers - allen belangstellenden in de geschiedenis van stad en/of voorgeslacht - kregen daar antwoord op een selectie uit van te voren ingediende vragen. Een keus uiteraard, want er waren tientallen vragen bij het Archief binnengekomen. De beantwoording was toevertrouwd aan een aantal deskundigen, onder voorzitterschap van archivaris drs A.J.H. Rozemond. Van Delftse zijde werd eraan deelgenomen door de heren Goudappel, Wijbenga, Vos, Moerman en Van Leeuwen, allen lid van ons genootschap. Zij behandelden in hoofdzaak de vragen op het gebied van de historie van Delft.

De andere forumleden, die zich voornamelijk met genealogische vragen bezig hielden, waren gerecruteerd uit desbetreffende verenigingen of instellingen. De avond werd bijgewoond door burgemeester mr R.M. Gallas en wethouder K. de Vries.

"Kwartjes bij de vleet"

We hebben hier al een befaamde Delftse boekenkist. Daarnaast echter sedert 12 oktober ook een specifieke, zij het dan éénmalige, Delftse geldkist.

Die werd op deze datum - één dag na de verjaardag van de 125 jaar oude Gemeentelijke Archiefdienst - op de binnenplaats van het Archief door wethou-

der K. de Vries (cultuur) - in bijzijn van burgemeester mr R.M. Gallas - als vertegenwoordiger van het gemeentebestuur bij wijze van geschenk aangeboden aan archivaris drs A.J.H. Rozemond. Het ging daarbij uiteraard niet om de kist maar om zijn inhoud. Die bestond, zoals men heeft kunnen lezen, uit 125 zakjes, elk met 1000 kwartjes, tezamen een bedrag van 31.250 gulden vormend met een gewicht van 375 kilo.

De archivaris was, in deze tijd van bezuinigingen allerwege, uiteraard erg in zijn nopjes met dit geschenk, waarvoor binnen de dienst zeker nuttige bestemmingen zullen worden gevonden.

Op zijn beurt had de archivaris bij het begin van deze bijeenkomst in het Archiefgebouw aan het college een reprint aangeboden van de vermaarde Kaart Figuratief van Delft, vervaardigd door Van Bleiswijck in de zeventiende eeuw. De reproductie is vervaardigd vanaf de oorspronkelijke koperen platen die zich in het Prinsenhof bevinden. De afbeelding werd onthuld door de burgemeester. Ook de Technische Hogeschool kwam met een geschenk voor het Archief. Prof. dr ir C.L. Temminck Groll, hoogleraar Bouwkunde, overhandigde aan de heer Rozemond een grote verzameling belangwekkende illustratieve documentatie van diverse stratenwanden.

Expositie.

In de jubileum-activiteiten is ook opgenomen een kleine tentoonstelling onder het motto "Delft 125 jaar geleden - Kleine nijvere stad met een intiem karakter". De expositie geeft een overzichtelijk beeld van Delft en zijn samenleving halverwege de negentiende eeuw. Deze tentoonstelling is nog te bezichtigen tot 1 februari 1985.

Ter gelegenheid hiervan zijn twee boekjes verschenen; het ene gaat over de Gemeentelijke Archiefdienst in zijn dagelijks reilen en zeilen (taak, werkwijze, bezoek enz.), het andere geeft onder de titel "Van stadhuiSTOREN naar het Wapen van Savoye" een voortreffelijk overzicht van de lotgevallen van het stedelijk archief door de eeuwen heen, zowel wat inrichting als behuizing betreft. Beide boekjes zijn geschreven en samengesteld door mr A.P.A. van Daalen, educatief medewerker van de Archiefdienst en zijn royaal geïllustreerd. Ze zijn, uiteraard tegen betaling van een luttel bedrag, verkrijgbaar bij het Archief, Oude Delft 169, evenals andere attractieve producten: twee setjes van elk zeven prentbriefkaarten, naar originele litho's uit 1859, alsmede een replica van een Delfts stadszegel dat werd gebruikt van 1472 tot 1600.

G.G. Kunz.

DE "EVENVEELTJES" VAN TANTE STASTOK

In Hildebrands relaas over het thee-avondje bij de familie Stastok komt een passage voor waarin de gedienstige des-huizes binnenkomt met een schaal

broodjes en "gebakjens, die ondanks derzelve verschillende gedaante, wegens de gelijkheid van derzelve inhoud, in het dagelijks leven den wiskunstigen naam van evenveeltjes hebben".

Wat zijn nu die "evenveeltjes"?

Het woordenboek van Van Dale geeft daarop dit antwoord: een soort van koekje, dat uit gelijke hoeveelheden (evenveel) meel, melk, suiker en eieren is bereid.

Het Brood-, Koek- en Banketmuseum in Hattem stuurde ons, op aanvraag, het volgende recept: 10 eieren, 250 gram bloem, 200 gram boter, iets lauwe melk met erin verdeeld wat gist en iets zout. Men maakt daarvan beslag dat een half uur moet rijzen. De koekjes worden in speciale vormpjes gebakken. Een oud receptenboek hield het op de volgende samenstelling: "20 lood meel, 4 lood suiker, een half pond boter, 14 dozers van eijeren, een glaasje rum en een weinig zout. Van het deeg maakt men kleine koeken, in allerlei vorm, die men met eiwit bestrijkt en gaar laat bakken".

Ons toneelclubje volstond met broodjes en soesjes. Wie echter zin heeft om de Stastok-sfeer helemaal te proeven kan met dit recept dus uit de voeten.

FAMILIE STASTOK TEN TONELE (TERUGBLIK)

Dr. Nicolaas Beets, de eerbiedwaardige, nogal vormelijke theoloog uit de vorige eeuw, schrijver van al lang vergeten traktaatjespoëzie, was in de jaren '30 de joyeuze, geestige student Hildebrand. Zijn befaamde "Camera Obscura" is tot op de dag van vandaag een veel gelezen bundel vertellingen over knusse "Hollandse binnenhuisjes", die in tientallen herdrukken door de jaren heen heeft standgehouden, hoofdzakelijk dank zij het onderwijs op de middelbare scholen. Maar Hildebrand-Beets zal nooit hebben kunnen of zelf dūrven vermoeden, dat hij, via een aantal van zijn personages met name uit "De familie Stastok", nog eens als toneelschrijver zijn symbolische rentree zou maken. Niet bij het "grote" toneel, maar wel bij een ad hoc gevormd clubje Delftse amateurs, voor het merendeel bestaande uit docenten van het Stanislascollege.

Het optreden van dit groepje enthousiaste tonelisten was de "rozijn in de pap" van de maandelijksse bijeenkomst die Delfia Batavorum hield, ditmaal in de aula van het wooncentrum Abtswoude. Die stond in het teken van de presentatie van ons jaarboek: een door Hans Houtzager voortreffelijk geïllustreerde heruitgave (gebaseerd op de eerste druk) van "De familie Stastok", het eerste grote verhaal uit de "Camera", dat zich, zoals in ons vorige convocaat werd uiteengezet, hoogstwaarschijnlijk in Delft heeft afgespeeld.

Op instigatie van drs Peter van Zonneveld, gerenommeerd Beets-kenner die voor dit boekje een uitvoerige analytische inleiding schreef, zorgde mevrouw drs M.E.R. Wensveen, docente Nederlands aan het genoemde lyceum, voor een toneelscenario en nam tevens de regie op zich.

Een spelmoment uit "Een avondje bij de familie Stastok", het toneelschetsje dat werd opgevoerd in Abtswoude op de avond waarop het jaarboek van Delfia Batavorum werd gepresenteerd.

In heel korte tijd moest het stukje worden ingestudeerd, maar de medewerkers - correct gekleed volgens de toenmalige mode - hadden het, ook in hun speelse presentatie, allemaal heel leuk voor elkaar. De waardering voor het gebodene was dan ook ondubbelzinnig en zeer verdiend!

Die appreciatie werd door voorzitter F.M. van Leeuwen, die de opvoering had ingeleid, in een hartelijk dankwoord benadrukt onder aanbidding van bloemen en, voor ieder, een fles Willem van Oranjewijn. Mevrouw Wensveen kreeg uit handen van de heer Houtzager, voorzitter van de Publikatie-commissie, die de uitgave had voorbereid, behalve bloemen een cadeaubon alsmede een replica van de luxe-uitgave van de 20ste druk van de "Camera".

In zijn toespraakje bij de presentatie van het boek wees Houtzager op de financiële steun van de Delftse Culturele Gemeenschap bij de totstandkoming van deze uitgave, waarmede de firma Rodopi qua technische verzorging, o.i. alle eer inlegt.

De medewerking van het bestuur van het genootschap elk jaar aan de uitgave van het jaarboek verkreeg ditmaal een bijzondere beklemtoneing. Houtzager namelijk overhandigde het eerste officiële exemplaar van "De familie Stastok" aan mevrouw J.M. de Wijs-Kamp, aangezien dit boekje aan haar is opgedragen "uit dankbaarheid voor het vele werk dat zij voor het genootschap heeft gedaan". Mevrouw De Wijs heeft een kwart eeuw mede de belangen van Delfia Batavorum behartigd maar legt deze taak eind van deze maand neer.

Uiteraard was Delfia's penningmeesteresse geheel onkundig van deze geste; zij betoonde zich dan ook uitermate verrast en verheugd over, zoals zij zei, de haar te beurt gevallen hulde.

Het eerste exemplaar van de jaar-uitgave van het genootschap "De Familie Stastok" werd door de voorzitter van de Publikatie-commissie, dr. H.L. Houtzager, uitgereikt aan het oudste bestuurslid, mevrouw J.M. de Wijs-Kamp, en met een kus bezegeld.

Na de pauze vond de "Stastok-episode" een beeldende voortzetting in de dia-causerie van de heer Van Leeuwen. Op basis van een weloverwogen selectie van historisch interessante en belangwekkende plaatjes - zowel wat betreft de stedelijke situatie als wat de mode van de tijd aangaat - gaf hij een onderhoudende, kaleidoskopische schildering van de Delftse samenleving in Hildebrands tijd. Er waren enkele unieke opnamen bij, zoals b.v. een foto uit circa 1860 van het Noordeinde met trekschuit en diligence.

Waarnemend voorzitter, J.J. van Loef, dankte de inleider en diens vrouw voor hun bijdrage aan deze geslaagde presentatie van het jaarboek. Een woord van dank is op deze plaats ook van toepassing op staf en medewerkers van "Abts-woude" in het bijzonder ten aanzien van mevrouw Postma, die van hun kant alles in het werk hebben gesteld om de avond wat betreft de accommodatie (podium, verlichting enz.) zo goed mogelijk te laten verlopen. En daar kwam wel wat voor kijken met een bezoekerstal dat zeker tegen de 200 liep!

Tot slot nog een aardige bijzonderheid:

Een jeugdige nazaat van Beets woonde de avond bij; zeer tot zijn genoegen naar hij zei.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 2

januari 1985

Het bestuur heeft het genoegen U, mede namens het bestuur van de Genealogische Vereniging "Prometheus" van de Technische Hogeschool, uit te nodigen voor een lezing met dia's, te houden door mevrouw J.P.E.A. van Zelm van Eldik-Kuneman te 's Gravenhage, getiteld:

ONDERSCHEIDINGSTEKENS EN RIDDERORDEN.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 8 januari 1985 in het "Psorcafé" in het gebouw voor Elektrotechniek van de Technische Hogeschool, Mekelweg hoek Pieter Calandweg te Delft. Aanvang 20 uur.

THEMA

Na het verschil uiteengezet te hebben tussen onderscheidingstekens en ridderorden zal mevrouw Van Zelm van Eldik een globaal overzicht geven van de geschiedenis van beide decoraties, waarin die van Nederland een ruime plaats zal innemen.

Daarnaast zal spreekster, vanwege zijn lange traditie, aandacht besteden aan enige aanrakingspunten van het onderwerp met onder meer het godsdienstig, maatschappelijk en culturele leven.

Mevrouw van Zelm van Eldik is conservatrice van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse orden. Ze zal daarom ook iets vertellen over het ontstaan van het museum, hoe het thans gehuisvest is in het Paleis het Loo te Apeldoorn en wat de plannen zijn voor de naaste toekomst.

SAMENSTELLING BESTUUR

Tijdens de laatste algemene ledenvergadering is er een verandering gekomen in de samenstelling van het bestuur. De dames P.H.Th. Dumon en J.M. de Wijs-Kamp traden af. Eén van beide vacatures werd vervuld door mevrouw drs. E.H. Hueck-van der Plas. De andere staat nog open en zal zo spoedig mogelijk worden vervuld door een kandidaat, die volgend jaar de secretaris als zodanig zal opvolgen, omdat deze te kennen heeft gegeven dan te zullen aftreden.

Het bestuur bestaat derhalve op dit moment uit:

F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 drs. A.J.H. Rozemond, secretaris,
 mevrouw drs. E.H. Hueck-van der Plas, 2de secretaris,
 mevrouw W.M. Vos-de Koning, penningmeesteresse,
 mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, bibliothecaresse,
 dr. M.A. Verschuyf, algemeen-adjunct,
 prof. dr. J.J. van Loef, algemeen-adjunct,
 ir. K.J.H.W. Deen, algemeen-adjunct,
 vacature.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op woensdag 6 februari.
 Dan zal de heer N.L.M. Arkesteijn spreken over "Delftse Vroedschapspenningen".

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:
 drs. P. Hoogendorp, Laan van Eik en Duinen 142, 's Gravenhage.
 mevr. M.C. van Rossum-Bühler, Hof van Delftlaan 120, Delft.

Namens het bestuur:
 F.M. van Leeuwen, voorzitter
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 15 januari 1985.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 610 Lucassen, Jan. Naar de kusten van de Noordzee. Trekarbeid in Europees perspectief. 1600 - 1900.
- 611 Bosman-Jelgersma, Prof. dr. Henriëtte. A. Pieter van Foreest. De Hollandse Hippocrates. 1521 - 1597.
- 612 Gordon-Childe. V. De prehistorie der Europese samenleving.
- 613 Vries. A.B. de, Rembrandt.
- 614 Wendell Phillips. Opgravingen in het land van Qataban en Sjeba.
- 615 Vacano, Otto-Wilhelm von, De Etrusken in de Antieke Wereld.
- 616 Winsemius Dieuwke. "Marijke Meu".
- 617 Leeuw-Marcar, Ank, Paalman, Hans, Kunz, George G.; Rein-Arend Leeuw. Delft, 1984.
- 618 Daalen, mr. A.P.A. van, Gemeentelijke Archiefdienst. Delft. Uitg. Gem. Archiefdienst. Delft 12 oktober 1984.
- 619 Daalen, mr. A.P.A. van, Van Stadhuistoren naar het Wapen van Savoye. Uitg. Gem. Archiefdienst. Delft 12 oktober 1984.
- 620 Brouwer, Albert, Vellekoop, Ingena, "Spaans benauwd". Strijdende Geuzen en Spanjaarden in het Maasmondgebied 1568-1575. Vlaardingen 1984.

- 138 Leids Jaarboekje. 1984.
 139 Wegwijzer voor Delft. 1984/1985. Amstelveen.
 581-a Stellingen behorende bij boek "De Stad Delft". Raue, J.J. Delft 1982.
 483 Boer, dr. D.E.H. de, (eindred.). Bodemonderzoek in Leiden. Jaarverslag 1983. Leiden 1984, 6e jaargang.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

TERUGBLIK

Ondanks de "concurrentie" van de Afrika-actie via de televisie was een groot aantal leden op maandagavond 26 november naar "Het Hart van Delft" gekomen voor de algemene ledenvergadering van ons genootschap. Een belangrijke factor was daarbij uiteraard het afscheid van de penningmeesteresse, mevrouw J.M. de Wijs-Kamp, die, na een kwart eeuw lid te zijn geweest van het bestuur - eerst als algemeen-adjunct, daarna als bibliothecaresse, maar verreweg de langste tijd als "behoedster der penningen" - nu de tijd gekomen achtte de kas met toebehoren aan een ander te moeten overdragen, in casu aan mevrouw W.M. Vos-De Koning. Daartoe was mevrouw Vos het vorige jaar al benoemd tot adjunct, met als hoofdtaak het geleidelijk overnemen van het penningmeesterschap. Die overneming werd dus nu officieel bevestigd. (Aan het afscheid van mevrouw De Wijs wordt in dit convocaat apart aandacht geschonken). De jaarvergadering werd geopend door voorzitter F.M. van Leeuwen, die enkele zakelijke mededelingen deed, waarna de tweede secretaris, mevrouw P.H.Th. Dumon, via de notulen verslag deed van de jaarvergadering 1983. Daarna werden de onderscheidene jaarverslagen uitgebracht door secretaris drs A.J.H. Rozemond, bibliothecaresse mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, M. van Noort (Publikatie-commissie), ir. H. Doeksen (commissie Behoud Stadsschoon), ir. W.F. Weve (Archeologische werkgroep) en penningmeesteresse mevrouw De Wijs.

Kernpunten.

Ten aanzien van de lotgevallen van deze afdelingen valt nog het volgende op te merken:

- A. Het ledental van de vereniging aan het eind van dit verslagjaar is precies gelijk aan dat van november 1983, namelijk 1021. De snelle aanwas van de laatste jaren is dus nu in een kalmer bedding gekomen.
- B. De vereniging is thans het vijftigste jaar van haar bestaan ingegaan en het komende gouden jubileum zal, naar men hoopt, met enige zwier kunnen worden gevierd.
- C. In samenhang met deze viering - waarover de voorzitter van de Lustrum-commissie, de heer H.M. Calis, nog nadere mededelingen zou doen - bereidt

- de Publikatiecommissie de uitgave voor van een vrij omvangrijke bundel artikelen over onderwerpen, die liggen op het terrein waarop Delfia Batavorum zich beweegt. De auteurs zijn allen leden van het genootschap.
- D. De commissie Behoud Stadsschoon heeft haar inspanningen van de laatste jaren, ook in zekere zin van de kant van de overheid, erkend gezien met de inwilliging van enkele essentiële verlangens. De commissie beschouwt dan ook haar taak in dit opzicht als geëindigd. Aandacht zal nu vooral worden besteed aan een nieuw werkterrein: het plaatselijk monumentenbeleid.
- E. De huisvesting van onze bibliotheek is nu voortreffelijk geregeld, mede dank zij de Openbare Bibliotheek. Maar het bezoek aan de Kruisstraat is helaas nog niet zo erg groot; men maakt meer gebruik van de ruilgelegenheid op de maandelijkse bijeenkomsten. De aanwezigen bleken overigens geen behoefte te hebben aan een andere dag dan de derde dinsdag van de maand.
- F. Wat de financiën betreft: in het afgesloten boekjaar zijn de kosten van het "Stastokboek" nog niet verwerkt, waardoor een ogenschijnlijk geflatteerd beeld is ontstaan.
- Het "beheer der penningen" werd door de kascommissie bij monde van mevrouw drs. E.H. Hueck-Van der Plas als "overzichtelijk en correct" gekwalificeerd.

Bestuur.

Wat het punt "Bestuursverkiezing" betreft: de voorzitter bracht mevrouw Dumon, die zich niet herkiesbaar had gesteld, dank voor het vele dat zij als tweede secretaris in haar functieperiode voor de vereniging heeft gedaan. Die dank werd benadrukt door een boeket, dat haar door mevrouw Vos werd overhandigd. In de plaats van mevrouw Dumon werd mevrouw Hueck benoemd. In de vacature van penningmeester, ontstaan door het vertrek van mevrouw De Wijs, werd dus mevrouw Vos bevestigd. Prof. dr. J.J. Van Loef, die zich wel herkiesbaar had gesteld, werd voor de volgende periode herbenoemd. Alle benoemingen werden door de vergadering met applaus bekrachtigd.

Voorts deed de voorzitter mededeling van het besluit van secretaris Rozemond om aan het einde van het nieuwe verslagjaar, dus na de lustrumviering, af te treden (zie ook apart bericht).

In de plaats van mevrouw Hueck, nu tweede secretaris geworden, werd tot lid van de kascommissie benoemd de heer G.J. Augustinus.

Lustrum.

De voorzitter van de Lustrumcommissie, de heer Calis, gaf nog een korte uiteenzetting van de plannen ter viering van het tiende lustrum der vereniging. Hij attendeerde daarbij op de diverse op stapel staande of in het stadium van "planning" verkerende activiteiten. De officiële herdenking zal plaats hebben op zaterdag 7 september in de Oude Kerk, met na afloop een receptie. Voorts zullen diverse instellingen open dagen houden op 7, 14 en 21 september 1985. Om gelden daarvoor, en mede ter financiering van de lustrumbundel, bijeen te

krijgen begeeft de commissie zich ook op het pad van promotion en verkoop van o.a. lepeltjes, tegeltjes, bordjes en flessen wijn. Ook zal nog een extra beroep op de leden worden gedaan voor financiële steun. In februari a.s. zal men daartoe een acceptgirokaart tegemoet kunnen zien.

G.G. Kunz.

MEVROUW DE WIJS ERELID

Bij het begin van de algemene ledenvergadering ontbrak mevrouw J.M. de Wijs-Kamp op het appèl. Reden: voorzitter Van Leeuwen maakte melding van het feit dat het bestuur had besloten mevrouw De Wijs, op grond van haar verdiensten voor de vereniging en haar langdurige staat van dienst (een kwart eeuw) voor het erelidmaatschap van het genootschap voor te dragen. Dat voornemen werd door de vergadering met veel instemming begroet en daarmee dus een feit. Toen mevrouw De Wijs met haar, die dag jarige, echtgenoot was binnengeleid en had plaats genomen werd zij door de voorzitter toegesproken, waarbij haar hulde werd gebracht voor de consciëntieuze wijze waarop zij in al die jaren de belangen van de vereniging heeft behartigd. Vandaar de benoeming tot erelid, vastgelegd op een fraai gecalligrafeerde oorkonde door ons medelid de heer Schmidt.

Daarna volgde een originele huldiging, uitgedacht en op touw gezet door een bestuurscommissie ad hoc, bestaande uit de dames Kreuger en Vos en ir. K.J.H.W. Deen. Aan alle oud-bestuursleden was een soort parkeerletter toegezonden, welke letters tezamen de naam "Anneke de Wijs-Kamp" vormden. Verzocht werd bij elke letter een tweeregelig rijmpje te produceren, betrekking hebbend op mevrouw De Wijs. Die regels werden door de "dichters" zelf voorgedragen en gingen vergezeld van een tuil bloemen. Voor al die bosjes bloemen bij elkaar ontving zij van het bestuur nog een fraaie kristallen vaas. Dit spontane gebeuren voltrok zich in een plezierige, informele sfeer waarbij iedereen werd onthaald op een goed glas wijn met bijpassende garnering. En passant kon afscheid worden genomen van de nu ex-penningmeesteresse. Ter verhoging van de gezelligheid zorgde het in onze stad alom bekende Siperkov-ensemble voor sprankelende Hongaars-Roemeense muziek. Tegen het einde van de avond stapte een toch ietwat geëmotioneerde mevrouw De Wijs nog achter de microfoon om een met humor doortrokken schets te geven van haar Delftse belevenissen, in het bijzonder natuurlijk in samenhang met de ontwikkeling van Delfia Bataforum, dat van een klein clubje in eind der jaren '50 uitgroeide tot de ruim duizend leden tellende vereniging, die op cultureel gebied in Delft zo'n voor-aanstaande plaats inneemt.

G.G. Kunz.

SECRETARIS TREEDT AF

Tijdens de algemene ledenvergadering deelde voorzitter Van Leeuwen mede, dat de secretaris van het genootschap, drs A.J.H. Rozemond, te kennen had gegeven dat hij in november 1985, na de viering van het tiende lustrum, zijn functie zal neerleggen. Hij heeft dan twaalf jaar deel uitgemaakt van het bestuur en acht de tijd aangebroken deze taak nu te beëindigen. Hij heeft zijn opvolger uit te zien. Dat is, zei de voorzitter, geen sinecure want het secretariaat vergt veel van betrokkene. Men hoopt niettemin te zullen slagen in het vinden van een opvolger. Het bestuur doet echter wel een beroep op de leden om dien-aangaande met suggesties te komen.

BOEK ALS KERSTGESCHENK

Het jaar loopt ten einde. Over een paar dagen is het weer kerstweek, de tijd waarin tallozen elkaar verrassen met een geschenk of een attentie, vaak in de vorm van een boek. Als u dat van plan bent, denkt u er dan ook eens aan dat Delfia Batavorum in haar reeks uitgaven nog ettelijke exemplaren bezit, die als geschenk bijzonder toepasselijk en dus welkom kunnen zijn. Voorradig zijn o.a. nog exemplaren van de boeken over Balthazar Gerards, de Familie Stastok (uit de Camera Obscura) en Het klooster Sion. Met zo'n geschenkboek doet u een ander plezier en helpt u uw vereniging ook financieel. Om de prijs hoeft u het niet te laten: beneden de 20 gulden. Dat kan dus geen beletsel zijn! De boeken zijn verkrijgbaar aan ons secretariaat, p/a Balie Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169.

VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

De reeks Prinsenhofconcerten, die ruim tien jaar een belangrijk element vormde in het culturele leven van Delft, moest in het voorjaar van 1983 worden beëindigd doordat de financiële touwtjes niet meer aan elkaar geknoopt konden worden. Een aantal bezoekers ondernam een actie-per-brief om alsnog te trachten deze gerenommeerde concerten voor Delft te behouden. Als zodanig faalde die poging, maar wel konden in het museum Nusantara drie kamermuziekconcerten worden georganiseerd.

Het succes daarvan gaf de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof, tezamen met de Delftse Culturele Gemeenschap en enkele medestanders aanleiding te proberen voor het seizoen 1984-1985 met een nieuwe reeks, zij het op bescheidener schaal, voor de dag te komen.

In die opzet meent men nu geslaagd te zijn. Er is een programma samengesteld van zes zondagochtend-concerten, die in Het Prinsenhof zullen worden gegeven van 12 uur tot circa 13.30 uur. De toegangsprijs bedraagt f. 6,50 per persoon, inclusief een kopje koffie na afloop en toegang tot het museum. Houders van kortingskaarten (Pas 65+, C.J.P., museumkaart) genieten reductie. De kaartverkoop begint om 11.30 uur aan de ingang van Het Prinsenhof.

Als dit convocaat uitkomt heeft het eerste concert (16 december) al plaats gevonden. De overige data zijn: zondag 13 of 27 januari 1985: het Limes-ensemble; 10 maart: Elisabeth Coymans, sopraan, begeleid door fluit en harp; 24 maart: Koos Hunnago, viool en Piet Veenstra, piano met Nederlandse vioolmuziek; 21 april: Mark Lubotski, viool en Fransje Dorst, piano; 12 of 19 mei: Monique Bartels, cello en Tijn van Eyk, clavecimbel, met een barok-programma. Voorts zal mevrouw C.S. Oldenburger-Ebbers, verbonden aan de Landbouwhogeschool in Wageningen, op woensdag 13 februari om 8 uur in Het Prinsenhof een lezing met dia's houden over klooster- en paleistuinen, in het bijzonder over de tuin van paleis 't Loo. Deze voordracht is ook voor leden van ons genootschap toegankelijk.

BINNENSTEDEN VERANDEREN

Op het gebied van structuurveranderingen in oude Nederlandse steden is onlangs een interessant boek verschenen bij de Walburg Pers. Onder de titel "Binnensteden veranderen", met als ondertitel "Atlas van het ruimtelijk veranderingsproces van Nederlandse binnensteden in de laatste anderhalve eeuw" publiceerde de Dordtse architect/stedebouwkundige Rudger A.F. Smook een proefschrift waarop hij aan de Technische Hogeschool te Delft promoveerde tot doctor in de technische wetenschappen.

Het is een lijvige studie geworden van bijna 300 pagina's met tal van illustraties. Een breed historisch onderzoek geeft aan dat er reden is tot grote bezorgdheid aangaande de manier waarop wij tegenwoordig met onze binnensteden ompringen.

"Bij stadsplattegronden uit het begin van de 19de eeuw valt de gaafheid op van de stedebouwkundige structuur, een kwaliteit waardoor onmiskenbaar de waarde van het leefmilieu van de bewoners mede is bepaald. Leg de huidige stadsplattegrond daarnaast. Van de oorspronkelijke gaafheid van het geheel zijn vaak nog slechts geïsoleerde stukken aanwezig of wordt het beeld verstoord door doorbraken en in bouw van grootschalige elementen".

Er werden 36 Nederlandse steden stuk voor stuk aan een beschouwing onderworpen. De veranderingen worden door de auteur gezien als een gevolg van de sociaal-economische, technische en politieke ontwikkelingen, die zich in deze anderhalve eeuw hebben voorgedaan. De bedoeling is dat het veranderingsproces zodanig wordt begeleid dat de waardevolle elementen van de stedebouwkundige structuur behouden blijven.

Aan Delft wordt uiteraard uitvoerig aandacht besteed (pag. 71 tot en met 76), waarbij eerst een historische schets wordt gegeven van de ontwikkeling (of deformatie) van de stad: een chronologisch overzicht van de stedenbouwkundige veranderingen (1834 - 1982), alsmede een analyse van het veranderingsproces en vooral van de invulling van een stadsplan tussen de Beestenmarkt en de Zuidestraat, waarbij fikse kritische kanttekeningen worden geplaatst.

Het boek kost f. 39,50, maar onze leden krijgen bij aankoop vijf gulden reductie. Het is te bestellen bij ons secretariaat, p.a. Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169.

G.G. Kunz.

WIE WEET WAT EN WAAR ?

Bij de afbraak van de Groenmolen in 1928 moet de stichtingssteen bewaard zijn gebleven en te vinden zijn in de tuin van Het Prinsenhof.

Ik heb, voor zover dat mogelijk was, rondgekeken maar deze steen niet kunnen ontdekken. Mogelijk is de steen ingemetseld in de Prinsenkelder of in het depôt opgeborgen? Wie kan mij daarover inlichtingen verstrekken?

J.M. Francken-Bakker, Van Foreestweg 195, Delft.

EEN KLOKKENIST ALS WEERKUNDIGE

Egodocumenten (historische documenten in de ik-stijl), zoals onder andere dagboeken, autobiografieën, memoires, reisverslagen en persoonlijke brieven, staan tegenwoordig in de belangstelling, omdat zij een aanvulling vormen op andere historische bronnen.

In het Gemeente-archief van Delft bevindt zich een egodocument in de vorm van een dagboek met weerkundige waarnemingen over de jaren 1809-1829, geschreven door de organist en klokkenist Frederik Berghuys. Het archief heeft de weerkundige aantekeningen van Berghuys in 1900 door aankoop verworven. Frederik Johannes Berghuys werd op 10 januari 1762 gedoopt in de Nieuwe Kerk in Delft als zoon van de, in 1741 in Delft benoemde, organist en klokkenist Johannes Berghuys uit Zutphen en de uit Den Haag afkomstige Maria Otte. Op 14 december 1775 werd Frederik benoemd tot tweede klokkenist, op 15 januari 1782 tot tweede organist en in 1802 volgde hij zijn vader op. Hij was organist van de Nieuwe Kerk en bespeelde het klokkenspel dat zich in de toren van deze kerk bevindt. Hij overleed in 1835 aan de gevolgen van een hersenbloeding.

Weerkundige waarnemingen waren voor de mens in de 18de en 19de eeuw een middel om "Gods werken te doorgronden". Ze zijn dan ook zeer betrouwbaar

te achten. Berghuys' ontzag voor God blijkt onder meer uit zijn notitie dat hij Psalm 29 speelde tijdens dreigend onweer: "De stemme des Heeren is over de wateren, de Godt der eeren dondert: De Heere is op de groote wateren".

Weerkundige aantekeningen zijn deels instrumenteel (temperatuur, luchtdruk, neerslag, windkracht) deels fenomenologisch (aanvoer van gewassen op de markt, het uitbotten van de bomen, de aanwezigheid van sneeuw en ijs).

Frederik Berghuys bediende zich van beide methodes. Hij beschikte sinds 1810 over een thermometer en een barometer. Hij vermeldt bijna jaarlijks het uitkomen van de lindeboom in de Vlamingstraat, dicht bij zijn huis aan de Voldersgracht. Uitvoerig beschrijft hij de toestand van de Delft omringende landerijen. De toren van de Nieuwe Kerk diende hem hiertoe als observatiepunt. In deze toren had hij een door de instrumentmaker J. van der Bildt uit Franeker gemaakte telescoop opgesteld.

Berghuys doet regelmatig mededelingen over zijn wandelingen naar Den Haag en Rotterdam. Hij legde de afstand Delft-Rotterdam in twee en een half uur af. Tijdens een van zijn vele tochten naar Den Haag liep hij tot Rijswijk over het ijs en daarna, met veel moeite, over de besneeuwde weg. Bij langdurig verblijf buiten de stad (bijvoorbeeld in Gorinchem of in Gelderland) was hij genoodzaakt zijn reeksen waarnemingen te onderbreken.

Uit Berghuys' notities blijkt hoezeer men voor het dagelijks voedsel afhankelijk was van de weersinvloeden. Een slecht jaar betekende schaarste en joeg de prijzen op de markt omhoog. Het weer was van grote invloed op de toestand van de landerijen: wanneer een zware regenbui niet vergezeld ging van wind, konden de watermolens hun werk niet doen.

Behalve van Frederik Berghuys zijn ook van andere waarnemers in Delft enkele series waarnemingen bewaard gebleven. Zo adverteerde in 1787 de instrumentmaker Jan Reghter (1730-1801) met de door hem gemeten temperatuur en luchtdruk, natuurlijk met het doel thermometers en barometers te verkopen. Een ander bekend geworden waarnemer was dr. Jacob van Breda (1743-1818), die van 1777 tot 1818 in Delft drie maal per dag waarnemingen deed aangaande temperatuur, luchtdruk, neerslag, windrichting, windkracht en luchtgesteldheid.

De naam van Frederik Berghuys komt evenwel niet voor in de ledenlijst van het in 1798 opgerichte "Kunst en Wetenschap Minnend Gezelschap onder de Spreuk Aan Wetenschap gewijd volmaakter door den tijd". Berghuys verrichtte zijn observaties waarschijnlijk uit persoonlijke belangstelling en ontzag voor de hem omringende natuurverschijnselen.

Drs. L.J. Meilink-Hoedemaker,
Gedipl. beiaardier te Rotterdam.

Dit ego-document is verkrijgbaar bij de auteur door f. 7,50 over te maken op haar girorekening 217211, onder vermelding van "Weerberichten".

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 3

februari 1985

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met dia's, te houden door de heer N.L.M. Arkesteyn te Delft, getiteld:

DELFTSE VROEDSCHAPSPENNINGEN.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op woensdag 6 februari 1985 in het stedelijk museum Het Prinsenhof, Sint Agathaplein 1 te Delft. Aanvang 20 uur.

Delftse vroedschapspenning uit ongeveer 1740.
(foto Mark Houtzager)

THEMA

In navolging van een groot aantal Nederlandse steden, die soms al sinds het einde van de vijftiende eeuw hun stadsbestuurderen beloonden met een presentiepenning voor hun aanwezigheid bij iedere vergadering, besloot in 1775 ook de Delftse Veertigraad een dergelijke vroedschapspenning te doen slaan, doch die slechts eenmaal per jaar uit te reiken.

De diverse typen worden besproken en zowel in de vorm van kleurendia's als in natura getoond.

Hergebruik van de originele en nagebootste stempels leidde in de negentiende en twintigste eeuw tot een reeks van afgeleide penningen die eveneens worden besproken en getoond.

De thans gebruikelijke, in 1959 ingestelde, penning voor raadsleden sluit de rij.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op donderdag 7 maart. Mr. C.J.D. Waal, burgemeester van Deventer, zal dan spreken over "Gemeentelijk monumentenbeleid in de praktijk".

De heer Waal was, voor zijn benoeming te Deventer, wethouder van Gemeentewerken te Leiden en in die functie belast met het plaatselijk monumentenbeleid.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

Mevrouw M. Jessen-Houben, Hendrik Marsmanlaan 29, Delft.

D. Neeleman, Papsouwse laan 148, Delft.

Mevrouw A.A. Schout, Mackaystraat 42, Delft.

F.M. Uiterdijk, Oude Delft 218, Delft.

D. van Velzen, Wilhelminalaan 113, Delft.

Mevrouw A.J. van Woerden-van Drongelen, Hof van Delftlaan 28, Den Hoorn.

Namens het bestuur,

F.M. van Leeuwen, voorzitter,

A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 19 februari 1985.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK (legaat J.W. Blok)

- 913 WILDEMAN, M.G., Itinéraire archéologique de Delft. Delft, 1906.
- 914 HAAGEN, F.W. van der, Oude Gevels. Details en fragmenten van oude Architectuur en Beeldhouwkunst te Delft. Delft, 1904.
- 915 OUD-DELFT in beeld, 25 gezichten uit 17e en 18e eeuw. Amsterdam/Alphen aan de Rijn, 1972.
- 916 WEGWIJZER voor Delft. Amstelveen-Amsterdam, 1969.
- 917 DELFT, zeven eeuwen stad, 1246 - 1946. Programma van de Herdenkingsfeesten, 25 mei - 1 juni. Delft, z.j.
- 918 VETERMAN, EDUARD, 700 jaar stad Delft. Een spel van strijd om vrijdom, t.g.v. het 7e eeuwfeest van Delft's verheffing tot stad. Delft, z.j.
- 919 ELIAS, Mr. E., e.a., Taptoe Delft. Utrecht, z.j.
- 920 TAPTOE DELFT 1970, Programmaboekje.
- 921 15e Oude Kunst- en Antiekbeurs. Delft 20 juni t/m 13 juli 1963. Museum "Het Prinsenhof" te Delft.
- 922 WIJNBEEK, D., Prins en Prinsenhof. Assen 1943.
- 923 CARNET-GUIDE de Delft. Publié par le Syndicat D'initiative dénommé "Delfia" à Delft. Delft, z.j.
- 924 HOFDORP, PIM, Dwalend door Delft. Een topografisch politieverhaal. Den Haag, 1970.
- 925 WANDELEN in de Delftse Hout, in het Arboretum-Heempark. Delft, z.j.
- 926 KRAMER, Joh.C., Delftse-, Hof van Delftsche- en Vrijenbansche straatnamen. Delft, 1917.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

TERUGBLIK

Het uitvallen van de aangekondigde voordracht over "Onderscheidingstekens en ridderorden" door mevrouw J.P.E.A. van Zelm van Eldik-Kuneman, slechts enkele dagen voor de vastgestelde datum, stelde het bestuur op zeer korte termijn voor de taak een vervangende lezing te vinden. Men slaagde daarin doordat mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk, die voor de Volksuniversiteit te Delft twee series lezingen over Delft verzorgt, bereid was een van haar onderwerpen om te werken en uit te breiden tot een causerie.

In overleg met de diaconie der Ned. Herv. gemeente werd deze zomer de regentkamer van de Kamer van Charitate, gelegen aan de Schoolstraat als een zijvleugel van het tegenwoordige Prinsenhofcomplex, opnieuw met het oude meubilair ingericht. Er werd een grote serie kleurendia's gemaakt die nu haar betoog verlevendigden en met facsimiles "Bedoelboeken" en "Opperste-kleedboeken" een beeld gaven van een tijd waarin de zorg voor de armen nog niet was ontmenselijkt en de christelijke charitas, de christelijke plicht te zorgen voor armen en behoeftigen, nog in haar volle omvang gold.

Dat dit, naast een echt menselijk contact, ook zijn schrijnende kanten had kwam in haar voordracht duidelijk naar voren. Er werd voor de armen speciaal brood gebakken, voorzien van het stadswapen en van andere samenstelling en formaat; men kreeg penningen van lood om mandjes turf te mogen halen en men moest jaarlijks voor de regenten verschijnen (man, vrouw en kinderen) om te laten vaststellen of voor het komende jaar de ondersteuning nog wel kon doorgaan. Aparte armenscholen en een grote A over de lijkwade die de kist bedekte, waren, voor ons gevoel, eveneens onnodige manifestaties die de onbemiddeldheid van betrokkenen benadrukten.

Bij de regenten en de stedelijke overheid leefde echter toch wel het besef dat het voor charitatieve doelen opgebrachte geld niet mocht worden verspild, te meer daar het niet altijd eenvoudig was de benodigde gelden bijeen te krijgen.

Na afloop van de lezing heeft de heer P.C. Elfferich, als oud-diaken, spontaan herinneringen opgehaald uit de tijd voor 1939, toen nog een groot aantal oude gebouwen bij de Kamer van Charitate in zwang waren, zoals de jaarlijkse collecte met de schaal waarbij de diakenen in jacquet met hoge hoed langs de deuren gingen om geld in te zamelen voor de armen. Zo vormde zijn betoog een verbinding met het heden, nadat de inleidster het verleden deed herleven.

Niettegenstaande het slechte weer mocht mevrouw Van Leeuwen zich toch nog in een redelijk aantal toehoorders verheugen. Deze avond werd door ons genootschap georganiseerd in samenwerking met de Genealogische vereniging "Prometheus" van de Technische Hogeschool.

F.M. van Leeuwen.

MET HET OOG OP HET LUSTRUM !

Zoals op de algemene ledenvergadering in november j.l. bekend werd gemaakt en ook in ons mededelingenblad werd aangekondigd, zal in het volgende con-voocaat een extra acceptgirokaart worden ingesloten. Deze kaart heeft de be-doeling om op eenvoudige manier Uw bijdrage over te maken aan de lustrum-commissie.

De viering van het gouden jubileum van onze vereniging brengt uiteraard be-paalde kosten met zich mee. De normale contributie, die met opzet laag wordt gehouden, is in deze dan ook ontoereikend.

Indien elk lid een **zelfde bedrag** als van haar of zijn **contributie nu extra bij-draagt** dan zijn we al een heel eind in de goede richting !

Zoals uit bijgaande foto blijkt, zijn op de genootschapsavonden verkrijgbaar bordjes, tegels en wijnen: alles voorzien van het vignet van Delfia Batavorum. De prijzen van een en ander zijn: bordjes f. 27,50, tegeltjes f. 15,—. Er zijn twee wijnen: Château Boucarut (Rhone) f. 9,— en Château Chollet (graves) f. 14,—. De wijn is ook verkrijgbaar bij wijnhandel Evert Hellebrekers, Voor-straat 39, tel. 132104. Ze wordt bij een bestelling van één doos (twaalf stuks) bij u thuisbezorgd.

Delfts straatbeeld.

Ter gelegenheid van zijn vijftigjarig bestaan wil Delfia Batavorum in de loop van dit lustrumjaar een tentoonstelling inrichten in enige zalen van het museum Het Prinsenhof onder het motto "Het Delftse straatbeeld 1935 - 1985".

Daartoe wordt de hulp ingeroepen niet alleen van onze leden maar van vele andere Delftse belangstellenden. Met elkaar zal men meer Delftse objecten weten aan te wijzen die het straatbeeld in die periode bepaalden en bepalen dan de voorbereidingscommissie op zichzelf. Vandaar dat suggesties en tips van harte welkom zijn.

Het straatbeeld wordt bepaald door de bebouwing langs de grachten, de pleinen en de straten en door hetgeen zich daarop voor langere of kortere tijd bevindt en daarlangs beweegt. In de loop van de verstreken halve eeuw is het Delftse straatbeeld op tal van punten veranderd. Karakteristieke objecten en typische verschijnselen zijn bij een rondwandeling en eventueel een speurtocht door de stad niet of nauwelijks meer te zien.

Juist die objecten en onderwerpen zou de organisatiecommissie graag verzamelen en op de expositie tonen. Daarbij wordt onder meer gedacht aan schilderijen, aquarellen en tekeningen van het Delftse straatbeeld in de betrokken periode, uiteenlopend van een stadsgezicht tot een bloemenkraam in de Klis, een bankje met keuvelende dames en heren in een park en een afbeelding van de vermaarde Italiaanse orgeldraaier, bijgenaamd "graaf Macaroni" en zijn kleine, kittige vrouwtje.

Maar ook denkt de commissie aan het verzamelen en exposeren van uithangborden, affiches, gombal-automaten, een gaper van een drogisterij, de traditionele melk- en ijskar of de bakkers-mandfiets, de poppenkast, het straatorgeltje, de uniformen en attributen van politie, brandweer, gemeentebode en gas-aansteker, of lampenist. Met uw aller hulp zal het mogelijk moeten zijn om deze lustrumtentoonstelling in het museum tot een attractief en stijlvol gebeuren te maken. De commissie vraagt niet alleen suggesties, maar ook informatie over eigenaren van mogelijk te exposeren schilderijen, tekeningen en artikelen en waar deze eventueel geleend kunnen worden.

Wanneer u een of meer voorwerpen voor de tentoonstelling bezit of kent, wilt u daarvan dan schriftelijk kennisgeven aan het correspondentie-adres van de tentoonstellingscommissie, Oude Delft 159, 2611 HA Delft, liefst voor **1 februari a.s.** of anders zo **spoedig mogelijk**? Ook tips en suggesties zijn op genoemd adres van harte welkom.

Fotowedstrijd.

In samenhang met bovengenoemd thema: "Het Delftse straatbeeld 1935-1985" wordt tevens een fotowedstrijd georganiseerd, waaraan iedere amateur- of beroepsfotograaf kan deelnemen. Aan die wedstrijd is een tentoonstelling verbonden, die gedurende september 1985 te bezichtigen zal zijn in de Burgerzaal van het stadhuis te Delft.

Er kunnen **vóór 24 augustus 1985** foto's (kleur en zwart-wit) worden ingezon-

den. Het daarvoor benodigde wedstrijdformulier kan men afhalen of schriftelijk aanvragen (met bijsluiting van postzegel!) bij het Architectenbureau Haak, Oude Delft 159, 2611 HA Delft. De jury bestaat uit de heren Bob van Ommeren, Roel de Oude, Han van Schanke en S. Schillemans. Er zullen verscheidene prijzen worden toegekend.

GEVELSTENEN IN DELFT

In hun ontelbare beschouwingen hebben de door ons zo vereerde auteurs Van Lennep en Ter Gouw, èn hun illustere medewerkers, wel eens 'n steekje laten vallen. De tot dusver geconstateerde misstapjes zijn gelukkig niet van grote betekenis. Zij vloeiden overigens voort uit enkele verkeerde gissingen of wel uit een communicatie-stoornis. In dit verband merken we op, dat zeker al vanaf het begin van de negentiende eeuw een steeds groter wordend aantal verweerde, vervelozige en/of beschadigde gevelstenen problemen hebben opgeworpen. De onderzoekers zouden daar geen last van hebben gehad indien de bezitters van de stenen maar tijdig hun objecten hadden laten opknappen. Aan schoonmaken, restaureren en polychromeren is men meestal slechts zelden kunnen toekomen en als er al maatregelen werden getroffen, dan kon er, met name bij het polychromeren, wel eens een foutje worden begaan. Een voorbeeld hiervan levert ons de mooie ruitvormige steen, die zich aan de gevel van het pand Verwersdijk 45 bevindt. De staat van onderhoud van dat oude exemplaar kan momenteel redelijk goed worden genoemd. De kleuren deugen niet helemaal, maar daarover zullen we het nu niet hebben. Ten tijde van v.L. en t.G., zo'n 125 jaar geleden, moet deze steen zowat vervelozig zijn geweest en in een erbarmelijke staat hebben verkeerd. Destijds kon men nog wel het rapengewas herkennen, maar bij de ontcijfering van de korte tekst en van het jaartal traden er moeilijkheden op.

In 'De Uithangteekens', in het hoofdstuk waarin v.L. en t.G. over de geschiedenis der gevelstenen in de 16de (!) eeuw verhalen, lezen we: "Te Delft b.v. hing in de eerste helft der 16de eeuw aan een huis *de Bok* uit, waar de Boksbrug naar geheeten werd; elders (1556) *het Anker*, en (1537) *de Twee Rapen.....*" Niet déze passage geeft ons te denken, maar wel het stukje, eindigend met het woord 'Rederijkers', dat hier in facsimile wordt getoond. Het stamt uit het hoofdstuk "Planten", d.w.z. planten op geveltekens.

Zou Delft inderdaad een rebussteen uit 1437 rijk zijn? Ons schetsje a) laat de steen in zijn tegenwoordige staat zien en iedereen merkt al direct, dat er van een rebus geen sprake is. De door forse krullen inderdaad nog steeds wat moeilijk te ontcijferen gotische letters blijken één woord te vormen, t.w. Bercheijck, een plaats- en/of familie-naam! Ook wijkt in ons schetsje het honderdtal van het jaartal nogal af van het honderdtal in de boekdruk-ets. In onze ogen heeft het cijfer veel weg van een spiegelverkeerd getekende hoofdletter N. Zó wordt

Rapen is een zeldzaam kruid.
Ieder is op *rapen* uit.

een rijm, dat met verschillende varianten voorkwam. — Een ander voorbeeld levert de hiernevens afgebeelde gevelsteen, die op den Verversdijk te Delft voor een huis staat. Bij de mededeeling daarvan opperde de Heer Archivaris Soutendam de gissing, dat voor *Geerkeyck* zou moeten gelezen worden *gecke ick*, zoo dat de steen een rebus zou voorstellen: *onder de rapen gek ik*; en hij herinnerde ons het devies der Delftsche Rederijkers:

Wij rapen genengt, waarbij 't woord *rapen* ook door twee rapen was voorgesteld. De gissing komt ons hoogst aannemelijk voor: en wellicht woonde in 1437, in dat huis, de kamer-nar der Rederijkers.

dit cijfer óók aangetroffen bij de honderdtallen op de gevelstenen Dit is inde dristal (driestal in een smidse, een steen, die vroeger aan de gevel van Geer 6 heeft gezeten, maar die thans in het poortje achter de Prinsenhof is te vinden) resp. op het exemplaar met de hamerende smid, aan de gevel van Korte Geer 9. Daar ook thans nog velen dit teken voor een 4 blijven verslijten, is het van belang erop te wijzen, dat in het zichtbare Delftse gevelstenen-arsenaal één steen voorkomt, die de spot drijft met de theorie: omgekeerde $N : 4$. Het gaat om de wapenstein, die zich boven de deur van Koornmarkt 64 bevindt. Het jaartal boven het wapenschild (zie ons schetsje b.) bevat één authentieke 4 en twee dito vijven, zoals men die laatste (tot de 70er jaren in de 16de eeuw) placht uit te beelden. In werkelijkheid draagt onze ruitvormige steen dus inderdaad het jaartal 1537. De wapenstein is van 1545 en de driestal en de smid stammen uit 1559 resp. 1569.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Versijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 4

maart 1985

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door mr. C.J.D. Waal te Deventer, getiteld:

GEMEENTELIJK MONUMENTENBELEID IN DE PRAKTIJK.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 7 maart 1985 in het Zusterhuis van Bethel, Reinier de Graafweg 4 Delft. Aanvang 20 uur. .

THEMA

Gemeenten hebben in de praktijk verschillende mogelijkheden een eigen monumentenbeleid te voeren. Aan de hand van voorbeelden uit Leiden en enige uit Deventer zal dit worden toegelicht.

Aan de orde komen o.m.:

- de samenhang tussen de ruimtelijke ordening, stadsvernieuwing en monumentenzorg;
- de organisatorische en bestuurlijke plaats van monumentenzorg binnen een gemeente;
- het praktisch belang van een aanwijzing tot beschermd stadsgezicht;
- de mogelijkheden van een eigen gemeentelijk monumentenbeleid en gemeentelijke monumentencommissie;
- de aandacht voor gebouwen van na 1850;
- het "hergebruik" van grote gebouwen;
- de "service-verlening" aan particulieren die willen restaureren;
- de relatie gemeente, provincie en rijk (rijksdienst voor de monumentenzorg) op het gebied van de monumentenzorg;
- de veranderingen voor de gemeenten na 1 januari 1985 en 1 januari 1986;
- de rol die verenigingen en historische genootschappen in het gemeentelijk monumentenbeleid kunnen spelen.

Uiteraard worden concrete voorbeelden met dia's toegelicht.

AGENDA

De bijeenkomst na deze is vastgesteld op donderdag 11 april 1985.
Naam van spreker en onderwerp vindt U in het volgend convocaat.

LEDEN

Als nieuw lid heeft zich aangemeld:
G. Koolschijn, Prof. Evertslaan 120, Delft.

Namens het bestuur:
F.M. van Leeuwen, voorzitter,
A.J.H. Rozemond, secretaris.

WIE WEET WAT EN WAAR ?

Op de kaart van het Hoogheemraadschap van Delfland van de hand van Cruquius (1712) staat naast het boerderijencomplex van Klein Delfgauw de naam Vuytenburch. Kan iemand van de lezers hieromtrent iets mededelen? Is deze burg wel eens onderwerp geweest van onderzoek of publikatie? Zo ja, waarin is hier iets over gepubliceerd?

Mr. dr. J.C. Winsemius, Eineflecht 10, 9244 EN Beetsterzwaag.

TERUGBLIK

In de Historische zaal van het Prinsenhof hebben op woensdag 6 februari zo'n honderd belangstellenden geluisterd naar een boeiende causerie van de heer N.L.M. Arkesteyn, directeur van de Basis Gezondheidsdienst te Delft, over Delftse vroedschapspenningen.

De penningkunst is al een eeuw of vijf oud. Zij ontstond in Italië en vond haar weg al snel over geheel Europa. Deze penningen waren bedoeld om iemand te eren, een bepaald - meestal historisch - feit te herdenken of als sierstuk te worden gebruikt; vandaar dat men deze voorwerpen vooral aantroef in maatschappelijk en bestuurlijk belangrijke kringen. Van de vele soorten penningen die er in de loop van de tijd werden geslagen behandelde spreker met name de vroedschapspenning, die in Delft bij besluit van de stadsregering van 19 oktober 1775 werd ingesteld, als een der laatste steden in Holland.

De aanvankelijke opzet van deze penningen was, dat zij werden uitgereikt aan de raadsleden (de leden van de Veertigraad) die op tijd voor de vergadering aanwezig waren; vandaar ook de naam presentiepenning. Desgewenst konden de penningen tegen geld worden ingewisseld. Delft reikte die penning slechts eenmaal per jaar uit en wel op 23 december van elk jaar, bij het afsluiten van de stadsrekening. Behalve de raadsleden kregen ook de pensionaris, de stadssecretarissen en speciaal in aanmerking komende lagere ambtenaren de penning. Voorts werd ook nog in voorkomende gevallen aan Delvenaren een zogenaamde bakerschelling uitgereikt; een soort fooi zoals ook aan de bakkers werd gegeven.

Uitvoerig ging de heer Arkesteyn in op de gevarieerde verschijningsvormen waarin in de loop der jaren de penningen werden geslagen. Bekende stempelsnijders waren Gijsbert van Moelingen en Adriaan van Baerle. De afslag geschiedde in goud, zilver of brons. De beeldenaar van de penning - een gezicht op Delft vanuit noordelijke richting naar de Lepelbrug - werd nogal eens in detail veranderd, zoals uit de stempels is af te lezen. Een bekende tekenaar-graveur was Hendrik Thier.

In het tweede deel van zijn causerie ging de heer Arkesteyn nader in op de di-

verse gemeentepeningen die aan overheidsfunctionarissen bij jubilea of wegens bijzondere verdiensten werden uitgereikt, alsook later aan verenigingen en instellingen.

De heer C.D. Goudappel ontving de zilveren penning van de gemeente Delft in 1975 persoonlijk bij de viering van het achtste lustrum van Delfia Batavorum, waarvan hij toen voorzitter was.

Na 1795 verdween de echte vroedschapspenning van het tapijt om pas weer, als zodanig, in ere te worden gesteld in 1959 toen op initiatief van burgemeester De Loor aan nieuwe raadsleden een vroedschapspenning werd uitgereikt.

G.G. Kunz.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK (legaat J.W. Blok).

- 927 SOUTENDAM, Mr. J., Een wandeling langs Delftse straten en grachten in 1600. Delft, 1882.
- 928 BORSTLAP, C., Alfabetische lijst van namen van straten, pleinen, enz. Ten dienste van de Gemeentepolitie te Delft. Delft, 1934.
- 929 OOSTERLOO, Jan H., Delft in Lichtbildern. Delft, z.j.
- 930 DELFTSCHE DEURZIGTEN, tent. n.a.v. het werk van Gerard Houckgeest, c.a. 1600-1661. 20-11-1974 t/m 19-1-1975. Mus. "Het Prinsenhof" Delft.
- 931 BOSBOOM TOUSSAINT, Mevr. A.L.G., De Delftsche Wonderdokter. Amsterdam, 1872.
- 932 AMMERS-KULLER, Jo van, De Kolibrie op het gouden nest. De levensgeschiedenis van Naundorff, zoon van Lodewijk 16 en Dauphin van Frankrijk. Amsterdam, 1951.
- 933 RADEMAKER, ABRAHAM, Kabinet van Nederlandsche outheden en gezichten. Amsterdam, 1725. Facsimilé- uitg. Haarlem.
- 934 DELFTS' ZILVER, Museum "Het Prinsenhof" Delft, 22 december - 10 februari.
- 935 ORANJE BOOVE, in vrienden van de Nederlandse ceramiek nr. 15. Mueum Willet Holthuysen, cat. no. 211, 3 juli - 12 oktober 1959.
- 936 KIJK DE TH, Uitgegeven bij het 25e lustrum van de Technische Hogeschool Delft. Foto's Paul C. Pet. Amsterdam, 1967.
- 937 HET WONDERE ZWART van DELFT, tent. t.g.v. het 10-jarig bestaan van de ver. v.d. vrienden der Ned. ceramiek. Amsterdam, 24-11-62 tot 15-1-63.
- 938 "DE PORCELEYNE FLES" Delft, van 1653 tot 1953. Delft, 1953.
- 939 100 jaar tramweg Den Haag-Delft, in Op de Rails, maandblad van de Ned. Ver. van belangst. in het spoor- en tramwezen. 25 juni 1966.
- 940 BRAASEM, W.A., Speurtocht naar schoonheid. Een ontdekkingsreis langs oude stadjes en verborgen musea. Den Haag, z.j.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 19 maart 1985.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

MET HET OOG OP HET LUSTRUM !

Behalve het maandelijks convocaat hebt u in deze envelop ook een acceptgirokaart aangetroffen. De bedoeling zal u wel duidelijk zijn!

Tijdens de jaarvergadering in november j.l. en ook in het vorige mededelingenblad werd aangekondigd, dat onze leden een dergelijk betalingsbewijs in februari zouden ontvangen met de bedoeling een extra bijdrage over te maken aan de lustrumcommissie van ons genootschap.

De viering van het gouden jubileum van onze vereniging brengt - willen wij er iets moois van maken - kosten met zich mee, die niet bestreden kunnen worden uit de normale contributie, die wij steeds met opzet zo laag mogelijk hebben gehouden. Vandaar dat wij nu met een onbezwaard hart een beroep menen te mogen doen op de goede gezindheid van onze duizend leden ten opzichte van een vereniging, die een halve eeuw een belangrijke culturele taak in onze plaatselijke gemeenschap heeft vervuld, door middel van lezingen, excursies en publikaties.

Indien elk lid eenzelfde bedrag als van haar of zijn contributie nu extra bijdraagt zijn wij al een heel stuk uit de financiële zorgen. Uiteraard zal een grotere bijdrage op zeer hoge prijs worden gesteld.

LUSTRUMBOEK IN WORDING

We vertellen u geen nieuws met de mededeling dat in het pakket van de aanstaande lustrumactiviteiten van het genootschap één bestanddeel is gericht op de samenstelling van een bundel opstellen over Delftse historische en genealogische onderwerpen. Want u weet waarom het gaat: een aantal Delvenaren - en enkele buiten Delft wonende historici - veelal leden van onze vereniging, hebben op uitnodiging van de Publikatie-commissie hun medewerking toegezegd

om voor deze bundel een bijdrage te leveren. De opzet hierbij was een assortiment artikelen te vergaren over onderwerpen die tezamen een mozaïek vormen van facetten van de Delftse samenleving door de eeuwen heen - bij wijze van spreken: van af het ontstaan van de stad tot op de dag van vandaag. Een der uitgangspunten in deze opzet was voorts dat deze onderwerpen, althans plaatselijk gezien, nog niet waren "plat geschreven" of al in andere publikaties (zoals bij voorbeeld de Prinsenhof-tekstboeken van de recente drie Delftse exposities) waren opgenomen.

Met de voorbereiding loopt het redelijk naar wens. Nagenoeg allen, die door de commissie voor deelneming waren uitgenodigd, hebben aan de invitatie gevolg gegeven. Van enkelen zijn de bijdragen al ontvangen, anderen hebben laten weten dat ze druk doende zijn en dat hun "huiswerk" op een oor na gevild is.

Op degenen echter die niet zo vlot uit de startblokken hebben kunnen komen wil de commissie nu een beroep doen een extra uurtje achter hun schrijfmachine plaats te nemen. Want de tijd gaat dringen.

Vóór 1 maart a.s. wil de commissie de inzendingen geïnventariseerd hebben om aan de samenstelling van de bundel te kunnen beginnen. Daarom déze wens onzerzijds: laat het niet op de laatste dag aankomen. Het boek móet op de officiële herdenkingsdag, begin september, worden gepresenteerd. En er is voor de redactiecommissie en de drukker nog heel wat werk aan de winkel!

In een der volgende convocaten zal een korte beschrijving van de bundel met de titels der bijdragen en de namen der auteurs worden opgenomen, alsmede enkele regels curriculum vitae, oftewel levensbeschrijving (tegenwoordige of vroegere functie, leeftijd, studie en, in samenhang met de medewerking, hun liefhebberij of anderssoortige activiteit). De auteurs gelieven van dit laatste goede nota te nemen en deze regels aan hun manuscript toe te voegen of ze alsnog toe te zenden aan de heer H.W. van Leeuwen, p/a Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169, Delft.

Voorts bevat bedoeld convocaat een intekenstrook voor het bestellen van het boek. De namen van hen die tijdig intekenen - het tijdstip van sluiting zal te zijner tijd bekend worden gemaakt - zullen achter in het boek worden vermeld. De prijs per stuk, bij intekening, zal naar het zich thans laat aanzien ongeveer 15 gulden bedragen. Na sluiting van de intekentermijn zal de prijs van het boek aanmerkelijk hoger worden.

Publikatie-commissie.

HET RELIEF VAN HET BAGIJNHOF

Nagenoeg iedere Delftenaar kent het nog van vóór 1400 daterende, in laat-gotische stijl gebouwde, poortje aan het Bagijnhof. En men kent dus ook het reliëf boven de ingang aan de Oude Delft, hoogstwaarschijnlijk voorstellende de evangelist Johannes op het eiland Patmos.

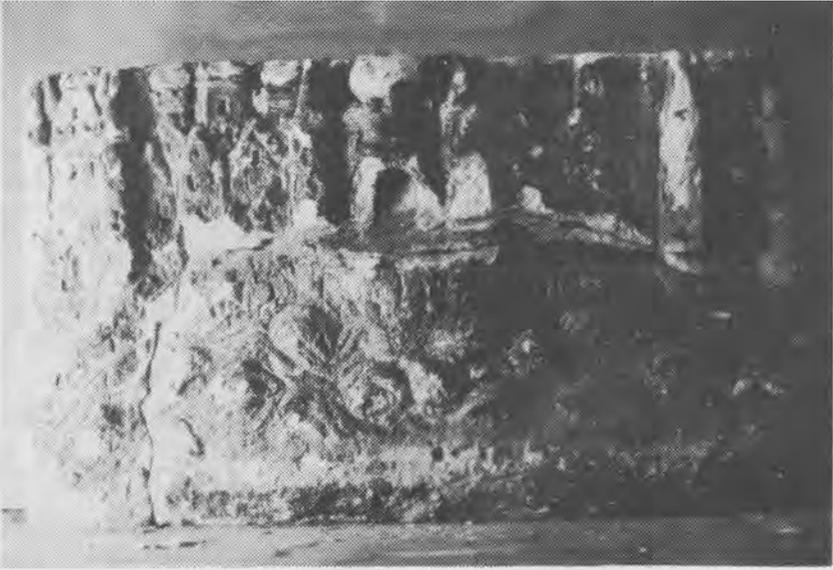
Detail van reliëf, echter in spiegelbeeld.

Door de sterke verwerking in de loop der eeuwen was de afbeelding vrijwel onherkenbaar geworden. Op de bijgaande tekening echter is een en ander nog duidelijk definieerbaar: een zittende figuur omringd door dieren met boven zich een stadsaanzicht, vermoedelijk van Jeruzalem, in gestyleerde vorm.

Enige jaren geleden stelde de Dienst Openbare Werken van de gemeente Delft een onderzoek in naar de hoedanigheid van het ernstig in verval geraakte beeldhouwwerk. Om erger te voorkomen en de mogelijkheid te scheppen het werk eventueel te restaureren en/of te conserveren, werd besloten het reliëf te verwijderen en, afhankelijk van het resultaat, tijdelijk te vervangen door een afgietsel. Maar toen de betrokken aannemer met het werk begon viel het alreeds door-en-door gescheurde werk in stukken uiteen. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg stelde, na een onderzoek in het Centraal Laboratorium in Amsterdam vast, dat impregneren het reliëf toch niet voldoende weerbestendig zou kunnen maken.

Het museum Het Prinsenhof bezat echter nog een goed gipsmodel en daarvan uitgaande werd, met behulp van mineros - een kunstzandsteen - een replica gemaakt en boven het poortje gemonteerd.

Over de esthetische kwaliteit van deze vervanging kan men van mening verschil-

len. Heel wat Delvenaren vinden het, ook al vanwege de kleur, een afschuwelijk produkt, dat als zodanig helemaal niet past bij, zelfs vloekt tegen de hoedanigheid van het eeuwenoude, door weer en wind "gegeselde" poortje.

Van het uiteengevallen en grotendeels verloren gegane oorspronkelijke werk kon een fragment van het "middenpaneel" - de stadsmuur met torens - nog in redelijke staat worden geborgen. Het kreeg, in afwachting van een nadere beslissing over wat er mee zou moeten gebeuren, een plaatsje in de loods van de Delftse aannemer. Daar bleef het onaangeroerd staan totdat een van onze leden op de aanwezigheid van het overblijfsel werd geattendeerd. Het fragment werd gefotografeerd en tijdelijk ondergebracht in het Reinier de Graaf Gasthuis, gebouw Bethel.

Met de gemeente Delft wordt nu overleg gepleegd over de uiteindelijke bestemming van het fragment. Een van de mogelijkheden zou wellicht kunnen zijn, het impregneren van de scherf en het aanbrengen ervan in een muur of wand, die niet aan de buitenlucht is blootgesteld. Maar dan wel zo, menen wij, dat het voor de Delvenaar zichtbaar moet blijven, want het is en blijft een Delfts openbaar bezit.

Wie van onze leden denkt een redelijke suggestie te kunnen aandragen gelieve deze schriftelijk kenbaar te maken aan het secretariaat van Delfia Batavorum, p/a Oude Delft 169, alhier.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT VII

Omdat we de naamsteen van 1537 (Verwersdijk 45) in het vorige convocaat nog niet overeenkomstig alle vereisten hebben beschreven en omdat we ook weinig over de rapen en de naam Bercheijck hebben gezegd, moeten we ons verhaal vervolgen. We hebben gelukkig enige hulp gekregen van ons mede-lid, de heer Pieter de Ruyter, die een onderzoek verrichtte naar de kleuren, die eertijds op de zeer oude gevelsteen werden aangebracht. Dat onderzoek geschiedde niet van gemeentewege en is ook niet door ons uitgelokt. Het werd gedaan voor een toneelvereniging, die in verband met een op te voeren stuk bijzonder belang stelde in de oorspronkelijke verftinten.

Uit het rapport van de heer De Ruyter nemen we allereerst zijn beschrijving van de steen over en wij vervolgen met zijn bevindingen terzake van de oudste kleurstelling. De tegenwoordige kleuren wijken daar van af en we hopen maar, dat als er aanleiding is, de steen nogmaals op te knappen, de gelegenheid wordt aangegrepen, de kleuren in overeenstemming te brengen met die welke (op basis van de Sikkens kleurenwaaier 2021) in het rapport zijn genoemd. Hoe één en ander chemisch-technisch werd verwezenlijkt, laten we onvermeld, want dat zou ons te ver voeren.

Materiaal : zandsteen, aan de randen enigszins beschadigd.

Vorm : een op zijn punt gezet vierkant met een smalle rand van 1,5 cm breedte en 0,5 cm hoog, licht afgeschuind naar het middenveld.

Totale afmetingen: 36,5 x 36,5 cm.

In het middenveld op de bovenste helft een tweetal rapen, waarvan de linker de rechter gedeeltelijk overlapt, met wortel, loof en bloemen. In de middenzone de naam 'Bercheijck'. In de benedenzone het jaartal 1537 (alles gotisch uitgevoerd).

Kleuren	: het fond of de achtergrond	licht okergeel E8.35.55
	de letters en de cijfers	zwart
	de knol van de raap	gebroken wit
	het loof van de rapenbloem	hardgroen LO.40.35.

Wij herinneren eraan, dat in de passage naast de boekdrukets-steen een duidelijk verband werd gelegd tussen de aanwezigheid van twee rapen en het devies der Delftse rederijders "Wij rapen geneucht". "Wellicht", zo stelden Van Lennep en Ter Gouw "woonde in dat huis de kamer-nar der Rederijkers". Wij kunnen daaraan toevoegen, aannemend, dat de rapen inderdaad op de kamer "De Rapenbloem" slaan, dat de bewoner Bercheijck moet hebben geheten of, zo niet, dat de man beslist van het Brabantse Kempen-dorp Bergeyk afkomstig moet zijn geweest. De geschiedenis der gevelstenen kent namelijk gevallen waar bij de eigenaren van stenen, deze lieten mee-verhuizen als ze naar andere, ver gelegen woonoorden trokken. Echter, we achten de kans niet groot, dat dit hier het geval is geweest. We hebben ons ervan overtuigd, dat het dorp B., dat al in 1422 aan een nieuwe kerk met toren toe was, absoluut geen rapen in zijn wapen voerde.

J.W. Matthijsen.

DELFTSE "SPRAAKKUNST" ANNO 1635

Buiten de kring van Neerlandici is de naam van de Delftse geleerde Petrus Montanus (de verlatinisering van Pieter Berch) niet of nauwelijks bekend. Toch mag hij als de baanbreker worden beschouwd op het gebied van de algemene en Nederlandse fonetiek. Die faam verkreeg hij door zijn enige, maar wel belangrijke, publikatie onder de titel "Bericht van een nieuwe konst, genaemt De Spreec-konst. Waer in verhandelt ende in 't licht gebracht wort, den rechten en tot nu toe verborgen aert van alle uitspraec". Hij publiceerde deze "spraakkunst" in 1635, dus drie-en-een-halve eeuw geleden, bij de drukker J. Waalpot - bij 't Stadhuys.

Berch-Montanus werd in 1594 of 1595 geboren te Delft en overleed in augustus 1638 te Nieuwenhoorn bij Den Briel. Hij studeerde theologie in Leiden en vestigde zich in 1621 als predikant te Nieuwenhoorn.

Zijn Nederlandse uitspraakleer werd in het Nederlands geschreven en niet, zoals te doen gebruikelijk in die tijd en die kringen, in het Latijn. Dat is dan ook wel de reden dat het werk in wetenschappelijke kring weinig aandacht kreeg. Pas in onze eeuw is het werk herontdekt. In 1924 verscheen een proefschrift over Montanus, waarbij in het licht werd gesteld dat hij op het gebied van de klankleer allerlei kenmerken aan het licht bracht, die pas tegen het eind van de vorige eeuw op hun waarde werden geschat. Bij bestudering van zijn spraakleer blijkt dat zijn taalkundig inzicht opmerkelijk modern is. Het boek is echter moeilijk leesbaar aangezien Montanus allerlei - en zeer veel - nieuwe termen bedacht. Na deze dissertatie (van Verschuur) verschenen er artikelen in Duits-, Frans- en Engelstalige tijdschriften. In 1962 verscheen in Engeland een proefschrift over deze Delftse geleerde. In ons land werkt thans drs J.L.M. Hulsker uit Renkum aan een dissertatie: volop wetenschappelijke erkenning dus thans! Van de heer Hulsker hoorden wij dat nagenoeg iedere onderzoeker vast stelt dat Montanus een geniale denker was, maar dat aan zijn persoon en zijn werk nooit in breder kring aandacht is geschonken. Iedereen kent de namen van figuren als De Groot en Stevin; in wetenschappelijk opzicht doet Montanus, al dus onze zegsman, zeker niet voor hen onder!

G.G. Kunz.

HISTORISCHE VERENIGING "HOLLAND"

De Historische Vereniging "Holland", waarmede Delfia Batavorum in voorkomende gevallen samenwerkt, houdt op 27 april 1985 haar voorjaarsvergadering in Ouderkerk aan de Amstel. Aan deze vergadering is een halve-dag-excursie verbonden.

De zomerexcursie zal plaats hebben op 24 of 31 augustus. Er zal dan een bezoek worden gebracht aan Geertruidenberg en Willemstad.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 5

april 1985

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor een lezing te houden door mevrouw dr. E.P. de Booy te Bilthoven, getiteld:

HOGER BEROEPSONDERWIJS OP DE DELFTSE FUNDATIE VAN RENSWOUDÉ IN DE 18e EEUW.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op donderdag 11 april 1985 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20 uur.

Het oorspronkelijke Fundatiehuis, Oude Delft 49, waarvan de eerste steen werd gelegd in 1756.

THEMA

Deze Fundatie gaf sinds 1756 aan Delftse wezen de gelegenheid opgeleid te worden voor beroepen als architect, genie-officier, stuurman, chirurgijn, scheepsbouwer of iets dergelijks. Dat was toen iets geheel nieuws. Pas tegen het eind van de 18de eeuw kwamen er meer - en dan gespecialiseerde - opleidingsscholen. Het onderwijs op de Fundatie ging toen van karakter veranderen omdat de pupillen die scholen gingen bezoeken na een basisopleiding op de Fundatie. Daarom wordt hier alleen iets verteld over de begintijd, de periode van 1756 tot circa 1800.

Aan de orde komen:

- de selectie van de pupillen;
- het verblijf in het Fundatiehuis;
- discipline en correctiemaatregelen;
- de basisopleiding: Frans, tekenen en natuurwetenschappen;
- de praktijkopleiding, de examens;
- de vestiging in de maatschappij en de latere begeleiding.

Mevrouw De Booy studeerde geschiedenis en was docente aan verschillende scholen. Van 1974 tot 1979 was zij hoofd van het Centraal register van familiearchieven te Utrecht. Haar proefschrift (1977) en diverse andere publikaties (o.m. in de catalogi van de tentoonstelling "De Stad Delft") hebben betrekking op het onderwijs in Nederland van plm 1600 tot plm 1800.

BESPAAR JONGENSHUIS FATALE DOORBRAAK I

Men heeft er, via de kranten, kennis van kunnen nemen dat in het bouwplan voor het nieuwe stadskantoor aan de Phoenixstraat een doorbraak is geprojecteerd in de richting van de Oude Delft. Daardoor zal de gevel van het zogenaamde Jongenshuis (Oude Delft 137) ernstig worden aangetast. Deze vermindering van een prachtig negentiende-eeuws gebouw is o.i. een onaanvaardbare zaak. Vandaar dat het bestuur van Delfia Batavorum zich met de navolgende brief tot het college van burgemeester en wethouders heeft gewend.

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Delft.

Geacht College,

Veel leden van het Genootschap Delfia Batavorum zijn ernstig bezorgd over het besluit van de gemeenteraad om, in verband met de nieuwbouw van stads-kantoren aan de Westvest ten behoeve van de toegankelijkheid daarvan, een doorbraak in de gevel van het voormalige jongenshuis aan de Oude Delft 137 te realiseren.

Die doorbraak zal onvermijdelijk grote schade toebrengen aan deze nog gave goed bewaarde laat-negentiende eeuwse gevel. Grote zorgvuldigheid is geboden voor het behouden van beeld-bepalende panden, vooral nu Delft van rijksweg tot beschermd stadsgezicht is verklaard. Het gemeentebestuur heeft hier een bijzondere verantwoordelijkheid, op grond waarvan hem die zorg extra zou moeten aanspreken. Bovendien is het genootschap van mening dat van het onderhavige besluit een ongewenste (gevaarlijke) precedentwerking kan uitgaan.

Om bovengenoemde redenen richt het bestuur van Delfia Batavorum zich tot uw college met het dringende verzoek u nog eens ernstig te beraden op de uitvoering van dit besluit. Wij zijn ervan overtuigd, dat de met de voorgestelde doorbraak beoogde toegankelijkheid ook op een minder ingrijpende manier bereikt zou kunnen worden. Van groot belang lijkt ons daarbij, dat voor alles de symmetrie van de oorspronkelijke gevelindeling niet wordt verstoord. Ook wanneer hier de gulden middenweg wordt aangehouden kan, naar onze mening, die toegankelijkheid al zeer veel verbeterd worden.

Blijft naar het oordeel van het gemeentebestuur een ingrijpende doorbraak toch noodzakelijk dan menen wij dat zo'n beslissing niet getuigt van veel begrip voor de betekenis van het behoud van Delfts stadsschoon. Wij kunnen niet anders dan zo'n besluit ten zeerste betreuren.

Wij hopen van harte dat uw college de door ons bestuur en de vele leden van ons genootschap gevoelde zorg voor het behoud van wat beeldbepalend is voor onze mooie binnenstad met ons zult willen delen. Daarvan uitgaande blijven wij graag bereid tot samenwerking en overleg.

Inmiddels verblijven wij hoogachtend

c.c.: fractievoorzitters
gemeenteraad,
welstandscommissie

(w.g.) F.M. van Leeuwen, voorzitter.
(w.g.) A.J.H. Rozemond, secretaris.
p/a Oude Delft 169, Delft
tel. 602340

Delft, 11 maart 1985.

AGENDA

De bijeenkomsten na deze zijn vastgesteld op:

- maandag 6 mei: Drs. J.C. Bottema en I. Tinga over binnenscheepvaart in en rond Delft.
 dinsdag 4 juni: Lezing over 's-Hertogenbosch.
 vrijdag 7 juni en
 zaterdag 8 juni: Excursie naar 's-Hertogenbosch.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

- Ir. A.R. Bonebakker, Mijnbouwstraat 9, Delft.
 J. Bregman, J.J. Slauerhofflaan 23, Delft.
 Mevr. mr. C. Bregman-Korving, J.J. Slauerhofflaan 23, Delft.
 Mevr. C. Breunese, van Adrichemstraat 229, Delft.
 Dr. J.D. Buissink, Henry Dunantlaan 9, Delft.
 Mevr. C. Drabbe-van Veen, Utrechtseweg 80, flat 306, Heelsum.
 Drs. C.G.M. van Kruining, Ursulaplaats 8, Delft.
 P.A. de Roo, Markt 76, Delft.
 Mevr. J. van der Snel, Westlandseweg 37, Delft.
 Mevr. S.G. Uiterdijk-van Schaik, Oude Delft 218, Delft.

Namens het bestuur

F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december.

De eerstvolgende keer is dus op dinsdag 16 april 1985.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 621 BERGHUIJS, FREDERIK JOHANNES, Klokkenist. Weerkundige aantekeningen.
- 622 ARCHEOLOGISCH BODEMONDERZOEK in DELFT. Uitg. van Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft. Nr. 1.
- 622a ARCHEOLOGISCH BODEMONDERZOEK in DELFT. Uitg. van Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft. Nr. 2.
- 623 WIJBENGA, D. DELFT: Een verhaal van de stad en haar bewoners. Deel 1. Uitg. Elmar b.v. Rijswijk.
- 624 ROOIJEN, MAURITS van: Shell journal van Nederlandse parken en plantsoenen.
- 625 KRONIEK. Orgaan van de Hist. Ver. Rijswijk 1984. Afl. 1 november 1984.
- 626 ROODENBURG, Drs. M.C.: Delftse pottenbakkerijen in de zeventiende eeuw. 1984.
- 627 N.C.M.-nieuws. Mededelingenblad van de Stichting Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming. Jg 11 nr. 1 maart 1984.
- 516 BULLETIN van de Stichting Oude Hollandse Kerken. Nrs. 16, 17, 1983 en 18, 19, 1984.
- 279 DELFICHE, Personeelsorgaan van de Gemeente Delft. Jaargang 8, 1983, Jaargang 9, 1984.
- 128 HOLLAND. Jaargang 16, 1984.
- 51 SPIEGEL HISTORIAEL, Jaargang 19, 1984, nr. 1
- 481 HEEMSCHUT, Jaargang 61, 1984.
- 52 ROTTERDAMS JAARBOEKJE, 1984.
- 350 DIE HAGHE. JAARBOEK 1984.
- 520a BOSBOOM-TOUSSAINT, A.L.G.: De Delftsche Wonderdokter. Deel 2. Rotterdam, z.j.
- 403 BULLETIN van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond. Jaargang 83, nr. 1, februari 1984.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

TERUGBLIK

Voor het enigszins abstracte onderwerp "Gemeentelijk monumentenbeleid in de praktijk" bleek donderdag 7 maart j.l. bij onze leden toch grote belangstelling te bestaan.

In de goed bezette zaal van het zusterhuis van Bethel gaf mr. C.J.D. Waal, thans burgemeester van Deventer, een indrukwekkend beeld van wat er bij een actief monumentenbeleid allemaal komt kijken. Hij deed dat vooral vanuit zijn grote

betrokkenheid bij gemeentelijk monumentenbeleid destijds, als wethouder in de gemeente Leiden. De succes-story van dat beleid onderstreepte overigens duidelijk zijn stelling, dat de zorg voor onze monumenten en stadsgezichten er een moet zijn van het dagelijks bestuur van de gemeente zelf. Alleen dan lukt het om alle financiële en procedurele eindjes aan elkaar geknoopt te krijgen. Het valt dan ook te betreuren dat niemand van het gemeentebestuur aanwezig kon zijn, vanwege een belangrijke gecombineerde vergadering van twee raadscommissies over het onderwerp "Bouwlokaties in Delft-Buitenhof", die op dezelfde avond plaats vond.

De heer Waal heeft die avond voor de noodzaak en de zin van een gemeentelijke monumentenbeleid in woord en beeld een schat aan argumenten aangedragen en voor de inrichting van en het handen en voeten geven aan zo'n beleid vele suggesties gedaan.

Het belang van een goede samenhang tussen ruimtelijke ordening/stedebouw, stadsvernieuwing en monumentenzorg moet iedereen wel hebben aangesproken: stadsvernieuwing als levensvoorwaarde voor monumenten en het behoud van monumenten als voorwaarde voor behoud van herkenbaarheid en herbergzaamheid van de oude stad. Zeker in het geval van een aangewezen "beschermde stadsgezicht" (geen gelukkige term!) als in Delft is een overall beleidsplan c.q. structuurplan nodig; niet om alles altijd alleen maar bij het oude te laten, maar om veranderingen zo te kunnen sturen, dat karakter en structuur van de historische stad bewaard blijven.

Daarvoor is ook nodig een goede inpassing van monumentenzorg in het ambtelijk apparaat van de gemeente. Nauwe samenwerking tussen technische en administratieve medewerkers en monumentenzorg als onderdeel van de wethoudersportefeuille ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing zijn voor een integrale aanpak belangrijke voorwaarden.

In het kielzog van zo'n integraal beleid blijkt er dan als vanzelf meer aandacht te komen voor goede architectuur, goede inrichting van het openbare gebied en voor archeologie.

Leiden heeft, zo betoogde de heer Waal, mede door een breed politiek draagvlak en goede samenwerking met de Rijksdienst voor monumentenzorg, ook kunnen profiteren van een constante subsidiestroom voor het restaureren van historische panden. Daarvoor bestaan meerjaren afspraken, waarbij 50 tot 60 panden per jaar kunnen worden aangepakt.

Om die aanpak in goede banen te leiden laat het gemeentebestuur zich sinds enige jaren adviseren door een z.g. monumentencommissie (waarin een drietal deskundige leden van Delfia Batavorum zitting hebben!).

Zij adviseert het College van B. en W. ook bij voorstellen tot plaatsing van panden op de gemeentelijke monumentenlijst. Zulke voorstellen, die ook panden van na 1850 mogen betreffen, kunnen mede worden aangedragen door z.g. wijkcomité's.

Veel aandacht wordt in Leiden gegeven aan het vinden van zinvolle functies voor niet-woonhuismonumenten. Particuliere initiatieven worden actief gesti-

muleerd door goede voorlichting, service- en kredietverlening zowel vanuit openbare werken als vanuit economische zaken.

Ook op het gebied van de monumentenzorg is decentralisatie in de maak. Voor Leiden, zo hoorden wij van de heer Waal, is dat geen nieuws. Leiden heeft al lang en met succes het initiatief naar zich toegetrokken en heeft daarbij van het Rijk alle ruimte gekregen.

Wel hebben de nieuwe ontwikkelingen onduidelijkheid met betrekking tot de nog beschikbare middelen met zich meegebracht. Daar bestaat nu ook landelijk grote zorg over. Behalve op de gemeenten zelf en op de Vereniging van Nederlandse Gemeenten deed de heer Waal een dringend beroep op historische genootschappen als Delfia Batavorum om die zorg te uiten in het belang van het behoud van ons historisch erfgoed.

Deze aansporingen wil Delfia Batavorum zich graag ter harte nemen. Een nieuwe commissie Behoud Stadsschoon wordt in de startblokken gezet om het gemeentebestuur te helpen bij het ontwikkelen van een goed monumentenbeleid.

Wij zijn de heer Waal erkentelijk voor zijn kundige, inspirerende en zo fraai geïllustreerde woorden en prijzen Deventer gelukking met zo'n burgemeester.

K.J.H.W. Deen.

EEN KONINGSZON ZONDER TROON : LODEWIJK XVII - NAUNDORFF

In 1845 werd in de Registers van de Burgerlijke Stand van de gemeente Delft het overlijden ingeschreven van "Charles Louis de Bourbon, hertog van Normandië, Lodewijk de Zeventiende, bekend geweest zijnde onder de namen Charles Guillaume Naundorff".

Nog werd daarin vermeld dat hij op 27 maart 1785 in het kasteel van Versailles werd geboren als zoon van Lodewijk XVI, koning van Frankrijk en van Marie-Antoinette, aartshertogin van Oostenrijk, koningin van Frankrijk.

De inschrijving had plaats met instemming van hoge autoriteiten in Nederland, onder anderen van Koning Willem II.

Zijn graf in Delft, in het Kalverbos, draagt het opschrift: Louis XVII, Roi de France et de Navarre. Het is door een met Franse lilies versierd ijzeren hek omgeven.

Als Naundorff inderdaad Lodewijk XVII is geweest - zoals het Burgerlijke Standsregister vermeldt en waarvan overigens ook een aantal respectabele mensen overtuigd is - dan is het dit jaar twee eeuwen geleden, dat deze in Delft overleden man werd geboren.

Daarom wordt van 1 april tot 3 augustus 1985 door de Gemeentelijke Archiefdienst een expositie gehouden, die uit twee gedeelten bestaat.

In de hal van het gebouw aan de Oude Delft (169) worden de beroeringen in beeld gebracht van de Franse revolutie, die het koningsdrama bewerkstelligden en van de lotgevallen van de dauphin, de jonge koningszoon in Frankrijk.

Het tweede gedeelte - in de voorzaal - brengt het een en ander in beeld van Charles Louis de Bourbon, hertog van Normandië, in 1810 te Berlijn aangekomen onder de namen Karl Wilhelm Naundorff.

Hoge Nederlandse officieren waren onder de indruk van zijn uitvindingen op technisch gebied. Bij een door koning Willem II ondertekend besluit werden de ministers van Oorlog, van Marine en van Koloniën gemachtigd met hem een overeenkomst aan te gaan om het Rijk in bezit te stellen van zijn uitvindingen. Er werd een officieel contract gesloten waarin hem bij verwezenlijking een grote som geld werd toegezegd.

Hij stierf echter op zestigjarige leeftijd en werd in Delft onder grote belangstelling begraven. Zijn graf werd in 1904 gerestaureerd.

Twee opgravingen van de stoffelijke resten hebben in elk geval geen bewijs geleverd dat hij niet de zoon van Lodewijk XVI en van Marie-Antoinette zou zijn. Wel is geconstateerd dat zijn leeftijd met die van de in het kasteel van Versailles geboren zoon overeenstemt.

Opvallend zijn de diverse gelijkenissen tussen de familie en die van Lodewijk XVI. In zijn nakomelingen leeft het geslacht voort, waarvan de belangen worden behartigd door een Fondation de la Maison de Bourbon en du secretariat de Monseigneur le Prince Charles-Louis de Bourbon, Duc de Berry.

Prenten, foto's en onder meer archiefstukken geven binnen de beschikbare ruimten - van bescheiden omvang - een visuele voorstelling van het mysterie Lodewijk XVII, een koningszoon zonder troon.

De tentoonstelling is gratis te bezichtigen van dinsdag tot en met vrijdag van 9 tot 17 uur.

Mr. A.P.A. van Daalen.

VAN ERFENIS TOT STUDIEBEURS

Ruim twee eeuwen geleden - om precies te zijn 230 jaar - stierf Maria Duyst van Voorhout, vrijvrouw van Renswoude, in de leeftijd van 92 jaar. Zij was getrouwd geweest met Frederik Adriaan baron van Reede, maar stierf kinderloos. Bij haar dood liet zij een miljoenen-erfenis na, waarvoor zij vijf jaar eerder per testament een bestemming aanwees. Het kapitaal viel ten deel aan drie weeshuizen: in Den Haag, Delft en Utrecht. Na de afwikkeling van haar nalatenschap bleek er voor elke instelling een bedrag van ruim een half miljoen gulden beschikbaar te zijn. Elk weeshuis moest dit kapitaal onderbrengen in een stichting, die tot taak had intelligente en begaafde jongens uit de eigen inrichting van af de leeftijd van vijftien jaar afzonderlijk onder te brengen om

hen op te leiden tot de "mathesis (wiskunde), teekenen of schilderkonst, beeldhouwen of beeldsnijden, oeffeningen in sware dijkagiën tot behoud van ons land of dergelijke libere consten". In hedendaagse bewoordingen: opvoeding van en onderwijs aan wezen, later jongeren, die wel de begaafdheid maar niet de middelen en gelegenheid hadden voor een goede opleiding.

Deze stichtingen - kortweg fundaties van Renswoude genoemd - behoorden tot de eerste instellingen voor hoger beroepsonderwijs in ons land.

Al geruime tijd leefde bij het tegenwoordige regentschap van de Fundatie van de vrijvrouw van Renswoude te Delft de wens de geschiedenis van de instelling te laten beschrijven. Dat is nu gebeurd en dezer dagen is de omvangrijke studie van ruim 300 pagina's van de pers gekomen. Ze draagt tot titel: "Van erfenis tot studiebeurs" en in de onderscheidene hoofdstukken worden ontstaan, taak, werkwijze, huisvesting en beurzenverstrekking van de Delftse fundatie minutieus, maar van begin tot eind boeiend beschreven.

De eerste en omvangrijkste bijdrage heeft betrekking op de vrijvrouw, haar stichting, het onderwijs alsmede de lotgevallen van de 136 pupillen die de Fundatie in die twee eeuwen onder haar hoede heeft gehad. Het hoofdstuk werd geschreven door mevrouw dr. E.P. de Booy, oud-hoofd van het Centraal register van familie-archieven te Utrecht en publiciste, onder meer in de catalogi van de Delft-tentoonstellingen in het Prinsenhof.

Deel II werd geschreven door de heer J. Engel, oud-voorzitter van het regentschap en arts in ruste, in samenwerking met ir W.V.J. Freling, bouwkundig ingenieur. Dit gedeelte behandelt de huisvesting van de Fundatie, die voornamelijk aan de Oude Delft gelokaliseerd was.

Deel III betreft het tijdperk van het einde van de negentiende en van de twintigste eeuw tot nu toe, een tijdvak waarin de Fundatie beurzen ging verstrekken aan niet-wezen. Dit deel "Van kwekeling tot bursaal" werd eveneens geschreven door de heer Engel, met medewerking van drs W.H. van 't Hoogerhuys, regent van de Fundatie.

Dit boek mag als een belangrijke bijdrage worden beschouwd voor de kennis van twee eeuwen geschiedenis van het Delftse onderwijs met zijn vele, nog niet eerder op een dergelijke indringende wijze belichte, facetten. Het is geen dorre opsomming geworden van "feiten en cijfers", maar daarentegen juist een onderhoudend stuk maatschappij-geschiedenis, waarin de jonge mens van die tijd centraal staat.

De firma Meinema zorgde voor een voortreffelijke technische verzorging, in een royale uitvoering en met zestig, deels nooit eerder gepubliceerde, illustraties.

In de uitgave van dit boek participeert de Historische vereniging Holland, die het opnam in haar reeks Hollandse Studiën. Het boek kost voor leden van Holland 25 gulden, voor niet-leden bedraagt de prijs 50 gulden, exclusief (eventuele) verzendkosten ad f. 5,50. Het boek kan worden besteld bij de secretaris-rentmeester van de Fundatie, de heer L.P. van der Gaag, Buitenwatersloot 316

te Delft; het kan ook besteld of afgehaald worden bij Drukkerij Meinema, Hippolytusbuurt 4, eveneens te Delft.

Leden van Delfia Batavorum ten slotte kunnen het boek ook verkrijgen. Als er tot uiterlijk 11 april a.s. twintig gegadigden zich schriftelijk hebben gemeld bij het secretariaat, p/a Oude Delft 169, 2611 HB Delft, zal voor hen de prijs per deel f. 39,75 bedragen. Bij een minder aantal is de prijs f. 45,—.

Op 11 april - de avond over de aangekondigde lezing over de Fundatie - kunnen de boeken aan de boekentafel worden afgehaald. Daarna kan men ze ook verkrijgen aan het secretariaat aan de Oude Delft! Men gelieve hiervan goede nota te nemen.

BRIEVEN VAN REINIER DE GRAAF

Op 4 maart 1982 werden de drie Delftse ziekenhuizen - O. en N. Gasthuis, St. Hippolytus en Bethel - samengevoegd tot één algemeen ziekenhuis. Het kreeg de naam Reinier de Graaf Gasthuis, een naam waarvan beide componenten in het verleden wortelen. "Gasthuis" blijft herinneren aan het O.N.G. dat het oudste gasthuis in ons land was; "Reinier de Graaf" is een verbaal erbetoon aan de Delftse medicus die hier een zevental jaren werkzaam is geweest.

De Graaf werd in 1641 geboren en stierf alhier in 1673, na vanaf 1666 aan Delft verbonden te zijn geweest. In zijn heel korte leven - slechts 32 jaar - verwierf hij internationale faam door zijn proefondervindelijke onderzoeken naar de functies van de alvleesklier en naar het wezen van de vrouwelijke en mannelijke geslachtsorganen.

Bij wijze van hommage aan deze belangrijke onderzoeker-medicus verscheen, bij het driejarig bestaan van het Reinier de Graaf Gasthuis, als eerste boekje in de serie-uitgaven van de stichting van die naam: "Reinier de Graaf, gelukkig geneesheer tot Delft". Het ruim geïllustreerde werkje bevat een tweetal brieven die De Graaf in zijn Delftse periode schreef aan zijn leermeester, de Leidse hoogleraar Franciscus Dele Boë Sylvius en aan professor Lucas Schacht. Met deze brieven, waarin hij een explicatie geeft aangaande zijn studie over de menselijke geslachtsorganen, wilde De Graaf zijn in wording zijnde boeken hierover, als het ware introduceren - tegenwoordig zou men zeggen "promoten".

Dr. H.L. Houtzager, voor onze leden geen onbekende, schreef bij deze brieven een inleiding, alsmede een uitleg, over leven en werk van De Graaf. Deze toelichting is uiteraard wel nodig want de brieven zijn voor de leek, zowel wat onderwerp als wat taalgebruik betreft, niet zò gemakkelijk toegankelijk. Het is daardoor een alleszins lezenswaardig boekje dat m.i. niet mag ontbreken in de boekenkast van een ieder die belang stelt in de geschiedenis van de stad en haar inwoners.

Het is voor f. 4,— verkrijgbaar bij Delfia Batavorum, p/a balie Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169. Als men het wenst toegezonden te krijgen dient men f. 5,— over te maken op het gironummer van de penningmeesteresse van Delfia Batavorum te Delft, nr. 587345 onder vermelding "Boekje Reinier de Graaf".

G.G. Kunz.

L U S T R U M - M E D E D E L I N G E N

"KENT U DELFT VAN BINNEN?"
OPEN DAGEN OP 14 EN 21 SEPTEMBER 1985

Honderden malen lopen of rijden we langs gebouwen in Delft, die mede het straatbeeld bepalen, maar waar we nog nooit binnen zijn geweest. Vragen kunnen daarbij opkomen als: "Hoe zien ze er van binnen uit?" of: "Wat voor activiteiten vinden er plaats?"

Om Delft ook wat "van binnen" te leren kennen heeft het Genootschap Delfia Batavorum bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan een twintigtal instellingen uitgenodigd op 14 of op 21 september 1985 hun deuren voor alle belangstellenden te openen. Noteert u deze data alvast in uw agenda?

Bij de uitnodigingen voor deze "Open Dagen" is er in het algemeen van uitgegaan dat de gebouwen niet gemakkelijk voor eenieder toegankelijk zijn. Daarom zijn bijvoorbeeld de Oude en de Nieuwe Kerk niet van de partij maar wel enige kleinere kerken. Een uitzondering is gemaakt voor enige gebouwen die wél gemakkelijk toegankelijk zijn, maar nog niet zo algemeen in de publieke belangstelling staan als het Technisch Tentoonstellingscentrum of de Cultuurtuin van de Technische Hogeschool (bij de Cultuurtuin bestaat het "gebouw" overigens vooral uit "kassen").

Er zijn geen commerciële instellingen uitgenodigd.

EERSTE DAG

Op zaterdag 14 september 1985 kunnen tussen 12.30 en 16.00 uur bezocht worden:

1. Lerarenopleiding ZuidWest-Nederland, Brasserskade 1. De opleiding is gestart in 1973, het gebouw is geopend in 1978. In de centrale ruimte, de ágora, wordt een tentoonstelling ingericht.
2. Kerkgebouw Evangelisch Lutherse Gemeente, Noordeinde 4. Eerst St. Joris- of Dolhuijskapel uit tweede helft 15de eeuw; kerkruimte met orgelfront, preekstoel en gaanderij, koorzolder; afbeeldingen van vroeger.
3. Het Hofje van Pauw, Paardenmarkt 55 t/m 62. Het is in 1707 in gebruik genomen en nog vrijwel intact. Er zijn acht huisjes en een regentenkamer die thans als atelier wordt gebruikt door een beeldende kunstenaar.
4. Kerkgebouw Oud-Katholieke Parochie, Bagijnhof 21. Barokkerk uit 1743, 17de eeuwse preekstoel en zilverwerken, 17de en 18de eeuwse schilderijen, orgel uit 1867, middeleeuwse priesterkleren o.m. van Stalpaert van der Wielen.

5. Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169. Vanouds "Het Wapen van Savoyen" met 16de eeuwse trapgevel; in hal tentoonstelling over wat het Archief doet, in de voorzaal over het veranderende straatbeeld in Delft 1935 - 1985.
6. Loge Silentium, Choorstraat 16a. Sinds een kleine eeuw is hier de Delftse Vrijmetselaarsloge gevestigd. In de grote vergaderzaal, Voorhof geheten, komt een tentoonstelling over wezen en geschiedenis van de Vrijmetselarij.
7. Sociëteit de Koornbeurs, Voldersgracht 1. Voormalige vleeshal en centrum van vleeshandel. Zandsteengevel van ca. 1650. Later gebruikt voor vele andere handelsdoeleinden b.v. als korenbeurs. Nu gebruikt door jongerenvereniging S.S.R.D.
8. St. Hippolytuskapel, Oude Delft 118. Uit de middeleeuwen daterende kapel met drie hoge spitsramen, houten beschilderd tongewelf, 18de eeus orgelfront op nonnengalerij. Oorspronkelijk kapel van naastgelegen Heilige Geest Zusterhuis.
9. Kerkgebouw Remonstrants-Gereformeerde Gemeente, Oude Delft 102. Oorspronkelijk schuilkerk achter de monumentale grachtenpanden. De huidige kerk is eind 19de eeus. Boven ingang beeltenis van De Genestet, dichter en predikant aldaar.
10. Sociëteit Tyche, Oude Delft 123. Van oorsprong uit 16de eeuw, herbouwd in 18de eeuw; in 19de eeuw Sociëteit Standvastigheid tot 1953. Sindsdien sociëteit, eetzaal en werkruimten van de Delftsche Studenten Bond.
11. Sociëteit Phoenix, Phoenixstraat 30. Het oudste deel van het gebouw, o.a. de voorzaal, stamt uit 1877; het plafond van deze zaal heeft olievertaf paneelen over activiteiten van het Delftsch Studenten Corps; verder grote bibliotheek, discotheek, etc.
12. Gemeenlandshuis van het Hoogheemraadschap van Delfland, Phoenixstraat 32. Het betreft zowel het oude deel aan de Oude Delft (sinds 1645 door Dijkgraaf en Hoogheemraden gebruikt) als het nieuwe deel; tevens een tentoonstelling.
13. KTS "Sasbout Vosmeer", Krakeelpolderweg 1. Modern gebouw voor Lager Technisch Onderwijs in bouwtechniek, mechanische techniek, elektrotechniek en motorvoertuigetechniek; ruimten voor theorie en praktische oefeningen.
14. Politiebureau, Westvest 25. Het betreft zowel het oude deel aan de Oude Delft (tot 1901 gebruikt voor opleiding ambtenaren voor Oost-Indië) als het nieuwe deel; ontvangst in kantine en rondleiding in groepjes door het bureau.
15. Sociëteit Alcuin, Oude Delft 57. In de 15de eeuw nonnenklooster, later jongensweeshuis, tenslotte na 1949 studentensociëteit van "Sanctus Virgilius". Sociëteitszaal, Methusalemkamer, eetzaal, Prestigezaal en -kelder en Minnekamer.
16. Gebouw 1692 van het Armamentariumcomplex, Korte Geer 1. Dit gebouw is juist gerestaureerd; de herinrichting is nog in volle gang. De strenge vor-

LUSTRUMBOEK 1985 IN WORDING

Op de dag dat dit artikelje voor ons convocaat werd geschreven - 1 maart - kon een voorlopig overzicht van de stand van zaken worden gemaakt. Daarbij bleek dat de meeste medewerksters en -werkers aan de Lustrumbundel 1985 onze oproep om - voor zover ze nog met hun manuscript bezig waren - enige spoed te betrachten ter harte hadden genomen. Aangenomen mag worden dat op het tijdstip dat dit convocaat bij u in de brievenbus valt alle bijdragen in huis zijn. En dat mag dan ook wèl, want er moet door eindredactie, zetterij en drukkerij nog heel wat werk worden verzet alvorens het boek op 7 september kan worden gepresenteerd.

Uiteindelijk zal de bundel opstellen er, voor wat de auteurs en de (voorlopige) titels, als volgt gaan uitzien: drs. N.L.M. Arkesteyn: "Delftse vroedschapspeningen", E.J. Bult: "De archeologie van Delfland", M.J. Fröhlich: "Honderd jaar muziekleven in Delft", C.D. Goudappel: "Een proces in 1836", H.E.M. Gronheid en mevrouw F.C. Olivier: "De Delftse hofjes" (twee aparte artikelen), drs. Th.C.J. van der Heijden en drs. F.C. van Boheemen: "De Delftsche Broertgens-Kermis", dr. H.L. Houtzager: "Vier Delftse promovendi bij Boerhaave", drs. L.J. van der Klooster: "Abdij van Koningsveld en Jonkvrouwe Ricardis", dr. G.J. van Kolmeschate: "De Hugenoten in Delft", G.G. Kunz: "De strijd rondom Delft in meidagen 1940", F.M. van Leeuwen en mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk: "De Delftse brouwning", H.W. van Leeuwen: "Willem van der Lelij", mevrouw M.M. van Lunteren-Spanjaard: "De Joodse gemeente van Delft", dr. A.K.H. Moerman: "Het pottenbakkersgeslacht De Milde", M. van Noort: "Het sportieve verleden van Delft", mevrouw drs. L.J. Meilink-Hoedemaker: titel artikel nog vast te stellen, dr. ir. J.J. Raue: "Rooilijnen, bouwkundig-historisch bezien", drs. Marie-Cornélie Roodenburg: "Econo-

INTEKENBILJET LUSTRUMBUNDEL EN NAAMSVERMELDING IN REGISTER

Ondergetekende (mevrouw/de heer):
wenst in te tekenen op de "Lustrumbundel 1985" van Delfia Batavorum.

Aantal exemplaren à f. 17,50 per stuk.

Adres (straatnaam, plaats en postcode)

.....
Vermelding naam in naamsregister (s.v.p. duidelijk in blokletters)

.....
Inzenden vóór 31 mei a.s. aan secretaris Delfia Batavorum, Oude Delft 169, 2611 HB Delft.

Degenen die het boek toegezonden wensen te krijgen dienen f. 6,50 extra over te maken voor de verzendkosten.

misch-sociale aspecten van de keramische industrie gedurende de 16e en 17e eeuw in Delft", drs. A.J.H. Rozemond: "De testamenten van Van Leeuwenhoek", dr. ir K.L. van Schouwenburg: "Een weesje uit Indië in Amsterdam en Delft", mevrouw W.M. Vos-De Koning en mevrouw G.W. Kasteleijn-Ekels: "Geschiedenis van de Delftse vrouwenbeweging", mr.dr. W. de Vries Wzn.: "Herinneringen van K. ter Laan aan zijn Delftse tijd", ir. W.F. Weve: "Dertienhuizen - een stadsbeeld", B. van der Wulp: "Vijftig jaar Delfia Batavorum", D. Wijbenga: "Folklore van Delft".

De omvang van de bundel wordt begroot op circa 350 pagina's tekst en illustraties.

In het vorige convocaat werd reeds medegedeeld, dat achterin de bundel een register zal worden aangelegd met de namen van degenen die tijdig - dat wil zeggen van nu af tot 31 mei a.s. - op de bundel intekenen en tegelijkertijd de kosten (prijs van het boek plus eventuele portokosten) overmaken op giro 58 73 45 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft.

De prijs van het boek bedraagt bij voorintekening (en vooruitbetaling) f. 17,50. Na de sluitingsdatum wordt de prijs f. 25,- (exclusief portokosten). Tijdige intekening betekent voor u dus een besparing van f. 7,50 per boek, terwijl bovendien Uw naam in de lijst van intekenaars wordt opgenomen.

In dit convocaat is een formulier opgenomen voor bestelling van een of meer exemplaren van het lustrumboek en voor de naamsvermelding in het register. De aanmeldingen kunnen van nu af tot en met eind mei worden gericht aan het secretariaat van Delfia Batavorum, p/a Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169, 2611 HB Delft.

De Publikatie-commissie.

men zijn niet aangetast, schoon metselwerk en balkconstructies zijn overal zichtbaar.

17. 't Klauwshofje, Oranje Plantage 58/77. Omvat 12 huisjes uit 1605 en 7 uit vorige eeuw. Bij restauratie in de jaren 1960/70 is telkens van 2 kleine een groter huisje gemaakt. De regentenkamer bevat oude schilderijen en voorwerpen.

TWEEDE DAG:

Op zaterdag 21 september 1985 kunnen tussen 12.30 en 16.00 uur bezocht worden:

18. Technisch Tentoonstellingscentrum, Kanaalweg 4. Gebouw uit 1895 voor Geodesie van de Polytechnische School, sinds 1975 Technisch Tentoonstellingscentrum. Speciale tentoonstelling van activiteiten van Rijkswaterstaat in Delft en omgeving.
19. Cultuurtuin voor technische gewassen van de TH, naast Julianalaan 65. Tuin van 3 ha uit 1914 met bomen-, kruiden- en heemtuin; 600m² kassen uit 1917 met subtropische en tropische kassen en zadenkamer.
20. Mineralogisch-Geologisch Museum van de TH, Afdeling der Mijnbouwkunde, Mijnbouwstraat 120. Studiecollecties mineralen, ertsen, gesteenten, fossielen en geologische verschijnselen o.a. vulkanisme en ijstijden.
21. Studieverzameling Afdeling der Elektrotechniek, Mekelweg 4. Ontstaan in 1969; geeft overzicht van geschiedenis van de elektrotechniek aan de hand van o.a. meetinstrumenten, telefoon- en sterkstroomapparatuur, collectie elektronenbuizen.
22. Oudheidskamer van het IJkwezen, Schoemakerstraat 97. Begonnen in 1885 als studiemateriaal bij opleiding voor ijkers. Collectie omvat o.a. oude maten en gewichten, meet- en weegwerktuigen; geeft overzicht van geschiedenis van het meten.

HET DELFTSE STRAATBEELD

EXPOSITIE

Zoals in het februari-convocaat reeds werd aangekondigd zal Delfia Batavorum aan het eind van het lustrumjaar een tentoonstelling inrichten in museum Het Prinsenhof met als onderwerp 'Het Delftse straatbeeld van 1935 - 1985'.

Enige leden hebben spontaan gereageerd en objecten beschikbaar gesteld, maar nog lang niet genoeg om een duidelijk beeld te geven van de veranderingen in het Delftse straatbeeld in de laatste 50 jaar.

Wij zoeken uithangborden, affiches, automaten, een gaper van een drogisterij, een handkar, mandfiets, uniformen, de instrumenten van een straatmuzikant (Nikkelen Nelis), tonnetjes, en alles wat dat vroeger gewoon het straatbeeld mede bepaalde, maar nu verdwenen is. Staat het op een schilderij, een grote foto of een tekening, dan zal de organisatiecommissie deze graag eens willen zien.

Wanneer u een of meer voorwerpen voor de tentoonstelling bezit of kent, wilt u daarvan dan schriftelijk opgave doen aan het correspondentie-adres van de tentoonstellingscommissie: Oude Delft 159, 2611 HA Delft; liefst vóór 1 april a.s. Ook tips en suggesties zijn op genoemd adres van harte welkom.

FOTOWEDSTRIJD

Er zijn al enige wedstrijdformulieren voor de fotowedstrijd 'Het Delftse straatbeeld 1935 - 1985' opgehaald, dus het begin is er.

Aan deze fotowedstrijd, waaraan iedere amateur- of beroepsfotograaf - dus ook niet-leden van onze vereniging - kan deelnemen, is een tentoonstelling verbonden, die gedurende de maand september 1985 te bezichtigen zal zijn in de Burgerzaal van het Stadhuis te Delft.

Vóór 24 augustus 1985 kunnen er foto's (kleur en zwart/wit) worden ingezonden. Het hiervoor benodigde wedstrijdformulier kan men afhalen of schriftelijk aanvragen (met bijsluiting van een postzegel) bij het architectenbureau Haak, Oude Delft 159, 2611 HA Delft. Binnenkort zijn deze wedstrijdformulieren ook bij de fotohandelaren in Delft verkrijgbaar. Vraag er een!

Er zijn verschillende prijzen te winnen. De Lionsclub Princestad heeft f. 250,- beschikbaar gesteld, als prijs voor de inzending die naar de mening van de jury het best het karakter van Delft als Prinsstad uitbeeldt.

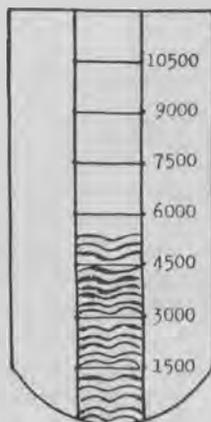
De jury bestaat uit de heren Bob van Ommen, Roel de Oude, Han van Schanke en Sam Schillemans.

Prof. ir. A.J.H. Haak.

GULDEN GIFTEN VOOR GOUDEN FEEST !

De oproep in onze vorige convocaten aan de leden om mee te helpen de viering van het gouden jubileum van ons genootschap mogelijk te maken is niet onbeantwoord gebleven Integendeel! Menigeen heeft meteen via de acceptgirokaart haar of zijn bijdrage op het gironummer van de Lustrumcommissie (u weet wel nr. 2176413) overgemaakt. Medio maart hadden bijna 200 leden al gereageerd en tezamen brachten zij rond 5800 gulden in het lustrumlaatje. De start is dus bepaald bemoedigend en wij hopen dat ook hier geldt: goed voorbeeld doet goed volgen. De hierbij afgebeelde financiële thermometer - gebaseerd op ons Delftse wapen - geeft de huidige stand van zaken aan. Vermoedelijk zijn we, wat het uiteindelijke getal betreft, wat aan de optimistische of overmoedige kant. Maar misschien geeft deze aanduiding enige sportieve inspiratie om het streefbedrag zo hoog mogelijk te doen worden. We zijn benieuwd !

HOE IS DE STAND?

Onze financiële lustrum-thermometer

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 6/7

mei/juni 1985

Het bestuur heeft het genoegen U uit te nodigen voor de volgende bijeenkomsten:

op maandag 6 mei voor een algemene ledenvergadering, gevolgd door een lezing: Binnenscheepvaart in en rond Delft;

op dinsdag 4 juni voor een lezing over 's-Hertogenbosch;

op vrijdag 7 juni en zaterdag 8 juni voor een excursie naar 's-Hertogenbosch. Voor de excursie en de daarmee samenhangende lezing ontvangt U géén apart convocaat meer.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

De bijeenkomst waarop de lezing over de binnenscheepvaart in en rondom Delft zal worden gehouden wordt vooraf gegaan door een algemene ledenvergadering.

Er is slechts één agendapunt, te weten: verkiezing van een bestuurslid. Zoals men weet heeft de secretaris tijdens de laatste jaarvergadering medegedeeld te willen aftreden met de volgende algemene ledenvergadering, eind van dit jaar. Inmiddels heeft de heer F.M. van Leeuwen eveneens te kennen gegeven dan te willen bedanken als voorzitter van ons genootschap.

Er was nog een onvervulde vacature in het bestuur. Het stelt u voor deze te laten bezetten door de heer dr.ir. M. Tienstra, Landsteinerbocht 8 te Delft. Het bestuur heeft het voornemen de heer Tienstra in november a.s. kandidaat te stellen voor het voorzitterschap.

Voor deze vacature kunnen de leden kandidatenlijsten inzenden, mits deze door tenminste tien leden zijn getekend en uiterlijk drie dagen voor de ledenvergadering zijn ingezonden bij de secretaris (artikel 10 van de statuten).

EERSTE LEZING

In deze tijd van snelwegen, intercity-treinverbindingen en straalvliegtuigen kan men zich bijna niet meer voorstellen hoe men in vroeger tijden heeft kunnen reizen. De inleider van deze avond, drs. J.C. Bottema, zal trachten in zijn causerie getiteld:

“BINNENSCHIEPVAART IN EN OM DELFT”

deze oude verkeerssituatie te doen beleven, waarbij de beurtveren en trekschuiten de revue zullen passeren.

Aan de hand van oude ordonnanties zal men kennismaken met een complex van reglementen die afvaarten, tarieven en comfort aan boord van deze trekschuiten regelden.

Een groot aantal kleurendia's van archiefstukken, maar ook van hedendaagse situaties in het landschap zullen deze lezing ook het nodige kijkgenot meegeven. Deze voordracht is ontstaan uit de werkzaamheden van de Stichting Historische Scheepvaart alhier die een tentoonstelling van de oude scheepvaartverbindingen rond de stad Delft voorbereidt. Deze expositie zal worden gehouden in het stedelijk museum Het Prinsenhof van 11 juni tot 8 september 1985.

De heer Bottema heeft in dat kader speciaal zijn aandacht geconcentreerd op de trekschuitverhoudingen, terwijl ook het befaamde “Delftse bootje” zijn aandacht had. Het bleek, dat zoveel materiaal beschikbaar was dat nog op bestudering wachtte, dat alleen al uit een voorlopig overzicht daarvan een boeiende voordracht kan worden opgebouwd.

Waarschijnlijk zullen in een later stadium nog meer bijzonderheden worden

gevonden, die hopelijk in de toekomst nog eens zullen leiden tot een vervolg, waarbij ook andere aspecten nog zullen worden uitgebeeld.

Spreker is oud-hoofd van de afdeling Economisch onderzoek van de Nationale Investeringsbank. Enige jaren geleden kwam hij in contact met bovengenoemde stichting. Daaruit resulteerde een studie aangaande de scheepvaartverbindingen tussen Delft en omliggende plaatsen vanaf circa 1650 tot de helft van de vorige eeuw.

Deze bijeenkomst zal dus plaats hebben op maandag 6 mei 1985 in Het Hart van Delft, Vlamingsstraat 44/Rietveld 109 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

TWEEDE LEZING

“ 's-HERTOGENBOSCH, EEN STAD DIE LEEFT, AL 800 JAAR ! ”

Onder deze slogan viert 's-Hertogenbosch haar 800e verjaardag. Volgens sommige historici tien jaar te vroeg

Ter inleiding op de excursie, die ons genootschap naar de Brabantse hoofdstad maakt, zullen onze beide Bossche gastheren het een en ander vertellen over 'hun' stad. De architect Jan van der Eerden, kenner bij uitstek van de stedelijke historie, zal een overzicht geven van het (vermoedelijke) ontstaan van de stad en van haar ontwikkeling. Het beleg van 1629 is een nog altijd merkbaar dieptepunt in die historie.

De spreker kreeg grote bekendheid als strijder voor het behoud van de historische stad en werd in de zestiger jaren, onder de dreiging van omvangrijke sloopplannen, verkozen tot lid van de gemeenteraad voor de groepering 'Beter Bestuur', welke een ander (binnen-)stadsbeleid bepleitte. Met veel succes !

Tweede spreker is prof. ir. H.M. Goudappel, eerder onze gastheer in Deventer (Bergkwartier). Hij zal iets vertellen over het reilen en zeilen van het huidige 's-Hertogenbosch. Hij maakte rond 1970 deel uit van de Binnenstadscommissie, die het 'andere' beleid inhoud moest geven en woont sedert 1978 in de Bossche binnenstad. Uiteraard zal ook aandacht worden geschonken aan de restauratie van de kathedrale basiliek van Sint Jan, welke dezer dagen, na 120 jaar werk, een afsluiting heeft gekregen. Voorts zal een indruk worden gegeven van hetgeen we rijdend, wandelend en varend tijdens de excursie zullen bekijken.

De voordrachten zullen uitvoerig worden toegelicht met dia's. Ook voor hen die niet aan de excursie deelnemen zal het een interessante avond zijn.

Deze bijeenkomst zal dus plaatsvinden op dinsdag 4 juni 1985 in de Kapellezaal van het Reinier de Graaf Gasthuis (locatie St. Hippolytusziekenhuis) aan de Reinier de Graafweg 11.
Aanvang 20.00 uur.

DAT GAAT NAAR DEN BOSCH TOE

Op vrijdag 7 en zaterdag 8 juni zal een excursie worden gemaakt naar
 's-HERTOGENBOSCH.

De keus is dit jaar gevallen op Brabants hoofdstad vanwege het achthonderd-jarig bestaan.

De bus van Speedwell vertrekt 's morgens om 8.30 uur precies van de Paardenmarkt te Delft en stopt bij het ruim vier eeuwen oude kasteeltje Maurick in Vught, waar de koffie gereed zal staan. Het kleine slot is een versterkt huis, dat vermoedelijk omstreeks 1509 werd gebouwd door Jan Heijns, een van de architecten van de Sint Janskathedraal. Frederik Hendrik richtte Maurick in als zijn hoofdkwartier tijdens de belegering van 's-Hertogenbosch in 1629. Het kasteeltje heeft helaas veel van zijn bekoring verloren, door een te ingrijpende restauratie aan het einde van de vorige eeuw.

Hier zullen wij prof. Goudappel en de heer Van der Eenden weer ontmoeten, die de excursanten op beide dagen in de stad zal begeleiden.

Na de koffie is de "parel van Brabant" ons reisdoel. De stad kreeg vermoedelijk in 1185 stadsrechten; zij ligt in de vork die gevormd wordt door de riviertjes de AA en de Dommel voordat deze tezamen als de rivier de Dieze naar de Maas stromen. Wij stappen uit op de stadswal bij een van de oude bastions aan de zuidkant van de stad, van waaraf men een prachtig uitzicht heeft op het polderlandschap "Het Bossche Broek". We maken dan een wandeling door het zuidelijk deel van de binnenstad naar de Sint Jans-kathedraal. Deze beroemde gotische kerk zullen we uitgebreid kunnen bekijken. Vervolgens wandelen we naar de aanlegsteiger in de Dommel van de rondvaartboot de "Meerkoet". We vertrekken dan voor een ongeveer anderhalf uur durende tocht over de Dommel, de AA en de Binnenhaven en zullen de lunch aan boord gebruiken. Vanaf het water zien we onder meer de Citadel en het uit 1621 daterende Kruithuis van de architect Jan van der Wege.

's Middags vervolgen we de wandeling door het stadsgebied "De Uilenburg" dat met zijn prachtige doorkijkjes en overkluisde zijarmen van de oude Dieze nog juist gered kon worden van afbraak; de restauratie is nog in volle gang.

Ten slotte begeven we ons nog naar het oorspronkelijk laat-gotische, in 1529 gebouwde, stadhuis en brengen daaraan een kort bezoek. Na de thee wordt de terugreis aanvaard. We hopen rond 18 uur in Delft terug te zijn.

Al met al lijkt het een leerzame en interessante dag te kunnen worden. Wij zullen niet alleen kunnen genieten van historische bezienswaardigheden, maar ons tevens kunnen realiseren hoe door fouten in het (ook zeer recente) verleden veel verloren is gegaan.

Samengevat ziet het programma voor beide dagen er als volgt uit:

8.30 uur: Vertrek -precies op tijd- van de Paardenmarkt.

10.15 uur: Koffie met cake in kasteel Maurick (tel. 073 - 579108).

11.00 uur: Wandeling vanaf de Zuidwal naar de Sint Jan en bezoek aan de kathedraal.

- 12.00 uur: Wandeling naar de Sint Janssingel (de Dommel).
 12.20 uur: Rondvaart over de Dommel, de AA en de Binnenhaven. Lunch aan boord.
 13.50 uur: Wandeling door het stadsgebied "De Uilenburg".
 15.00 uur: Bezoek aan het stadhuis/N.H. Kerk.
 15.45 uur: Thee (of iets anders?).
 16.15 uur: Vertrek naar Delft.
 18.00 uur: Aankomst te Delft.

De kosten van dit uitstapje bedragen 45 gulden per lid en 50 gulden per introducté, alles inbegrepen. Maximaal aantal deelnemers per dag 50 personen. U kunt zich voor één van deze tochten opgeven door het aanmeldingsformulier duidelijk ingevuld toe te zenden aan de penningmeesteresse van het genootschap Delfia Batavorum, Oude Delft 54, 2611 CD Delft, onder gelijktijdige overmaking van het totale verschuldigde bedrag op postrekening 58 73 45 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft. De uiterste inschrijfdatum is 31 mei a.s.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:
 mevrouw S.M. Buissink-Jager, Henry Dunantlaan 9, Delft.
 H.B. du Clou, Justus van Schoonhovenstraat 17, Delft.
 mevrouw M.P. du Clou-Ruisman, Justus van Schoonhovenstraat 17, Delft.

Namens het bestuur:
 F.M. van Leeuwen, voorzitter
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

INZENDEN VOOR 31 MEI a.s.

Ondergetekende

is voornemens met personen (zichzelf inbegrepen) deel te nemen aan de excursie naar 's-Hertogenbosch op juni 1985.

Hij/zij kan ook/niet mee op juni.

De kosten, te weten f. 45,— per lid en f. 50,— per introducté heeft hij/zij heden overgemaakt op postrekening nr. 58 73 45 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft.

Dieet

..... april/mei 1985

.....
 (Handtekening)

TERUGBLIK

Ongetwijfeld zal de verschijning begin maart van de omvangrijke studie "Van erfenis tot studiebeurs" over de Fundatie van de Vrijvrouw van Renswoude te Delft, hebben bijgedragen tot de alleszins bevredigende belangstelling op donderdag 11 april in Abtswoude voor de causerie van mevrouw dr. E.P. de Booy. De inleidster namelijk heeft de "hoofdmoot" van het werk voor haar rekening genomen, in casu het ontstaan en de ontwikkeling van de Fundatie, alsmede de opleiding van wezen in de zogenaamde "vrije kunsten" van de achttiende en negentiende eeuw. Een bijzonder boeiend stuk Delftse onderwijs-historie, dat vooral wordt gekenmerkt door het feit dat het aan de Fundatie gegeven middelbaar en hoger technisch onderwijs een novum betekende in het systeem van opleidingen in onze gewesten. Wat dat betreft heeft de vrijvrouw van Renswoude - van geboorte een Delftse, van de familie Duyst van Voorhout - bij haar testamentaire beschikking in 1754 een van visie getuigende beslissing genomen ten gunste van jonge talentvolle wezen, die in aanmerking zouden kunnen komen voor een hogere beroepsopleiding.

Voor elk der drie fundatiehuizen - Utrecht, Den Haag en Delft - werd vijf ton beschikbaar gesteld; zeker voor die tijd een enorm bedrag, waarvan alleen al de rente voldoende was om een gebouw neer te zetten en alle kosten van onderwijs, salariering, voeding, kleding enz. te betalen.

De opleiding van de geselecteerde wezen richtte zich vooral op technische beroepen, vergelijkbaar met hedendaagse beroepen, zoals ingenieur, waterbouwkundige, architect en landmeter. De (basis)-opleiding was dan ook geheel gericht op de studie in de wis- en natuurkunde, landmeten en Frans (in de passieve vorm). De faculteiten theologie en rechten waren aanvankelijk en uitdrukkelijk van het studiepakket uitgesloten. Het aantal leerlingen kon uiteraard slechts beperkt zijn; het maximum was gesteld op 25, maar in de praktijk waren het er nooit meer dan twaalf tot vijftien.

Met tal van welhaast anecdotische bijzonderheden over, bij voorbeeld, gedrag en behandeling der leerlingen, over de opleiding tot diverse ambachten (timmerman, loodgieter, chirurgijn, graveur enz.) gaf de inleider een zekere visuele dimensie aan haar inleiding, die na de pauze tot een levendige discussie aanleiding gaf.

G.G. Kunz.

BOEKEN TE KOOP

Doordat wij in het bezit gekomen zijn van het legaat van de heer Blok, beschikt ons genootschap nu over boeken die al in onze bibliotheek voorkwamen. Deze boeken zijn door een deskundige bekeken en naar waarde geschat. Gaarne zouden wij U de gelegenheid geven ook deze boeken te bekijken en eventueel aan te schaffen.

Wij dachten dat te doen op de mei-lezing, zowel vóór de lezing als gedurende de pauze. Het uitlenen van boeken uit onze bibliotheek komt dan te vervallen, terug brengen van boeken kan altijd.

Hier volgt een lijst met titels en prijzen, zodat U zich vast kunt oriënteren.

1. Jhr. mr. dr. E.A. BERESTEYN, Beschrijving van de gebrandschilderde ramen in het koor en het transept der Nieuwe kerk te Delft. Delft 1936. f. 10,00
2. A. van PEER, Flitsen uit Delfts verleden. Delft, 1946. f. 10,00
3. Mr. L.J.F. WYSENBEEK, Delfts zilver, en LOUIS E. ERKELENS, De wandtapijtkunst te Delft. Rotterdam/'s-Gravenhage, z.j. f. 10,00
4. Dr. D.P. OOSTERBAAN, De Nieuwe kerk te Delft. Delft, z.j. f. 5,00
5. Jvr. dr. C.H. de JONGE, Delfts Aardewerk. Rotterdam/'s-Gravenhage, 1965. f. 35,00
6. Delft, zoals het was en wordt. Tentoonstelling in het museum Het Prinsenhof. Delft 17 septembers 14 november 1965. Z.pl.,z.j. f. 5,00
7. D. BOLTEN, Twintig jaar restaureren in Delft, 1965. f. 40,00
8. Mr. E. ELIAS, Delft. Delft, z.j. f. 10,00
9. BURGERS van Delft. t.g.v. het 35-jarig bestaan van het Genootschap Delfia Batavorum f. 5,00
10. HENRI A. ETT, Multatuli in Delft. Delft 1970. f. 5,00
11. Ir. J.J. RAUE, Vereniging "Hendrick de Keyser". De bouwgeschiedenis van de panden Markt 2 en 4 te Delft. z.j. f. 2,50
12. P. BEYDALS, e.a., Kroniek der stad Delft. 's-Gravenhage, 1936 f. 20,00
13. W.N. de VRIES, "Wij willen Delft behouden". Causerie over de Delftsche economische problemen en de stadsontwikkeling (Delft, 1936) f. 15,00
14. VREDE van MUNSTER. Herdenkingstentoonstelling 1648-1948 in Delft. Delft, (1948). f. 10,00
15. P.J. van AMSTEL, De vroegere en de tegenwoordige orgels in de Oude en Nieuwe kerk te Delft. Z.pl., (1974). f. 7,50

16. D.F. LUNSINGH SCHEURLEER, Delfts Blauw. Bussum 1975.	f. 10,00
17. HENRI A. ETT, Het Delftse Grachtenboek. Delft, (1975).	f. 30,00
18. Delftse vrouwen van vroeger door Delftse vrouwen van nu. Delft, 1975.	f. 5,00
19. ERNST GUNTHER GRIMME, Johannes Vermeer, Amerongen. 1975.	f. 50,00
20. L. van OLLEFEN en Rs. BAKKER, De Nederlandse Stad- en Dorpbeschrijver. Oorspr. Amsterdam, 1973. Facs. uitg. z.j.	f. 30,00
21. P. BAKKER, Nederlandse Kabelfabriek te Delft. Uitg. t.g.v. het 40-jarig jubileum in 1954. Den Haag, z.j.	f. 15,00
22. P.C. VISSER, Delft, bladzijden uit zijn geschiedenis. Delft, (1969).	f. 15,00
23. D.F. LUNSINGH SCHEURLEER, Wit Delfts. Lochem. 1970.	f. 10,00
24. China-Delft-Europa, Chinoiserie, Cat. van een tentoonstelling in Het Prinsenhof, Delft. 5 juni - 15 augustus 1976. Delft, 1976.	f. 10,00
25. C.D. GOUDAPPEL, Delftse Historische Sprokkelingen. Grepen uit de geschiedenis van Delft en omstreken. Delft, 1977.	f. 15,00
26. DELFTSE GILDEN, Delft (Gemeentelijke Archiefdienst). z.j. (1977).	f. 3,50
27. G.G. KUNZ, Oude- en Nieuwe Gasthuis, 1252 - 1977. Delft, z.j. (1977).	f. 10,00
28. A.P.A. van DAALEN, Vervoer in, naar en van Delft. Gem. Arch.-dienst, Delft, 1978.	f. 3,50
29. A.P.A. van DAALEN, Delftse Poorthistorie. Doe open de poort. Gem. Arch.dienst. 1978.	f. 6,00
30. S. SCHILLEMANS en A. van der Kruk, Delft verleden tijd. Delft, 1979.	f. 25,00
31. Prof. mr. H. de la FONTAINE VERWEY, Meester Harman Schinckel. Een Delftse boekdrukker van de 16e eeuw. Rotterdam/'s-Gravenhage, z.j.	f. 10,00
32. Technische Hogeschool Delft. Aula. Delft, z.j.	f. 5,00
33. Prof. dr. HENRIËTTE A. BOSMAN-JELGERSMA, Pieter van Foreest, De Hollandse Hippocrates. 1521-1597. Heiloo, 1984	f. 5,00

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen, dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. Voor de maand mei moet echter een uitzondering worden gemaakt. In plaats van de derde dinsdag is onze bibliotheek de vierde dinsdag open. Boeken kunnen dus alsnog worden geleend op dinsdag 28 mei en dinsdag 18 juni en dan niet eerder dan op dinsdag 17 september 1984.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

LUSTRUM-MEDEDELINGEN III

OVERZICHT FEESTELIJKHEDEN BIJ TIENDE LUSTRUM

Het onderstaande geeft een kort overzicht van wat er gaat gebeuren bij de viering van het vijftigjarig bestaan van het Genootschap Delfia Batavorum. Het geeft de mogelijkheid een aantal data in Uw agenda te noteren. Half augustus zal een programmaboekje verschijnen met alle bijzonderheden over de activiteiten.

Het thema voor dit tiende lustrum luidt: "Het Delftse Straatbeeld van 1935 - 1985". De bedoeling is op verschillende manieren aandacht te besteden aan het oude en moderne straatbeeld, hoe het zich heeft ontwikkeld, en welke veranderingen zich in stratenplan, bebouwing, straatmeubilair, etalages, het gebruik van gebouwen enz. hebben voorgedaan. Er zal ook wel eens van het thema worden afgeweken !

6 SEPTEMBER 1985 OM 17.00 UUR: OPENING FOTOTENTOONSTELLING EN PRIJSUITREIKING FOTOWEDSTRIJD IN HET STADHUIS VAN DELFT.

De foto's zijn afkomstig van een fotowedstrijd voor amateur- en beroepsfotografen over het thema Het Delftse Straatbeeld. Wedstrijdformulieren zijn nog verkrijgbaar bij de fotohandelaren en op Oude Delft 159. De foto's blijven daar verder de maand september te bezichtigen. Een bijzondere prijs is beschikbaar voor de inzending die - naar de mening van de jury - het best het karakter van Delft als Prinsestad uitbeeldt.

7 SEPTEMBER 1985 OM 15.00 UUR: HERDENKINGSBIJeenKOMST IN DE OUDE KERK.

De officiële herdenking van het vijftigjarig bestaan zal tijdens deze bijeenkomst in het bijzijn van genodigden plaats vinden. Naast een toespraak door de voorzitter van Delfia Batavorum zal dr. ir. J.J. Raue een inleiding verzorgen die past bij het thema van het lustrum. Ook zullen de eerste exemplaren van het gedenkboek worden aangeboden. Na afloop zal het bestuur recipiëren. Toegang voor leden en hun introducé(e)s.

14 EN 21 SEPTEMBER 1985 VAN 12.30 TOT 16.00 UUR: OPEN DAGEN RESP. BINNENSTAD EN WIPPOLDER.

De bedoeling is het inwendige van een aantal gebouwen te leren kennen die mede het straatbeeld bepalen en tevens om wat van de activiteiten te proeven die

er in plaats hebben (en die ook het leven buiten het gebouw beïnvloeden). Op 14 september betreft het zeventien gebouwen in de binnenstad, op 21 september vijf in de Wippolder. In de bijlage bij het vorige convocaat stond de lijst van alle te bezoeken gebouwen. Iedereen is op deze Open Dagen welkom.

NAJAAR 1985: ACTIVITEITEN VOOR DE JEUGD.

Onder auspiciën van de Vrije Akademie "De Koornmarkt" zal op een aantal scholen in Delft speciaal aandacht worden gegeven aan het leven in Delft in de afgelopen 50 jaar. Verdeeld over vijf perioden van 10 jaar zullen aspecten aan de orde komen als woonomgeving, verkeer, winkels, scholen, spel, industrie etc. Over de vorm waarin dit zal gebeuren wordt nog in een daarvoor opgerichte werkgroep beraadslaagd.

NAJAAR 1985: ACTIVITEITEN VAN WINKELIERS.

De winkelbebouwing en de verkochte goederen bepalen in bepaalde gebieden van de stad voor een groot deel het straatbeeld. Het is de bedoeling dat een aantal winkeliers een deel van hun etalages zal inrichten op een wijze die herinnert aan 50 jaar geleden. Met twee belangrijke organisaties van winkeliers zijn er over dit onderwerp contacten.

8 NOVEMBER 1985 VAN 20.00 TOT 9 NOVEMBER 1.00 UUR:

FEESTAVOND I I I

Deze feestavond - in een nog nader te bepalen zaal in Delft - is bedoeld voor leden en hun introducé(e)s. Het programma wordt zodanig samengesteld dat jong én oud het als feestelijk zullen ervaren. Het Siperkow-ensemble zal enige tijd zigeunermuziek spelen en een demonstratie geven. Er kan gedanst worden op de - niet te luide - tonen van een band. Leerlingen van de heer Wesseling zullen vermoedelijk enige moderne dansen demonstreren. Hij is ook bereid vóór de feestavond met enige a.s. feestgangers een dans in te studeren uit omstreeks 1935 die tijdens het feest gedemonstreerd zal worden. (Dansgragen die dit willen voorbereiden kunnen zich tot 15 september opgeven bij mevr. Kreuger, Rotterdamseweg 113, tel. 567192). Er zal een Delftse goochelaar optreden en er wordt gedacht aan een foto-herkenwedstrijd betreffende het Delftse straatbeeld. Houdt deze avond vrij.

Het programma omvat - jammer genoeg - **GEEN TENTOONSTELLING IN HET PRINSENHOF** over "Het Delftse Straatbeeld". Hoewel er, na enige oproepen, van verschillende zijden toezeggingen zijn gedaan om objecten tijdelijk voor zulk een tentoonstelling af te staan bleek de totale oogst te gering om hiervan een boeiende overzichtstentoonstelling te maken, het niveau van het Prinsenhof waardig. Veel waardevolle attributen betreffende het straatbeeld zijn ook verloren gegaan. De tentoonstellingscommissie heeft zodoende moeten adviseren deze tentoonstelling uit het programma te schrappen.

De lustrumcommissie.

HET LUSTRUMBOEK

Op het tijdstip dat dit convocaat werd samengesteld - 14 april - heeft een deel van de artikelen voor onze lustrumbundel zijn weg naar de drukker al gevonden. In de loop van de maand zou de rest volgen en als u dit leest is het dan ook wel zo ver. Met uitzondering dan van enkele uitgenodigde auteurs, die wel een toezegging deden, maar die - om welke reden dan ook - tijdens "de rit" naar de vastgestelde datum moesten afhaken of meenden te moeten afhaken.

Dat is op zichzelf spijtig, voor hen en voor ons, maar de overgrote meerderheid heeft zich gelukkig correct aan de data en de afspraken gehouden.

Met dat al zal de bundel niet alleen een, ons inziens, waardige representant zijn van de activiteit van zovele leden en vrienden van Delfia Batavorum maar ook een boeiende diversiteit van artikelen tentoonspreiden.

Nog één verzoek echter: wilt u, als u dat tot nu toe hebt verzuimd, alsnog aan het secretariaat (Oude Delft 169, 2611 HB Delft) toezenden:

- a. illustraties die bij uw artikel passen;
- b. een korte levensbeschrijving van u als auteur.

NAAMREGISTER.

Voor degenen onder de leden die tot nu toe hebben verzuimd hun bestelbiljet voor de bundel in te sturen volgt hieronder nog één keer, maar dan ook voor het laatst, het formulier. U weet: degene die nu nog intekent (en dat kan tot uiterlijk eind mei) zal een naamsvermelding krijgen in het register dat achter in het boek zal worden opgenomen.

U weet de prijs van het boek: f. 17,50 bij voorintekening tot 31 mei. Daarna wordt de prijs 25 gulden.

Het verschuldigde bedrag (prijs van het boek c.q. aantal boeken, plus eventuele verzendkosten ad f. 6,50) dient tegelijkertijd te worden overgemaakt op giro 587345 ten name van Penningmeesteresse Genootschap Delfia Batavorum te Delft.

INTEKENBILJET EN NAAMSVERMELDING

Ondergetekende (mevrouw/de heer):
 wenst in te tekenen op de "Lustrumbundel 1985" van Delfia Batavorum.

Aantal exemplaren à f. 17,50 per stuk.

Adres (straatnaam, plaats en postcode):

Vermelding naam in naamregister (s.v.p. duidelijk in blokletters):

Inzenden vóór 31 mei a.s. aan secretariaat Genootschap Delfia Batavorum, Oude Delft 169, 2611 HB Delft.

Degenen die het boek toegezonden wensen te krijgen dienen f. 6,50 extra over te maken voor de verzendkosten.

WIE IS HET OUDSTE LID ?

Ja: wie is het oudste lid van ons genootschap? Niet in eigen jaren, maar in jaren van lidmaatschap. We zijn namelijk benieuwd of er nog leden van Delfia Batavorum zijn die in het jaar van oprichting - dus 1935 - of in een der jaren daarna, tot aan de oorlog, tot de vereniging zijn toetreden. Die personen vieren dan ook, of bijna, hun vijftigjarig jubileum. We zouden het leuk vinden dat te weten, in verband met de viering van ons gouden feest. Wie dus meent in de termen van oudste of één der oudsten in de categorie van Delfia-veteranen te vallen gelieve dit op te geven, met vermelding van jaar van toetreding, aan de secretaris van de Lustrumcommissie, p/a Oude Delft 169, 2611 HB Delft.

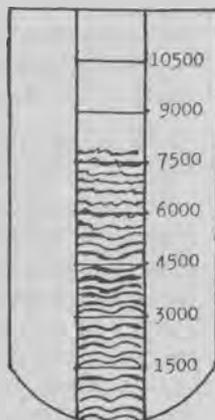
AL RUIM 8 MILLE !

Al bijna 400 leden (inclusief echtparen) hebben tot nu toe gereageerd op onze oproep tot financiële steun om een zo feestelijk mogelijke viering van het gouden jubileum van ons Genootschap te verwezenlijken. Tot nu toe (d.i. 17 april) hebben deze leden er voor gezorgd dat de lustrumpot ruim achtduizend gulden bevat.

Op degenen die wél voornemens zijn hun steentje bij te dragen maar dat nog niet metterdaad hebben gedaan, wil de Lustrumcommissie alsnog een vriendelijk beroep doen. U behoeft slechts de U toegezonden acceptgirokaart in te vullen. Mocht die in het ongereede zijn geraakt en U wilt toch van uw financiële belangstelling blijk geven, maakt U dan uw bijdrage over op postgironummer 2176413 ten name van penningmeester Lustrumcommissie Delfia Batavorum te Delft.

De hierbij afgebeelde thermometer geeft de huidige stand van zaken aan. Nog een klein duwtje en we hebben de tien mille bereikt. Een mooier cadeau kunnen de leden hun Delfia Batavorum niet geven !

HOE IS DE STAND?

Onze financiële
lustrum-thermometer

**"OPEN DAGEN" OP 14 EN 21 SEPTEMBER 1985
VAN 12.30 TOT 16.00 UUR**

Het Genootschap Delfia Batavorum organiseert bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan een tweetal "Open Dagen", niet alleen bestemd voor **leden** maar ook voor **allen** die belang stellen in Delft.

Op **14 september** betreft het **17** gebouwen in de **binnenstad en omgeving**; op **21 september** zijn er **5** gebouwen open in de **Wippolder**.

De volgende bladzijden geven bijzonderheden en hun globale ligging op een plattegrond van Delft. Ze zijn open van **12.30 tot 16.00 uur**.

Het betreft vooral gebouwen die in het algemeen niet zo gemakkelijk voor een ieder toegankelijk zijn. De Oude en Nieuwe Kerk en Het Prinsenhof zijn daarom niet opgenomen, maar wel enige kleinere kerken, bijzondere musea of verzamelingen en verder studentensociëteiten, hofjes, speciale scholen en enige bijzondere gebouwen. Samen bepalen zij mede het "**Delftse Straatbeeld**", het thema van dit lustrum. Soms heeft men er een kleine tentoonstelling ingericht over de geschiedenis. In de meeste gebouwen is een informatieblad (gratis) of een boekje (tegen betaling) over geschiedenis en activiteiten verkrijgbaar.

Niet alle gebouwen zijn in de beschikbare tijd te bezoeken. Een **keuze** is dus nodig. Het is **niet de bedoeling zich aan de opgegeven volgorde te houden!** Dat zou te grote concentratie van bezoekers op bepaalde tijden kunnen geven.

Indien er **koffie** (voor maximaal f. 1,00) verkrijgbaar is staat dat op de volgende bladzijden met een "**K**" achter de beschrijving aangegeven. Als een gebouw - eventueel met hulp voor een paar treden - voor **rolstoelen** toegankelijk is staat er een "**R**" achter de beschrijving.

Parkeren.

Het parkeren van auto's in de binnenstad is - op zaterdagmiddag - niet gemakkelijk. De parkeerterreinen onder het spoor, op de Markt, In de Veste etc. zijn dan vaak druk bezet. Het is daarom aanbevelenswaardig in de binnenstad **te voet of per fiets** te gaan. Als er een speciale parkeergelegenheid nabij het betreffende gebouw is, staat dit achter de beschrijving met een "**P**" aangegeven.

Nadere inlichtingen verkrijgbaar: Nassaulaan 1, 2628 GA Delft; tel. 015 - 570412.

**OP ZATERDAG 14 SEPTEMBER 1985 KUNNEN TUSSEN 12.30 en 16.00
UR WORDEN BEZOCHT:**

1. **Lerarenopleiding ZuidWest-Nederland**, Brasserskade 1. De opleiding is gestart in 1973, het gebouw is geopend in 1978. In de centrale ruimte, de ágora, wordt een tentoonstelling ingericht. P, K, R.
2. **Kerkgebouw Evangelisch Lutherse Gemeente**, Noordeinde 4. Eerst St. Joris- of Dolhuijskapel uit tweede helft 15de eeuw; kerkruimte met orgelfront, preekstoel en gaanderij, koorzolder; afbeeldingen van vroeger. R.
3. **Het Hofje van Pauw**, Paardenmarkt 55 t/m 62. Het is in 1707 in gebruik genomen en nog vrijwel intact. Er zijn acht huisjes en een regentenkamer die thans als atelier wordt gebruikt door een beeldende kunstenaar. De huisjes worden gerestaureerd. Links achter in de tuin is een uitgang naar de Verwersdijk. P (Paardenmarkt), R (niet voor atelier).
4. **Kerkgebouw Oud-Katholieke Parochie**, Bagijnhof 21. Barokkerk uit 1743, 17de eeuwse preekstoel en zilverwerken, 17de en 18de eeuwse schilderijen, orgel uit 1867, middeleeuwse priesterkleden o.m. van Stalpaert van der Wielen. K, R.
5. **Gemeentelijke Archiefdienst**, Oude Delft 169. Vanouds "Het Wapen van Savoyen" met 16de eeuwse trapgevel; in hal tentoonstelling over wat het Archief doet, in de voorzaal over het veranderende straatbeeld in Delft 1935 - 1985. Over het Genootschap Delfia Batavorum zijn hier inlichtingen verkrijgbaar. K, R.
6. **Loge Silentium**, Choorstraat 16a. Sinds een kleine eeuw is hier de Delftse Vrijmetselaarsloge gevestigd. In de grote vergaderzaal, Voorhof geheten, komt een tentoonstelling over wezen en geschiedenis van de Vrijmetselarij. K, R.
7. **Sociëteit de Koornbeurs**, Voldersgracht 1. Voormalige vleeshal en centrum van vleeshandel. Zandsteengevel van ca. 1650. Later gebruikt voor vele andere handelsdoeleinden b.v. als korenbeurs. Nu gebruikt door jongerenvereniging S.S.R.D. K.
8. **St. Hippolytuskapel**, Oude Delft 118. Uit de middeleeuwen daterende kapel met drie hoge spitsramen, houten beschilderd tongewelf, 18de eeuws orgelfront op nonnengalerij. Oorspronkelijk kapel van naastgelegen Heilige Geest Zusterhuis.
9. **Kerkgebouw Remonstrants-Gereformeerde Gemeente**, Oude Delft 102. Oorspronkelijk schuilkerk achter de monumentale grachtenpanden. De huidige kerk is eind 19de eeuws. Boven ingang beeltenis van De Genestet, dichter en predikant aldaar. K, R.
10. **Sociëteit Tyche**, Oude Delft 123. Van oorsprong uit 16de eeuw, herbouwd in 18de eeuw; in 19de eeuw Sociëteit Standvastigheid tot 1953. Sindsdien sociëteit, eetzaal en werkruimten van de Delftsche Studenten Bond. K.
11. **Sociëteit Phoenix**, Phoenixstraat 30. Het oudste deel van het gebouw, o.a. de voorzaal, stamt uit 1877; het plafond van deze zaal heeft olieverf panelen over activiteiten van het Delftsch Studenten Corps; verder grote bibliotheek, discotheek, etc. K.
12. **Gemeenlandshuis van het Hoogheemraadschap van Delfland**, Phoenixstraat 32 (dus niet Oude Delft). Het betreft zowel het oude deel aan de Oude Delft (sinds 1645 door Dijkgraaf en Hoogheemraden gebruikt) als het nieuwe deel; er is een tentoonstelling. R.

13. **KTS "Sasbout Vosmeer"**, Krakeelpolderweg 1. Modern gebouw voor Lager Technisch Onderwijs in bouwtechniek, mechanische techniek, elektrotechniek en motorvoertuigtechniek; ruimten voor theorie en praktische oefeningen. P, K.
14. **Politiebureau**, Westvest 25. Het betreft zowel het oude deel aan de Oude Delft (tot 1901 gebruikt voor opleiding ambtenaren voor Oost-Indië) als het nieuwe deel; ontvangst in kantine met tentoonstelling over het werk van de recherche, bijzondere wetten en preventie, met demonstraties. Bezoek aan de cellen, het wagenpark en de sportzaal. Ook hier demonstraties o.a. met politiehonden. K, R.
15. **Sociëteit Alcuin**, Oude Delft 57. In de 15de eeuw nonnenklooster, later jongensweeshuis, tenslotte na 1949 studentensociëteit van "Sanctus Virgilius". Sociëteitszaal, Methusalemkamer, eetzaal, Prestigezaal en -kelder en Minnekamer. Er zijn nu en dan rondleidingen. K.
16. **Gebouw 1692 van het Armamentariumcomplex**, ingang in Breestraat via gang rechts naast nr. 3. Dit gebouw is juist gerestaureerd; de herinrichting is nog in volle gang. De strenge vormen zijn niet aangetast, schoon metselwerk en balkconstructies zijn overal zichtbaar.
17. **'t Klauwshofje**, Oranje Plantage 58/77. Omvat 12 huisjes uit 1605 en 7 uit vorige eeuw. Bij restauratie in de jaren 1960/70 is telkens van 2 kleine een groter huisje gemaakt. De regentenkamer bevat oude schilderijen en voorwerpen. R.

OP ZATERDAG 21 SEPTEMBER 1985 KUNNEN TUSSEN 12.30 en 16.00 UUR WORDEN BEZOCHT:

18. **Technisch Tentoonstellingscentrum**, Kanaalweg 4. Gebouw uit 1895 voor Geodesie van de Polytechnische School, sinds 1975 Technisch Tentoonstellingscentrum. Speciale tentoonstelling van Rijkswaterstaat over wegen in de buurt van Delft met maquettes; informatie over bodemgesteldheid, aanleg van wegen, verkeerssignalering, etc. P, K, R.
19. **Botanische tuin**, Cultuurtuin voor technische gewassen van de TH, ingang links van Julianalaan 65. Tuin van 3 ha uit 1914 met bomen-, kruiden- en heemtuin; 600 m² kassen uit 1917 met subtropische en tropische kassen en zadenkamer. P (beperkt), K, R.
20. **Mineralogisch-Geologisch Museum** van de TH, Afdeling der Mijnbouwkunde, Mijnbouwstraat 120. Studiecollecties mineralen, ertsen, gesteenten, fossielen en geologische verschijnselen o.a. vulkanisme en ijstijden. P, K, R.
21. **Studieverzameling Afdeling der Elektrotechniek**, Mekelweg, links van (hoofdingang) Mekelweg 4, in de laagbouw. Ontstaan in 1969; geeft overzicht van geschiedenis van de elektrotechniek aan de hand van o.a. meetinstrumenten, telefoon- en sterkstroomapparatuur, collectie elektronenbuizen. P.
22. **Oudheidskamer van het IJkwezen**, Schoemakerstraat 97. Melden in portiersloge. Begonnen in 1885 als studiemateriaal bij opleiding voor ijkers. Collectie omvat o.a. oude maten en gewichten, meet- en weegwerktuigen; geeft overzicht van geschiedenis van het meten. P, K.

WINKELIERSWEDSTRIJD "PRIJZEN UIT 1935"

Hieronder volgt een **voorbeeld** van het **deelnemersformulier** voor de winkelierswedstrijd "Prijzen uit 1935" als bedoeld op blz. 17 van het programma-boekje van het 10e lustrum van Delfia Batavorum. Het is echter **nog niet het definitieve formulier**. De onder gegeven lijst met namen van winkeliers die meewerken aan deze wedstrijd geeft namelijk de situatie weer zoals die eind juli 1985 - toen deze tekst naar de drukker moest - bij de lustrumcommissie bekend was. Er kunnen echter nadien nog wijzigingen of aanvullingen nodig blijken daar door de zomervakantie niet met alle winkeliers definitieve afspraken gemaakt konden worden. **Vul** daarom onderstaand voorbeeldformulier **niet in**, maar **haal s.v.p. een definitief formulier**, dat van 7 september af verkrijgbaar is bij alle winkeliers die meewerken aan de wedstrijd "Prijzen uit 1935" en die herkenbaar zijn aan een hierop betrekking hebbend affiche in hun etalages.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat lustrumcommissie:
Insulindeweg 30 - 2612 EM Delft

WINKELIERSWEDSTRIJD "PRIJZEN UIT 1935"

Bij gelegenheid van het **10de lustrum** van het Genootschap Delfia Batavorum hebben ondergenoemde winkeliers van 7 t/m 21 september 1985 twee verkoopartikelen uit 1935 - het jaar van oprichting van dit Genootschap - in hun etalages uitgesteld, aangeduid door "1" en "2". Wie aan de wedstrijd "Prijzen uit 1935" mee wil doen - lid, zowel als niet-lid van Delfia Batavorum - dient de verkoopprijzen uit 1935 voor deze artikelen te schatten en op dit formulier in te vullen. Het ingevulde formulier moet daarna vóór 24 september 1985 worden ingeleverd bij het secretariaat van de lustrumcommissie, Insulindeweg 30, 2612 EM Delft.

Voor degenen die zo goed mogelijk de verkoopprijzen hebben geschat zijn geldprijzen beschikbaar. Op de achterzijde van dit formulier is het reglement van deze wedstrijd afgedrukt.

Dit formulier is ingevuld door:

Naam:

Adres:

De verkoopprijzen uit 1935 van de twee uitgestalde artikelen in de etalages van onderstaande winkeliers worden als volgt geschat:

1. W.M. Hazeveld, radio en TV, Westvest 17
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
2. IJzerhandel Zwaard, Phoenixstraat 8
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
3. Nederlandse Middenstands Bank, Oude Delft 107
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
4. Technische Boekhandel Waltman, Binnenwatersloot 33
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
5. Drogisterij J.C. v.d. Berg B.V. (v.h. Jacob Karper), Wijnhaven 4
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
6. Tonino, juwelier, Markt 43
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
7. Drogisterij de Salamander, Fa. P.A. Müller en Zn, Markt 47
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
8. Banketbakkerij van Leeuwen, Markt 57 - 59
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
9. Van Loenen, stadsuurwerkmaker, Markt 63
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
10. F. Talens, foto cine, Markt 36
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
11. Piet Vonk, rijwielhandel, Voldersgracht 20
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
12. Party Shop B.V., wijnen, gedistilleerd etc., Camaretten 1
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.
13. Banketbakkerij Roodenrijs, Brabantse Turfmarkt 81
prijs artikel 1 : f.
prijs artikel 2 : f.

**DIT VOORBEELDFORMULIER
NIET GEBRUIKEN !
HAAL s.v.p. EEN DEFINITIEF
FORMULIER**

14. Dekker, foto-video B.V., Brabantse Turfmarkt 62
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
15. S.L. Paap, aardappelen/groente enz., Burgwal 25
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
16. C. Peterse, textielhandel, Vrouwenrecht 1
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
17. Van Rensen, tabaksartikelen, Vrouw Juttenland 15
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
18. Fa. Broekhuis, naaimachines Lewenstein, Choorstraat 53
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
19. Breetvelt, woninginrichting, Choorstraat 35
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
20. A.J. Prins, kantoorboekhandel, Choorstraat 4
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
21. Kempers B.V., boek- en kantoorboekhandel, Voorstraat 14
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
22. D. Molenaar, kleding, Voorstraat 20
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
23. Evert Hellebrekers, wijnkoperij, Voorstraat 39
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
24. Van Dams slagerijen, Verwersdijk 180
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
25. 't Wasmachinehuis, Noordeinde 54
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....
26. Albert Heyn, kruidenier, Laan van Altena 34
prijs artikel 1 : f.,.....
prijs artikel 2 : f.,.....

REGLEMENT VOOR DE WINKELIERSWEDSTRIJD "PRIJZEN UIT 1935"

1. De winkeliers, op dit formulier genoemd, hebben van 7 t/m 21 september 1985 in hun etalages twee verkoopartikelen uit 1935 uitgestald, aangeduid met "1" en "2". Het is mogelijk dat een enkele keer een artikel van een latere datum is uitgestald; dit wordt dan bij het betreffende artikel vermeld.
De genoemde winkeliers delen hun verkoopprijzen uit 1935 (of soms van een latere datum) vóór 7 september 1985 aan het secretariaat van de lustrumcommissie van Delfia Batavorum mee.
2. Een deelnemer aan de wedstrijd "Prijzen uit 1935" moet op dit formulier de geschatte verkoopprijzen uit 1935 (of soms van een latere datum) voor de twee verkoopartikelen als onder 1. bedoeld voor - zo mogelijk - alle genoemde winkeliers invullen en vervolgens dit ingevulde formulier vóór 24 september 1985 inleveren bij het secretariaat van de lustrumcommissie, Insulindeweg 30, 2612 EM Delft.
Eén deelnemer mag maar één formulier inleveren.
3. De lustrumcommissie bepaalt van alle tijdig ingeleverde formulieren het verschil tussen elke geschatte prijs en de volgens 1. door de winkelier opgegeven verkoopprijs uit 1935 (of soms van een latere datum). Van dit verschil wordt de absolute waarde genomen en deze wordt gedeeld door de door de winkelier opgegeven prijs. Per formulier wordt vervolgens de som van alle verkregen quotiënten bepaald. De deelnemer met de kleinste waarde van deze som krijgt de eerste prijs, degene met de daarop volgende waarde de tweede prijs, etc. Indien voor een artikel door een deelnemer geen prijs werd ingevuld dan wordt hiervoor door de lustrumcommissie 0 gulden ingevuld.
4. De volgende prijzen worden uitgelooft: 1 x f. 100,00, 2 x f. 50,00, 4 x f. 25,00 en 10 x f. 10,00. De prijzen worden aan de winnaars thuisgestuurd.
5. Deze formulieren zijn te verkrijgen bij de winkeliers die aan de wedstrijd deelnemen. Zij zijn aan een affiche betreffende deze wedstrijd in hun etalage herkenbaar.
6. Over de uitslag en de door de winkeliers meegedeelde verkoopprijzen uit 1935 (of soms van een latere datum) kan noch met de lustrumcommissie, noch met de winkeliers in discussie worden getreden.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 8

september 1985

Het bestuur heeft het genoeg u uit te nodigen voor een lezing met dia's te houden door prof. dr. J. van Goudoever te Amstelveen, getiteld:

DE GODSDIENSTPOLITIEK VAN WILLEM VAN ORANJE

naar aanleiding van acht wandtapijten voorstellende festiviteiten van Catharina de Medici.

De bijeenkomst zal plaats vinden op donderdag 26 september 1985 in het Wooncentrum voor Ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan 332 te Delft. Aanvang 20.00 uur.

THEMA

In de Corridor d'Uffizi in Florence hangen acht wandtapijten, oorspronkelijk toebehorend aan Catharina de Medici, in de zestiende eeuw "Koningin-moeder van Europa". De tapijten zijn afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden, ontworpen door propagandisten van Willem van Oranje, onder wie waarschijnlijk Lucas de Heere. Zij waren bedoeld om de vorstin gunstig te stemmen in de strijd van de Nederlanden tegen Spanje; zij deden door deze voorstelling van festiviteiten een beroep op haar "politiek" van godsdienstige verdraagzaamheid. De zestiende eeuw was een tijdperk van grote ideologische strijd. Er waren in die tijd verstandige mensen die probeerden het hoofd koel te houden (ook ter wille van de zaken), en een brug te slaan tussen de strijdende partijen. In die verzoeningspogingen speelden soms universele godsdienstige motieven een rol.

Prof. Van Goudoever is remonstrants predikant te Amsterdam en honorair hoogleraar in de vergelijkende godsdienstwetenschappen te Duisburg (West Duitsland). Hij is voorts voorzitter van de stichting Bibliotheca Unicoreorum, die zich bezig houdt met het uitgeven van documenten uit Hongarije, Roemeenië en Polen uit de zestiende eeuw en voorts secretaris van de redactie van het Handboek over Joodse achtergronden van het Nieuwe Testament.

AGENDA

Buiten de lustrumactiviteiten zijn de bijeenkomsten na deze vastgesteld op:
woensdag 23 oktober: mevrouw M.M. van Leeuwen-van Dijk over bagijnhoven;
maandag 25 november: de jaarvergadering.

DR. IR. M. TIENSTRA IN BESTUUR

Op maandag 6 mei j.l. werd, voorafgaande aan de causerie van drs. J.C. Bottema, een statutair verplichte korte algemene ledenvergadering gehouden ter benoeming van een nieuw bestuurslid, aangezien per 25 november twee leden het bestuur gaan verlaten, te weten de heren F.M. van Leeuwen en drs A.J.H. Rozemond. Bij acclamatie werd de bestuurskandidaat dr. ir. M. Tienstra benoemd. Het ligt in de bedoeling dat deze, nu nog algemeen adjunct, de heer Van Leeuwen als voorzitter van het genootschap zal opvolgen.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:
 R.M.J. van Benthem, Roland Holstlaan 1130, Delft.
 Mevr. E. Bogaard-Kreszner, Van der Kamlaan 87, Delft.
 D.A.C. van Bokhoven, Heemskerkstraat 6, Delft.
 Mevr. C.F. Breeuwer-Fuller, Valkenlaan 22, Delft.

W.A. Feitsma, Lange Kerkdam 73, Wassenaar.
 Mevr. W. Feitsma-van der Wees, Lange Kerkdam 73, Wassenaar.
 J.A. van de Herik, Wilhelminalaan 8, Delft.
 Mej. H. Hoekstra, Westplantsoen 52, Delft.
 T.E.J. Hoekstra, Westplantsoen 196, Delft.
 Mevr. M.C. Hoekstra-Bos, Westplantsoen 196, Delft.
 A.W. Jamieson, Diepenbrockstraat 35, Nootdorp.
 A.J.W. Jansen, De Colignystraat 76, Delft.
 Mevr. E.C. Keern-Bijlsma, Van Assendelftstraat 97, Delft.
 Mej. I. Koolmeijer, Fransen van de Puttestraat 18, Delft.
 Drs. E.J. Kwakernaak, Kolk 12, Delft.
 Mevr. A. Lindeijer-van der Baan, De Vriesstraat 70, Delft.
 C. van der Lingen, Koekamp 165, Delft.
 Mevr. I.O. Linssen-Jeidels, Oostsingel 128, Delft.
 Mej. J.F. Neeleman, Westplantsoen 52, Delft.
 A.H. Neomagus, Aart van der Leeuwlaan 118, Delft.
 J.J.M. Niesten, Roland Holstlaan 712, Delft.
 R. Notenboom, Schrobbelaarstraat 10c, Delft.
 Mevr. J. Olthuis-Schram, Gerbrandylaan 10, Delft.
 M.A.P. Oosterdag, Aart van der Leeuwlaan 217, Delft.
 G. van Poelgeest, Wezelstraat 38, Delft.
 W.A. Raadgeep, Churchillaan 20, Delft.
 Mevr. C.M.A. van Renssen-van Heteren, Vrouw Juttenland 15, Delft.
 Prof. dr. ir. L.L. van Reijen, Henry Dunantlaan 33, Delft.
 Mevr. W. van Reijen-Mienis, Henry Dunantlaan 33, Delft.
 P.G.M. van Rossum, Voorstraat 101, Delft.
 T. de Ruiter, Koekamp 35, Delft.
 Mevr. M. Ruiterman-Deen, Van Adrichemstraat 395, Delft.
 P. van Sintmaartensdijk, Bagijnhof 16, Delft.
 J.A. Smit, Thorbeckestraat 49, Delft.
 A. Tzonis, Oude Delft 108, Delft.
 Mr. H.V. van Walsum, Postbus 78, Delft.
 Mevr. J.W. van Welzen-van der Brugge, Koningin Emmalaan 5, Den Hoorn.
 K. van der Wiel, Willem Barentszstraat 45, Delft.
 W. Wilschut, Oranjelaan 61, Rijswijk.

Namens het bestuur:
 F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het lenen en terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat. Wilt u echter tussentijds boeken lenen, dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. Boeken kunnen dus worden geleend op de dinsdagen 17 september, 15 oktober en 19 november.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

"OPEN DAG" IN T.H.-WIJK OP 21 SEPTEMBER

Als dit mededelingenblad u in handen komt - medio september - zijn de activiteiten ter viering van ons tiende lustrum in volle gang, of deels reeds achter de rug. Dat geldt dan met name voor de opening van de fototentoonstelling op 6 dezer en de officiële herdenkingsbijeenkomst de dag daarna in de Oude Kerk. Daarover meer elders in dit convocaat.

Ook de eerste "open dag" onder het motto "Kent u Delft van binnen?" op zaterdag 14 september, is nu achter de rug. Op deze dag stelde een aantal scholen, kerken, instellingen, sociëteiten en gemeentelijke diensten hun deuren voor de bezoekers wijd open. Op 21 september vindt de tweede "open dag" plaats die geheel is geconcentreerd op de Technische Hogeschool, zoals de Cultuurtuin (Julianalaan 65), het Mineralogisch-Geologisch museum (Mijnbouwstraat 120), de Studieverzameling Elektrotechniek (Mekelweg 4), de Oudheidkamer IJkwezen (Schoemakerstraat 97), alsmede het Technisch Tentoonstellingscentrum (Kanaalweg 4). Deze gebouwen zijn geopend van 12.30 tot 16.00 uur.

Foto-tentoonstelling.

De fototentoonstelling "Het Delftse straatbeeld 1935 - 1985" wordt gehouden tot en met 27 september in de Burgerzaal van het stadhuis. Zij is te bezichtigen op werkdagen van 8.30 uur tot 12.30 uur en van 13.30 uur tot 17.30 uur.

Winkeliersactie.

Voorts wordt de aandacht nog gevestigd op de winkeliersactie die tot 21 september duurt. Het betreft hier een etalagewedstrijd, vooral bedoeld voor zakenmensen wier bedrijf al een halve eeuw geleden bestond. De bedoeling is dat het publiek, aan de hand van uitgestalde foto's en artikelen van circa 50 jaar geleden, meedoet aan een prijsvraag aangaande artikelen van destijds. Deelnemersformulieren zijn verkrijgbaar bij de winkeliers die meedoen aan de wedstrijd en kenbaar zijn aan een affiche in hun etalage.

Op 23 oktober zal in het Bethelgebouw van het Reinier de Graaf Gasthuis de onthulling plaats hebben van het geconserveerde gedeelte van het zogenaamde Bagijnhofreliëf. Voorts zal in het komende najaar een activiteit onder de jeugd worden gehouden onder het motto "Vijftig jaar Delft in de leskoffer".

GOED IN DE BEURS GETAST !

De oproep van bestuur en lustrumcommissie aan de leden om een financiële suggestie te geven in de kosten die een waardige viering van het gouden bestaansfeest van ons genootschap met zich meebrengen, is bepaald niet onverhoord gebleven. Tegen het einde van de actie, die in het convocaat met enkele "thermometerstanden" werd begeleid, bleek dat er ruim negen mille door de leden wat bijeengebracht, wat dus neerkomt op bijna tien gulden per lid ! Er is dus stevig in de beurs getast: een bewijs van goede gezindheid jegens de vijftigjarige, waarvoor de organisatoren van de lustrumactiviteiten erg erkentelijk zijn.

Overigens blijven giften uiteraard nog steeds welkom !

TERUGBLIK I

In samenhang met de op 10 juni geopende tentoonstelling in Het Prinsenhof "Zeylende in tot Delft" hield drs J.C. Bottema op maandag 6 mei in Het Hart van Delft een causerie over een bepaald facet van de interlokale binnenscheepvaart en wel over het beurtveer c.q. de trekschuit.

Na circa 1550 ontwikkelde zich een intensief beurtscheepvaartverkeer tussen Delft en omliggende plaatsen, zoals Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis en Den Haag, maar ook met verder gelegen steden zoals Leiden, Amsterdam en Middelburg. Beurtvaart en beurtveren hadden betrekking op lijnvaarten, waarbij de schippers - ieder op zijn beurt - het vaste traject bevoeren. Dit systeem werd ingesteld door de stedelijke overheid die ook toezicht uitoefende op het monopolistisch functionerende bedrijf.

De schepen, die doorgaans eigendom waren van de overheid, werden aan daarvoor geselecteerde schippers verhuurd. De dienstregeling en werktijden waren zo geformuleerd, dat men gegarandeerd was van een redelijk inkomen. Commissarissen werden benoemd om de naleving van de bepalingen te controleren. De trekschuit voor het vervoer van personen en vracht deed in Delft omstreeks 1650 zijn intrede en wist zich twee eeuwen te handhaven. Daarna brak het tijdperk aan van de stoomtractie. Nog altijd zijn op sommige plaatsen langs waterwegen de sporen te zien van het trekschuitverkeer, zoals speciale brugleuningen en rolpalen, waarlangs de treklijn tussen schip en paard werd gevoerd bij bruggen en bochten. In zijn beschouwing besteedde de inleider vooral aandacht aan de veer- of beurtdiensten op Den Haag (van Zieken tot Lepel- of Geuzenbrug), op Rotterdam/Schiedam (vanaf "Bellevue" aan de Zuidwal tot de Schiekade/Delftse Poort), alsmede op Maassluis en Vlaardingen (vanaf De Bolk aan de Buitenwatersloot). Deze interessante beschouwing werd verlucht met een groot aantal dia's, uit de collectie van de heer F.M. van Leeuwen.

TERUGBLIK II: EEN DAGJE NAAR FEESTEND DEN BOSCH

Als doel van het jaarlijks uitstapje kwam dit keer één stad bij uitstek in aanmerking, namelijk het acht eeuwen oude 's-Hertogenbosch. Echter niet alleen vanwege dit eeuwfeest, want met de viering daarvan viel een minstens even belangrijke gebeurtenis samen: de voltooiing van de restauratie van de St. Jans kathedraal. Anderhalve eeuw heeft het herstel van dit unieke bouwwerk in beslag genomen. Maar daarmee is de kous niet af. Klimatologische omstandigheden maken een onmiddellijk voortgezette restauratie noodzakelijk.

Ter inleiding van de excursies van vrijdag 7 en zaterdag 8 juni werd op dinsdag 4 juni in de kapittelzaal van het St. Hippolytusgebouw (Reinier de Graaf Gasthuis) een causerie gehouden door de Bossche architect Jan van der Eerden en onze oud-stadgenoot prof. ir. H.M. Goudappel, over het ontstaan en de planologie van de stad, alsmede over de soms snode plannen tot herstructurering van de binnenstad. Uiteindelijk kon de stelselmatige afbraak van delen van de binnenstad gestuit worden en uitvoering gegeven worden aan een grootscheepse en vakkundige restauratie. In het mei-convocaat heeft u daarover al het een en an-

der kunnen lezen. De heer Goudappel vertoonde bij zijn inleiding een grote reeks dia's.

Aldus "gewapend" met een degelijk stuk voorkennis werd het voor de deelnemers (er bestond een overweldigende belangstelling voor deze excursie) een dag met belangwekkende en verrassende belevenissen. Dank zij het echtpaar Goudappel, dat beide dagen als begeleider optrad, kreeg men uiteraard veel meer te zien en te horen dan wanneer men op eigen gelegenheid een dergelijke stadswandeling maakt.

De heenreis werd onderbroken voor een "koffiestop" in het in Vught gelegen kasteeltje Maurick, daterend uit het begin van de zestiende eeuw, maar een kleine honderd jaar geleden op wat willekeurige wijze gerestaureerd.

Na aankomst in Den Bosch werd een tweetal wandelingen gemaakt, waarbij de aandacht vooral werd gevestigd op de, voor een belangrijk deel intact gebleven, wallen en oude verdedigingswerken en vooral ook op de loop van de grachten (aan de achterzijde van de huizen veelal), die in de restauratie van de binnenstad een belangrijke plaats innemen.

De opgedane indrukken werden nog benadrukt door de boottocht van een uur door de grachten en singels, waarbij prof. Goudappel en de kapitein van de boot veel toelichtende informatie verschaften.

Voor de meesten was het hoogtepunt van de dag het bezoek aan de magnifiek gerestaureerde kathedraal.

Het bezoek aan Den Bosch, dat wat het weer betreft zaterdag beter uitviel dan de dag tevoren, werd besloten met een thee-halfuurtje (al dan niet vergezeld van de befaamde "Bossche bol") in de raadselder.

Al met al een prima dag, waarvoor een woord van dank en waardering vooral aan het adres van het echtpaar Goudappel en de heer Van Eerden alleszins op zijn plaats is.

GEDENKDAG GOUDEN GENOOTSCHAP

Alhoewel ons genootschap pas over een kleine twee maanden officieel vijftig jaar bestaat werd dit gouden jubileum om uiteenlopende redenen al op zaterdag 7 september gevierd. Enige honderden leden woonden 's middags de stijlvolle bijeenkomst in de Oude Kerk bij, onder wie burgemeester mr. H.V. van Walsum.

Na verwelcoming door de voorzitter van de lustrumcommissie, drs H.M. Calis, die in het kort de redenen aangaf die Delfia Batavorum aanleiding gaven aan het tiende lustrum bijzondere luister bij te zetten hield de voorzitter van het genootschap, de heer F.W. van Leeuwen, een korte toespraak. Daarin projecteerde hij het begrip "tijd" op de periode sedert de oprichting van Delfia Batavorum in 1935: een jaar dat in menig opzicht een vertrekpunt was voor technische expansie. Met enige speelse en toepasselijke voorbeelden en citaten onderstreepte hij de bedoeling van zijn betoog.

De lustrumrede werd uitgesproken door dr.ir. J.J. Raue, die uitging van het lustrumthema: "Het Delftse straatbeeld 1935 - 1985" en daarbij globaal schetste wat er in die halve eeuw ten goede of ten verkeerde was veranderd in de stad. In aansluiting daarop gaf hij een boeiend overzicht van de stedelijke, his-

torisch gegroeide, structuur van Delft met en langs zijn beide hoofd-waterwegen: de Oude Delft en de Koornmarkt-Hippolytusbuurt-Voorstraat, aan beide zijden uitmondend in kolken. Deze langgerekte structuur is, in vergelijking met de andere oude Hollandse steden zoals Haarlem, Leiden, Gouda uniek, omdat die geënt zijn op bestaande natuurlijke waterwegen, zoals de Rijn en de Gouwe, hetgeen bij Delft niet het geval is. De heer Raue wees daarbij in het bijzonder op de "hollingen" en "bollingen" in het grachtenverloop, aan welk verloop de gevellijnen inclusief de stoepen opvallend wāren en gedeeltelijk nog zijn aangepast.

Centraal in de viering van het gouden bestaansfeest was de presentatie van het volumieuze, fraai uitgevoerde lustrumboek "Facetten van Delft", samengesteld door de Publikatie-commissie uit bijdragen van 28 Delftse of bij Delft betrokken auteurs, bijna allen leden van ons genootschap. De voorzitter van deze commissie, dr. H.L. Houtzager, gaf een explicatie van de totstandkoming van het boek, waarvoor hij dank bracht aan de schrijvers, zijn mede-commissieleden en de heer Van der Zee van uitgeverij Rodopi te Amsterdam. Hij bood de eerste exemplaren aan de heer Van Leeuwen aan, die de boeken op zijn beurt ter hand stelde aan resp. burgemeester Van Walsum, wiens exemplaar was voorzien van een, door de heer P.A. Schmidt gecalligrafeerde, opdracht, de heer G.A.B. van der Par, voorzitter van de Culturele Gemeenschap Delft en de heer mr. H. Cool, directeur van de Nederlandse Credietbank. Deze instellingen hebben door een flinke subsidie de technische totstandkoming van het boek financieel mede mogelijk gemaakt.

Burgemeester Van Walsum bracht zijn dank voor de schenking en de totstandkoming van dit boek met 26 Delftse onderwerpen uit verschillende tijdvakken onder woorden met een geestig "statement" waarbij hij inzake aard en uiterlijk van het boek trefzeker inhaakte op het openingswoord van de heer Van Leeuwen, daarbij de betekenis van Delfia Batavorum als bewaker van het Delfts eigene en als "orakel van Delft" schetsend en beklemtonend.

De bijeenkomst werd muzikaal voortreffelijk opgeluisterd met een optreden van het barokensemble van de Delftse Muziekschool onder leiding van Pierre van Hauwe, dat enkele kleine klassieke composities ten gehore bracht en met orgelspel van de organist van de Oude Kerk, de heer P.J. van Amstel, en diens leerling, de heer A. Blokland, met o.m. een circa een halve eeuw oude compositie van de Delftse musicus J.W. Kersbergen.

De samenkomst werd tegen half vijf gesloten door de heer Calis, die daarbij zijn dank uitsprak tot allen die aan de organisatie van deze middag en van alle nog volgende activiteiten, zoals fototentoonstelling, winkeliersactie, open dagen in binnenstad en Wippolder, actie onder de jeugd, hebben meegewerkt of nog meewerken.

Daarna recipieerde het bestuur en bestond gelegenheid de bestelde boeken en andere uitgaven en lustrumartikelen af te halen resp. aan te schaffen.

FOTOWEDSTRIJD EEN SUCCES

Dat de fotografie in Delft een veel en met succes beoefende bezigheid is blijkt wel uit het kwantitatieve en kwalitatieve resultaat van de wedstrijd annex tentoonstelling in samenhang met de lustrumviering van Delfia Batavorum onder

het algemene motto "Het Delftse straatbeeld 1935 - 1985".

Ruim zestig fotografen hadden rond tweehonderd foto's ingezonden. Een deel daarvan, inclusief uiteraard de bekroonde exemplaren, wordt tot en met 27 september a.s. geëxposeerd in de Burgerzaal van het stadhuis, alwaar vrijdagmiddag 6 september de officiële opening plaats had.

Na een korte inleiding door de voorzitter van de lustrumcommissie, drs H.M. Calis, las de heer J.N.S. van Schanke het door hem en zijn medejuryleden B. van Ommen, R. de Oude en S. Schillemans opgestelde beoordelingsrapport voor. Hij constateerde daarbij dat de inzendingen over het algemeen een goed niveau hebben. Dertien foto's kwamen bij de beoordeling naar voren die wat inhoud en zeggingskracht betreft duidelijk een bovenlaag vormen.

De voorzitter van de wedstrijdcommissie, prof. ir. A.J.H.M. Haak, reikte vervolgens de prijzen uit:

1. (f. 500,-) Sylvia Keppel te Amsterdam ("Natte zomer 1985");
2. (f. 250,-) Hennie Verhulst te Delft ("Straatbeeld");
3. (f. 100,-) L.J. Kraamer te Gouda ("St. Agathaplein").

Eervolle vermeldingen: J. Harte te Delft ("Oude Delft in herfststemming"), A.J.L. van der Hoek te Delft ("Stadsbeeld 1985 - toeristen op de Markt"), T.C. Heystek te Dordrecht ("Nieuwe Plantage").

Vermeldingen: Paul Riem te Delft ("Man van het Leger des Heils" en "Telefooncel"); E.A.S. Israëls te Bergen op Zoom ("Terras Markt" en "Fiets op brug Binnenwatersloot"); mevrouw J. Israëls-Boonstra te Bergen op Zoom ("Rommelmarkt Voldersgracht"); L.C. Kaulartz te Delft ("Oude Delft"); Marij Gerrese te Delft ("Brandweerlieden op de Markt"); Sylvia Keppel te Amsterdam ("Terras van de Nonnerie").

Een extra prijs van 250 gulden was beschikbaar gesteld door de Lionsclub Princestad Delft voor de foto die de meeste affiniteit heeft met de naam Princestad. Die bleek te zijn gemaakt door E.A.S. Israëls met zijn opname "Oude Kerk-Prinsenkelder". Deze prijs werd uitgereikt namens de Lionsclub door ir. J.H. Kooreman.

Prijswinnaars en verwervers van de eervolle vermeldingen kregen een door ons medelid, de heer P.A. Schmidt, gecalligrafeerde oorkonde en allen ontvingen een fotografische attentie van Delftse fotohandelaren.

De tentoonstelling, die velen van de talrijke aanwezigen al voor de aanvang enigermate hadden bezichtigd, werd met een kort toespraakje geopend door de voorzitter van Delfia Batavorum, de heer F.M. van Leeuwen.

LUSTRUM BUNDEL "FACETTEN VAN DELFT"

Met een boekwerk van 450(!) pagina's heeft het gouden Delfia Batavorum een imposant merkteken geplaatst op de weg die het genootschap in een halve eeuw heeft afgelegd. Begonnen als een clubje van ongeveer tien belangstellenden in de geschiedenis van Delft, is het uitgegroeid tot een ruim duizend leden tellende vereniging. Door een veelvoud van activiteiten in de relatie met overheid en bevolking en vooral ook op publicitair gebied heeft de vereniging, ze-

ker in de afgelopen tien, vijftien, jaar een gezaghebbende stem in het plaatselijk kapittel gekregen.

Met deze lustrumbundel wil de vereniging een extra accent verlenen aan de nastreving van haar doelstellingen op historisch, archeologisch en genealogisch gebied maar ook een vingerwijzing geven in de zorg voor en het behoud van zoveel mogelijk waardevolle elementen die het aanzien van Delft, als mooiste stad van Holland, bepalen.

Ruim 25 auteurs hebben in evenveel bijdragen hun onbaatzuchtig en enthousiast gebrachte aandeel willen leveren in deze verzameling artikelen onder de algemene titel "Facetten van Delft". Bij de samenstelling is er naar gestreefd aspecten van het maatschappelijke en culturele leven in Delft door de eeuwen heen en over diverse terreinen verdeeld, te belichten. Daarbij heeft de redactie doelbewust gepoogd vooral diè facetten in het licht te stellen, die niet of nog niet zo vaak in de populaire geschiedschrijving onder de aandacht zijn gebracht. Een enkele blik op de inhoudsopgave van het boek toont aan hoe men dat streven heeft getracht te verwezenlijken.

Het boek is door Editions Rodopi te Amsterdam, die al verscheidene uitgaven van ons genootschap verzorgde, kloek en smaakvol uitgevoerd. Het is gevat in een blauw linnen band met de titel in gouden reliëfdruk op voorzijde en rug. Daaromheen is een stofomslag aangebracht met een tekening van het Oude Delft, van de hand van onze medewerker H.L. Houtzager. Voorts is het boek voorzien van enkele tientallen illustraties.

Bestuur en redactie hopen dan ook dat het boek, waarop zeer velen al hadden ingetekend, zijn verdere weg onder de bevolking van Delft en omgeving zal vinden. Er is - menen wij - weinig reden daaraan te twijfelen, gezien de bijzonder lage prijs - 25 gulden - waarvoor het bij het secretariaat der vereniging, Oude Delft 169, verkrijgbaar is.

AFHALEN LUSTRUMBOEK

Vele, maar niet alle, leden van Delfia Batavorum die tijdig hadden ingetekend op het lustrumboek "Facetten van Delft" hebben zaterdag 7 september in de Oude Kerk hun exemplaar in ontvangst genomen. Degenen die dat niet hebben gedaan of niet konden doen, kunnen - voor zover zulks bij het verschijnen van dit convocaat nog niet is gebeurd - dit alsnog doen bij het secretariaat van het genootschap, Oude Delft 169 te Delft. Ook niet-bestelde boeken zijn aan dit adres verkrijgbaar à 25 gulden per exemplaar.

HET MYSTERIE: DE BOURBON OF NAUNDORFF ?

De eerste officiële handeling van Delfts nieuwe burgemeester, mr. H.V. van Walsum, na zijn installatie, betref de onthulling op zaterdag 10 augustus van een bronzen plaquette van Karl Wilhelm Naundorff, alias Lodewijk XVII van Frankrijk, in de gevel van het gebouw van de Verenigde Spaarbank aan de

Oude Delft 48. In dit pand - in de vorige eeuw een hotel - stierf in 1845 de man, die beweerde de in 1785 geboren zoon te zijn van de in 1793 tijdens de Franse revolutie onthoofde koning Lodewijk XVI, maar die door het leven ging als de technicus Naundorff. Hij heeft, als Louis XVII zijn laatste rustplaats gekregen in het plantsoentje bij de watertoren in het Kalverbos, in een graf dat omgeven is met een ijzeren hek, getooid met de Franse lelies.

Het mysterie omtrent zijn ware identiteit is nooit opgehelderd, ook niet na een grafopening op 27 september 1950. Toch blijft deze duistere zaak de mensen bezig houden. Dat bleek wel uit de grote belangstelling voor de tentoonstelling "Een koningszoon zonder troon", die vanaf 29 maart tot en met 10 augustus werd gehouden in het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst.

De genoemde plaquette werd vervaardigd door de beeldhouwster mevrouw Phonse van Daalen. Haar broer, mr. A.P.A. van Daalen, educatief medewerker van de Archiefdienst, schreef over het Naundorff-mysterie een onderhoudend, rijk geïllustreerd boekje, dat in de kortst mogelijke tijd was uitverkocht.

Inmiddels is een tweede oplage vervaardigd; daarvan zijn nog enkele exemplaren verkrijgbaar aan Oude Delft 169.

De tentoonstelling zelf, die was georganiseerd door de auteur met behulp van andere archiefmedewerkers, met als pièce de milieu een authentieke, uit het Bonnefantenmuseum in Maastricht afkomstige, guillotine, trok niet alleen landelijk de aandacht, maar ook in Frankrijk toonde men er belangstelling voor.

Volgens de gemeente-archivaris, drs A.J.H. Rozemond, bestaat er dan ook een kleine kans dat de tentoonstelling te zijner tijd naar Parijs wordt overgebracht.

G.G. Kunz.

WIE MIST PARAPLU ?

Een van de deelnemers aan de excursie naar Den Bosch op 7 juni (dus de eerste dag) heeft een opvouwbaar paraplu in de bus laten liggen.

Betrokkene kan haar eigendom afhalen bij het secretariaat van onze vereniging, Oude Delft 169.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

8e jaargang

Nummer 9

oktober 1985

Het bestuur heeft het genoegen u uit te nodigen voor een lezing met dia's, te houden door ons medelid mevrouw M.M. van Leeuwen-van Dijk te Delft, getiteld:

BAGIJNEN EN BAGIJNHOF TE DELFT.

De bijeenkomst zal plaatsvinden op woensdag 23 oktober 1985 in het Zusterhuis van Bethel, Reinier de Graafweg 4 te Delft. Aanvang 20 uur precies. Na lezing zal de voorzitter van het bestuur van het Reinier de Graaf Gasthuis, ir. E.W. ter Horst, het geconserveerde deel van het zogenaamde Bagijnhofreliëf onthullen in de hal van het Bethelgebouw van het Reinier de Graaf Gasthuis.

(tekening Bagijnhofpoort)

THEMA

In de voordracht die vooraf zal gaan aan de onthulling van het fragment dat is overgebleven van het reliëf boven de Bagijnhofpoort aan de Oude Delft, zal mevrouw Van Leeuwen trachten een aantal vragen rondom dit sculptuur te beantwoorden, zoals: wat en wie zijn eigenlijk bagijnen, hoe waren zij gekleed, welke rol speelden zij in het maatschappelijk leven enz. In een serie dia's zal zij van dit intieme bagijnhof laten zien hoe het eruit zag in het verre en het recente verleden. Tenslotte zal zij, in het kort, ingaan op de voorstelling van het beeldhouwwerk, voor zover dit thans nog mogelijk is. Veel vragen zullen overblijven, want omtrent tal van zaken tast men in het duister. Het doel van de inleiding is evenwel de toehoorder en toeschouwer enig idee te geven van de achtergronden van dit interessante stukje Delft.

Om deze bijzondere bijeenkomst wat extra achtergrond te geven stelt de inleidster, daarbij gesecondeerd door haar echtgenoot, de heer F.M. van Leeuwen, voorzitter van het genootschap, zich voor, vóór de aanvang van de causerie, wat muziek te laten horen uit de tijd - waarschijnlijk de late middeleeuwen - waarin het reliëf is vervaardigd. De muziek van Nederlandse bodem was in het Europa-van-toen letterlijk toonaangevend. De kapel van de Bourgondische heretogen was de bakermat van grote componisten, zoals Dufay, Okeghem, Obrecht, Binchois en de grootste van allen: Josquin Desprez. Aangezien deze muziek, die uit een totaal andere wereld stamt, de hedendaagse luisteraar wat vreemd in de oren zou kunnen klinken werden twee luchtige chansons van laatstgenoemde componist gekozen: Scaramella en El Grillo, virtuoze stukjes polyfonie van de hoogste orde. Als tegenhanger wordt ten gehore gebracht een kort motet: *Integra et casta est Maria*, een hoogtepunt uit het werk van Josquin dat twaalfstemmig wordt uitgevoerd; waarlijk hemelse muziek!

Tijdens deze muziek worden dia's vertoond van schilderij-fragmenten uit de vijftiende eeuw, met stadsgezichten waarop muzikanten en zangers te zien zijn, zodat men niet alleen die tijd hoort maar ook ziet.

Na de voordracht wordt nog ten gehore gebracht een kort fragment van een geestelijk lied uit de twaalfde eeuw van de abdis en zieneres Hildegard van Bingen: *O Jerusalem, aurea civitas, ornata regis purpura O Jerusalem, gouden stad, getooid met koninklijk purper, o bouwwerk van het hoogste goed waarvan het licht nooit verduisterd wordt.....* Dit sluit aan op de afbeelding van het thans geconserveerde fragment van de te onthullen steen.

CULTURELE PRIJS VAN DELFT VOOR DELFIA BATAVORUM

Enige jaren geleden stelde de Culturele Gemeenschap Delft - een adviescollege uit de Delftse burgerij voor het gemeentebestuur - een culturele prijs in voor personen of organisaties die zich in de afgelopen jaren bijzonder verdienstelijk hadden gemaakt voor de cultuurbeoefening of -bevordering in Delft.

De prijs bestaat uit een miniatuurafbeelding van het beeldhouwwerk van Schippers: "De Melkmeid" en een desbetreffende oorkonde. De cultuurprijs voor dit jaar is toegekend aan het gouden genootschap Delfia Batavorum voor al hetgeen onze vereniging in de halve eeuw van haar bestaan heeft gedaan voor de verbreiding van de kennis inzake de historie van Delft in de breedste zin van het woord en voor de vervulling van haar culturele taak.

Uiteraard stemt het tot vreugde en voldoening dat met deze prijs ook van overheidswege het werk van Delfia Batavorum wordt onderkend en gewaardeerd! De prijs zal worden uitgereikt tijdens de jaarvergadering van het genootschap op 25 november a.s.

BAGIJNHOFRELIEF ALS JUBILEUMGESCHENK

Centraal in de lustrumviering van 1980 stond de aanbieding aan de gemeente Delft van een gebrandschilderd raam dat is geplaatst in de torenkamer van het gerestaureerde stadhuis. Bestuur en lustrumcommissie hebben er zich ook nu over beraden of wederom een dergelijk gebaar kan worden gemaakt. Men heeft gemeend dit te hebben gevonden in de "redding" van het reliëf boven de poort van het Bagijnhof aan de Oude Delft.

Nagenoeg iedereen kent het, in laat-gotische stijl gebouwde, poortje waarin het reliëf was geplaatst, waarschijnlijk de evangelist Johannes voorstellend op het eiland Patmos.

In de loop der eeuwen is het sculptuur ernstig in verval geraakt en de Dienst Openbare Werken stelde dan ook enige jaren geleden een onderzoek in naar de hoedanigheid van het beeldhouwwerk. Om het voor verder verval te behoeden werd het beeldhouwwerk los gemaakt uit de muur en vervangen door een afgietsel van kunststof. Helaas bleek het sculptuur zozeer te zijn verweerd, dat slechts enkele kleine delen konden worden geborgen; het merendeel ging helaas verloren. Van het overblijvende deel kon een fragment van het middelpaneel - de stadsmuur met torens - nog in redelijke staat worden opgeslagen.

Met de gemeente Delft, de eigenares uiteraard, werd overeengekomen dat voor de conservering van dit stuk een lokatie zou worden gezocht, waar het niet langer aan de buitenlucht is blootgesteld, maar toch voor elke belangstellende Delftenaar zichtbaar blijft. Die lokatie werd gevonden in het gebouw Bethel van het Reinier de Graaf Gasthuis. Op kosten van het genootschap is de steen geïmpregneerd en geconserveerd. Zij zal op een sokkel, onder een plexiglazen kap, permanent te bezichtigen blijven.

De feestelijke onthulling zal plaats vinden, zoals elders gemeld, op 23 oktober 's avonds te acht uur. De gebeurtenis zal worden omlijst met een causerie over het Bagijnhof en met muziek uit de middeleeuwen. Met deze geste hoopt het genootschap wederom er in te zijn geslaagd, ter gelegenheid van een lustrum, een blijvende herinnering aan de Delftse historie te hebben gerealiseerd.

AGENDA

Statutair moet in november de jaarvergadering plaatsvinden. Deze is derhalve vastgesteld op maandag 25 november 1985.

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

M. Agterberg, p/a Postbus 1, Schipluiden.

M. Bekenes, Laan van Overvest 12, Delft.

W.G.T. van den Berg, Waterblok 51, Delft.

Mevrouw R. Blom, Roland Holstlaan 802, Delft

Mevrouw L. Budke, Roland Holstlaan 1134, Delft.

J. van der Does, Sionsweg 68a, Rijswijk.

Mevrouw M.W.M. van der Does-van Kampen, Sionsweg 68a, Rijswijk.

A.J. Elzenaar, Goudenregenlaan 18, Delft.

Mevrouw P.G.A. Elzenaar-Aalbersberg, Goudenregenlaan 18, Delft.

H.A. Ferdinandus, Zocherweg 15, Delft.

E. Gianotten, Rotterdamseweg 135, Delft.

Mevrouw F.E.M. Gianotten-Böck, Rotterdamseweg 135, Delft.

Mevrouw E. de Haan, Timorstraat 3, Delft.

Ds. A.C. Hofland, Henry Dunantlaan 63, Delft.

Mevrouw L. Hofland-Leerdam, Henry Dunantlaan 63, Delft.

Prof. ir. L. Huisman, Nassaulaan 17, Delft.

Mevrouw C.W.A. Huisman-Ornée, Nassaulaan 17, Delft.

Boekhandel Huyser, Choorstraat 12, Delft.

H.J.J.J. Jongeleen, Cornelis Trompstraat 58, Delft.

Mevrouw A.M. Jongeleen-Wemerman, Cornelis Trompstraat 58, Delft.

F.W. Legerstee, Boliviastraat 20, Delft.

J.A.P. van Meel, Westplantsoen 122, Delft.

Mevrouw L.J. van Meel-van Zijverden, Westplantsoen 122, Delft.

K.H. Oey, Klooster 4, Delft.

S. Paalvast, Eisenhowerlaan 72, Delft.

J. Schimmel, Willemstraat 62, Delft.

Mevrouw E. Schroor, Roland Holstlaan 932, Delft.

L. Slegtenhorst, Isaac da Costalaan 18, Delft.

Mevrouw A.M. Slegtenhorst-van Zuijlen, Isaac da Costalaan 18, Delft.

Mevrouw C.P. Smit-Schumm, Thorbeckestraat 49, Delft.

Mevrouw drs. A.P. Timman-de Leeuw, Nassaulaan 9, Delft.

R. Timmers, Poptahof Zuid 465, Delft.

W. van de Velden, Floresstraat 2a, Delft.

M.J.M. Vis, Havenstraat 7, Delft.

Drs. L. Vlasveld, p/a Reinier de Graaf Gasthuis, Delft.
 Mevrouw drs. D.S. van der Wal-Sennema, Thorbeckestraat 15, Delft.
 Mevrouw Th. Weigel, Händellaan 90, Delft.
 Drs. M.P.J.J. van der Wiel, Maerten Trompstraat 24, Delft.
 W.F. Wijnmaalen, Mijerstraat 27, Delft.
 G.J. Zwiebel, Roland Holstlaan 1095, Delft.
 Mevrouw J.F.F. Zwiebel-van Dungen, Roland Holstlaan 1095, Delft.

Namens het bestuur:
 F.M. van Leeuwen, voorzitter,
 A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het, als steeds, gratis lenen en het terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft uiteraard bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat, Oude Delft 169. Wilt u echter tussentijds boeken lenen, dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand, van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. In de eerstkomende tijd kunnen dus boeken in het gebouw aan de Kruisstraat worden geleend op de dinsdagen 15 oktober en 19 november.

In het verleden werd ons, ten behoeve van de bibliotheek, iedere maand het historisch tijdschrift Spiegel Historiae aangeboden.

Door het overlijden van de geefster is hieraan een einde gekomen.

Om de lezers niet te beroven van het leesgenot van dit tijdschrift was het bestuur unaniem van mening dat wij, als Delfia Batavorum, een abonnement op dit tijdschrift moesten nemen. Dit abonnement is ingegaan op 1 januari 1985. Ik zou niet alleen de reeds Spiegel Historiae lezende leden, maar ook diegenen die dit tijdschrift nog niet kennen, willen oproepen het eens te bekijken, of te lenen om te lezen.

Het is zeker de moeite waard !

A.C.M. Kreuger-Schulz.

OPGRAVINGEN OUDE- EN NIEUWE GASTHUIS

De publiciteit rondom de door ons genootschap, in samenwerking met de Juniorkamer "De Delftlanden", georganiseerde hulpactie om de in gang zijnde archeologische onderzoekingen bij het graafwerk op het terrein van het Oude en Nieuwe Gasthuis aan de Koornmarkt financieel te steunen, zal u allen bekend zijn.

Het belang van deze opgravingen voor de kennis van de geschiedenis van onze

stad is overduidelijk en is in de plaatselijke pers onderwerp geweest van uitvoerige berichtgeving en commentaar. Dank zij al deze activiteiten is de actie dan ook een succes geworden.

Dat alles neemt niet weg dat ook voor de toekomst, zelfs voor de naaste toekomst, de archeologie een marginaal bestaan beschoren is, omdat lang niet iedereen van de noodzakelijkheid ervan is overtuigd en het gemeentebestuur in zijn prioriteitenstelling, gezien de financiële positie van Delft, tot weinig bereid en in staat is.

Het streven van de gemeente om in versneld tempo in de binnenstad ontstane gaten in de bebouwing te dichten maakt het dan ook meer dan waarschijnlijk dat wij in versneld tempo kunnen worden geconfronteerd met situaties waarin op de valreep nog onderzoek nodig is, waarvoor dan natuurlijk direct geld beschikbaar moet zijn.

Het stichten van een fonds waaruit in dergelijke gevallen kan worden geput is dan ook een noodzakelijke zaak. Vandaar dat wij een beroep op u doen, door het geven van een bijdrage, de stichting van zo'n fonds mogelijk te maken. Tijdens de laatste lezing - op 27 september - deed ik een beroep op de aanwezigen en schetste ik de belangrijkheid van deze zaak. Het is verheugend te kunnen vermelden dat de ongeveer 150 aanwezigen spontaan een bedrag van 473 gulden op tafel brachten. Gezien ons totale ledenbestand van over de duizend moet het mogelijk zijn een bedrag van tussen de 3500 en 4000 gulden ter tafel te brengen. Dat bedrag kan dan de basis vormen voor een "noodfonds" voor direct urgente zaken.

Hoewel u voor ons lustrum reeds diep in de beurs getast hebt meen ik dat het belang dat wij als historische vereniging hebben bij een optimaal functioneren van het archeologisch onderzoek, een herhaald beroep op uw beurs toch wettigt. Alle giften zijn dus welkom op rekening: "Reddingsactie oudste Gasthuis", bij de Rabobank alhier, rekening 31.34.62.380 of op postgirorekeningnummer van deze bank 441131 onder vermelding "gift Reddingsactie Archeologie".

F.M. van Leeuwen.

TERUGBLIK: "LOBBY" IS AL EEUWEN OUD

Ook wat de lezingen betreft is Delfia Batavorum in het lustrumseizoen goed van start gegaan met een voordracht die nog enigermate verband houdt met de herdenking van het leven van Willem van Oranje.

In het afgelopen jaar zijn nagenoeg alle facetten van de carrière van de prins, van zijn staatsmanschap, zijn tolerantie, zijn positiekiezen in een door politieke en godsdienst-twisten verscheurd West-Europa, van alle kanten belicht. We weten nagenoeg alles van zijn militaire en staatkundige gedragingen en strevingen, maar betrekkelijk weinig van het religieuze, maatschappelijke en culturele cir-

cuit, waarin hij verkeerde of waarmede hij contact had.

In hedendaagse trant: er was een "lobby", gevormd door lieden die, buiten het openbare gebeuren om, invloed poogden uit te oefenen op vorsten en staatslieden ten gunste van de man achter wiens beginselen of opvattingen zij stonden. Over dit onderwerp hield op 27 september prof. dr J. van Goudoever in Abts-woude een boeiende inleiding, gebaseerd op het bestaan van acht grote wandtapijten, die eens toebehoorden aan Catharina de Medicis, moeder van koning Hendrik III van Frankrijk en van graaf Frans van Anjou. De gobelins zijn nog niet zo lang geleden herontdekt en zijn nu tentoongesteld in een Florentijns museum. In het vorige convocaat heeft men kunnen lezen dat deze tapijten, vervaardigd in de Zuidelijke Nederlanden, een geschenk waren van invloedrijke personen ("Propagandisten"), staande achter de politiek van Willem van Oranje. Deze figuren hadden een "netwerk" gespannen in Europa, om van daaruit Catharina gunstig te stemmen ten aanzien van de door de prins voorgestane verdraagzaamheid op politieke en religieuze gronden. Dit netwerk strekte zich uit tot Polen en Constantinopel en Willems "lobby" bestond uit adviseurs afkomstig uit allerlei politieke en zakelijke geleidingen. Marnix van St. Aldegonde en de Antwerpse drukker Plantijn waren centrale figuren in dit "geheime genootschap". Steun werd in die club verleend door tolerante figuren op godsdienstig gebied, zowel van katholieke als van protestantse huize, door kunstenaars, intellectuelen en zakenlieden, alsmede door bekeerde joden (maranen), die uit Zuid-Europa waren gevlucht, en zelfs door moslems; tezamen een "monsterverbond" vormend tegen de machtige Filips II van Spanje. De oprichting van de Leidse universiteit sproot voort uit een initiatief van zo'n netwerk onder de naam "Huis der liefde".

Na deze inleiding gaf prof. Van Goudoever een uitleg bij de vele dia's van de acht wandtapijten die voorstellingen geven van festiviteiten, waarvan Catharina en haar gezinsleden (steeds afgebeeld) het middelpunt vormden.

Zóveel bijzonderheden en, voor de toehoorders, nieuwigheden waren door prof. Van Goudoever naar voren gebracht dat zich na de pauze hierover een levendige discussie ontspoon.

G.G. Kunz.

OPEN DAGEN GROOT SUCCES

Enige duizenden personen hebben aan de open dagen op 14 en 21 september deelgenomen. Het bezoek aan de diverse gebouwen liep wel sterk uiteen. Het politiebureau, het Gemeenlandshuis en het Armamentarium trokken het grootste aantal bezoekers. De twee moderne scholen daarentegen ondervonden vrijwel geen belangstelling. De andere instellingen kregen gemiddeld enige honderden bezoekers. Het politiebureau werd door veel jeugdigen bezocht. Elders lag de leeftijd hoger tot veel hoger. Men was over het algemeen zeer geïnteresseerd zodat de rondleiders en explicateurs vele vragen te beantwoorden kregen.

Er heerste in vele gebouwen een gezellige stemming.

Hoewel velen bij de keuze van de te bezichtigen gebouwen zeer selectief te werk gingen waren er toch ook nogal wat bezoekers die vonden dat ze te weinig tijd hadden om alle uitgekozen gebouwen te bekijken. De keus was wel erg groot: zeventien gebouwen op 14 september en vijf gebouwen met uitgebreide verzamelingen de week erna. De vraag naar herhaling werd dan ook meer dan eens gesteld, maar dan met een beperkter opzet.

Alles bij elkaar hebben heel wat deelnemers Delft "van binnen" beter leren kennen en appreciëren; dat was ook de bedoeling!

DE WEDSTRIJD "PRIJZEN UIT 1935"

Tussen 7 en 21 september stalden 26 Delftse winkeliers twee artikelen uit 1935 in hun etalages uit waarvan men de verkoopprijs uit dat jaar moest schatten. Verscheidene winkeliers hebben daarnaast allerhande andere artikelen van vroeger en oude foto's van hun zaak of omgeving uitgesteld.

Er zijn 19 deelnemers geweest die hun formulier met de prijzen uit 1935 hebben ingeleverd. De volgende prijzen werden toegekend:

Mevrouw C.M. Kraus, f. 100,—; A.G. van den Heuvel, f. 50,—; Mevrouw I. Nagtegaal, f. 50,—; Mevrouw W. Schaareman, f. 50,—; Mevrouw C.M. Stikkelman, f. 50,—; Mevrouw W. Vredembregt, f. 25,—; J. van der Heijden f. 25,—; Mevrouw Y. Deering, f. 25,—.

De elf andere deelnemers kregen een (troost)prijs van f. 10,—.

Artikelen als een belveer, eau de cologne, een diamanten broche, een fietsslot en een pijp werden veelal (veel) te duur geschat. Radio's en schrijfmachines daarentegen kregen meestal een te lage prijs.

Er hebben niet erg veel personen aan de wedstrijd deelgenomen. Zij die dit wel deden hebben er zeker plezier aan beleefd.

FEESTAVOND VOOR LEDEN OP VRIJDAG 8 NOVEMBER 1985

Als besluit van de viering van het vijftig-jarig bestaan van ons genootschap zal op vrijdagavond 8 november van 20.00 tot 1.00 uur een groot feest gevierd worden in "De Tent" (Agneta park, Zocherweg 9) onder leiding van de heer A.J.H. Haak, lid van Delfia Batavorum en van de lustrumcommissie. Er is een aantrekkelijk programma met muziek van het Siperkow-ensemble en de Hoytema-band, met dansen en dansdemonstraties, goochelen en een wedstrijd over het herkennen van gedeeltelijk afgedekte foto's van Delft; er is dus voor iedereen iets van haar/zijn gading.

De inschrijftermijn is verlengd tot 20 oktober. Bij het programmaboekje van het lustrum was een aanmeldingskaart bijgesloten. Mocht U die kwijt zijn geraakt dan kunt u zich toch opgeven door een berichtje te sturen naar Rotterdamsseweg 105, 2628 AK Delft (elk lid mag één introduc(e) opgeven) onder gelijktijdige overmaking van f. 15,00 per opgegeven persoon op girorekening 2176413 t.n.v. de lustrumcommissie Delfia Batavorum, Delft.

Geef u snel op voor het te laat is!

Het wordt een gezellig feest!

Prof. dr. ir. C.J. Verhagen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat: drs. A.J.H. Rozemond,
p/a Gemeentelijke Archiefdienst,
Oude Delft 169, 2611 HB Delft

telefoon 602340

Verschijnt 9 x per jaar

9e jaargang

Nummer 1

november 1985

ALGEMENE LEDENVERGADERING

(ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 25 november 1985

in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44/Rietveld 109 te Delft.

Aanvang 20.00 uur.

ALGEMENE LEDENVERGADERING
 (Ingevolge artikel 12 der statuten)

op maandag 25 november 1985
 in "Het Hart van Delft", Vlamingstraat 44 / Rietveld 109 te Delft.
 Aanvang 20.00 uur.

AGENDA:

1. Opening.
2. Mededelingen van het bestuur.
3. Notulen van de algemene ledenvergaderingen van 26 november 1984 en 6 mei 1985.
4. Jaarverslagen van secretaris, bibliothecaresse, van de publikatie-commissie, commissie behoud stadsschoon, archeologische werkgroep en van de penningmeesteresse.
5. Verslag van de kas-controlecommissie.
6. Bestuursverkiezing:
 Aftredend zijn mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz, bibliothecaresse en de heren F.M. van Leeuwen, voorzitter en de heer ir. K.J.H.W. Deen, algemeen-adjunct.
 Voorts heeft, zoals bekend, de secretaris de heer drs. A.J.H. Rozemond, te kennen gegeven zijn bestuurslidmaatschap thans te willen beëindigen. Ook de voorzitter stelt zich niet herkiesbaar; mevrouw Kreuger en de heer Deen daarentegen zijn bereid hun bestuurslidmaatschap voort te zetten. Het bestuur stelt voor te benoemen:
 - in de vakature-Van Leeuwen de heer dr.ir. M. Tienstra, sedert mei 1985 algemeen-adjunct;
 - in de vakature-Rozemond mevrouw mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw, Prins Bernhardlaan 5 te Delft;
 - te herbenoemen: mevrouw Kreuger en de heer Deen.
 Voor de vakatures kunnen de leden kandidatenlijsten inzenden, mits deze door ten minste tien leden zijn getekend en uiterlijk drie dagen voor de ledenvergadering zijn ingezonden bij de secretaris (artikel 10 der statuten).
7. Verkiezing van een lid van de kascommissie.
 Aftredend en niet herkiesbaar (artikel 11 huishoudelijk reglement) is mevrouw J.T. Don-Radder. Het bestuur stelt voor in haar plaats te benoemen de heer A.Ph. IJsseling, Balistraat 19 te Delft.
 Indien de leden hiermede akkoord gaan zal de commissie als volgt zijn samengesteld:
 - F. Addink (aftredend 1986);
 - G.J. Augustinus (aftredend 1987);
 - A.Ph. IJsseling (aftredend 1988).
8. Nabeschouwing van de lustrumviering.
9. Rondvraag.
 Pauze.
10. Feestelijke uitreiking van de stadsprijs van de Culturele Gemeenschap aan het Genootschap Delfia Batavorum.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst na de jaarvergadering zal plaats hebben op 14 januari 1986 in het "Psorcafé" in het gebouw voor Elektrotechniek der Technische Hogeschool, Mekelweg hoek Pieter Calandweg te Delft.

Aanvang 20 uur.

Zoals sinds de laatste jaren te doen gebruikelijk is, wordt deze avond georganiseerd in samenwerking met de Genealogische vereniging Prometheus der T.H. De inleiding zal worden verzorgd door mevrouw J.P.A.E. van Zelm van Eldik-Kuneman, conservatrice van het museum der Nederlandse ridderorden in Paleis 't Loo.

Deze voordracht stond vorig jaar reeds op het programma, maar kon toen, door familie-omstandigheden van mevrouw Van Zelm van Eldik, niet doorgaan. Zij zal spreken over onderscheidingstekens en ridderorden.

DE DELFTSE STADSPRIJS

Zoals nog in het vorige convocaat kon worden medegedeeld, is aan het genootschap Delfia Batavorum de stadsprijs van de Culturele Gemeenschap toegekend. De uitreiking daarvan zal plaats hebben tijdens de bijeenkomst van 25 november in "Het Hart van Delft".

De stadsprijs is een wisselprijs bestaande uit een metalen miniatuur-replica van het beeld dat Wim Schipper maakte van "De melkmeid" en dat eerst in de tuin van het Prinsenhof stond, maar door de bouw aldaar van het nieuwe pand van de Kamer van Koophandel verhuisde naar het St. Olofsplein, alwaar het zo langzamerhand bijna onherkenbaar is bekladderd. Aan de prijs is een geldbedrag van 2000 gulden verbonden. Verscheidene stadgenoten en instellingen zijn in de afgelopen jaren met de prijs begiftigd. Vorig jaar viel aan Smörjazz die eer te beurt.

CONTRIBUTIE

Zoals u weet loopt het verenigingsjaar van 1 november tot 1 november. Van daar dat nu een acceptgirokaart voor het betalen van de contributie bij dit convocaat is bijgesloten.

De penningmeesteresse verzoekt u hiervan, liefst zo spoedig mogelijk, gebruik te maken.

BOEKVERKOOP

Bij ons verkooppunt (te weten de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169) is nog een aantal boeken verkrijgbaar uit de serie "Publikaties" die in de afgelopen jaren door ons genootschap zijn uitgegeven. Het betreft o.m. de volgende onderwerpen: Het klooster Sion te Delft/Rijswijk, de Delftse Rederijkers, Balthasar Gerards en De familie Stastok (uit de Camera

Obscura). Ook zijn er nog enkele exemplaren verkrijgbaar van het boek Van erfenis tot studiebeurs (over de Fundatie van Renswoude) voor f. 39,75 per stuk, hetgeen een grote reductie betekent op de winkelprijs.

Van de lustrumbundel van Delfia Batavorum "Facetten van Delft", samengesteld ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het genootschap, zijn, op het moment dat dit geschreven wordt, ook nog enkele exemplaren te koop. Voor de Sinterklaas en Kerst heeft men aan deze boeken een welkom geschenk !

LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

A.W. Brouwer, Van der Lelijstraat 65-1, Delft.

Mevrouw E. Emeis, Julianalaan 101, Delft.

P.A.R. de Jonge, Henry Dunantlaan 17, Delft.

Mevrouw A. de Jonge-van der List, Henry Dunantlaan 17, Delft.

J. Kuipers, Henry Dunantlaan 57, Delft.

Mevrouw A.J. Kuipers-Venema, Henry Dunantlaan 57, Delft.

B. Zelle, Mackaystraat 41, Delft.

D.J.C. van Zuijlen, Hermelijnsstraat 120, Delft.

Mevrouw E. van Zuijlen-Wensveen, Hermelijnsstraat 120, Delft.

Namens het bestuur,
F.M. van Leeuwen, voorzitter
A.J.H. Rozemond, secretaris.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat 71. De mogelijkheid tot het, als steeds, gratis lenen en het terugbrengen van boeken tijdens de bijeenkomsten blijft uiteraard bestaan, alsmede het afgeven bij het secretariaat, Oude Delft 169. Wilt u echter tussentijds boeken lenen, dan is daartoe gelegenheid op de derde dinsdag van de maand, van 7 tot 8 uur 's avonds in de Kruisstraat - behalve in de maanden juli, augustus en december. In de eerstkomende tijd kunnen dus boeken in het gebouw aan de Kruisstraat worden geleend op de dinsdagen 19 november en 21 januari.

AANWINSTEN (Legaat J.W. Blok)

941 GIPS, Cath. M.A., Oude gebouwen in Delft. Z.pl., z.j. (1917).

942 BEAUFORT, dr. R.F.P. de, Het Mausoleum der Oranjes te Delft. Delft, 1931.

943 BERESTEYN, jhr. mr. dr. E.A. van, Iconografie van Prins Willem I van Oranje. Oudheidkundig Jaarboek. Leiden, juni 1933.

944 BURGH, W.H. van der, Gids voor Delft en omstreken. Delft, 1939.

- 945 BRAAT METAL WINDOWS, Koninklijke fabriek F.W. BRAAT N.V. Delft, 1939.
- 946 SCAVIZZI GUISEPPE, Majolica, Delft and Faïence. Londen, 1973.
- 947 N.V. Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek Delft. De ontwikkeling der onderneming in zestig jaren, 1870 - 1930. Delft, z.j.
- 948 CALVE, 75 jaar, 1884 - 1959. Delft, z.j.
- 949 NEURDENBERG, dr. Elisabeth, Hendrick de Keyser, beeldhouwer en bouwmeester van Amsterdam, z.j.
- 950 HET UUR "U", Drie maanden geschiedenis in en rond Delft. Een foto-reportage van de filmdienst der Binnenlandse Strijdkrachten. Delft, z.j.
- 951 MEESTERS der Schilderkunst, Vermeer. Amsterdam, z.j.
- 952 OOSTERLOO, Jan H., De Meesters van Delft. Leven en werken van de Delftse schilders der zeventiende eeuw. Amsterdam, 1948.
- 953 THIENEN, dr. Fr. van. Vermeer. Amsterdam, z.j.
- 954 DELFTS AARDEWERK. Bevat: A.L. Hulshoff, collectie M.G. van Heel, z.pl., 1969, alsmede: dr. C.H. de Jonge, een part. verz. Delfts aardewerk.
- 955 LEEUW, Aart van der, Vertellingen. Amsterdam, z.j.
- 956 GRAFT, dr. C. Catharina van de, Verzen van Vondel, verzameld en toegelicht door Cath. v.d. Graft. Rotterdam, 1929.
- 957 HILDEBRAND, Verhalen uit de CAMERA OBSCURA. 's-Gravenhage, 1972.
- 958 BUSKEN HUET, Cd., Het land van Rembrandt. 's-Gravenhage, 1974.
- 959 KELK, C.J., Jan Steen. Amsterdam, 1960.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

LEZING OVER JUGENDSTIL

Onder auspiciën van de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof zal de heer F.M. van Leeuwen op donderdag 19 december in museum Het Prinsenhof, aanschouw 20 uur, een causerie met dia's houden over het onderwerp "Gustav Klimt en de Weense Jugendstil tot het jaar 1904".

Ter toelichting het volgende: De laatste jaren is een herleving van de belangstelling te constateren voor de kunst van rond het jaar 1900, in ons land meestal aangeduid met de term "Jugendstil". Vele Delvenaren en Delftenaren kennen het affiche van Jan Toorop met betrekking tot Calvé-Delft en spottenderwijs noemt men deze stijl dan ook wel eens de vermicellistijl. Als bekend mag worden beschouwd dat Toorop in zijn tijd een kunstenaar van Europees formaat was; dat tentoonstellingen van zijn werk dan ook in het buitenland regelmatig voorkwamen en dat hij een grote invloed heeft gehad op de voornaamste kunstenaar van de Jugendstil in Wenen, de befaamde Gustav Klimt. In deze lezing zal de artistieke ontwikkeling van laatstgenoemde, komende uit de school van het naturalisme, tot het hoogtepunt van de Jugendstil in Wenen op de voet worden gevolgd.

Een groot aantal deze zomer te Wenen gemaakte kleurendia's van belangrijke kunstwerken zal deze overgang naar de "nieuwe kunst" documenteren. Echter, ook andere aspecten van de cultuur van het keizerlijke Wenen zullen aan bod komen.

Indien technisch mogelijk zal ook muziek uit die periode ten gehore worden gebracht en wel werk van de componisten Johan Strauss, Richard Strauss, Gustav Mahler en Arnold Schönberg.

Deze avond is ook toegankelijk voor leden van Delfia Batavorum.

VIERDE EEUWFEEST WAALSE GEMEENTE

Op zaterdag 30 november en zondag 1 december a.s. herdenkt de Waalse gemeente van Delft het feit, dat ze in 1585 - dus precies vier eeuwen geleden - officieel tot stand kwam door de installatie van een kerkeraad.

Zaterdagmiddag 30 november zal de Waalse kerk (in het Prinsenhofcomplex) vanaf 13 uur geopend zijn. Men kan aldaar dan een kleine tentoonstelling bezichtigen.

Om half drie zal drs A.J.H. Rozemond, gemeente-archivaris van Delft, een causerie in het Nederlands houden over een met de Waalse kerk en gemeente gelieerd onderwerp.

Voor en na de voordracht zal er worden gemusiceerd, waarbij Christo Lelie het orgel bespeelt. Na een koffiepauze zingt een dubbelkwartet onder leiding van mevrouw Van Baaren uit Rijswijk, als inleiding tot een tweetalig uitgesproken dagsluiting. De bijeenkomst zal tot uiterlijk half zes duren.

Op zondag 1 december, om drie uur, zal in de Waalse kerk een Franstalige herdenkingsdienst plaats vinden waarin ds. Roger Gigandet voorgaat.

PRINSENHOFCONCERTREEKS 1985 - 1986

Het artistieke succes van de hernieuwde Prinsenhof-concertreeks in het seizoen 1984 - 1985 heeft de organisatrice, de vereniging Vrienden van Het Prinsenhof, in overleg met de Culturele Gemeenschap, aanleiding gegeven voor de komende maanden weer een dergelijke serie concerten op zondagochtend samen te stellen. Was de vorige serie vooral gericht op het thema van de volksmuziek, ditmaal zal het accent voornamelijk liggen op de bijzondere formatie van de ensembles.

Het programma luidt als volgt:

24 november 1985: Het Limes-ensemble met Fransje Dorst aan de piano.

19 januari 1985: het Nederlands Gitaartrio met werken van o.a. Grieg en Spaanse componisten.

2 februari: Het ensemble van de zangeres Elisabeth Coymans. De zangeres wordt begeleid door Erica Waardenburg (harp) en Dieks Visser (fluit).

2 maart: het Tafanal-ensemble, bestaande uit een kwintet hout- en koperblazers, allen leden van het Concertgebouw Orkest en het Residentie Orkest.

13 april: Rotterdams Symphonietta, bijgenaamd St. Marten on the Meuse, onder leiding van Victor Lieberman, met werken van bekende componisten, zoals Felix Mendelssohn.

zondag 4 mei: Barokconcert door Gerard Bal, docent aan de Vrije Akademie Koornmarkt te Delft (kabinetorgel en klavecimbel) en een bekende Nederlandse violist met wie momenteel nog besprekingen gaande zijn.

Alle concerten vinden plaats in Het Prinsenhof, aanvang 12 uur; kaartverkoop vanaf 11.30 uur. Toegangspreis 7 gulden, voor houders van C.J.P. en museumkaarten 3,50 gulden. Abonnementen voor de zes concerten kosten respectievelijk 40 en 20 gulden. Deze moeten schriftelijk per briefkaart worden aangevraagd bij de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof, p.a. Museum Het Prinsenhof, St. Agathaplein 1, Delft of bij de heer J. van Schanke, Churchilllaan 36, 2625 GV Delft. (dus niet telefonisch!). Eventueel ook af te halen voor de aanvang van het eerste concert, dus op 24 november aan Het Prinsenhof.

RELIKT BAGIJNHOFRELIEF IN BETHEL VERANKERD

Een der activiteiten in de viering van het gouden jubileum van Delfia Batavorum was de onthulling op 23 oktober in de hal van het Bethelgebouw van het Reinier de Graaf Gasthuis, van de gespaard gebleven afbeelding uit het bekende Johannes-op-Padmos-reliëf dat eeuwenlang, maar allengs minder herkenbaar, het poortje van het Bagijnhof heeft gesierd.

Die bescheiden maar op zichzelf toch wel belangrijke handeling stond dan ook centraal in de bijeenkomst die was georganiseerd in de aula van de Bethel-lokatie. Een groot aantal leden gaf daarbij van zijn belangstelling blijk.

De overdracht had plaats na een boeiende causerie van mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk over begijnen en begijnhoven. Daarbij werd een reeks voortreffelijke dia's vertoond, vervaardigd door haar echtgenoot, de heer F.M. van Leeuwen, voorzitter van het genootschap. Voor en na de lezing was een muzikaal kader aangebracht, bestaande uit enkele vokale en instrumentale werkjes van middeleeuwse componisten.

Mevrouw Van Leeuwen had haar causerie opgebouwd uit drie delen: het ontstaan van het instituut der begijnen en hun vestiging in Delft, voorts afkomst en doelstellingen van de begijnen en tenslotte de (vermoedelijke) betekenis van het door weer en wind geteisterde sculptuur.

De begijnen vinden hun oorsprong in Zuid-Frankrijk. Het waren vrouwen met een sterke religieuze belangstelling, die in kuisheid en armoede willen leven, maar geen kloosterleven of -orde begeerden. Zij vormden een aparte groepering die zich aan wereldlijke en geestelijke zaken wijdde en in eigen onderhoud wilde voorzien. De katholieke kerk heeft het nooit zo erg op deze en dergelijke instellingen begrepen gehad.

De vrouwen vestigden zich in een afgescheiden en afgeschermd gemeenschap: een begijnhof, zoals in Delft, waar een dergelijk "stadje in de stad" in 1271 werd gesticht, vermoedelijk door Maria van der Made. Met tal van interessante bijzonderheden schetste de inleidster de ontwikkeling van deze vrouwengemeenschap die op het hoogtepunt van haar bestaan aan het Bagijnhof beschikte over een groot aantal huisjes en twee kerken.

Wat tenslotte het reliëf zelf betreft gaf zij een gedetailleerde uitleg van de deels nog zichtbare, deels nauwelijks meer te identificeren, voorstelling op de steen. Vrijwel zeker is het dat het een afbeelding betreft van de evangelist Johannes op het eiland Padmos, schrijvende aan zijn Apocalypse/Openbaringen. Van het beeldhouwwerk is bij de sloop enkele jaren geleden alleen een fragment, voorstellende "het heilige Jeruzalem" intact gebleven. Dit stuk

heeft nu een plaats gekregen in de muur van de hal van Bethel, achter plexiglas. Het initiatief hiertoe was uitgegaan van ons bestuurslid dr M.A. Verschuyl. De onthulling had plaats door de nieuwe voorzitter van het bestuur der Reiner de Graafstichting, ir E.W. ter Horst. Korte dankwoorden tot alle betrokkenen werden uitgesproken door de voorzitter van de lustrumcommissie, de heer H.M. Calis, en door de voorzitter van Delfia Batavorum, die zich speciaal richtte tot directie en staf van het ziekenhuis voor de medewerking, verleend bij de technische organisatie van deze avond en voor de aanbidding van de receptie na de onthulling.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT (VIII)

Bij opgravingen op een terrein aan de Phoenixstraat zijn er belangrijke vondsten gedaan. Er werd daar onder meer een in drieën gebroken eeuwenoude gevelsteen aangetroffen, waarvan in maart in de lokale pers melding is gemaakt. De steen in kwestie blijkt een huisnaamsteen te zijn, die tot circa 1890 aan een pand op de Oude Delft moet hebben geprikt, ongeveer daár waar zich thans nr. 141 bevindt. Op die mooie steen lezen we onder een in reliëf afgebeelde baal het onderschrift INDEN GVLDEN MEEBAEL.

Let wel, met betrekking tot de eerste lettergreep van het laatste woord is er door de steenhouwer géén vergissing begaan. Het gaat inderdaad om "mee" en niet om "meel". Balen van deze soort gebruikte men vroeger (zonder vergulding) om er "mee" in te verpakken, d.w.z. het produkt, dat uit de vermalen wortelen van de verplamt mee of meekrap werd verkregen en waarvan men een bepaalde verfsoort kon maken. We twijfelen er niet aan, dat er van dat produkt aan de Oude Delft veel zal zijn omgezet en dat het adres van de verfhandelaar, dankzij de magnifieke huisnaamsteen, algemeen bekend zal zijn geweest. De aanwezigheid van deze steen in Delft blijkt overigens al uit een aantekening in het bekende, in 1868 voltooid standaardwerk De Uithangteekens". De destijds op zo afschuwelijke wijze geabandoneerde meebaal-steen zal over enige tijd misschien in het nieuwe stadskantoor worden ingemetseld. Helaas moeten we constateren, dat de steen te laat werd herontdekt om nog in het unieke, in het voorjaar van 1985 verschenen fotoboek Gevelstenen in Delft te kunnen worden opgenomen. Dat boek*) is een prachtige, welhaast optimale handleiding voor alle jonge en oude bekijkers van eeuwenoude en moderne gevelstenen in de stad Delft. Eerlijkheidshalve moeten we onze lezers meedelen, dat we er in verdere artikeltjes een karwei aan zullen hebben, nog iets uit eigen wetenschap door te geven, want in het boek van de heren René en Peter van der Krogt (115 pagina's, inclusief voorwoord en index, met rond 120 foto's) wordt wel haast alles wat er over Delftse gevelstenen wetenswaardig is, op verantwoorde wijze naar voren gebracht. Om een voorbeeld te noemen: van de voor Delft unieke rebus-gevelsteen (R'damseweg 418), aan haast iedereen onbekend, komt een afbeelding voor op pag. 96. Wijzelf behoren tot hen, die vergeefs naar de juiste betekenis van die steen hebben gegist. Op de genoemde bladzijde vinden we boven verwachting zelfs twee oplossingen!

Wij zijn ervan overtuigd, dat veel Nederlanders en niet slechts Delftenaren, het genoemde fotoboek tot hun volle tevredenheid zullen gebruiken.

J.W. Matthijsen.

*) verschijning reeds aangekondigd in convocaat mei/juni 1984 (ons artikel IV); uitgeverij Repro-Holland B.V.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

Telefoon: 617362

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw

Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft

Verschijnt 9 x per jaar

9e Jaargang

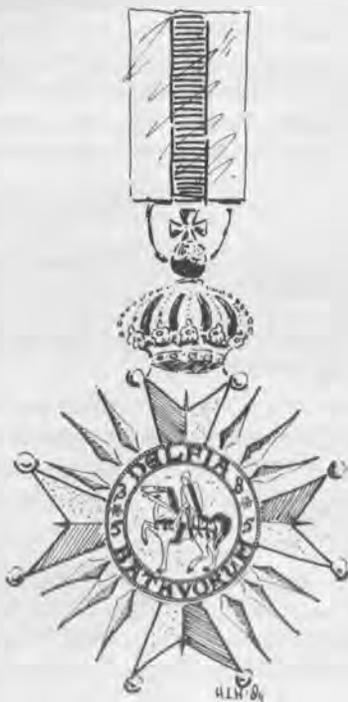
Nummer 2

December 1985

Het bestuur nodigt u, mede namens het bestuur van de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Hogeschool, uit voor een lezing met dia's, te houden door mevrouw J.P.A.E. van Zelm Van Eldik-Kuneman te 's-Gravenhage, getiteld:

ONDERSCHIEDINGSTEKENS EN RIDDERORDEN

De bijeenkomst zal plaats hebben op dinsdag 14 januari 1986, in het "Psor-café" in het gebouw voor Elektrotechniek van de Technische Hogeschool, Mekelweg/hoek Pieter Calandweg te Delft. Aanvang 20.00 uur.

THEMA

Mevrouw Van Zelm van Eldik zal in haar causerie het verschil uiteenzetten tussen onderscheidingstekens en ridderorden. Daarna volgt een globaal overzicht van de geschiedenis van beide categorieën decoraties, waarin die van Nederland een ruime plaats zal innemen. Daarnaast zal de inleidster aandacht besteden aan enige aanrakingspunten van het onderwerp - vanwege zijn lange traditie - met onder meer het godsdienstig, maatschappelijk en culturele leven.

Zij zal voorts een en ander vertellen over het ontstaan en de plannen van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse orden, waarvan zij conservatrice is. Dit museum is tegenwoordig gehuisvest in het paleis 't Loo te Apeldoorn.

LEZING 12 FEBRUARI

Net zoals in januari het geval is (Genealogische vereniging Prometheus en Delfia Batavorum tezamen) zal ook in februari a.s. een gezamenlijke activiteit plaats vinden, met een andere zustervereniging.

Op woensdag 12 februari organiseert de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof te Delft tezamen met Delfia Batavorum een bijeenkomst in het museum aan het St. Agathaplein. Dan zal de heer J.G.M. Kistemaker, die een leidende rol speelde en speelt bij de opgravingen en verder archeologisch onderzoek op het terrein van het vroegere Oude- en Nieuwe Gasthuis aan de Koornmarkt, een causerie met dia-vertoning houden over deze onderzoeken. Tot deze bijeenkomst hebben dus leden van beide verenigingen toegang.

SAMENSTELLING BESTUUR

Het bestuur van Delfia Batavorum is per 25 november 1985 - na de algemene ledenvergadering - als volgt samengesteld:

Dr. ir M. Tienstra,	voorzitter
Mevr. mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw,	1e secretaris
Mevr. W.M. Vos-De Koning,	penningmeester
Mevr. drs. E.H. Hueck-Van der Plas,	2e secretaris
Mevr. A.C.M. Kreuger-Schulz,	bibliothecaris
Dr. M.A. Verschuyf,	algemeen-adjunct
Prof. dr. J.J. van Loef,	algemeen-adjunct
Ir. K.J.H.W. Deen,	algemeen-adjunct
(één vakature).	

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71, alwaar op de derde dinsdag van de maand, 's avonds tussen 7 en 8 uur, gelegenheid bestaat tot het (gratis) lenen en terugbrengen van boeken, behalve in de maanden juli, augustus en december. In de eerstkomende tijd kunnen dus boeken worden geleend op de dinsdagen 21 januari en 18 februari 1986. Voorts kunnen boeken worden geleend tijdens de bijeenkomsten van het genootschap. Dat kan dus op 14 januari (in Psor-café der T.H.) en op 12 februari (in Het Prinsenhof).

Namens het bestuur,
M. Tienstra, voorzitter
G.W.A. de Groot-Op den Brouw, secretaris.

PRINSENHOFCONCERTEN

De data van de zondagmorgen-Prinsenhofconcerten zijn voor de volgende maanden als volgt vastgesteld:

- 19 januari: Nederlands Gitaartrio, met o.a. Spaanse muziek.
- 2 februari: Ensemble Elisabeth Cooymans (zang), Erica Waardenburg (harp) en Dieks Visser (fluit).
- 2 maart: Tafenal-ensemble (koper- en houtblazers kwintet).

TERUGBLIK JAARVERGADERING

Een wat tegenvallend aantal leden was op maandag 25 november j.l. naar "Het hart van Delft" gekomen voor de te houden algemene ledenvergadering. Deze stond onder leiding van tweede voorzitter prof. dr. J.J. van Loef, aangezien de eerste voorzitter, de heer F.M. van Leeuwen, te kampen had met onwillige stembanden.

De routine-zaken van de agenda werden in vlot tempo afgewerkt, zoals de notulen van de algemene ledenvergaderingen van 26 november 1984 (jaarvergadering) en 6 mei 1985 (bijzondere vergadering in verband met de benoeming van dr.ir. M. Tienstra tot bestuurslid.

Drs. Rozemond gaf in zijn jaarverslag een gedocumenteerd overzicht van de lotgevallen van de vereniging in het verstreken jaar, dat uiteraard geheel in het teken stond van de viering van het tiende lustrum van het genootschap. Daarna kwamen de jaarverslagen van de bibliothecaresse (de belangstelling voor de bibliotheek neemt weer toe), de publicatie-commissie (het omvangrijke lustrumboek vergde veel tijd en inspanning), de archeologische werkgroep (veel

bemoeienissen met de diverse opgravingen) en van de penningmeesteresse (een jaar met veel uitgaven) ter tafel.

Uit deze verslagen kan worden aangestipt dat er een werkgroep industriële archeologie in wording is, dat de leden voor de te houden lustrumactiviteiten negen mille extra in Delfia's schatkist brachten en dat de lustrum- en feestcommissies voortreffelijk werk hebben gedaan. Wat betreft het ledental: in november 1984 waren er 1021 leden, na incalculering van verliezen door overlijden en bedanken werd een toeneming met 43 nieuwe leden geboekt. De commissie behoud stadsschoon heeft haar bestaan als zodanig beëindigd. In de plaats daarvan komt een commissie met nagenoeg hetzelfde doel, maar anders gestructureerd. De penningmeesteresse gaf in een toelichting op haar jaarstukken te kennen dat volgend jaar naar alle waarschijnlijkheid tot verhoging van de contributie zal moeten worden overgegaan en dat, in overleg en samenwerking met de kascommissie, een andere opzet aan de boekhouding zal worden gegeven.

Het punt bestuursverkiezing had het volgende resultaat: mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz (bibliothecaris) en ir. K.J.H.W. Deen (algemeen adjunct) werden herkozen. In de vacature-F.M. van Leeuwen (voorzitter) werd benoemd dr.ir. M. Tienstra en in de vacature-drs. A.J.H. Rozemond (secretaris) mevrouw mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw.

Na het officiële afscheid van de heer Rozemond (zie elders in dit convocaat) bracht de heer Van Loef dank aan de heren Enninga en Elshout voor de assistentie die zij zovele jaren aan de secretaris hadden verleend en aan de heer P.A. Schmidt voor de door hem gecalligrafeerde oorkonde voor de aftredende secretaris.

De nieuwe voorzitter, de heer Tienstra, bedankte zijn voorganger, de heer Van Leeuwen, voor diens activiteiten bij de vereniging en bood hem een bescheiden afscheidsgeschenk aan in de vorm van aquarelverf en -papier. Mevrouw J. Don-Radder werd bedankt voor het werk dat zij als lid van de kascommissie heeft verricht. In haar plaats werd benoemd de heer A.Ph. IJsseling. Deze commissie bestaat dus uit de volgende leden: F. Addink (aftredend 1986), G.J. Augustinus (idem 1987) en A.Ph. IJsseling (idem 1988).

CONTRIBUTIE OMHOOG

Op de jaarvergadering van Delfia Batavorum werd de leden in het vooruitzicht gesteld dat het bestuur voor het volgende verenigingsjaar zal moeten overgaan tot verhoging van de contributie. De gestegen kosten en nog te maken extra kosten in samenhang met de voorgenomen automatisering van de administratie-boekhouding maken deze maatregel onvermijdelijk. Nadere gegevens daaromtrent zullen de leden in de loop van dit jaar vanzelfsprekend ontvangen.

DRS. A.J.H. ROZEMOND ERELID

Voorafgaand aan de algemene ledenvergadering op 25 november j.l. legde de waarnemend voorzitter prof. dr. J.J. van Loef aan de leden het bestuursvoorstel voor om de eerste secretaris, drs. A.J.H. Rozemond, te benoemen tot erelid van het genootschap, op grond van zijn vele en uitnemende verdiensten voor Delfia Batavorum. Dit voorstel hield verband met het feit dat de heer Rozemond, na twaalf jaar (in feite 12 1/2 jaar) het secretariaat te hebben vervuld, de wens te kennen had gegeven deze functie aan het einde van dit verenigingsjaar te beëindigen. Het voorstel werd door de aanwezigen met instemming ontvangen en dus kon de heer Rozemond (al vóór zijn plaats aan de bestuurstafel te hebben ingenomen!) van deze eervolle onderscheiding in kennis worden gesteld. Voorts ontving hij een, wederom door de heer P.A. Schmidt, gecalligrafeerde oorkonde, ondertekend door alle bestuursleden, waarop de eervolle onderscheiding staat vermeld.

In het verdere verloop van deze vergadering (bij punt 6, bestuursverkiezing) hield het thans functioneel oudste bestuurslid, dr M.A. Verschuyl, een toespraakje tot de heer Rozemond, waarin hij hem kwalificeerde als een stuwende kracht die zich steeds met veel enthousiasme heeft gewijd aan de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van het genootschap. Het groeide in die twaalf jaar uit van 300 leden (in 1973) tot ruim duizend nu en er werden in die jaren door diverse commissies allerlei activiteiten op touw gezet, die verband houden met de doelstellingen van het genootschap.

Er zijn in het bestuur goede vriendschappen gegroeid. Er deden zich uiteraard ook wel eens spanningen voor, maar men vond elkaar toch altijd in open en eerlijke gesprekken en discussies. In de hulde werd ook mevrouw Rozemond met enkele vriendelijke woorden en bloemen betrokken. Als afscheidsgeschenk van bestuur en vereniging bood de heer Verschuyl de aftredende secretaris een kleurenlitho aan, voorstellende het Gemeenlandshuis en een deel van het Huis van Savoye, waarin de Gemeentelijke Archiefdienst en tot nu toe ook het secretariaat van Delfia Batavorum is, resp. was gevestigd.

In zijn dankwoord wierp de heer Rozemond een terugblik op zijn functie en werk in de vereniging sedert zijn komst in Delft, begin 1973. De onstuimige groei van het genootschap na 1974 is te danken aan de mede-bestuursleden en de toenmalige propagandacommissie, i.c. de heren Houtzager en Van Noort. Als symboliserende afscheidsattentie overhandigde hij aan zijn opvolgster, mevrouw G.W.A. de Groot-Op den Brouw het naambordje van de vereniging, dat zoveel jaren de brievenbus aan het Oude Delft 169 heeft aangeduid.

G.G. Kunz.

Een woord van dank

Het is me een behoefde langs deze weg het bestuur mijn oprichte erkentelijkheid te betuigen voor het feit, dat het me heeft willen voordragen voor een erelidmaatschap van ons genootschap en de algemene ledenvergadering te danken voor het overnemen van dit voorstel. Dat U mij waardig genoeg bevonden heeft voor deze hoge onderscheiding voel ik als een grote eer. Ik ben er erg blij mee.

Hartelijk dank.

A.J.H. Rozemond.

STADSPRIJS VOOR GENOOTSCHAP

Nog juist voordat het convocaat van oktober j.l. werd afgesloten kon melding worden gemaakt van de toekenning van de stadsprijs voor cultuur 1985 aan het genootschap Delfia Batavorum. Het op 23 oktober daartoe door de (nu demissionaire) Culturele Gemeenschap Delft genomen besluit was gebaseerd op de overweging dat het genootschap in de vijftig jaar van zijn bestaan sterk en onafgebroken heeft geijverd voor de historische belangen en kenmerken van Delft, in het kader waarvan tal van activiteiten werden ontplooid, zoals - van recente datum - een werkzaam aandeel in het bodemonderzoek op het terrein van het vroegere Oude- en Nieuwe Gasthuis en aan de Phoenixstraat, alsmede de conservering in het Reinier de Graaf gasthuis van een fragment van het welbekende Bagijnhofreliëf.

De prijs bestaat, zoals bekend, uit een verzilverde miniatuur-replica van het "Melkmeid"-beeld, als wisselprijs, voor de eerste keer een geldsom van 2000 gulden en een, door de vroegere C.G.-voorzitter P. van Koppen ontworpen, oorkonde. De voorzitter van de nu op non-actief staande Culturele Gemeenschap, de heer G.A.B. van der Par, las het besluit voor, met de overwegingen die tot deze toekenning hadden geleid. De vele verdiensten van Delfia Batavorum op het brede terrein dat de vereniging bestrijkt, vooral de laatste jaren en zeker ook in dit lustrumjaar, hebben sterk de aandacht getrokken. De heer Van der Par overhandigde de verworven onderscheiding aan de heer F.M. van Leeuwen, die voor het aandenken en het geldbedrag zijn bijzondere dank uitprak.

G.G. Kunz.

FEESTELIJK SLOT VAN TIENDE LUSTRUM

De reeks evenementen, op touw gezet ter gelegenheid van het jubileum van onze vereniging, werd op vrijdag 8 november in gebouw "De Tent" afgesloten met een in elk opzicht geslaagde feestavond.

Enige maanden zijn de lustrum- en feestcommissies in de weer geweest om een aantal ideeën en plannen vorm te geven. Op het uiteindelijk resultaat van al dat denk- en regelwerk mogen ze met voldoening terugzien. Want tezamen hebben ze kans gezien de rond 160 feestgangers een paar uurtjes ontspanning en gezelligheid te bieden. De op zichzelf niet zo bijzonder aantrekkelijke zaal was fleurig aangekleed met veel groen en guirlandes rondom het macro-vignet van de vereniging.

Het Siperkow-ensemble, dat zeker in Delft geen nadere introductie behoeft, hield de bezoekers bezig met een muziekje-vooraf van midden- en zuid-Europese melodieën en voegde daaraan, na het verwelkomingsspeechje van "opperspreekstalmeester" Haak een instructief verlengstukje toe. Primarius Siperkow (alias F. Kreuger) maakte er een humoristisch spelletje "kent-u-deze-melodie" van.

Veel bijval oogste een door docenten van dansschool Wesseling ingestudeerde demonstratie van oudere dansen, voor een deel uit de tijd waarin Delfia Batavorum ontstond, uitgevoerd door een groepje Delfialeden, dat zich enthousiast en stijlvol weerde en dan ook met een hartelijk applaus en een bissering werd

gehonoreerd. Ook de demonstratie van twee professionele paren van dit instituut werd met belangstelling - en misschien ook wel met een tikkeltje jalouzie..... - gevolgd.

Een amateur-goochelaar van formaat toonde zich tandarts J.A. Smit, die heel geroutineerd, pal onder het oog van de vooraan staande of zittende toeschouwers, een reeks onnavolgbare en ook onvolgbare trucs ten beste gaf, waarvoor een beroepsman zich niet zou behoeven te schamen.

De sfeer zat er deze avond zó in dat er buiten het programma om nog enkele spontane activiteiten opdoken: een voordracht door mevrouw Verbeek van twee anekdotische gedichten en één door mevrouw Van den Akker, die een zelf geschreven vers over Delft ten beste gaf.

Geheel en al hors concours, maar alleszins welkom, was de persoon wiens schaduw zich al overal aftekende, namelijk "Sinter....haak", die met zijn mijter meer moeite had dan met zijn welsprekendheid en gevatheid, waarbij hij vooral hulde en dank bracht aan de organisatrices- en -toren van dit feest.

En dan natuurlijk Hoytema's band, een kwintet dat weet wat swing is en instrumentaal heel wat in zijn mars heeft; bovendien beschikkend over een uitstekende vokaliste. Deze combo zorgde met veel spontaneiteit voor de hoofdschotel van de avond: de dansmuziek waarop de Delfia Batavorianen, oud zowel als jong, zich tot in het eerste kleine uurtje van de zaterdag naar hartelust konden uitleven !

G.G. Kunz.

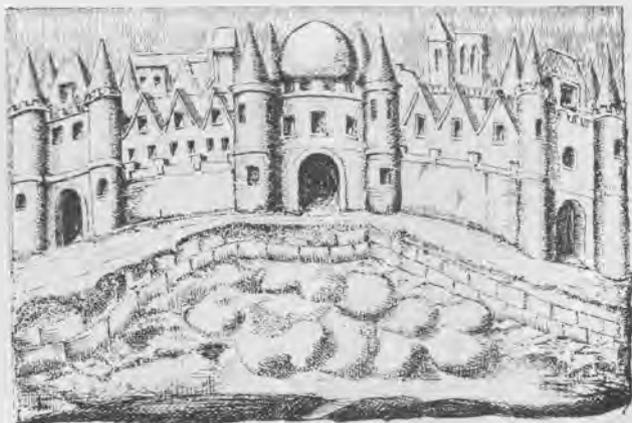
TEKENING RELIEF BAGIJNHOFPOORTJE

In het convocaat van november j.l. werd door de heer G.G. Kunz melding gemaakt van de onthulling op 23 oktober van een gespaard gebleven deel van het oude sculptuur in het poortje van het Bagijnhof. Dit fragment heeft, zoals bekend, een plaats gekregen in de hal van het Bethelgebouw van het Reinier de Graaf Gasthuis.

Het fragment stelt zeer waarschijnlijk voor de "Heilige Stad Jeruzalem", zoals is geopenbaard aan Johannes de Evangelist tijdens diens verbanning op het eiland Padmos (Zie: Openbaring 21 vers 10 tot 13).

In maart 1982 heeft de afdeling Delft van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst, ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan, een bedrag geschonken aan ons genootschap. Het bestuur heeft toen gemeend dit te moeten besteden aan een historisch onderwerp betrekking hebbende op de geneeskunst of de volksgezondheid in algemene zin. De kosten van het conserveren en plaatsen van het reliëf in de hal van het Bethelgebouw werd met behulp van deze gift van de KNMG gefinancierd. Ons medelid de heer J. Kühn heeft nu geheel belangeloos een pentekening gemaakt van het poortje van het Bagijnhof aan de Oude Delft met een detail van het bewaard gebleven fragment van het reliëf en de bijbehorende tekst uit de Openbaring. (zie pag. 16). Deze fraaie tekening zal, naast het reliëffragment in de hal worden aangebracht. Het bestuur is de heer Kühn uiteraard bijzonder dankbaar voor deze geste.

Dr. M.A. Verschuyf.

In hij voerde mij weg in de geest op een grote en hoge berg en toonde mij de heilige stad, Jeruzalem, nederdalende uit de hemel, van God: en zij had de heerlijkheid Gods, en haar glans geleek op een zeer kostbaar gesteente, als de kristalheldere diamant. En zij had een grote en hoge muur en zij had twaalf poorten en op de poorten twaalf engelen, en namen op de poorten geschreven, welke zijn die van de twaalf stammen der kinderen Israëls. Maar het oosten waren drie poorten, naar het noorden drie poorten, naar het zuiden drie poorten en naar het westen drie poorten.

Openbaring 21 vers 10 tot 13.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft

Telefoon: 617362

Verschijnt 9 x per jaar

9e jaargang

Nummer 3

Januari 1986

De besturen van het Genootschap Delfia Batavorum en van de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof nodigen u uit voor een lezing met vertoning van dia's, te houden door de heer J.G.M. Kistemaker te Delft, getiteld:

ARCHEOLOGIE IN DE BINNENSTAD ("Het Gasthuis grondig bekeken").

De bijeenkomst zal plaats vinden op woensdag 12 februari 1986 in het museum Het Prinsenhof, St. Agathaplein 1; aanvang 20.00 uur.

THEMA

De voordracht over de opgravingen in de binnenstad zal bestaan uit twee delen:

- a. een overzicht dat het belang aangeeft van stadskernonderzoek voor de algemene middeleeuwse archeologie en tevens iets over de organisatie van de archeologie in Delft;
- b. een tweede deel, dat zal gaan over het meerjaren-onderzoek op het terrein van het Oude- en Nieuwe Gasthuis aan de Koornmarkt.

Aan bod zullen komen de eerste resultaten van de opgravingen in 1985, in het bijzonder de Gasthuiskapel, de begraafplaats en het onderzoek van het skeletmateriaal. Verder: de verwachtingen en de planvorming voor 1986, alsmede de "public relations" en het scholenproject. Na afloop bestaat de mogelijkheid de binnen het Prinsenhofcomplex gelegen werkruimte te bezoeken. Aan de hand van de aanwezige vondsten en werktekeningen kan de werkwijze in het veld worden verduidelijkt en kunnen eventuele vragen worden beantwoord.

Jeroen G.M. Kistemaker werd in 1955 te Delft geboren. Hij studeerde te Leiden kunstgeschiedenis en archeologie, afgerond met het kandidaatsexamen in 1980. Aan de universiteit te Amsterdam volgde hij de studierichting culturele prehistorie, hoofdvak middeleeuwse archeologie met specialisatie in stadskernonderzoek en als bijvakken middeleeuwse geschiedenis en klassieke archeologie. Zijn doctoraal examen doet hij in juni 1986.

De heer Kistemaker is momenteel werkzaam als assistent van drs. H. Sarfatij bij de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort. Hij is voorts voorzitter en projectleider van de Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft en bestuurslid van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland, afdeling Den Haag en omstreken. Hij verzorgde een tiental publicaties over stadskernonderzoek in Zuid-Holland.

TERUGBLIK

Ondanks de storm was op 14 januari een groot aantal leden van Delfia Bataforum en van de Genealogische vereniging van Prometheus naar de T.H.-wijk gekomen om in het Psorcafé te luisteren naar een lezing over "Onderscheidingstekens en ridderorden".

Mevrouw Van Zelm van Eldik-Küneman beschreef in vogelvlucht de geschiedenis van de decoraties van de Egyptenaren af tot heden.

Onderscheidingstekens zijn het oudst; zij werden aan personen toegekend als bewijs van waardering voor moed, beleid en trouw of ter herdenking van bepaalde gelegenheden. De ridderorden kwamen pas later, in de middeleeuwen, toen edelen zich vooral tijdens de kruistochten in gesloten groepen verbonden, de zogenaamde ridderordes. Deze ordes dienden een hoog ideaal van ridderlijkheid. Als uiterlijke kenmerken van hun lidmaatschap droegen de leden een

ordekleed en ordetekens, nu ridderorden genoemd. De ridderordes speelden vooral een rol in monarchieën: koningen wilden zich graag met dergelijke ridderlijke groepen omringen, zoals de Orde van de Kouseband in Engeland, de Orde van het Gulden Vlies in het rijk van de Habsburgers en de Orde van de H. Michael in Frankrijk.

In de Republiek der Nederlanden was de situatie anders omdat door het ontbreken van een vorst voor het ontstaan van ridderordes de voedingsbodem ontbrak. Wel werden onderscheidingstekenen, alsmede ere- en herdenkingsmedailles uitgereikt.

Na de uitroeping van Willem I tot koning van Nederland zijn ook hier te lande enkele ridderordes, op voorstel van de koning, ingesteld en wel de Militaire Willemsorde van 1815, de Orde van de Nederlandse Leeuw, eveneens van 1815 en de Orde van Oranje Nassau van 1892.

Mevrouw Van Zelm van Eldik liet aan de hand van dia's zien hoe groot de verscheidenheid van onderscheidingstekens en ridderordes is geweest en nog steeds is: van eenvoudige herinneringskruisen voor militaire handelingen, gemaakt van het metaal van op de vijand veroverde kanonnen, tot ware juweeltjes van edelsmeedkunst van goud, edelstenen en emaillewerk.

Afbeeldingen van ordetekenen kan men terugvinden op schilderijen, serviesgoed, aardewerk e.d.; ook hiervan werden met dia's voorbeelden getoond. Tenslotte kon de inleidster nog een groot aantal vragen beantwoorden, waarbij duidelijk naar voren kwam hoezeer zij met de materie is vertrouwd.

Wie er meer van wil weten kan terecht in paleis 't Loo in Apeldoorn waar het museum van de kanselierij van de Nederlandse orden onderdak heeft gekregen.

AGENDA

De eerstvolgende lezing, na de voordracht over stadsarcheologie, zal plaats hebben op 3 maart in de Burgerzaal van het stadhuis, aanvang 20 uur. De oud-gemeentesecretaris van Delft en erelid van Delfia Batavorum mr H.E. Phaff zal spreken over opschriften op stadhuizen, een onderwerp waarover hij een boek heeft geschreven.

ADRESSERING CONVOCATEN

Bij het gereedmaken van convocaat nr. 2 voor verzending bleek het adreseringsapparaat problemen op te leveren. Hierdoor was het noodzakelijk alle circa 900 convocaten met de hand van een adres te voorzien. Het uiterlijk van de envelop was dientengevolge iets minder verzorgd dan u gewend was. De secretaris hoopt evenwel dat u begrip voor de situatie kunt opbrengen. Zodra de automatische adressering weer loopt kunnen alle convocaten weer van uw volledige naam en adres worden voorzien.

NIEUWE LEDEN

Als lid van ons genootschap hebben zich de volgende personen aangemeld:
 A.A. Boerma, Sportlaan 1236, 's-Gravenhage.
 Th. van Galen, Tak van Poortvlietstraat 30, Delft.
 Mevr. H.M.H. van Gerrevink-Welter, Van der Lelystraat 18, Delft.
 J. Hagenouw, Phoenixstraat 56, Delft.
 Mevr. M.M. Klapwijk, Loevestein 5, Amsterdam.
 J.A. Nieuwpoort, Busken Huetpad 11, Delft.
 Mevr. M.J.P. Roorda van Eysinga, Oude Delft 197, Delft.

Het bestuur.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71, alwaar op de derde dinsdag van de maand, tussen 19 en 20 uur, gelegenheid bestaat tot het (gratis) lenen en terugbrengen van boeken, behalve in de maanden juli, augustus en december. In de eerstkomende tijd kunnen dus boeken worden geleend op de dinsdagen 18 februari en 18 maart 1986. Voorts kunnen boeken worden geleend en teruggebracht op de bijeenkomsten van het genootschap. Dat kan dus op 12 februari in Het Prinsenhof.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 627 N.C.M.-nieuws. Mededelingenblad v.d. St. Nat. Contactcom. Monumentenbescherming. Jg. 11 nr. 1, 2, 4. (Maart, Juni en December 1984).
 629 GRAAF, REINIER de, Twee brieven aan twee Leidse Hoogleraren. Ingel. door Dr. H.L. Houtzager. Serie Uitg. Reinier de Graaf St. Delft 1985.
 630 KROGT, RENEE en PETER, van der, Gevelstenen in Delft.
 631 KOOTTE, Drs. T.G. EEKHOUT, Drs. L.L.M., Het Prinsenhof te Delft. Van klooster tot museum.
 632 MEILINK-HOEDEMAKER, L.J., Luidklokken en Speelklokken in Delft.
 633 VOORONTWERP STRUCTUURPLAN, voor de Gemeente Delft. Juli 1982.
 634 ONTWERP STRUCTUURPLAN, voor de Gemeente Delft. Juli 1983.
 635 WOLLESWINKEL, A.M., De Delftse binnenstad bedreigd? T.H. Delft. April 1977.

- 636 NOTITIE WELSTANDSTOEZICHT DELFT. Oktober 1981.
 637 POELS, R.W., Bouwkundig bezit van de stad Schiedam 1980. Uitgave: Historische Vereniging Schiedam 1981.
 85 JAARVERSLAG. Vereniging "Oranje Nassau Museum". 1984.
 85-1HOUTZAGER, Dr. H.L., Hoofdstuk 3 uit Jaarverslag "Oranje Nassau Museum" 1984.
 85-2Rijksmuseum Paleis Het Loo te Apeldoorn. Verslag van de Directeur over 1983.
 531 MONUMENTEN. Uitg. van de Stichting "Monumenten". Jg. 5. 1984. Nr. 1, 2, 3.

AANWINSTEN (legaat J.W. Blok)

- 960 GRANPRE MOLIERE, Prof. Ir. M.J., De eeuwige architectuur. Amsterdam, 1975.
 961 FOUREST, H.P., Delfts Aardewerk. Amsterdam, 1980.
 962 BERENDSEN, Dr. Anne, e.a., Elseviers Tegelboek. Een internationaal overzicht van de tegel door de eeuwen heen. Amsterdam/Brussel, 1965.
 963 WILDT, R.P. van der, De Delftse Plaatelbakkerijen. (Scriptie, 1961).
 964 Hollandse Tegels, De collectie van F. Leerink. Deel I: Bijbelse voorstellingen. Deel II: Dierfiguren. Amsterdam, 1980.
 965 JORG, C.J.A., Pronk Porselein. Porselein naar ontwerpen van Cornelis Pronk. Cat. tent. Haags Gem. Museum, 1980.
 966 PLUIS, J., e.a., "Dieren op tegels". Tent. in het Tegelmuseum te Otterlo, 1974. Med. blad vrienden van de Ned. ceramiek.
 967 English Delftware, Engels/Delfts aardewerk. Catalogus door Michael Archer. Rijksmuseum Amsterdam, z.j.
 968 DOBBELMAN, THEO, De experimentale afdeling van "De Porceleyne Fles" te Delft, 1955-1975. Med. blad vrienden van de Ned. ceramiek 78.
 969 BREMMER, H.P., Delftsch Aardewerk. Amsterdam, 1908.
 970 Gekleurd Delfts Aardewerk, polychrome Delft ware. Haags Gem.Mus. 1969.
 971 Gleyersgoet en Delfts blauw, Gallipotters ware and blue Delft. Gemeentemuseum van 's-Gravenhage, 1958.
 972 TICHELAAAR, Pieter Jan, Het Makkumer Tegelboek. Makkum, z.j.
 973 Catalogus van de kunstveiling 279A van o.a. keramische voorwerpen, ontstaan in de ateliers van "De Porceleyne Fles" te Delft, 1977.
 974 VECHT, A., Frederik van Frytom 1632 - 1702. Life and work of a Delft Pottery-Decorator. Amsterdam, 1968.
 975 FOUREST, Henry-Pierre, Les Faiïences de Delft, Paris, 1957.
 976 THIENEN, Dr. F.W.S. van, Over Rembrandt en Vermeer, in Corona pag. 13-23. Utrecht, z.j.
 977 VIS, Eelco M. und Commer de Geus, Altholländische Fliessen. Erster band. Schiedam, 1978.

- 978 HUDIG, Ferrand W., Altholländische Fliessen. Zweiter band. Schiedam, 1978.
- 979 VANZYPE, Gustave, Vermeer de Delft. Paris/Bruxelles, 1925.
- 980 COSTER, Dirk, Delft a most charming town. Drawings by Ben Horsthuis. Delft, 1952.
- 981 CARSTENS, Dr. O.S., A chronicle of Delft. The Hague, 1973.
- Dit zijn dan de laatste boeken van het legaat van de heer J.W. Blok.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

DE KLOKKEN VAN DELFT

Het silhouet van Delft wordt voor een belangrijk deel bepaald door de torens van de Oude en de Nieuwe Kerk, alsmede van het stadhuis. Iedere Delftenaar is met dit beeld vertrouwd, zoals hij of zij dat ook is met het carillon van de Nieuwe Kerk, dat elk uur zijn melodietje laat weerklinken en, o.m. op donderdagmorgen, als extra attractie zijn parelende klanken over het drukke marktplein uitstrooit.

Niet alleen de geschiedenis van dit klokkenspel maar ook de historie van de klokken van het stadhuis en de Oude Kerk zijn het onderwerp van het omvangrijke proefschrift van mevrouw dr. L.J. Meilink-Hoedemaker (Luidklokken en speelklokken in Delft, 1985, 268 blz., met illustraties).

Nauw verbonden met deze luid- en speelklokken zijn diegenen, die ze hun klank gaven: de klokkengieters en al degenen die ze bespeelden: de beiaardiers. Daarenboven wordt in deze dissertatie - schrijfster promoveerde in mei j.l. bij professor Vente in Utrecht - ruime aandacht geschonken aan de verschillende mechanieken, die in de loop der eeuwen voor het carillon werden toegepast.

Dat mevrouw Meilink, van beroep ook cardiologe, ook in praktische zin terzake kundig is op het gebied van haar promotie-onderwerp, wordt bewezen door het feit, dat zij een gedegen opleiding heeft gevolgd in de kunst van het bespelen van carillons. In 1979 behaalde zij het einddiploma beiaard aan de Nederlandse Beiaardschool in Amersfoort.

In dit met zorg uitgevoerde boekwerk is een indrukwekkende schat aan gegevens verzameld over spelers, muziek en klokken, die bij elkaar een heel bijzonder en boeiend stuk Delftse geschiedenis omvatten. Uitvoerige bijlagen, een literatuuropgave en register completeren dit boek dat een, in overdrachtelijke zin, zeer "welluidende" plaats inneemt in de reeks boeken die over de geschiedenis van Delft is verschenen.

Zolang de beperkte voorraad strekt wordt het boek u toegezonden na overmaking van f. 32,50 (inclusief verzendkosten), op giro 217211, ten name van dr. L.J. Meilink-Hoedemaker te Rotterdam.

Dr. H.L. Houtzager.

HET GASTHUIS GRONDIG BEKEKEN

Onder deze, wel wat voor de hand liggende maar toch aardig gevonden, titel heeft de Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft (OWD), onder redactie van J.G.M. Kistemaker, G.Th.M. Buzing en H. de Kat, een publikatie tot stand gebracht over het archeologisch onderzoek van het Oude Gasthuis te Delft in de periode van 1 tot 28 september 1985. In dit boekje (Archeologie en actie) wordt de geschiedenis van het gasthuis summier gereleveerd. Voorts wordt verslag gedaan over de opzet, de planning en de uitvoering van het grondonderzoek. Vervolgens behandelt het o.m. de werkwijze in het veld, de uitwerking der resultaten en het kostenverloop. Een groot aantal krantenartikelen vormt de afronding van het verloop van de activiteiten en van de financiële acties die de voortzetting van het grondonderzoek mogelijk maakten. De terugblik is terecht kritisch afgestemd ("kansen gemist", "mijlen achterop") en geeft aan dat er heel wat meer had kunnen en moeten gebeuren als de overheid alerter had gereageerd.

(Foto's Henk Koster, tekeningen OWD, uitgave Eburon, Postbus 2867, 2601 CW Delft). Prijs f. 9,75.

KLEINOOD AAN EEN DELFTSE GRACHT

Onder de titel "Kleinood aan een Delftse gracht" is onlangs een boekje verschenen over het museum Paul Tétar van Elven aan de Koornmarkt. Dit werkje beschrijft in enkele hoofdstukken de levensloop en het werk van Paul Tétar van Elven, schilder en ook leraar tekenen aan de Delftse Polytechnische School, later de Technische Hogeschool. Daarbij wordt wat dieper ingegaan op de historie-schilderkunst, waarop Tétar van Elven en velen van zijn tijdgenoten zich toelegden.

De kunstenaar bepaalde in zijn testament dat het fraaie huis aan de Koornmarkt, waarin hij dertig jaar had gewoond, moest worden ingericht tot museum en voor het publiek worden opengesteld. In een apart hoofdstuk wordt de geschiedenis van dit huis beschreven en wordt een aantal historische gegevens vermeld over het pand Wijnhaven 9, waarvan bijzondere achttiende-eeuwse interieurdetails in het museum zijn aangebracht. Ook de typische negentiende-eeuwse collectie schilderijen, meubels en keramiek wordt toegelicht.

Vele foto's in vierkleurendruk illustreren de 44 pagina's omvattende uitgave, die tot stand kwam in samenwerking met de Delftse drukkerij-uitgeverij W.D. Meinema b.v., ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van dit bedrijf.

Er komt geen handelseditie, maar in overleg met het Gemeente-Archief is het boekje voor leden van Delfia Batavorum bij het Archief (Oude Delft 169) verkrijgbaar voor de prijs van 11 gulden.

N.B. Om misverstand inzake de bezoekmogelijkheden aan het museum te vermijden vermelden wij dat het museum in de wintermaanden is gesloten.

VROUWEN IN OPMARS

"Van Dames Comité tot Delftse Vrouwenraad"; dat is de titel van het boekje (88 blz.) dat Josien Meerdink schreef in opdracht van de Delftse Vrouwenraad en dat eind vorig jaar in de openbaarheid kwam.

De D.V.R. is voortgekomen uit de landelijke organisatie Maatschappelijke Belangen, die in 1898 tot stand kwam als exponent van de zogenaamde "eerste feministische golf". Plaatselijk werden in de jaren daarvoor en daarna allerlei dames-comité's opgericht met onder meer als doel de vrouwenarbeid "zichtbaar" te maken en te tonen wat vrouwen al jarenlang presteerden zonder daarvoor erkenning te krijgen (zoals huishoudelijke werkzaamheden). Een en ander resulteerde in plaatselijke afdelingen van Maatschappelijke Belangen, wier activiteiten in hoofdzaak lagen op het terrein van liefdadigheid en welzijnswerk. In het ledenbestand overheersten dan ook de fabrikanten- en directeursvrouwen. Onder auspiciën van Maatschappelijke Belangen werden tal van verenigingen opgericht met maatschappelijke doelstellingen en met besturen waarvan in groter of kleiner aantal ook vrouwen deel uitmaakten. In de eerste helft van deze eeuw had een geleidelijke, soms ook moeizame ontwikkeling plaats van de vrouwenbeweging. Uiteindelijk resulteerde deze, met diverse naamsveranderingen, in Vrouwen Contact Delft, na 1976 in Delftse Vrouwenraad. Deze ontwikkeling heeft de schrijfster duidelijk geschetst. Als bijdrage tot de kennis van de geschiedenis van de Delftse vrouwenbeweging mag dit boekje zeker als waardevol en instructief worden aangemerkt.

"FACE-LIFT" ARMAMENTARIUM

Het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum "Generaal Hoefer", dat was gehuisvest in het Pesthuis te Leiden, werd enige jaren geleden overgeplaatst naar Delft. Daar werden de grote collectie wapens en andere militaire attributen ondergebracht in het, reeds over een uitgebreide wapenverzameling voor studietoelinden beschikkende, Armamentarium aan de Lange Geer. Dit omvangrijke complex - eertijds het wapenmagazijn van de Staten van Holland en West-Friesland - ondergaat een algehele renovatie, die inmiddels voor een deel is voltooid.

De overplaatsing en de snel vorderende verbouwing vormden voor de stichting Vrienden van het Legermuseum aanleiding deel 20 van haar reeks jaarlijkse publikaties, onder de titel Armamentaria, voor een deel te wijden aan het militaire verleden van Delft en aan de geschiedenis van het Armamentarium. De militair-deskundige publicist W.A. Feitsma houdt zich in zijn bijdrage bezig met de militaire historie van Delft die al dateert uit de tijd van de Romeinen. In de daarop volgende eeuwen kwam Delft, militair gezien, herhaalde malen in het nieuws, mede door de bouw van kazernes op de Paardenmarkt, van diverse opslagmagazijnen, het bekende kruithuis aan de Schieweg en bovenal het Tuighuis aan de Lange Geer - Oude Delft. Ook het militaire onderwijs (o.a. Artillerie- en Genieschool), de achtereenvolgende garnizoenen, de mobilisaties van 1914 - 1918 en 1939 - 1940, met de oorlogsdagen van mei 1940 komen in dit artikel ter sprake.

"Het Armamentarium in prent, penseelstreek en foto", aldus de titel van het tweede artikel over Delft, wordt beschreven door E.A. de Haan. Met veel tekeningen, gravures en foto's wordt de tekst over de totstandkoming, het gebruik, het verval en herstel van het gebouw, royaal geïllustreerd.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

Telefoon: 617362

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw

Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft

Verschijnt 9 x per jaar

9e jaargang

Nummer 4

Februari 1986

Het bestuur van Delfia Batavorum nodigt u uit voor een lezing met dia's, te houden door mr. H.E. Phaff, te Santpoort-Z, oud-gemeente-secretaris van Delft, over het onderwerp:

RAADHUIS-SPREUKEN.

De bijeenkomst zal plaats hebben op maandag 3 maart 1986 in de Burgerzaal van het stadhuis te Delft; aanvang 20 uur.

THEMA

Door het directeurschap van de Vereniging van Nederlandse gemeenten begon de heer Phaff belangstelling te krijgen voor spreuken en opschriften op tal van Nederlandse stadhuizen. Zo kwam hij er toe een verzameling aan te leggen van al deze kenmerken op onze raadhuizen. Het bleken er ten slotte rond 450 te zijn. De collectie opende zoveel interessante perspectieven, dat zij in boekvorm is uitgegeven door het Gemeentelijk Cultuurfonds in Den Haag (1983). Het boek, getiteld "Raadhuis-spreuken", is in de boekhandel verkrijgbaar. De heer Phaff kwam bij het uitoefenen van zijn hobby tot de ontdekking dat het aanbrengen van spreuken in en aan raadhuizen allerminst een verouderde zaak is, maar een gebruik dat vooral na de tweede wereldoorlog nog springlevend bleek. Tal van nieuwgebouwde raadhuizen werden voorzien van (soms) zeer moderne spreuken. Zij geven een inzicht hoe in verschillende tijden het bestuur de burgers en de burgers het bestuur zagen. De teksten zijn verder belangrijk in allerlei opzicht: taalkundig, kerkelijk, bestuurlijk, folkloristisch en qua plaatselijke geschiedenis.

In het boek zijn de spreuken ingedeeld naar plaats - aan gevels, in raadzalen, in trouwkamers enz. - en naar inhoud, waarbij ook een plaats is gegeven aan zogenaamde historie-opschriften, ook wanneer die niet in spreukvorm zijn gegoten. Op de dia's is te zien hoe kunstzinnig sommige spreuken zijn aangebracht.

Mr. H.E. Phaff was van 1949 tot 1952 gemeente-secretaris van Delft, in hetzelfde tijdvak dat mr. G.E. van Walsum (vader van de tegenwoordige burgemeester) eerste burger van Delft was. De heer Phaff was vervolgens gemeente-secretaris van Haarlem (1952 tot 1963) en aanvaardde daarna het directeurschap van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in Den Haag. Hij is erlid van Delfia Batavorum.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst van Delfia Batavorum, na de lezing van 3 maart, zal plaats hebben op dinsdag 1 april in het woonoord voor ouderen "Abtsoude" aan de Aart van der Leeuwlaan. Aanvang 20 uur. De heer P. Nijhof spreekt dan over "Industriële archeologie".

Op maandag 12 mei houdt mevr. dr L.J. Meilink-Hoedemaker in Het Hart van Delft (Vlamingstraat/Rietveld) een inleiding over "Delftse speel- en luidklokken".

NIEUWE LEDEN

Als nieuw lid hebben zich aangemeld:

W.C. Thoms, Rotterdamseweg 162, Delft.

Mevr. G. Thoms-Hage, Rotterdamseweg 162, Delft.

INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE IN ONS GENOOTSCHAP

Met het aannemen van een statuut is op de oprichtingsvergadering van 22 januari j.l. de Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland (WIADD) opgericht. Deze werkgroep functioneert binnen het genootschap Delfia Batavorum. Daarom kan een ieder die geïnteresseerd is en lid is of wordt van Delfia Batavorum, zonder bijkomende kosten, lid worden van de WIADD.

De WIADD zal zich bezighouden met het inventariseren en documenteren van, alsmede het bevorderen van publieke belangstelling voor historische objecten van bedrijf en techniek en arbeidsprocessen in Delft en Delfland.

Voor industriële archeologie, een begrip van Engelse oorsprong, geeft P. Nijhof in het boek Monumenten van bedrijf en techniek (red.: P. Nijhof, Zutphen 1978) de volgende definitie: "het gezamenlijke studieterrein van wetenschappelijke disciplines met betrekking tot de fysieke overblijfselen van verouderde vormen van bedrijf en techniek".

Hierbij moet opgemerkt worden dat fysieke overblijfselen ook bijvoorbeeld foto's of archiefstukken kunnen zijn, en dat er geen tijdsbegrenzing is.

Op 1 april a.s. zal de heer P. Nijhof een lezing over industriële archeologie houden voor Delfia Batavorum, aan de hand waarvan veel meer over het werkgebied van de WIADD duidelijk zal worden.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot:

J.A. v.d. Hoeve (secretaris), Roland Holstlaan 441, Delft of telefonisch:
C.H. van Eldik, 015 - 784297 (overdag) en 015 - 122705 ('s avonds).

Het bestuur.

PRINSENHOFCONCERTEN

In dit seizoen staan nog drie Prinsenhofconcerten op zondagochtend op het programma.

- 2 maart : het Tafelensemble.
- 13 april : Rotterdams Symfonietta.
- 4 mei : Barok ensemble van de Vrije Akademie "De Koormarkt" alhier.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat 71, alwaar op de derde dinsdag van de maand, tussen 19 en 20 uur gelegenheid bestaat tot het gratis lenen en terugbrengen van boeken, behalve in de maanden juli, augustus en december. De eerstvolgende gelegenheid is dus op dinsdag 18 maart.

Echter: op 15 april zullen er in de Kruisstraat geen boeken kunnen worden geruild. Wèl is dat mogelijk tijdens de avondbijeenkomst op 1 april in Abtswoude. Men gelieve hiervan goede nota te nemen !

Op dinsdag 20 mei kan men dan weer van 19 tot 20 uur terecht in de Openbare Bibliotheek.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- 638 Zeylende in, tot Delft. Delft en haar scheepvaart 1700, 1900, 1950. Een project van de St. Hist. Scheepvaart en St. Museum Het Prinsenhof, Delft.
- 639 KROGT, Drs. P.C.J. van der, Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Delft. Uitg. Kruseman. Den Haag. 1985.
- 640 KUIT, Bart., HAAS, Boudewijn de., Van Oostvest tot Oosterstraat. Uitg. Buurtorg. Raam-Vlamingstraat e.o. Delft 1985.
- 641 CATALOGUS van de bibliotheek van Delfia Batavorum 2 september 1985.
- 642 DAALEN, Mr. A.P.A. van, Het mysterie Lodewijk XVII. Gem. Archief. Delft augustus 1985.
- 643 Onderweg naar "De Weg" 75 jaar. Uitg. Parochie Nicolaas Gezellen. Delft 1985.
- 645 Verslag studiedag "Kleine Cultuurhist. elementen" 21 nov. 1984. Ged. St. Z.H. augustus 1985.
- 646 HOUTZAGER, H.L., KUNZ, G.G., LEEUWEN, van, H.W., NOORT van, M. Facetten van Delft. Gedenkboek van het Genootschap Delfia Batavorum 1935-1985. A'dam 1985.
- 647/ 1-26 Alle 26 bijdragen aan "Facetten van Delft" apart.
- 647/1 WULP van der, B. Vijftig jaar genootschap Delfia Batavorum.
- 647/2 ARKESTEIJN, Drs. N.L.M. Delftse vroedschapspenningen.
- 647/3 BOHEEMEN, Drs. F.C. van, HEIJDEN, Drs. Th.C.J. van der. De Delftse Broertgens-Kermis.
- 647/4 BULT, Epko, J. Landschap en bewoning van Midden-Delfland tot circa 1200.
- 647/5 ETT, Henri, A. Reinier Boitet en zijn tijd.
- 647/6 GOUDAPPEL, C.D. Een proces in 1836: Zij waren nog hervormd.
- 647/7 GRONHEID, H.E.M. Hofjes binnen Delft I.
- 647/8 HOUTZAGER, Dr. H.L. Herman Boerhaave en zijn Delftse promovendi.
- 647/9 KASTELEIJN-EKELS, G.W., VOS-de KONING, W.M. Delftse vrouwen in beweging.
- 647/10 KOLMESCHATE, Dr. G.J. van, Pierre Baudan, een gevluchte predikant.
- 647/11 KUNZ, G.G. De strijd rondom Delft in Mei 1940.
- 647/12 LEEUWEN, H.W. van. Willem van der Lelij: Werk en liefhebberij.
- 647/13 LEEUWEN van-DIJK van, M.M., LEEUWEN, F.M. van, Opgang, bloei en neergang van het Delftse bier.

- 647/14 LUNTEREN van-SPANJAARD, M.M. De Joodse gemeente van Delft.
 647/15 MEILINK-HOEDEMAKER, Dr. L.J. De inventaris van Dirck Scholl, een jonge musicus in Delft (1666).
 647/16 MOERMAN, Dr. A.K.H. De Pottenbakkersfamilie De Milde te Delft.
 647/17 NOORT, M. van, Het sportieve verleden van Delft.
 647/18 OLIVIER, F.C. Hofjes binnen Delft. II.
 647/19 RAUE, Dr.Ir. J.J. Rooilijnen bepalend voor Delfts grachtenbeeld.
 647/20 ROODENBURG, Drs. Marie-Cornélie. De pottenbakkerijen van de fam. Touw en Van Bodegem.
 647/21 ROZEMOND, Drs. A.J.H. De testamenten van Antonie van Leeuwenhoek.
 647/22 SCHOUWENBURG, Dr. Ir. K.L. van. Hester Levina Leendertz: Indisch weesje in Delft.
 647/23 de VRIES Wzn, Mr. Dr. W., Herinneringen aan K. ter Laan.
 647/24 de VRIES Wzn, Mr. Dr. W., Belevnissen van Johanna Pekelharing-van Ree in Delft.
 647/25 WEVE, Ir. W.F., Dertienhuizen, bouwhistorisch gezien.
 647/26 WIJBENGA, D. Delftse folklore: Een verkenning.
 648 STADSGIDS '85-'86. Gemeente Delft.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

GEVELSTENEN IN DELFT (IX)

Toen vrijwel al onze burgerwoningen nog constructies van hout waren - al of niet voorzien van houten luifels en uithangborden - geschiedde het wel eens, dat kleine brandjes uitgroeiden tot vlammenzeeën en dat straten, ja zelfs wijken in de as werden gelegd. De stedelijke overheden in het land namen hun maatregelen en vaardigden een verordening uit, die de burgers verplichtte de buitenwanden van hun behuizing van steen te doen zijn. Zó kwam het, dat in het stadsbeeld de bakstenen gevelfronten gingen overheersen en dat de rol, die voor uithangborden was weggelegd, geleidelijk door ingemetselde gevelstenen werd overgenomen.

Zover we weten is er nooit iets vastgelegd wat betreft de hoogte waarop jaartal-, wapen- en andere stenen boven het weg-niveau moesten worden aangebracht. De neringdoenden hielden vast aan hun gewoonte om de stenen boven de toegangsdeur of poort te plaatsen. Andere burgers volgden deze praktijk, maar gingen er ook wel toe over hun prestige-object te laten in metselen op of bij de lijst, die de beneden-étage van de bovenverdieping scheidt. Het muurtje tussen twee ramen op de bovenverdieping was eveneens een geliefde plek. Veel hoger kwam men meestal niet, tenzij het om bouwjaarstenen of gevelbeelden ging. We kunnen een en ander afleiden uit de staat waarin nog vrij ongeschonden panden uit de 17de en 18de eeuw verkeren en we moeten dan ook niet veel waarde hechten aan de plaats die gevelstenen aan sterk-gerenoveerde gevelfronten hebben gekregen.

In ons artikeltje over gevelsteen-soorten (okt. '83) noemden we de bekende

huisnaamsteen De Vergulde Pauw aan de Voldersgracht op nr. 6. Die pauw, zo schreven we, "werd dus niet zonder reden royaal met goudverf bestreken". Met die bewering zaten we er volkomen naast! De pronkende pauw was niet met een verfsoort behandeld. Ons mede-lid, de heer P. de Ruyter, heeft ons laten weten, dat hij de pauw en de engelenfiguur eigenhandig heeft "verguld", ècht verguld met 24 karaats bladgoud! Het gevolg is, dat we nu met heel wat minder zelfverzekerdheid over oude gewoontes gaan schrijven. Maar, we durven het toch wel aan te onderstellen, dat de in de 17de en 18de eeuw geplaatste gevelstenen àltijd goed zichtbaar moesten zijn vanaf de openbare weg. We zijn op tegenwerpingen bedacht, met name met betrekking tot de situatie aan de Voldersgracht. Wie dáár niet eventjes het trottoir wenst te verlaten, kan van mening zijn, dat de bruine bruinvis op nummer 5 en ook de pauw op nr. 6 allerm minst goed zichtbaar zijn vanaf de weg. Welnu, men moet er dan wel rekening mee houden, dat de burgers eertijds geen trottoir kenden. Zij waren gewend, de gevels te bekijken vanaf het (toen nog veilige) midden van de rijweg. De steen met de voorstelling van een hert (met het bijschrift T'HART - Voldersgracht 4) kan men al sedert honderd jaar niet meer op ouderwetse wijze aanschouwen. Die steen kreeg al in 1887 een o.i. veel te hoge plaats aan de nieuwe gevel.

Hoewel wij het fijn vinden, dat gevelstenen van te slopen of te renoveren panden behouden blijven en een nieuwe plaats wordt gegund, kunnen we het helaas niet altijd eens zijn met de in onze eeuw gemaakte keuzen wat betreft de hoogten aan het gevelfront. Enkele voorbeelden van bijzonder ongelukkige beslissingen zullen we in een volgend artikel bespreken.

J.W. Matthijssen.

"HUGIE" STAAT EEN EEUW OP DE MARKT

Men zal er zich over verbazen - en niet ten onrechte - dat pas ruim 300 jaar na de geboorte van Hugo de Groot (1583), een standbeeld te zijner eere werd opgericht. Direct na zijn overlijden in 1645 waren er al stemmen opgegaan om de grote geleerde, staatsman, theoloog, classicus en diplomaat in de vorm van een monument te vereeuwigen.

Niemand minder dan zijn bewonderaar Joost van den Vondel, wiens treurspel Adam in Ballingschap beïnvloed was door De Groots bijbels drama Adam exul (1601), had hierom al gevraagd in zijn memoriam-gedicht:

*"Men stell' gelyk den Rotterdammer (d.i. Erasmus),
Een beeld den wijzen Delvenaar.
Men paar die grote nageburen,
Wier Faam alle eeuwen zal verduren."*

Voorlopig kwam daar echter niets van terecht. Pas vijf jaar voor de viering van het derde eeuwfeest van De Groots geboorte, werd een comité gevormd ter voorbereiding van het oprichten van een nationaal monument voor de man

die niet alleen het "Orakel van Delft" werd genoemd, maar ook "Het wonder van Holland". Het gelukte echter niet de nodige gelden voor de verwezenlijking van deze plannen bijeen te brengen totdat - een half jaar vóór de viering van de 300ste geboortedag - de gemeente Delft financiële steun garandeerde waardoor de plannen toch doorgang konden vinden. Wel was het intussen veel te laat om Hugo de Groot op zijn 300ste verjaardag een standbeeld te schenken. Op 25 september 1886 was het dan toch zover dat tot de plechtige onthulling van een monument kon worden overgegaan. Het 2300 kg wegende bronzen beeld was per stoomboot vanuit de gieterij in Breda naar Delft vervoerd. Aanzienlijk zwaarder was het granieten voetstuk, bijna 9.000 kg. Het beeld was ontworpen en gemaakt door F.L. Stracké, van wie geen ander beeld bekend is, terwijl het granieten voetstuk was ontworpen door de bouwmeester van de Parijse Opera, Garnier.

Bij de onthulling sprak het Tweede-Kamerlid, mr. W.H. de Beaufort, terwijl het stadsbestuur van Delft voor een fraaie illuminatie van de Markt had gezorgd. Niet alleen brandden er talrijke vetpotjes voor de ramen van de langs de Markt gelegen huizen, maar ook verlichtte bengals vuur op de eerste en tweede omgang van de Nieuwe Kerktoren, het marktplein.

Door de Delftse jeugd werd De Groot toegezongen met een speciaal voor die gelegenheid gecomponeerde kinder-cantate, waarvan de tekst luidde:

*Zoon van Delft! Europa's roem!
't Feestlijk lied zij U ten hulde
Bij des harten vreugdebloem,
Nu de tijd de hoop vervulde,
Dat Uw standbeeld tuigen zou,
Van heel Neêrlandsch dank en trouw.*

*Heerlijk blonk eenmaal Uw ster,
Delft's orakel! Hollandsch wonder!
Ging bij 't stormen heind' en ver
Hier haar lichtgloed ook ten onder,
Aan den Noorschen hemeltrans
Rees zij weer met hooger glans.*

*Balling van het Vaderland,
Dat U diep de ziele griefde,
Boodt Gij 't toch Uw hart en hand,
Hadt Gij 't lief met vuur'ge liefde;
Voor zijn voorspoed, vrijheid, rust,
Badt gij nog aan vreemde kust.*

*'t Schouderkennend nageslacht,
Wil zijn dank U thans vertolken;
Aller lof zij U gebracht,
Pleiter voor het recht der volken!
Voor der Godsdienstwaarde meê,
En het recht der vrije zee.*

*Prijs hem Neerland, roem hem groot!
Maar ons Delft bestraalt zijn glorie
Met Oranje's marteldood,
En der Trompen krijgsvictorie;
't Wekt in 't hart van grijs' en jeugd
Trouw aan recht en burgerdeugd.*

Na de tweede wereldoorlog moest het standbeeld van Hugo de Groot verplaatst worden om de Taptoe Delft gelegenheid te geven zich op de Markt te manifesteren. Toen deze in de jaren zeventig naar Breda verhuisde, kreeg "Hugie" zijn oude, vertrouwde plaats midden op de Markt terug.

Dit jaar is het dus een eeuw geleden dat zijn standbeeld het middelpunt werd tussen Nieuwe Kerk en stadhuis, als herinnering en als eerbetoon aan een groot burger van Delft.

H.L. Houtzager.

TERUGBLIK

Omdat de stedelijke archeologie in deze tijd sterk in de belangstelling van de Delftse bevolking staat besloten Delfia Batavorum en de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof aan dit onderwerp een gezamenlijke activiteit te wijden. Dat betekende dan wél dat, ondanks de vrieskou, op woensdag 12 februari ruim 150 geïnteresseerde stadgenoten van beide verenigingen, alsmede ettelijke personen die bij het plaatselijk archeologisch onderzoek zijn betrokken, naar museum Het Prinsenhof waren gekomen.

Als spreker was uitgenodigd de man die, als projectleider van het oudheidkundig bodemonderzoek, met zijn medewerkers de laatste tijd belangrijke resultaten heeft geboekt: Jeroen G.M. Kistemaker, voorzitter van de Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft en tevens verbonden aan enkele landelijke instellingen op dit gebied. Men heeft dat in het vorige convocaat allemaal kunnen lezen.

In het eerste deel van zijn voordracht gaf de inleider een schets van de ontwikkeling der bodemarcheologie. Het is een nog jonge praktische wetenschap die pas in deze eeuw haar erkenning, zij het moeizaam, heeft verkregen door het werk van mannen als Holwerda en Van Giffen. Vooral de laatste heeft baanbrekend werk verricht, mede door zijn activiteiten als oprichter van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, het Instituut voor Pre- en Protohistorie en het Biologisch Archeologisch Instituut.

In zekere zin is de economische ontwikkeling in de na-oorlogse jaren rampzalig geweest voor het z.g. bodem-archief. Door de nieuwbouw op grote schaal, kaalslag in oude stadskernen, aanleg van wegen en straten in bewoningsgebieden, is zeer veel historisch bodemmateriaal verloren gegaan. Het was voor bodemonderzoekers daardoor onmogelijk dit tempo bij te houden of vóór te blijven. Er moesten dus prioriteiten worden gesteld en derhalve in vele gevallen worden volstaan met het carteren van gedane vondsten. Feitelijk zouden alle gemeenten van enige importantie moeten kunnen beschikken over een eigen archeoloog. In de grootste gemeenten en ook in enkele middelgrote is dat reeds het geval. In Delft helaas (nog) niet, al wordt er vanuit enkele politieke kringen wel op aangedrongen. In Delft werkt een groep vrijwilligers, onder leiding van enkele vakmensen, ook vrijwilligers, en amateur-archeologen. Uitvoerig ging de heer Kistemaker in op de ontwikkeling in de jaren '80, waarin belangrijke resultaten werden geboekt, maar waarin ook door weinig slagvaardigheid van overheidswege teleurstellingen genoteerd moesten worden. Maar de vondsten in enkele stadsdelen, zoals aan het H. Geest-Kerkhof, de Phoenixstraat en vooral het terrein van het vroegere Gasthuis aan de Koornmarkt heeft de daadwerkelijke belangstelling, zowel bij overheid als burgerij, enorm omhoog gekrikt. Spreker wees daarbij vooral op de in september 1985 ondernomen actie om de financiën voor het voortzetten van de opgravingen bijeen te krijgen. Burgerij, bank- en bedrijfsleven, alsmede de Delftse pers, hebben daarbij op genereuze wijze hun aandeel bijgedragen.

In het deel na de pauze besprak de heer Kistemaker gedetailleerd de resultaten van de opgravingen aan de Koornmarkt, waarover uitvoerig verslag is gedaan in het boekje "Het Gasthuis grondig bekeken".

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft

Telefoon: 617362

Verschijnt 9 x per jaar

9e jaargang

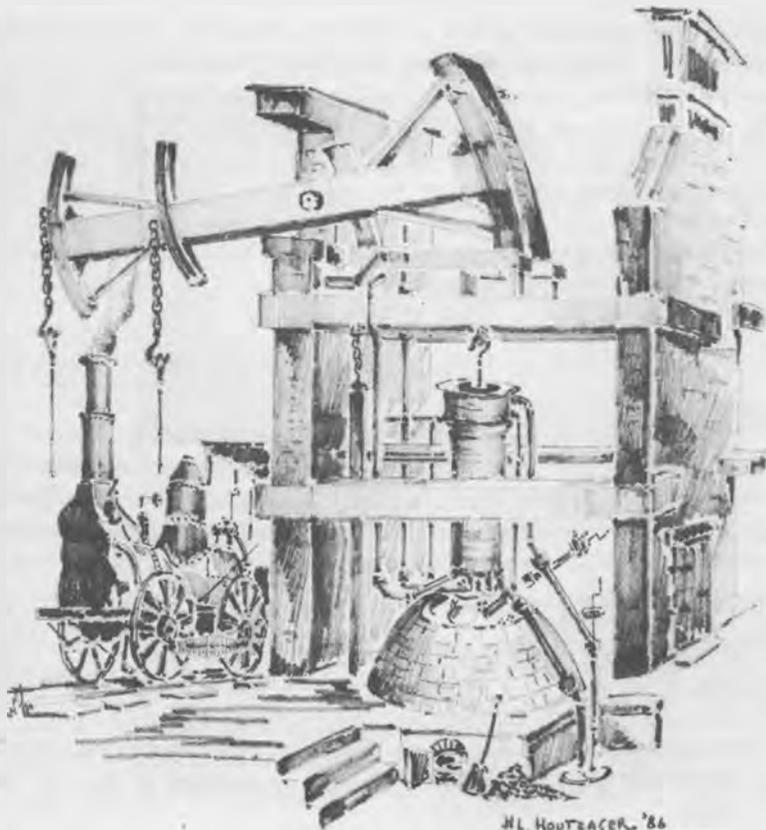
Nummer 5

Maart 1986

Het bestuur van Delfia Batavorum nodigt u uit tot bijwoning van een lezing, met vertoning van dia's, te houden door drs. P. Nijhof, over het onderwerp:

INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE

De bijeenkomst zal plaats hebben op dinsdag 1 april 1986 in het woonoord voor ouderen "Abtswoude" aan de Aart van der Leeuwlaan; aanvang 20 uur.

THEMA

In ons orgaan van februari j.l. werd melding gemaakt van de oprichting van de Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland (WIADD), welke groep functioneert binnen het genootschap Delfia Batavorum. Doelstelling van de WIADD is het inventariseren en documenteren van historische objecten van bedrijf en techniek alsmede arbeidsprocessen in Delft en Delfland.

Drs P. Nijhof, een expert op dit gebied, zal op 1 april a.s. in Abtswoude een causerie houden over "Stand van zaken ten aanzien van de industriële archeologie in 1986". De voordracht zal bestaan uit twee gedeelten. In het eerste deel zullen begripsverklaring, historie, bronnenmateriaal en behoudsstrategieën aan de orde komen. In het tweede deel zal, met behulp van dia's, een industrieel-archeologische rondgang worden gemaakt door het "groene hart van Holland". Hierbij worden tevens voorbeelden van herbestemming van gebouwen en techniek gegeven.

De heer Nijhof studeerde sociale geografie en planologie. Hij is werkzaam bij het NIROV (Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting). Verder is hij voorzitter van het Landelijk Overleg Monumenten van Bedrijf en Techniek en voorzitter van de Stichting FIEN (Federatie Industrieel Erfgoed Nederland). Op het gebied van de industriële archeologie heeft hij verscheidene publikaties op zijn naam staan, zoals Monumenten van bedrijf en techniek (Zutphen 1978), Bedrijfsmonumenten in het groene hart van Holland (samen met B. Feis, Zwolle 1983) en Oude fabrieksgebouwen in Nederland (Amsterdam/Dieren 1985).

AGENDA

Na de bijeenkomst van 1 april zal de volgende voordracht plaats hebben op maandag 12 mei a.s. in Het Hart van Delft (Vlamingstraat/Rietveld). Dan zal mevr. dr. L.J. Meilink-Hoedemaker, beiaardier van de Nieuwe Kerkstoren, een causerie houden over "Delftse luid- en speelklokken".

EXCURSIE 13 en 14 JUNI

Het is traditie dat het seizoen wordt afgesloten met een ééndags-excursie. Deze zal dit jaar plaatshebben op vrijdag 13 en zaterdag 14 juni a.s. naar

Antwerpen. Voor de causerie die ter inleiding op dit uitstapje zal worden gehouden is nog geen datum vastgesteld. In het volgende convocaat leest u daarover uiteraard meer, zoals wijze van aanmelden, plaats en tijdstip van vertrek enz.

TERUGBLIK

Er valt dit keer weinig "terug te blikken". De causerie van de heer Phaff over stadhuispreuken (maandag 3 maart) moest te elfder ure worden afgelast wegens plotselinge ziekte van de inleider. Op zo'n korte termijn - enkele uren - was het uiteraard niet meer mogelijk een andere lezing te organiseren of de leden van de afgelasting op de hoogte te stellen. Helaas hebben dan ook velen de wandeling naar de burgerzaal tevergeefs gemaakt. Daarvoor dus onze verontschuldiging.

Maar om de teleurstelling wat te verzachten kreeg iedereen een kop koffie aangeboden. En daarvan werd uiteraard gretig gebruik gemaakt.

Of en wanneer de lezing alsnog zal kunnen worden gehouden is nu niet te zeggen. Het programma voor het lopende seizoen is rond en dus zal op zijn vroegst in het nieuwe seizoen een spreekbeurt voor de heer Phaff kunnen worden garrangeerd. Het onderwerp verdient dat ten volle !

WIE WENST FOTO('S) DELFT 1880 - 1960 ?

De historisch-topografische atlas (Prentenverzameling) van de Gemeentelijke Archiefdienst is geschoond van alle foto's die meer dan tweemaal aanwezig zijn. Het betreft ongeveer 150 foto's van hoofdzakelijk straatgezichten, gemaakt door bekende fotografen zoals H.J. Kouwenberg, F.A. Albers, F. Gräfe, Henri de Louw en A. van Oosten, uit de periode 1880 - 1960.

Met nadruk wordt er op gewezen, dat het een éénmalige afstoting betreft.

Een unieke gelegenheid dus om originele Delftse foto's te bemachtigen. De prijzen liggen tussen de 5 en 25 gulden per stuk.

U kunt de foto's bekijken in de historisch-topografische atlas, Oude Delft 169 te Delft op dinsdag tot en met vrijdag van 9 tot 17 uur.

NIEUWE LEDEN

Als lid hebben zich aangemeld:

C.H. van Eldik, Molslaan 163, Delft.

J.A. van der Hoeve, Roland Holstlaan 441, Delft.

B. Bakker, Aart van der Leeuwlaan 151, Delft.

H.J. Bemelmans, Roland Holstlaan 92, Delft.

P. Beart, Nassaulaan 38, Delft.

G. Ottevanger, Molenviergang 4, Zevenhuizen.

R.A.J. van der Krogt, Meijerstraat 20, Delft.

E.H. den Ouden, Rietveld 13, Delft.

Mevr. L.H.J. de Jongh-André de la Porte, Oude Delft 179, Delft.

Mevr. drs. C.H. Oudijk, Prinses Julianalaan 92b, Rotterdam.

J.J. van Herpen, Kapittelweg 359, Hilversum.

G. van de Sandt, Herman Gorterhof 132, Delft.

M. de Ruiter, Van Beresteynstraat 50, Delft.

Het bestuur.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van ons genootschap is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek, Kruisstraat, alwaar op de derde dinsdag van de maand tussen 19 en 20 uur gelegenheid bestaat tot het-gratis-lenen en terugbrengen van boeken, behalve in de maanden juli, augustus en december. Aangezien er echter op de derde dinsdag in april (de 15e) géén gelegenheid is in de Kruisstraat boeken te ruilen, kan men daar pas op dinsdag 20 mei terecht. Wel kan men boeken brengen en halen op de bijeenkomst in Abtswoude op 1 april, alsmede in Het Hart van Delft op maandag 12 mei.

In juni is de regeling ook normaal: begin juni (datum nog niet bekend) tijdens de lezing over Antwerpen en op 17 juni in het gebouw van de Openbare Bibliotheek.

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

Onze bibliotheek is uitgebreid met de volgende boeken en tijdschriften:

649 HOFTIJZER, P.G. Kleinood aan een Delftse gracht. Mus. Paul Tétar van Elven.

- 650 ROOIJEN van, Maurits. Shell-journaal v. markten en kermissen; dec. 1985.
- 651 KROGT van der, M.R. Hofleveranciers in Nederland. Amsterdam/Dieren 1985.
- 652 KISTEMAKER, BUZING, DE KAT. Het Gasthuis grondig bekeken. Uitg. Eburon Delft 1985.
- 653 Onderscheidingen. Uitg. Special Interest publicaties Bussum 1985.
- 654 Cloisonné tegels, Jacoba Aardewerk tegels, De Porceleynse Fles Delft. Uitg. St. vrienden van het Tegelmuseum IT NOFLIK STE; juni 1985.
- 481 HEEMSCHUT jg. 62 1985.
- 531 MONUMENTEN jg. 6 1985.
- 51 SPIEGEL HISTORIAEL jg. 20 1985.
- 627 N.C.M.-nieuws jg. 12 1985.
- 628 De Nieuws Lijn. Personeelskrant van de Gemeente Delft 1985.
- 625 Kroniek 1985.
- 85 JAARVERSLAG Ver. Oranje Nassau Museum 1984.
- 85/1 Hoofdstuk 3 uit jaarverslag Oranje Nassau Mus.; dr. H.L. HOUTZAGER.
- 85/2 RIJKSMUSEUM PALEIS HET LOO. Verslag van de directeur over 1984.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

KASTELENSTICHTING HOLLAND EN ZEELAND

Vorig jaar is in West-Nederland opgericht de Kastelenstichting Holland en Zeeland. Ze stelt zich ten doel in de provincies Noord- en Zuid-Holland, alsmede Zeeland de belangstelling in en de zorg voor de in dit gebied aanwezige kastelen en historische landhuizen, met de daarbij behorende inventaris en omgeving, te bevorderen. Daartoe worden ook excursies, studiedagen en tentoonstellingen georganiseerd.

Kastelen en - uit later tijd - historische landhuizen met hun siertuinen en parken zijn tastbare herinneringen aan het rijke cultuurhistorische verleden van onze gewesten. Maar: de kastelen behoeven geen krijgsgeweld meer te doorstaan en de landhuizen zijn in onze tijd te duur in onderhoud en te groot om te kunnen worden bewoond. Nieuwe functies zijn vaak moeilijk te vinden en verval door achterstallig onderhoud en leegstand is helaas veelal het gevolg. De stichting wil zich inspannen voor het behoud van dit erfgoed. Daartoe wordt momenteel een wervingscampagne gevoerd voor het verkrijgen van donateurs en medewerkers.

Teneinde zich te presenteren en te profileren organiseert de stichting in deze maanden een tentoonstelling van reproducties van zeventiende-eeuwse kastenprenten in hoofdzaak van de bekende tekenaar Roeland Roghman.

Deze exposities worden gehouden van 6 april tot en met 18 mei in Huize Scheybeek (Kennemer Oudheidkamer), Velslerweg 2, Beverwijk, t.o. N.S.-station (op woensdag, donderdag en zondag van 14 tot 17 uur) en in de Zeeuwse Bibliotheek, Kousteensedijk 7, Middelburg, bij het N.S.-station van 3 juni tot en met 28 juni (op dinsdag tot en met vrijdag van 10 - 21 uur en op zaterdag van 10 - 13 uur).

Voor nadere informatie: Postbus 222, 4330 AE Middelburg.

GEVELSTENEN IN DELFT (X)

We hebben al eens iets verteld over dat ene fameuze stukje straat, waar vrijwel huis-aan-huis een gevelsteen valt te bewonderen. Wij hebben toen echter weinig of geen aandacht kunnen geven aan de situatie ten aanzien van de panden nr. 5 en nr. 8 op de Voldersgracht. Wat nr. 5 betreft meldden we reeds, dat daar een bruingekleurde vis staat afgebeeld. Die bruinvis, die zich onder de lijst aan de eerste verdieping ophoudt, verwijlt daar - afstekend tegen een hardblauwe zee - al honderden jaren! Er wordt beweerd, dat er in dit pand eertijds veel zout en pekkel werd verhandeld. Het lijkt echter geen twijfel, dat in het huis De Bruinvisch eens ook een bijzondere lekkernij te koop was, t.w. bruinvis, een vissoort, die volgens Van Lennep en Ter Gouw, zéér in trek was bij onze voorouders en wel: "nog tot in de 16e eeuw"!

Op nr. 8 aan de Voldersgracht treffen we op een vreemde plaats, zéér hoog aan de gevel, een wit-overschilderde steen aan. Op het midden daarvan staat in bas-reliëf een roos uitgebeeld. Exemplaren van deze soort hebben we ook wel elders in het land gezien en we hebben steeds gedacht, dat het, ondanks de heraldieke vormgeving, om "huisnaamstenen" ging. Die veronderstelling hebben we evenwel moeten verlaten toen we in het standaardwerk van de genoemde Van Lennep en Ter Gouw (verschenen in 1868!) het volgende lasen:

"Heraldieke Rozen en Leliën zijn nog op zeer veel gevelsteenen te vinden; dikwijls ziet men een van beiden op gelijkvormige gevelsteenen aan twee of meer huizen naast elkaar, ten bewijze, dat die (huizen, M.) door één man gebouwd zijn."

In het genoemd standaardwerk wordt ook aandacht gegeven aan de zeer bij-

zondere gevelsteen, die zich aan het pand Markt 35 bevindt. Wij citeren:

“De Zevenster verscheen vroeger meermalen in een cirkel, en de Sterren geplaatst 1, 2, 1, 2, 1. Zoo ziet men ze nog te Delft op de Grootte Markt, het tweede huis van de Hoofdwacht, op een gevelsteen van 1615.”

Hij of zij, die deze echte huisnaamsteen ter plekke wil gaan bekijken, zal er goed aan doen een verrekijker mee te nemen. Sedert 1926 is dit belangwekkend object namelijk dienst gaan doen als “versiersel” in het bovenste gedeelte van de vernieuwde klokgevel. Vóór 1925 kon iedere marktbezoeker met een normaal gezichtsvermogen de Zevenster zonder meer aanschouwen. Hij bevond zich namelijk op het stukje muur tussen twee ramen op de eerste verdieping en dat was al hoog genoeg! Wie de toestand van voorheen eens goed wil vergelijken met de merkwaardige situatie in onze dagen, die moet beslist eens de illustraties bekijken op de pagina's 52 en 53 van het prentenboek DELFT VROEGER EN NU van de auteurs S. Schillemans en A. van der Kruk. 'T HART (Voldersgracht 4), de ZEVENSTER en het hieronder nog te noemen steentje aan de Oude Langendijk zijn, volgens ons, drie nare voorbeelden van oude, geredde huisnaamstenen, die hun oorspronkelijke gevel voor een moderne hebben moeten ruilen en toen als onbegrepen versieringsmotief een krankzinnig hoge plaats kregen toegewezen. Hoe jammer toch, dat deze voorname stenen alleen maar goed kunnen worden bekeken met behulp van een toneel- of verrekijker! Het is een troost, een opluchting, te weten dat in Delft de meeste der oude, verplaatste stenen uiteindelijk toch op een acceptabele plek zijn beland.

De oudste huisnaamsteen in deze stad is die, welke wordt aangetroffen aan de gevelwand (nota bene boven het bovenste raam) aan de Oude Langendijk N.O.-zijde/hoek Jacob Gerritstraat. De ouderdom van dat steentje is precies 450 jaar. Het bouw- of verbouwingsjaar van het oorspronkelijke huis is 1536 en wie weet er niet, dat in mei van dat jaar een enorme stadsbrand uitbrak?

Onder het bewuste jaartal staat, op de in een vieze kleur overschilderde steen, een anker afgebeeld. Van het anker, zinnebeeld van de “hope”, bedienden zich vele neringdoenden zoals de ankersmeden, maar dit embleem sierde toch in hoofdzaak de brouwerijen, de logementen en de herbergen. Het vroegere établissement moet In Den Ancker hebben geheten. Later zou men het huis Het Rode Ankertje hebben genoemd. Te oordelen naar klank en vorm zou de laatste betiteling er eerder op duiden, dat het om een herberg dan om een brouwerij ging. Maar voor de juistheid van die gevolgtrekking kunnen we niet instaan.

J.W. Matthijsen.

GESCHIEDENIS VAN MAASLAND

In 1909 publiceerde de Maaslandse onderwijzer Bernard J. Post - Delftenaar van geboorte - het resultaat van enige jaren speur- en schrijfwerk: De geschiedenis van Maasland (ondertitel: van de vroegste tijden tot heden). De belangstelling voor en de historische betekenis van deze eeuwenoude kleine Zuid-Hollandse gemeente waren voor J.C. Visser en R. de Graaf aanleiding een heruitgave van dit boek te verzorgen, in de vorm van een fotografische reprint, uitgegeven door Elmar b.v. Rijswijk/Delft.

Het graafschap Maasland was van oorsprong de grootste ambachtsheerlijkheid van dit gewest. Reeds in 866 werd melding gemaakt van het dorp als belangrijk kerkelijk steunpunt en een der voornaamste bezittingen van graaf Dirk II. Het grondgebied van Maasland strekte zich toentertijd uit van het graafschap Leiden tot aan de Maas en van de Noordzee tot het riviertje de Lier. Ook Delft lag in die vroege middeleeuwen binnen het gebied van Maasland, waarvan de betekenis zeker ook werd gemarkeerd door drie burchten en een aantal aanzienlijke buitenplaatsen binnen zijn grenzen.

Post heeft, in de ietwat gedragen stijl van zijn tijd, een boeiende schets gegeven van het wel en wee van zijn woonplaats, vooral voor wat betreft de kerkelijke en politieke geschiedenis. Maar ook aan de aspecten van het dagelijks leven besteedt hij alle aandacht, zoals de middelen van bestaan, het onderwijs, de medische zorg en het culturele leven: in totaal gerubriceerd in 28 hoofdstukken. Met veertien bijlagen - documenten, overzichten en archivalische gegevens - heeft de auteur zijn interessante en gedetailleerde beschrijving ondersteund. Deze herdruk is door de bewerkers aangevuld met een illustratiekatern, waarin recente informatie is vervat, en met twee korte bijdragen van de bekende Westlandhistoricus M.C.M. van Adrichem over de Commanderijen van de Duitse Orde te Maasland en J.J. Vingerling over de betekenis van een gevelsteen met de afbeelding van een burcht ('s Herenstraat 42) voor de oudste geschiedenis van Maasland. Voor wie belangstelt in de geschiedenis van een kleine gemeente onder de rook van Delft - waarbij de historie van de Duitse orde een hoofdstuk op zichzelf is - valt er uit dit boek veel wetenswaardigs op te steken.

De uitgave zou echter aan waarde hebben gewonnen - ook vanwege de volledigheid van informatie - als de bewerkers enkele pagina's zouden hebben gewijd aan de lotgevallen van Maasland na 1908. Zo'n recente aanvulling mag eigenlijk niet ontbreken, temeer niet omdat er in en om Maasland in deze eeuw toch waarlijk wel iets is gebeurd dat het vermelden waard is.

Het boek is onder nr. 656 opgenomen in onze bibliotheek.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

9e jaargang

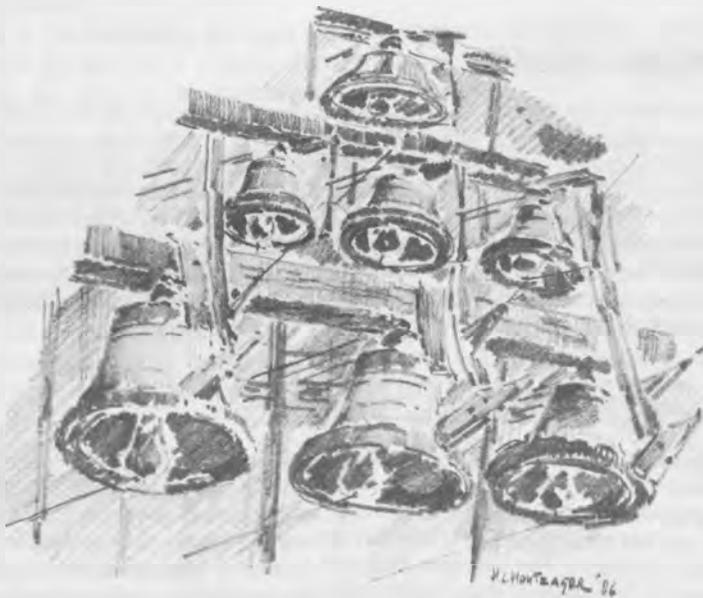
Nummer 6/7

mei/juni 1986

Het bestuur van Delfia Batavorum nodigt u uit tot bijwoning van een lezing, met vertoning van dia's, te houden door mevrouw dr. L.J. Meilink-Hoedemaker, over het onderwerp:

DELFTSE LUID- EN SPEELKLOKKEN

De bijeenkomst zal gehouden worden op maandag 12 mei in Het Hart van Delft (Vlamingstraat/Rietveld); aanvang 20.15 uur.

THEMA

'Het klokkenspel in de Nederlanden, in verleden en heden, met speciale aandacht voor het klokkenspel van Delft'. Dat is de totaal-titel van de voordracht (met dia's en geluid) die mevrouw dr. L.J. Meilink-Hoedemaker op maandag 12 mei zal houden in Het Hart van Delft, aan Vlamingstraat/Rietveld.

Het klokkenspel was in de vijftiende en zestiende eeuw als automatisch carillon onderdeel van het uurwerk. Het handspel ontwikkelde zich pas in de zeventiende eeuw. In Delft werd in 1570 een uurwerk met een automatisch spelend klokkenspel aangeschaft voor het stadhuis. In 1660 werd het uurwerk overgeplaatst naar de toren van de Nieuwe Kerk en werd een geheel nieuw klokkenspel aangebracht door de bekende Amsterdamse klokkengieter François Hemony. Na restauratie in het midden van de twintigste eeuw is dit klokkenspel nu een volwaardig concertinstrument.

Mevrouw L.J. Meilink-Hoedemaker is cardiologe en beiaardier. Na haar studie medicijnen werd zij in 1972 als cardiologe geregistreerd. Van 1973 tot 1977 studeerde zij aan de Nederlandse Beiaardschool te Amersfoort en verwierf daar haar diploma. Zij behaalde prijzen in diverse beiaardwedstrijden en voerde een intensieve concertpraktijk. Thans concentreert zij zich bij voorkeur op lezingen en excursies, eventueel met beiaardrecitals. In 1985 promoveerde zij te Utrecht tot doctor in de letteren op het proefschrift: Luidklokken en speelklokken in Delft. Zij is lid van diverse beiaardcommissies en van haar hand verschenen, buiten haar dissertatie, tal van publikaties.

BESPELING CARILLON

Aan de lezing zal een korte bespeeling van het carillon van de toren der Nieuwe Kerk voorafgaan. Tien tot vijftien belangstellenden worden in de gelegenheid gesteld om, voorzien van oorvatjes en gemakkelijk schoeisel, om 19.00 uur de klim naar het carillon te maken. Een groter aantal is uiteraard niet mogelijk; dus: wie het eerst komt, het eerst maalt. Let wel: men klimt geheel op eigen risico! De bespeeling duurt van 19.15 tot 19.45 uur. Er zal een kort recital worden gegeven van muziek uit diverse stijlperiodes, onder meer muziek uit de Berghuyscollectie, die zich bevindt in het Delftse gemeentearchief. Om 20.15 uur begint de lezing in Het Hart van Delft.

AUTOMATISERING LEDENBESTAND

De gestage toeneming van ons ledenaantal heeft het, naar het oordeel van het bestuur verantwoord gemaakt tot automatisering over te gaan. Het inbrengen van de gegevens in de computer is een omvangrijk karwei geweest. Uit de adressering van het convocaat zult u hebben kunnen opmaken, dat het werk nu grotendeels is geklaard. Het is echter mogelijk dat bij het verwerken van de gegevens fouten zijn ingeslopen. Wanneer in uw adres onjuistheden voorkomen, wilt u dan zo vriendelijk zijn aan het secretariaat de juiste gegevens schriftelijk door te geven? Onze dank voor uw medewerking.

RESTAURATIE MOLEN DE ROOS

Het lot en het behoud van onze windmolens moet iedereen ter harte gaan. In de loop der jaren zijn er al zoveel verdwenen dat het zaak is de nog overgebleven molens met zorg te omringen teneinde te voorkomen dat het nageslacht de Hollandse molen alleen nog op foto of schilderij zal kunnen waarnemen.

Van de vele molens die Delft op en buiten zijn wallen heeft gehad is nog alleen de stellingmolen 'De Roos' aan de Phoenixstraat overgebleven. Maar ook hier dreigt het verval. Ondanks het feit dat er heel wat restauratiewerk is gepleegd o.a. in 1926 en dat de tegenwoordige molenaar en de eigenaar 'De Hollandsche Molen', vereniging tot behoud van molens in Nederland, zich voor de instandhouding van de molen veel zorg en inspanning hebben getroost, is de situatie toch zorgwekkend. Het uiterlijk bewijs daarvan is voor iedereen waarneembaar. Al geruime tijd ontbreken de wieken! Om de benodigde gelden voor restauratie van de molen en het molenaarshuis bijeen te brengen is de Stichting 'Molen De Roos' opgericht. In het bestuur van de Stichting heeft ir. K.J.H.W. Deen namens Delfia Batavorum zitting. De kunstenaar Cees Vlag heeft een zeefdruk van Molen De Roos gemaakt. Deze originele, door de kunstenaar gesigioneerde, prent is in een beperkte oplage (200 stuks) verkrijgbaar bij de V.V.V., Markt, Delft, Frisia van Silfhout makelaardij, Oude Delft 110a, Delft en Atelier 't Lijstje, Choorstraat 28, Delft. De kosten zijn f 220,- (niet ingelijst).

De opbrengst van de verkoop komt uiteraard ten goede aan de restauratie van Molen De Roos.

Het ligt in de bedoeling de prent op de volgende bijeenkomst van Delfia Batavorum (12 mei a.s. in 'Het Hart van Delft') ter visie te leggen, zodat iedereen hem daar kan zien en via een intekenlijst kan bestellen.

Giften zijn natuurlijk van harte welkom. In een gezamenlijke financiële krachtsinspanning van alle service-verenigingen, in nauwe samenwerking met de gemeente resp. het bedrijfsleven, de overheid en de Delftse burgers wil men trachten het benodigde bedrag (begroot op f 500.000,-) bijeen te brengen. Daartoe worden diverse akties op touw gezet. Het bestuur van Delfia Batavorum heeft besloten f 500,- beschikbaar te stellen.

Tevens wil het, overeenkomstig de historisch-culturele doelstellingen van het genootschap graag zijn morele en, voor zover mogelijk publicitaire steun verlenen, alsmede een beroep doen op de leden een bijdrage over te maken.

U kunt storten op rekening: 313401888 RABO bank t.n.v. Stichting 'Molen De Roos' Delft. (Gironr. van de bank: 441131).

Molen De Roos moet voor Delft behouden blijven!!!

Uw steun voor de laatste Delftse MOLEN is een schot in DE ROOS.

Het bestuur

Cees Vlag: Molen de Roos (zie pag. 3)

VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

Dr. H.L. Houtzager zal op donderdag 15 mei voor de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof in het museum (aanvang 20.00 uur) een causerie houden over 'Medisch leven in een Hollandse stad in de zestiende en zeventiende eeuw'. Deze voordracht sluit in zekere zin aan op de causerie die drs. Jeroen Kistemaker op 12 februari hield over de opgravingen door de O.W.D. verricht op het terrein van het Oude en Nieuwe Gasthuis. Tezelfdertijd (tot 7 september) zal in enkele zalen van het museum een tentoonstelling worden gehouden van voorwerpen, meubels en instrumenten uit de inventaris van het Gasthuis.

Voorts zullen mevrouw drs. I.V.T. Spaander, conservator van het museum en mevrouw drs. Marie-Rose Bogaerts, eveneens voor bovengenoemde vereniging, op 2 juli in het museum een inleiding verzorgen over Delfts aardewerk, in samenhang met een te houden tentoonstelling van de eigen collectie en uit particulier bezit.

Deze beide voordrachten zijn, overeenkomstig een gemaakte afspraak, ook toegankelijk voor leden van Delfia Batavorum.

CAUSERIE OVER EN EXCURSIE NAAR ANTWERPEN

Het is een traditie geworden dat ons genootschap het seizoen (dus niet het verenigingsjaar) afsluit met een excursie naar een stad, een landstreek of een (historische) bezienswaardigheid in de ruimste zin van het woord. Tot nu toe bleven we daarbij steeds binnen de eigen landsgrenzen, maar dit jaar kijken we met de leden een klein stukje over deze grens heen en wel in zuidelijke richting. Op vrijdag 13 en zaterdag 14 juni zal een bezoek worden gebracht aan Antwerpen, een der grootste havensteden van West-Europa met een rijk historisch verleden.

Ter inleiding op deze excursie zal op dinsdag 10 juni in de Kapellezaal (St. Hippolytus lokatie van R. de Graaf-Gasthuis), aanvang 20.00 uur, een bijeenkomst worden gehouden waarop ir. P.J.J. Leysen, bouwkundig restauratie-ingenieur te Antwerpen een causerie met dia-projectie zal houden over de stad, haar geschiedenis en bezienswaardigheden.

De voordracht is uiteraard primair van belang voor degenen die de excursie zullen bijwonen. Maar ook voor degenen die niet meegaan is hetgeen de heer Leysen, expert bij uitstek, zal vertellen en vertonen alleszins interessant.

WAT DE EXCURSIE U ZAL BIEDEN

Kort voor Pasen heeft de excursiecommissie een 'verkenningstocht' gemaakt naar Antwerpen, ter voorbereiding van de excursie naar de oude havenstad op 13 en 14 juni a.s. Zij kreeg daarbij de assistentie van dr. ir. J.J. Raue, mevrouw J.M. de Wijs-Kamp en ir. P.J.J. Leysen, een Antwerpenaar, die in Delft heeft gestudeerd en, uiteraard zouden wij willen zeggen, een expert is op het gebied van de (bouwkundige) historie van zijn stad.

Het vertrek van de Paardenmarkt in Delft is bepaald op precies 8.30 uur, aankomst in Antwerpen rond 10.15 uur. De Speedwell-touringcar zal worden geparkeerd bij Het Steen aan de Scheldekade. Het Steen is een vesting of versterking, gebouwd op een hoogte of 'aanwerp' (in het Frankisch), die tot in de Schelde doorloopt. Deze 'aanwerp' of 'antwerp' verklaart de naam van de stad: Antwerpen. Door het rechttrekken van de Schelde in de jaren 1877-1888 is de oudste stadskern met zijn historische bebouwing verdwenen. Langs de Suikerrui, waar de suikerzieders en bakkers woonden en werkten, komen wij in het huis 'Grooten Mont Toe', thans geheten cafe-restaurant Noord, alwaar ons koffie met vruchten-taart wacht. Die kunnen wij nuttigen in de bovenzaal, alwaar men een prachtig uitzicht heeft op de Grote Markt met zijn gilde- en ambachtshuizen alsmede het zestiende-eeuwse stadhuis van de Antwerpse architect Floris de Vriendt.

Na een korte wandeling bezoeken wij het laat-gotische Vleeshuis, in 1501 gebouwd in opdracht van het vleeshouwersgilde. Het pand werd in 1913 geres-taureerd en als museum van ambachts- en sierkunsten ingewijd. De pilaren, die het machtige gewelf steunen, zijn aan de onderzijde afgevlakt door de banken van de beenhouwers. Vervolgens wandelen wij naar de Reijndersstraat waar op nummer 6 het voormalige woonhuis en atelier van de schilder Jacob Jordaens (1593-1678) is gelegen.

Om 12.45 gaan wij de lunch gebruiken op de binnenplaats van het huis 'De Groote Witte Arend', aan de Reijndersstraat nr. 18. Dit zestiende-eeuwse huis heeft aan de westzijde van de binnenplaats een arcade van vier rondbogen, rustend op blauw-hardstenen zeventiende-eeuwse pilasters.

Na het nuttigen van de kaas- en pateschotel met een glaasje wijn, kopje koffie of een glas frisdrank, gaat de wandeling naar de Onze Lieve Vrouwekerk, de prachtige gotische kathedraal met de altaarschilderingen van P.P. Rubens (Triptiek De Verrijzenis 1612, Triptiek De Kruisafneming 1612 en Maria's Hemelvaart 1626).

Daarna gaat de tocht naar de Vrijdagmarkt, waar wij (omstreeks 15.30 uur) een bezoek brengen aan de oude drukkerij van Plantijn Moretus. Na een V-bominslag op 2 januari 1945 werd, als door een wonder, de gevel van de woning van Franciscus Johannes Moretus (Jan Moerentorf) gespaard. Wij kunnen hier ook de fraaie binnenplaats, een uitgebalanceerd spel van late renaissance en vroege barok, bewonderen.

Om plm. 16.15 uur vertrekken wij van het museum Plantijn-Moretus met de bus naar het Provinciaal Domein Ter Rivierenhof, even buiten de stad, gelegen om tus-sen veel groen en met het uitzicht op een fraaie vijver de thee te gebruiken.

Om 17.15 uur vertrekken wij naar Delft, alwaar we rond 19.00 op de Paardenmarkt hopen aan te komen.

De kosten van de excursie zijn 50 gulden per persoon voor leden en 60 gulden per persoon voor introducés. Uw giro-overschrijving ten name van Penningmeesteresse Delfia Batavorum te Delft (Giro 58 73 45 is tevens aanmeldingsformulier!

Wij verzoeken u op uw overschrijvingskaart te vermelden: 'Excursie Antwerpen' met uiteraard vermelding van de datum van uw voorkeur: 13 of 14 juni. Vergeet u vooral niet die voorkeursdatum in te vullen.

N.B.: tekent u ook uw dieetwens aan op de overschrijving.

Wij hopen vanzelfsprekend dat wij dit keer niemand behoeven teleur te stellen. Maar u zult begrijpen dat het aantal belangstellenden nooit precies vooraf is te bepalen.

Wie dan ook het eerst betaalt, heeft de eerste rechten mee te kunnen gaan met deze, naar onze idee, unieke excursie!

Nog een goede raad: vergeet vooral niet uw paspoort of ander legitimatiebewijs mee te nemen. Voorts raden wij u aan wat Belgisch geld bij u te steken.

De excursiecommissie:
prof. dr. J.J. van Loef.
dr. M.A. Verschuyl.

DAGINDELING EXCURSIE ANTWERPEN (13 en 14 JUNI)

Het programma van de excursie naar Antwerpen op vrijdag 13 juni en zaterdag 14 juni 1986 is als volgt samengesteld:

- 8.30 uur : Vertrek Speedwell-touringcar van de Paardenmarkt te Delft.
- 10.15 uur : Aankomst Antwerpen bij Het Steen langs de Schelde
- 10.30 uur : Koffie met vruchtentaart in het huis 'Grooten Mont Toe' thans Cafe Noord aan de Grote Markt.
(zaal op de eerste verdieping)
- 11.15 uur : Korte wandeling naar het Vleeshuis.
- 11.30 uur : Bezoek aan het laat-gotische Vleeshuis, thans Museum van Ambachts- en Sierkunsten.
- 12.15 uur : Korte wandeling naar Reijndersstraat nummer 18.
- 12.45 uur : Lunch op de binnenplaats (bij mooi weer!) van het huis 'De Groote Witte Arend'
- 14.00 uur : Korte wandeling naar de Kathedraal met O.L.V.-kerk.
- 14.15 uur : Bezoek aan het interieur van de gotische kathedraal met de altaarstukken van Rubens
- 15.00 uur : Korte wandeling naar de Vrijdagmarkt.
- 15.30 uur : Bezoek aan de drukkerij Plantijn-Moretus.
- 16.15 uur : Vertrek van de bus naar het Provinciaal Domein ter Rivierenhof, gelegen even buiten de stad.
- 16.30 uur : Thee in Ter Rivierenhof.
- 17.15 uur : Vertrek van de bus naar Delft.
- 19.00 uur : Aankomst op de Paardenmarkt te Delft.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van Delfia Batavorum is gevestigd in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat. Op de derde dinsdag van de maand bestaat tussen 19 en 20 uur gelegenheid tot het - gratis - lenen en terugbrengen van boeken, behalve in de maanden juli, augustus en december. De eerstvolgende openstelling is dus dinsdag 20 mei, daarna nog op 17 juni. Voorts kan men boeken brengen en halen op maandag 12 mei in Het hart van Delft (Vlamingstraat/Rietveld) op de lezingavond over Delftse klokken, alsmede op dinsdag 10 juni in de Kapellezaal van de Hippolytus-lokatie van het Reinier de Graaf Gasthuis tijdens de introductiebijeenkomst voor de excursie op 13 en 14 juni naar Antwerpen.

Na de zomervakantie zal de uitleen worden hervat op dinsdag 16 september.

TERUGBLIK

De uitdrukking 'industriële archeologie' omvat bij nadere beschouwing en uitleg veel méér (en ook nog tal van andere zaken) dan het algemeen gehanteerde begrip suggereert. Niettemin is de uitdrukking een standaard-uitdrukking geworden. Vandaar dan ook dat de beoefenaren, die zich met deze vorm van historisch onderzoek en zijn verschijnselen bezig houden (onder de vleugels van Delfia Batavorum), zich de naam van Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland (WIADD) hebben aangemeten.

Om uit de doeken te doen wat I.A. is en wat een club als de WIADD nastreeft hield drs. P. Nijhof, erkend expert op dit gebied, mede door zijn boeken en publicaties over dit onderwerp, op 1 april in een vol Abtswoude een causerie met dia's. Meer gepreciseerd: het was een vertoning van vele tientallen lantaarnplaatjes, met de toelichtende causerie als één uitvoerig 'onderschrift'.

In plaats van de uitdrukking 'industriële archeologie' gebruiken de insiders in woord en geschrift meestal de omschrijving 'monumenten van bedrijf en techniek' (in Nederland wel te verstaan). Binnen dit begrip vallen dan veel meer zaken dan die waarmee men I.A. associeert: oude fabrieks- of werkplaatsen, installaties of attributen, machines, gereedschappen enz. Deze zaken vormen één sector: het terrein is echter veel wijder. Het omvat het totaal van alles waarmee de werkende mens (in recent of verder verleden) zich heeft bezig gehouden.

De heer Nijhof richtte de aandacht daarbij hoofdzakelijk op het zogenaamde groene hart van Nederland (het land tussen Oude Rijn, Hollandsche IJssel en Lek), al kwamen ook andere gebieden, zoals de mijnstreek en de textielokaties (Twente) aan bod. Hij ontwikkelde daarbij een aantal definities en begrippen, gaf een overzicht van de bestudering der bronnen (onderzoek, spitwerk en schriftelijke bronnen). Voorts belichtte hij de oorzaken van het verdwijnen van bedrijfsmonumenten, het ontwikkelen van behoudsstrategieën en het stichten van behoudsorganisaties. Deze hoofdstukken werden weer onderverdeeld en visueel gepreciseerd in een overzicht van winningsgebieden, krachtbronnen, machinerieën, pakhuisen, loodsen, vormen van huisvesting, de vervoersinfrastructuur (wegen, straten, kanalen, spoorwegen, havens, werven, sluizen enz.) polderstructuren en nutsbedrijven.

Ongetwijfeld zullen velen door deze voordracht een ander beeld van I.A. hebben gekregen dan dat waarmee zij naar deze lezing waren gekomen.

G.G. Kunz

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

9e jaargang

Nummer 8

september 1986

Ter inleiding van het nieuwe seizoen organiseert Delfia Batavorum voor zijn leden een

EXCURSIE NAAR DELFSHAVEN

op zaterdagmiddag 20 september a.s. Aanvang van bezoek met daaraan verbonden rondleidingen door het museum De Dubbelde Palmboom en de Pilgrimfathers kerk om 13.15 uur bij het museum, Voorhaven 12.
(Zie voor nadere bijzonderheden en programma elders in dit convocaat).

(tekening van Overschie van Houtzager)

EXCURSIE DELFSHAVEN OP 20 SEPTEMBER A.S.

Voor de leden van ons genootschap is op zaterdag 20 september a.s. een middagexcursie georganiseerd in Delfshaven. Het is precies honderd jaar geleden dat Delfshaven bij de gemeente Rotterdam kwam.

Wij verzoeken u 13.15 uur aanwezig te zijn bij museum De Dubbelde Palmboom, Voorhaven 12.

Het programma luidt als volgt:

- 13.30 uur: dia-klankbeeld over de geschiedenis van Delfshaven (2e verdieping);
- 13.50 uur: rondleiding door het museum. De presentatie van de museumcollectie is themagewijs, waarbij het accent ligt op de oude ambachten en het dagelijks leven in Delfshaven en Rotterdam in vroeger tijden;
- 14.50 uur: gelegenheid tot theedrinken o.m. op de zolder van het museum (eigen kosten);
- 15.30 uur: bezoek, met rondleiding, aan de Oude Kerk (Pilgrimfathers kerk), Aelbrechtskolk 22;
- 16.00 uur: einde van de excursie.
Degenen die in het museum langer willen blijven, kunnen dit doen tot 17.00 uur (sluitingsuur).

Van 16.00 tot 16.45 uur wordt in de Oude Kerk een orgelconcert gegeven door organist Leo van Doeselaar uit Amsterdam. Hij speelt werken van de 19e-eeuwse organist en componist Samuel de Lange Jr.

Eventueel is na afloop het orgel te bezichtigen. De toegang tot het concert is vrij. Wel is er bij de uitgang van de kerk een collecte ter bestrijding van de kosten.

Het museum De Dubbelde Palmboom is te bereiken vanaf het Centraal Station Rotterdam met tram 4 en 8, halte Heemraadsplein, en de trams 6 en 9, beide halte Hudsonplein of met de metro vanaf het Centraal Station en overstappen op het station Beurs/Churchillplein en metro richting Marconiplein, halte Delfshaven.

In het museum is een lift om de verschillende verdiepingen van dit voormalige pakhuis te bereiken. De diapresentatie is op de tweede verdieping, de toiletten zijn op de eerste verdieping.

De excursiecommissieleden,
prof. dr. J.J. van Loef,
dr. M.A. Verschuyl.

LEZING MOLEN DE ROOS

Op dinsdag 30 september a.s. (aanvang 20 uur) organiseert Delfia Batavorum een bijeenkomst voor leden en belangstellenden in de Kapellenzaal van het Reinier de Graaf ziekenhuis. Het onderwerp is:

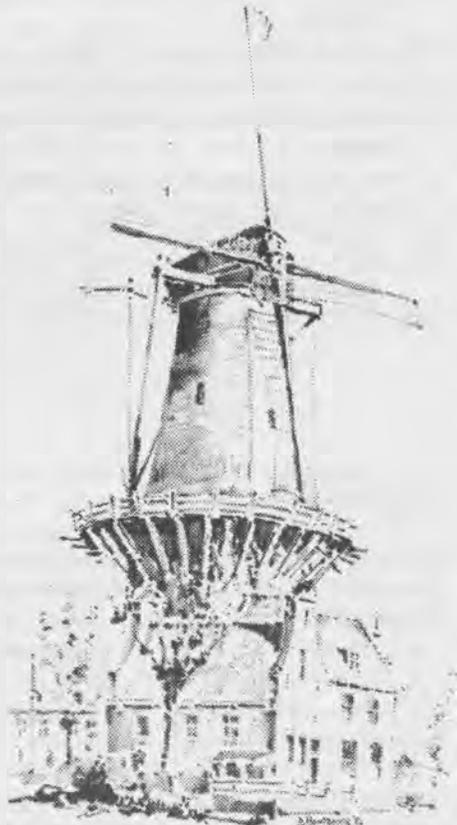
GESCHIEDENIS, WERKING EN HERSTEL MOLEN DE ROOS.

De lezing over dit onderwerp zal worden verzorgd door de heren J. Spruit en De Waal.

THEMA

Inleider Spruit (29 jaar) werd te Nootdorp geboren, tegenover de uit Delft afkomstige molen De Windlust 1781. Als jonge amateur legde hij een verzameling prentbriefkaarten van molens aan. In de loop der jaren bezocht hij tal van molens, waaronder De Roos te Delft (in 1970). Toen de toenmalige molenaar vertrok naar De Laakmolen in Den Haag vroeg molenaar De Vreede aan de heer Spruit of hij wilde meehelpen de molen te bedienen. Van dat tijdstip af kon men hem elke zaterdag bij en in de molen aan de Phoenixstraat vinden. In 1977 verwierf hij het getuigschrift van "vrijwillig molenaar". Voorts was hij betrokken bij de oprichting van de contactcommissie van het gilde van vrijwillige molenaars Zuid-Holland; in 1983 werd hij lid van het landelijk bestuur van dit gilde.

De heer De Waal zal spreken over molens in het algemeen en De Roos in het bijzonder; de heer Spruit zal vooral ingaan op het bedienen van een windmolen.

BIBLIOTHEEK

Ook onze bibliotheek gaat in september weer van start. Op de derde dinsdag van deze maand (dus 16 september) bestaat tussen 19 en 20 uur weer gelegenheid tot het (gratis!) lenen en ook terugbrengen van boeken in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat. Daarna is een en ander mogelijk op dinsdag 21 oktober en dinsdag 18 november. Voorts kan men boeken halen of ruilen op onze eerste avondbijeenkomst in het seizoen en wel op dinsdag 30 september.

AANWINSTEN

- 655 MEERDINK, JORIEN. Van Dames Comité tot Delftse Vrouwenraad. Uitg. De Delftse Vrouwenraad. 1985.
- 656 POST, B.J. Geschiedenis van Maasland, van de vroegste tijden tot heden. Rijswijk 1985.
- 128 HOLLAND. Jaargang 17 1985.
- 516 BULLETIN van de Stichting Oude Hollandse Kerken. 1985.
- 52/1 ROTTERDAMS JAARBOEK. Terugblik op acht jaarboeken (1888 - 1982).
- 52 ROTTERDAMS JAARBOEK 1985.
- 138 LEIDS JAARBOEKJE 1985.
- 644 W.D.H. Werkgroep Documentatie Handmerken. 1 oktober 1983, 2 augustus 1984 en 3 juni 1985.
- 350 DIE HAGHE. JAARBOEK 1985.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst na die van 30 september zal plaats hebben op dinsdag 28 oktober. De jaarvergadering zal worden gehouden op maandag 24 november.

MUTATIES

Wegens ziekte van de secretaresse kan ditmaal nog geen overzicht worden gegeven van aanmelding van nieuwe leden.

INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE

Op een nog nader vast te stellen zaterdag in september of oktober organiseert de werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland een excursie door het Westland. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de heer H. Bemelmans, Roland Holstlaan 92, 2624 GE Delft, telefoon 015 - 561951.

"HET HART VAN DELFT" VERDWIJNT

Meer dan tien jaar heeft ons genootschap voor zijn bijeenkomsten, vooral de jaarvergaderingen, gebruik gemaakt van de grote zaal van "Het Hart van Delft" aan de Vlamingstraat/Rietveld. Enige tijd geleden echter heeft de Gereformeerde kerk het gehele complex verkocht aan het Leger des Heils in Delft, dat van het gebouw een ontmoetingscentrum wil maken. Dat betekent dat Delfia Batavorum van deze zaal - centraal in Delft gelegen en over een uitstekende accommodatie beschikkend - geen gebruik meer zal kunnen maken. De charme van de bijeenkomsten in deze zaal was echter niet alleen gelegen in haar hoedanigheid, maar ook en vooral in de voorkomende en prettige manier waarop het echtpaar J. Baljeu zijn taak als "gastvrouw en gastheer" opvatte en tot uitdrukking bracht, vooral tijdens de pauze. Aangezien zij binnenkort het woonhuis, dat in het complex is ondergebracht, zullen moeten verlaten, zal ook Delfia Batavorum van hun diensten en hun hulpvaardigheid geen gebruik meer kunnen maken. Vanaf deze plaats wil het genootschap de heer en mevrouw Baljeu hartelijk bedanken voor hetgeen zij voor het welslagen van onze avonden in al die jaren hebben gedaan.

LEGERMUSEUM NU IN DELFT

Sinds 3 juni j.l. heeft Delft zijn museale bezit kunnen uitbreiden met een belangwekkende instelling. Op die datum namelijk opende prins Bernhard in het gerestaureerde deel van het Armamentarium aan de Korte Geer het Legermuseum. Dit museum spruit voort uit het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum "Generaal Hofer", dat in 1913 in kasteel Doorwerth werd ingericht als Artillerie-museum. Na de oorlog verhuisde het museum naar Leiden, waar de collectie werd ondergebracht in het Pesthuys. De Studieverzameling Militair Materieel, die na de oorlog in het Armamentarium in Delft was gehuisvest, werd in 1959 samengevoegd met de Leidse collectie, althans administratief. Pas na de restauratie van het Armamentarium, die 24 miljoen gulden kostte, kon de totale verzameling in Delft worden ingericht, want het Pesthuis kon niet meer aan de eisen van deze tijd voldoen en moest worden verlaten. In 1988 zal de restauratie van het Armamentarium voltooid

zijn. Het museum is dagelijks - behalve op maandag - geopend van 10 tot 17 uur; op zondag van 13 tot 17 uur.

NIEUWE UITGAVEN HOLLAND

In de reeks Hollandse Studiën zal, als nr. 18, in oktober a.s. verschijnen "Leven in Maasland" (Een hoog ontwikkelde plattelandssamenleving in de achttiende en het begin van de negentiende eeuw) door D.J. Noordam. Het boek telt ongeveer 300 bladzijden en het bevat veel afbeeldingen en kaarten. De prijs bedraagt 42 gulden. Voor leden van Holland geldt een aparte ledenprijs.

In het boek komen allereerst aan de orde de gebruiksmogelijkheden van het landschap in bovengenoemde periode. In het tweede deel worden de ontwikkelingen op economisch gebied geanalyseerd. De agrarische produktie was vooral afhankelijk van de vraag van buiten het dorp. De economische ontwikkeling had belangrijke gevolgen voor de demografie. Dit terrein wordt door de auteur uitvoerig behandeld. Hierbij komen diverse aspecten, zoals mortaliteit, huwelijksleeftijd, partnerkeuze, vruchtbaarheid en migratie aan de orde. Verdere informatie verstrekt de auteur, tel. 071 - 213458 (Leiden).

Als nr. 17 in dezelfde reeks van de Historische Vereniging Holland verschijnt in december a.s. "Armoede en sociale spanning" (Sociaal-historische studies over Leiden in de achttiende eeuw) onder redactie van H.A. Diederiks, D.J. Noordam en H.D. Tjalsma.

De bundel omvat zeven artikelen. De centrale vraag hierin is: wat waren de oorzaken en de gevolgen van de economische teruggang, die in het laatste kwart van de zeventiende eeuw inzette, op de sociale omstandigheden in Leiden?

De prijs van het boek is voor leden van "Holland" f. 32,50. Nadere informatie zijn bij het genootschap verkrijgbaar.

EEN HALVE EEUW YPENBURG

Op 29 augustus was het een halve eeuw geleden dat de eerste spade in de grond werd gestoken voor de aanleg van het vliegveld Ypenburg onder de rook van Delft. Aan het jubileum zelf wordt, noch door de civiele luchtvaart noch die van defensie, aandacht besteed. Dat was in de jaren voor en na de recente oorlog anders! Velen herinneren zich zeker nog wel de Internationale Luchtvaart Shows Ypenburg (ILSY) die enorme belangstelling trokken. Helaas ontbreekt het momenteel deels aan interesse, meer nog aan geld. Althans men heeft het er niet voor over.

Alleen het Rijswijkse museum aan de Herenstraat in Rijswijk heeft aan dit tiende lustrum wel wat willen doen. Men stelde een tentoonstelling samen van

150 foto's uit de geschiedenis van Ypenburg (de expositie is inmiddels beëindigd), en verzorgde de uitgave van een boekje over de lotgevallen van het vliegveld, samengesteld door de heer G.H. Kamphuis en uitgegeven door Sijthoffs Handelsdrukkerijen in Rijswijk. Het boekje kost f. 17,75 en is (alleen op werkdagen na 14 uur) verkrijgbaar bij het museum. Het is een eenvoudig, maar alleszins lezens- en bezienswaardig werkje geworden, met informatieve tekst en veel foto's, ook uit de oorlogsdagen. De strijd om Ypenburg - in de lucht en te land - is van grote betekenis geweest voor het verloop van vijf dagen oorlog rondom Delft.

TERUGBLIK I

Tussen half mei, toen convocaat 6/7 als laatste verenigingsmededeling in het seizoen '85 - '86 verscheen, en nu - half september - liggen de zomer- en vakantie maanden, waarin ook Delfia Batavorum zijn activiteiten uiteraard op een heel laag pitje stelde. Maar nu is de tijd weer aangebroken waarin, actief voor het bestuur en passief voor de leden, weer werk aan de winkel is.

Eerst nog, zoals echter gebruikelijk, een korte terugblik op de gebeurtenissen in het recente voorjaar. In de eerste plaats dan de lezing die mevrouw dr. L.J. Meilink-Hoedemaker uit Rotterdam op maandag 12 mei hield in Het Hart van Delft, met als onderwerp "Delftse luid- en speelklokken".

Hieraan ging een korte bespeling vooraf van het carillon van de Nieuwe Kerktoren. Een aantal leden, niet onder de indruk van zo'n vijftig meter traplopen naar de speelkamer, was met mevrouw Meilink naar boven gegaan om te zien en te horen hoe zo'n beiaardconcert in zijn werk gaat.

Voor de causerie zelf bestond, ondanks het gevorderde seizoen, veel belangstelling; en terecht. Niet alleen hield de inleidster een boeiend betoog over samenstelling, oorsprong en ontwikkeling van het carillon in het algemeen en het Delftse klokkenspel in het bijzonder, maar ze vertoonde daarbij ook een met zorg samengesteld assortiment dia's. Ze schetste onder meer het onderscheid tussen luid- en speelklokken; het procédé van de vervaardiging (met versieringen, inscripties, het stemmen enz.).

De faam van de Delftse klokken is verbonden met de naam van de klokkengietersfamilie Hemony (plm 1660) die 33 klokken goot waarvan er nog 20 zijn bewaard gebleven, die een "loze" plaats hebben gekregen in het beneden-deel van de toren. Uitvoerig ging zij ook in op het uurwerk met speeltrommel, zowel voor automatisch als handspelgebruik.

Delft kan bogen op een indrukwekkend aantal gerenommeerde beiaardiers. Als eerste Jan Lucas (1554), dan de gebroeders Dirck en Cornelis Scholl (periode 1662 - 1733), Johan Berghuys (1741 - 1801), P. Kersbergen (1829 - 1899), Joh. de Zwaan (1900 - 1923), Jan H. Storm (1924 - 1945), Leen 't Hart (1943 - 1974) en Rien Ritter, sedert 1943.

Mevrouw Meilink, in mei vorig jaar gepromoveerd op een proefschrift over

de Delftse klokken, speelt in Delft éénmaal in de twee weken op vrijdag (koop)avond.

Uiteraard ontwikkelde zich, na afloop van de causerie, een levendige discussie, vooral met oudere stadgenoten.

TERUGBLIK II

Een maand later volgde de seizoenfinale: de traditionele excursie die ditmaal, voor het eerst in het vijftigjarig bestaan van het genootschap, buiten de landsgrenzen voerde. Doel op 13 en 14 juni was de historisch belangrijk en economisch toonaangevende Belgische havenmetropool Antwerpen, een stad die in onze geschiedenis herhaalde malen een eerste -plans rol heeft vervuld.

Ter inleiding en ter oriëntering ging aan dit uitzapje op 10 juni in de kapellenzaal van het Reinier de Graaf Gasthuis een causerie vooraf. Die werd gehouden door ir. P.J.J. Leysen, bouwkundig restauratie-ingenieur te Antwerpen. Voornamelijk belichtte hij, ook letterlijk met dia's, de ontwikkeling van de stad en haar bezienswaardigheden. De heer Leysen had, als expert bij uitstek, waardevolle adviezen en voorlichting gegeven aan de excursiecommissie bij de voorbereiding van het uitstapje.

Het zijn twee kostelijke dagen geworden, dank zij zeker ook de omstandigheid dat het beide dagen voortreffelijk weer was. Dus: koffiedrinken op een ruim, zonnig terras in het centrum van de stad, lunchen aan banken en tafels op de verstilde binnenplaats van een eeuwenoud gebouw, thans als restaurant "De grote witte Arend" ingericht, theedrinken in het provinciaal domein "Ter Rivierhof" - een echte pleisterplaats in een lommerrijk park aan de rand van Antwerpen.

De rondwandeling door de stad leidde de bezoekers 's morgens naar onder meer het laat-gotische Vleeshuis, thans voor een deel museum van ambachts- en sierkunsten.

Na de lunch stond op het programma een bezoek aan de O.L.V. kathedraal, die prachtig is gerestaureerd en waarin vooral de door Rubens geschilderde altaarstukken de aandacht kregen. Tenslotte ging het gezelschap nog naar de befaamde, uit de zestiende eeuw daterende, drukkerij-Plantijn-Moretus, waar alles nog in de oorspronkelijke toestand verkeert, alsof de tijd er heeft stil gestaan.

Derhalve: dank aan en waardering voor de commissie die het allemaal had georganiseerd, aan de heer Leysen voor zijn bemoeienissen op de achtergrond en aan degenen, die ons in kerk en musea met zoveel animo rondleidden.

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

9e jaargang

Nummer 9

oktober 1986

Op dinsdag 28 oktober zal ing. G.P. Onverwagt, oud-directeur van het Anne-
mersbedrijf Huurman b.v. te Delft, een inleiding houden over

HET RESTAUREREN VAN KUNSTHISTORISCHE MONUMENTEN

De bijeenkomst zal plaatsvinden in het woonoord voor ouderen 'Abtswoude'
aan de Aart van der Leeuwlaan. Aanvang 20 uur.

*De Waterslootse Poort, een monumentaal bouwwerk
dat in de vorige eeuw aan de sloopdrift ten offer viel.*

THEMA

Het restaureren van kunsthistorische monumenten. Dat is de titel van de causerie die ing. G.P. Onverwagt op dinsdag 28 oktober a.s. in de aula van 'Abts-woude' zal houden. Hij zal daarbij iets vertellen over het behoud van ons cultuurgoed in het verleden, via het heden naar de toekomst. Daarbij, aldus de heer Onverwagt, in overall, steeds met beide benen op de vloer, tot hoog in de lucht restaureren en daarbij de kunst van elkaar afkijken. Dat, wat er also meer bij komt kijken. De uitdaging (uitspraak van hen die daarbij hun rug kromden). "Het onmogelijke wordt direct gedaan, wonderen duren iets langer en op verzoek wordt er getoverd".

De heer Onverwagt werd in 1917 te Delft geboren. Hij studeerde aan de HTS te Haarlem aan de afdelingen bouwkunde en weg- en waterbouwkunde. Hij is oud-directeur van het Aannemersbedrijf Huurman b.v. te Delft en eveneens van Renofors b.v. (moderne restauratietechnieken). Zijn verdere functies zijn: provinciaal inspecteur kunstbescherming Zuidholland, bestuurslid van de Federatie Monumentenwacht Nederland en vice-voorzitter van de Regionale stichting Monumentenwacht Zuidholland.

"PENNEVRUCHTEN": NIEUWE BONDEL OVER DELFTSE HISTORIE

Volgende maand verschijnt nr 13 in de serie-uitgaven van ons genootschap. Evenals het vorige jaar - bij de viering van het tiende lustrum van Delfia Batavorum - gebeurt dat in de vorm van een, ditmaal wat omvang betreft bescheiden, bundel van zeven artikelen over onderwerpen uit de geschiedenis van Delft onder de titel "Pennevruchten van Delfts historie".

De omvang komt ongeveer overeen met die van de uitgaven die in de loop van tien jaar zijn verschenen. Het boekje omvat zeven bijdragen van Delftse, of in de geschiedenis van Delft geïnteresseerde, auteurs.

In alfabetische volgorde, die ook in het boek wordt gevolgd, zijn het drs J.C. Bottema (Vervoer per schip tussen Delft en Rotterdam), P. Henneveld † (Abraham van Wicquefort; een toevallige relatie met Delft), dr. H.J. Jaanus (Woelig begin van hervormd Overschie), G.G. Kunz (Delftse wapensmidse ontstond drie eeuwen geleden), drs L.J. van der Klooster (De plaats waar de Prins doorschoten werd, 1584), M.M. van Leeuwen-van Dijk (Delftse begijnen en begijnhoven), drs A.J.H. Rozemond (Vier eeuwen Waalse kerk te Delft).

In deze uitgave zijn een dertigtal illustraties opgenomen. Mede dank zij een subsidie van de gemeente Delft en een aanvulling uit het publikatiefonds van het genootschap kon de prijs binnen het bereik van eenieder worden gehouden, namelijk Slechts f. 12,50 !

Het boek zal verkrijgbaar zijn bij de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169 of op de avondbijeenkomsten van Delfia Batavorum die tijdig in het

convocaat worden aangekondigd. Degenen die prijs stellen op toezending dienen het verschuldigde bedrag, verhoogd met f. 4,50 portokosten (in totaal dus f. 17,-) over te maken op het gironummer van de penningmeesteresse van Delfia Batavorum te Delft, nr. 58 73 45.

BIBLIOTHEEK

Op dinsdag 18 november 1986 en dinsdag 20 januari 1987 bestaat er, tussen 19 en 20 uur, weer gelegenheid tot het (gratis) lenen - en terugbrengen - van boeken van onze bibliotheek in het gebouw van de Openbare Leeszaal aan de Kruisstraat.

In december is geen boekenruil mogelijk. Echter wèl op onze eerstvolgende avond dinsdag 28 oktober in Abtswoude. (jaarvergadering).

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst na die van 28 oktober zal plaats hebben op maandag 24 november. Op deze avond zal de algemene ledenvergadering worden gehouden en zal tevens onze jaaruitgave - een bundel artikelen over diverse onderwerpen - onder de titel "Pennevruchten van Delfts historie" worden gepresenteerd en ter beschikking gesteld van onze leden tegen de prijs van f. 12,50.

Plaats van samenkomst: Immanuelkerk, aan de Prof. Schoemakerstraat. Aanvang 20 uur. (Géén boekenruil die avond !).

NIEUWE LEDEN

Mw G.W. Alberda-Borger, Gerbrandylaan 2, 2625 LR Delft.
 Drs. R.E. Barzilay, Generaal Spoorlaan 753, 2285 TL Rijswijk (ZH).
 L.A.M. Banning, Burgwal 20, 2611 GJ Delft.
 H. Boogaard, v.d. Heimstraat 89, 2613 EA Delft.
 J.Ph. Bronkhorst, Uiverstraat 19, Delft.
 J. Doornbos, H. Tollenstraat 318, 2624 BS Delft.
 Mw G.W. v.d. Heijden, Oude Delft 122a, 2611 CG Delft.
 J.M.C. v.d. Heuvel, Koornmarkt 17, 2611 EA Delft.
 W. van Houten, Havenstraat 1, 2613 VK Delft.
 Mw G.C. van Houten, Handboogstraat 1, 2613 PZ Delft.
 W.C. Kerkhof, v. Polanenpark 46, 2241 RS Wassenaar.

H. Lageweg, Thorbeckestraat 10, 2613 BW Delft.
 J.Th.A. van Leeuwen, Bieslandsekade 3, 2612 JS Delft.
 Mw Chr. J. van Leeuwen-Peterse, Bieslandsekade 3, 2612 JS Delft.
 D.M. van Leeuwen, v.d. Mastenstraat 8, 2611 NZ Delft.
 Mw M. Poppink, Phoenixstraat 52, 2611 AM Delft.
 A. Rosema, Buitenwatersloot 54, 2613 ST Delft.
 J. van den Tol, Houttuinen 3, 2611 AH Delft.
 T. Toussaint, Wittebrug 1, 2685 ES Poeldijk.
 J.C. Vellekoop, v. Polanenpark 46, 2241 RS Wassenaar.
 Drs. G. Verhoeven, Uilenstede 189, 1183 AD Amstelveen.
 K. de Vries, Voorstraat 78, 2611 JH Delft.
 J. Wittenberg, Koetlaan 52, 2625 KT Delft.

EXCURSIE DELFSHAVEN

Aan deze excursie op 20 september j.l. namen ruim vijftig leden deel. Dat was boven verwachting. Het gevolg was echter, dat de groep wat groot was voor de rondleiding in de Dubbelde Palmboom.

Het bestuur trekt de conclusie, dat er belangstelling bestaat bij de leden voor dergelijke kleine excursies en heeft besloten om er vaker in het jaar een te organiseren. Het aantal rondleiders zal dan afgestemd worden op de nu geconstateerde belangstelling, want wanneer de leden in zo groten getale aan deze soort uitstapjes deelnemen, is het voor het bestuur en in het bijzonder voor de excursiecommissie een genoegen ze te organiseren.

TERUGBLIK

Twee zaken met historische achtergrond trekken in deze tijd, vooral publicitair, de aandacht. Dat zijn de opgraving op het terrein van het voormalige O.N. Gasthuis en de restauratie van Molen de Roos. Aan dit laatste onderwerp was de eerste lezingavond in het nieuwe seizoen - in de kapellenzaal van het vm. St. Hippolytusziekenhuis - gewijd.

Een algemene inleiding werd gehouden door de heer R. v.d. Waal, voorzitter van de stichting De Hollandsche Molen. Met vele dia's gaf hij een duidelijk overzicht van de folkloristische, economische en culturele waarde en betekenis van onze nationale windmolens. In 1880 waren er nog 10.000, in 1923 3000, in 1940 1500 en thans rond 1000. Een enorme en betreuenswaardige achteruitgang tot een peil dat als het uiterste minimum mag worden beschouwd wil er nog van een Hollands molenbestand kunnen worden gesproken. De hoofdtypes van de windmolens zijn de standermolen, de wipmolen, de paltrok en de stellingmolen. Zij werden en worden nog toegepast als maalde-

rijen, waterhuishouding in polders en vm. droogmakerijen enz. In de zeventiende eeuw nam de ontwikkeling van de z.g. industriemolens een hoge vlucht. Zij vormden architectonisch en economisch een integrerend deel van de gemeenschap. De heer Van der Waal zette het onderscheid naar constructie en wijze van bediening uiteen (bovenkruiers, binnen- en buitenkruiers) en wees op de folkloristische betekenis van de stand der roeden (wieken).

Het is verheugend dat Molen de Roos - de enig overgebleven windmolen in Delft - nu gerestaureerd kan worden. Het benodigde kapitaal (een half miljoen gulden) is weliswaar nog niet vergaard, maar met het nu beschikbare bedrag kan toch worden begonnen.

Na de pauze hield de heer J. Spruit, gediplomeerd vrijwillig molenaar, eveneens met behulp van een interessante collectie dia's, een praatje over de geschiedenis, bouw en functie van Molen de Roos. Een der belangrijkste elementen in de restauratie is het werk aan de fundamenten van de molen, die - ten gevolge van het afgraven van de vest destijds - duidelijk naar het noord-westen helt.

Beide inleiders ontvingen van dr ir M. Tienstra, voorzitter van het genootschap, een grote kleurenfoto van de molen. De penningmeester van de stichting, dr M.A. Verschuyf, hield een pleidooi voor financiële steun aan het project: zowel voor de restauratie van de molen als voor fondsvorming tot onderhoud van De Roos.

G.G. Kunz.

BOEKENNIEUWS

De tentoonstelling "Delft brandt" in de benedenzaal van het Gemeente-archief is al weer verleden tijd. Maar als tastbare herinnering fungeert het boekje, onder dezelfde titel, dat begin september (kort voor de sluitingsdatum) verscheen. Het werd geschreven en samengesteld door de educatief medewerker van de archiefdienst mr A.P.A. van Daalen, voorafgegaan door korte inleidingen van de oud-commandant van de Delftse brandweer J. Coodee, alsmede van gemeente-archivaris drs A.J.H. Rozemond en de tegenwoordige commandant C.L. van der Sman.

Het honderd pagina's tellende boekje - typografisch wélverzorgd door de A.C.D. - bevat "de historie van de stadsbrand van 1536 en volgende rampen door vuur en buskruit", alsmede een schets van de brandbestrijding door de eeuwen heen.

De alleszins lezenswaardige en goed gedocumenteerde uitgave is verlicht met vijftig illustraties (tekeningen, etsen, foto's, advertentie-afdrukken enz.) en is verkrijgbaar bij de Gemeentelijke Archiefdienst. Prijs f. 17,50.

De Boekengids, tijdschrift voor de boekhandel, van september j.l. (nr 7) bevat een bespreking door prof. dr. R. van Passen van "Facetten van Delft", het

lustrum-gedenkboek van Delfia Batavorum (1935-1985). De schrijver acht Facetten "een uitstekend gekozen term, want de opstellen weerspiegelen stad en mensen in uiteenlopende periodes, gaande van de dertiende tot de twintigste eeuw en bekijken ze uit de meest verscheiden gezichtspunten".

Na een opsomming te hebben gegeven van de hoofdstukken - waaruit de bundel zorgvuldig is opgebouwd - besluit prof. Van Passen zijn recensie als volgt: "Met opzet hebben we geen auteurs willen citeren: de lezer die door de aard van de thema's of überhaupt door Delft wordt aangetrokken, vindt hun bibliografie achterin deze mooi uitgegeven bundel".

GEVELSTENEN IN DELFT (XI)

Bij helder weer, rustig slenterend langs het grachtewater aan de Molslaan, zien we daar drie zwanen, die altijd bij elkaar blijven. Echt, we fantaseren niet: iedereen kan daar die vogels gadeslaan! Nochtans, vele Delftenaren en bezoekers van deze stad zien de edele watervogels niet. Dat komt, denken we, omdat de dieren in kwestie niet meer zo opvallen. In de loop van de tijd zijn ze aan bleekzucht gaan lijden. Eén troost is er: de gebroeders van der Krogt hebben het stel heel gunstig weten te fotograferen. In hun boekwerkje "Gevelstenen in Delft" laten ze u deze beestjes zien ... op blz. 65.

De nu waarschijnlijk al vier eeuwen oude gevelsteen, op welke onze zwanen zijn te aanschouwen, prijkte in eerste instantie boven de toegang tot een herberg, logement of brouwerijtje ergens aan de noordzijde van de Molslaan. Dat pand was bekend onder de naam "In de drie Zwanen". Het huis bestaat al lang niet meer en de mooie, zeer opvallende steen, eens het eigendom van een ondernemer, die heel wel de concurrentie met de eigenaar van "De Zwaan" aandurfde, zit thans hoog aan de gevel van de Molslaan 90 (inmiddels hernoemd tot 182 - 184). Deze huisnaamsteen is aan dit laatste adres op kunstige wijze ingemetseld. Onderaan in de rand van de haast rechthoekige steen lezen we:

IND 3 SWAEN

Met IND wordt vanzelfsprekend IN DE bedoeld. Het zijn de aanvangswoorden van nagenoeg alle huisnaamstenen in zoverre het niet om IN HET gaat. De letters N zijn hier in spiegelschrift ingehouwen, zoals wel meer is gebeurd in verschillende gevelsteenrijke streken in de vroegere Nederlanden. Wat ons echter het meest aan dit gevelsieraad opvalt, is, dat de zwanen op zo speelse wijze het beeldvlak vullen. Het zou ons helemaal niet hebben verbaasd indien de ontwerper - geleid door toen nog algemeen gevolgde praktijken - de zwanen precies op een rijtje, of in de heraldische volgorde 1, 2, had laten zwemen. De ontwerper was in zijn tijd beslist een vooruitstrevende figuur.

Er is op een verborgen plaats in Delft ook nog een ongepolychromeerde gevel-

steen te zien, waarop slechts één zwaan staat afgebeeld. Die helmvormige steen, metend 52 bij 60 cm, bevindt zich aan de zuidelijke muur in de tuin achter het museum Lambert van Meerten. De zwaan (zie de foto) is een prachtig exemplaar, maar het dier heeft volgens ons een ongewone snavel. De kop en de hals overdekken ten dele een pseudo-cartouche met het jaartal 1557 (!). Er wordt wel aangenomen, dat deze steen bij de brouwerij 't Swaentje hoorde, nabij de Kolk. Doch deze veronderstelling wordt door ons om een bepaalde reden een beetje in twijfel getrokken. We hebben namelijk aan de stenen hals van de zwaan een stenen lint zien zitten en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat deze halsversiering de bedoeling had, de beschouwer te laten weten, dat de gevelsteen de naam illustreerde van een brouwerij geheten In het Swaenshals. Die brouwerij bevond zich aan de oostzijde van de Koornmarkt en had een poort, die op de Brab. Turfmarkt uitkwam. Ergens hebben we geregistreerd gevonden, dat ene "Lysbeth Claesdr." in 1576 "vrouwe" was van In het Swaenshals, te weten de brouwerij, het huis en het erf. Dus, ook al met betrekking tot het jaartal menen we, dat we weinig kans maken op de verkeerde zwaan te wedden.

In ons stukje VIII (nov. '85) meldden we, dat er bij een opgraving een vermiste oude gevelsteen (INDEN VERGVLDEN MEEBAEL) werd teruggevonden, zij het volkomen kleurloos en in brokken. De steen is inmiddels totaal gerestaureerd en toont ons zijn meebaal in vergulde staat! Vanaf okt. '86 kan hij worden bewonderd in de passage naast het pand Oude Delft 137, waar hij niet is ingemetseld maar opgehangen.

J.W. Matthijssen.

NIEUWE STRAATNAMEN IN DELFT IN 1985

In mei 1985 verscheen in de serie 'De straat waarin wij wonen' het deel 'Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Delft', waarvan het gedeelte betreffende de historische Delftse namen en de straten, vernoemd naar personen uit de Delftse geschiedenis door drs P.C.J. van der Krogt geschreven is. Dit boek was bijgewerkt tot de namen die op 28 februari 1985 waren vastgesteld. Het is nu de bedoeling om elk jaar een aanvulling te geven in het convocaat van Delfia Batavorum. Deze aanvullingen zijn op dezelfde wijze als in het boek opgebouwd: straatnaam, wijknummer en eventuele naam, datum van het raadsbesluit en de verklaring.

Cyclotronweg.

(29) TU-wijk.

10 - 10 - 1985.

Een cyclotron is een toestel dat wordt gebruikt in de kernfysica. In een cyclotron krijgen elektronen, protonen en dergelijke een buitengewoon grote snelheid. Aanvankelijk werd voor deze straat gedacht aan een naam van een geleerde: ook de andere straten in de omgeving hebben dergelijke namen. Men had hiervoor Simon van der Meer gekozen, de nobelprijswinnaar natuurkunde van 1984. Zijn naam lijkt echter veel op die van Vermeer, naar wie al een straat was genoemd, en het is niet wenselijk dat twee straatnamen veel op elkaar lijken. Van der Meers activiteiten op het gebied van de kernfysica leidden tot de keuze van de huidige naam.

Kwartelstraat.

(23) Tanthof-Oost.

10 - 10 - 1985.

De kwartel is een in hoofdzaak bruine vogel, die behoort tot de familie van de fazant. Hij broedt soms al in de winter.

Rio de Janeiropad.

(22) Tanthof-West.

10 - 10 - 1985, verlenging van bestaande straat.

Teslaweg.

(27) Industrierrein Schieweg.

10 - 10 - 1985.

Nikola Tesla (Smiljav 1856 - New York 1943), Joegoslavisch natuurkundige, sedert 1884 in de Verenigde Staten werkzaam, deed vele uitvindingen op het gebied van wisselstroom en hoge frequenties. Hij was o.m. de uitvinder van de inductiemotor (1888). De eenheid van magnetische inductie, tesla (T), is naar hem genoemd.

Vrederustpad.

(16) Delftse Hout.

10 - 10 - 1985.

Genoemd naar de boerderij Vrederust aan de Noordeindseweg.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschiijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

Nummer 1

november 1986

Het bestuur nodigt de leden uit tot bijwoning, op maandag 24 november 1986, van de

ALGEMENE LEDENVERGADERING

in de Immanuelkerk, Amalia van Solmslaan; aanvang 20.00 uur. Tevens zal op deze bijeenkomst de presentatie plaats hebben van onze jaar-uitgave. Deze bestaat uit een bundel van zeven artikelen over Delftse onderwerpen, onder de titel "Pennevruchten van Delfts historie". De avond wordt verder gevuld met een dia-presentatie door de heer J. Kühn over de excursie naar Antwerpen in juni j.l. en een causerie door mevrouw drs M.A. Lindenburg over het schilderij en de lokatie van "Het straatje van Vermeer".

"Pennevruchten van Delfts historie"

ALGEMENE LEDENVERGADERING

De agenda voor de algemene ledenvergadering op 24 november (jaarvergadering) is als volgt samengesteld, (met aantekening dat de volgorde der agenda-punten nog verandering kan ondergaan.)

1. Opening en mededelingen.
2. Notulen algemene vergadering op 25 november 1985. (Het desbetreffende verslag is in dit convocaat afgedrukt).
3. Verslagen. Het bestuur biedt u hierbij enkele verslagen aan. In voorgaande jaren werden deze steeds op de algemene ledenvergadering voorgelezen. Door deze verslagen nu in het mededelingenblad op te nemen kunnen alle leden ervan kennismaken. Het financiële verslag kunnen wij u nog niet aanbieden. Dat komt pas op de vergadering beschikbaar.
Het verenigingsjaar loopt van 1 november tot 1 november; de ledenvergadering moet statutair in november worden gehouden. U begrijpt dat het vrijwel niet mogelijk is de financiële gegevens al vóór die vergadering bij de leden thuis te bezorgen. Het bestuur vindt dit toch een niet geheel bevredigende situatie en bezint zich op verbetering. Daarvoor zal echter een wijziging der statuten nodig zijn, maar daarmee is wel wat tijd gemoeid.
4. Bestuursverkiezing. Aftredend en herkiesbaar is mevrouw mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw. Aftredend, maar statutair niet herkiesbaar, is dr. M.A. Verschuyf. In zijn plaats stelt het bestuur kandidaat mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk.
Verkiezing kascommissie p.m.
5. Eventueel verdere mededelingen van het bestuur, alsmede rondvraag.
6. Aanbieding van het boek "Pennevruchten van Delfts historie".
7. Dia-vertoning door de heer J. Kühn van de excursie in juni 1986 naar Antwerpen.
8. Lezing door mevrouw drs M.A. Lindenburg over "Het straatje van Vermeer".

M. Tienstra, voorzitter.

THEMA

M.A. Lindenburg, geboren in Delft in 1912, heeft het gymnasium in Delft afgelopen en vervolgens in Leiden Oude talen gestudeerd. Zij was wetenschappelijk medewerkster voor Nieuwgrieks aan de universiteit te Leiden. Zij is altijd in Delft blijven wonen en heeft zich veel bezig gehouden met het behoud van Delfts stadsschoon, veelal in samenwerking met mevrouw M. Coster-Van Kranendonk. Haar laatste actie betrof het behoud van de oude naam Molenpoort voor het straatje dat nu Jozefstraat heet (1981).

Nadat het schilderij "Het straatje van Vermeer" in de aandacht kwam, door dat het aan het Rijksmuseum te Amsterdam was geschonken, zijn er heel wat theorieën geopperd over de plaats waar deze huisjes kunnen hebben gestaan. Geen van deze theorieën en veronderstellingen werd aanvaard. Mevrouw Lindenburg heeft een nieuw argument gevonden voor een oude theorie.

CONTRIBUTIE

Het verenigingsjaar loopt, zoals bekend, van 1 november tot 1 november. De op de vorige jaarvergadering in het vooruitzicht gestelde verhoging van de contributie voor het verenigingsjaar 1986-1987 zal evenwel geen doorgang vinden. De uiteindelijke financiële resultaten van het afgelopen jaar maken een dergelijke verhoging ditmaal niet noodzakelijk. De minimum-contributie blijft danook gehandhaafd op 15 gulden per lid en 10 gulden voor gezinsleden en houders van Cultureel Jeugdpaspoort. Een vrijwillige contributieverhoging is uiteraard altijd zeer welkom !

NIEUWE LEDEN

Als lid hebben zich aangemeld:

H. Bloedjes, Baron van Gentlaan 10, 2253 TL Voorschoten.

G.M. de Lange, Jan Campertlaan 155, 2624 PC Delft.

Mw. Ph. Nijhoff-Arnold, Oude Delft 194, 2611 HH Delft.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst na de jaarvergadering is vastgesteld op donderdag 8 januari 1987 in het zusterhuis van het Reinier de Graaf Gasthuis (lokatie Bethel).

WAAROM DELFIA BATAVORUM CULTUURPRIJS KREEG

In zijn bijeenkomst op 23 oktober 1985 besloot het algemeen bestuur van de toen nog functionerende Culturele Gemeenschap Delft de Stadsprijs voor Cultuur 1985 toe te kennen aan het genootschap. Deze prijs bestaat uit een metalen miniatuur-replica van het door Wim Schippers vervaardigde beeld van De Melkmeid, alsmede een bedrag van 2000 gulden. De officiële uitreiking had plaats op de jaarvergadering van 25 november. In het, ons nu ter beschikking gekomen, juryrapport wordt de toekenning als volgt gemotiveerd:

Het genootschap Delfia Batavorum heeft zich tijdens zijn nu vijftigjarig bestaan intensief ingezet voor het bevorderen van:

- de kennis van en de belangstelling voor de geschiedenis in de ruimste zin van het woord, in het bijzonder van de stad Delft en onmiddellijke omgeving;
- het behoud en het herstel van het in de gemeente Delft en onmiddellijke omgeving aanwezig zijnde culturele erfgoed;
- voorts de organisatie van plaatselijke excursies en Open Dagen en het opzetten van tentoonstellingen over Delftse historische onderwerpen.

Tevens geeft het genootschap jaarlijks een publikatie uit over een Delfts historisch onderwerp. Daarnaast heeft het genootschap een archeologische werkgroep, die zich bezig houdt met archief- en bibliotheekonderzoek ten behoeve van archeologisch werk. Recent zijn zij actief geweest voor de reddingsactie Oude- en Nieuwe Gasthuis, met daaraan verbonden opgravingen.

Om bovengenoemde feiten en mede naar aanleiding van het gouden jubileum wordt het genootschap Delfia Batavorum voorgedragen voor de Stads Cultuurprijs 1985.

EXCURSIE VAN DE WIADD

De WIADD (Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland) zal de reeds eerder aangekondigde excursie naar en in het Westland houden op zaterdag 22 november a.s. Met eigen vervoer zullen enkele objecten van het industriële erfgoed worden bezocht, zoals de betonnen watertoren ten noorden van Delft Rijswijk, een verzameling oud tuindersgereedschap en een drietal gemalen. Over alle objecten zal ter plaatse het een en ander worden verteld. Voor meer informatie en aanmelding (vóór donderdag 20 november) kan men zich wenden tot Harry Bemelmans, Roland Holstlaan 92, 2624 GE Delft, tel. 015 - 561951.

Vertrek tussen 10 en 10.30 uur vanaf het TTC, Kanaalweg 4b; terug in Delft plm. 16.30 uur.

Het bestuur.

SLA NU UW (BOEKEN)SLAG !

Het genootschap beschikt nog over een aantal exemplaren van in voorgaande jaren gepubliceerde jaarboeken. De voorraad betreft de navolgende titels: Dr. B.A. Vermaseren: Het klooster "Santa Maria in Monte Sion" tussen Delft en Rijswijk; Dr. H.L. Houtzager en drs L.C. Palm: Van Leeuwenhoek her-dacht; Nanne Bosma: Balthazar Gerards; F.C. van Boheemen en Th.C.J. van

der Heijden: Delftse Rederijkers "Wij rapen gheueucht"; De Familie Stastok (uit de Camera Obscura van Nicolaas Beets).

De boeken liggen in depot bij de Gemeentelijke Archiefdienst, welke instelling sinds jaar en dag haar medewerking verleent aan o.m. de verkoop van boeken van ons genootschap: een geste waarvoor de vereniging als steeds zeer erkentelijk is. Maar de archiefdienst, zowel als het bestuur, wil de voorraad nu gaarne ruimen en Delfia Batavorum stelt leden en belangstellenden dan ook in de gelegenheid deze boeken - zo lang de voorraad strekt - te verkrijgen tegen een sterk gereduceerde eenheidsprijs namelijk tien gulden per stuk ! Deze aanbieding geldt evenwel niet voor de lustrumbundel "Facetten van Delft" aangezien deze uitgave is uitverkocht.

Met de feestdagen - Sinterklaas en Kerst - in het vooruitzicht is dit nu een unieke gelegenheid om voor een "vriendenprijsje" in het bezit te komen van interessante boeken over onderwerpen uit de Delftse geschiedenis. Met een dergelijk boek als geschenk doet u familieleden en kennissen ongetwijfeld een groot genoegen. Haast u dus !

De boeken die niet voor de jaarwisseling zijn verkocht zullen daarna zowel bij het Archief als op de lezingavonden van het genootschap voor dezelfde prijs - dus een tientje - verkrijgbaar blijven.

DE BUNDEL "PENNEVRUCHTEN"

Zoals gemeld verschijnt op de ledenvergadering van 24 november nr. 13 in onze serie-uitgaven over Delftse onderwerpen. De bundel onder de titel "Pennevruchten van Delfts historie" bevat zeven artikelen van uiteenlopende aard.

In het vorige convocaat is een overzicht gegeven van titels en auteurs. Het boekje telt meer dan honderd pagina's en is ruim geïllustreerd. Mede dank zij enkele subsidies (van de gemeente Delft en van ons eigen fonds voor publikaties) is de prijs heel laag gesteld, namelijk 12,50 gulden per exemplaar. Wie het toegezonden wil krijgen betaalt aan porto- en administratiekosten 4,50 extra, in totaal dus 17 gulden. Het boek is voor een ieder verkrijgbaar tegen de vastgestelde prijs bij de Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169, voorts op de avondbijeenkomsten van het genootschap of op de uitleenavonden van de bibliotheek in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat.

Bij het Gemeente-archief is het boek alleen tegen contante betaling (f. 12,50) verkrijgbaar; let op: dus niet f. 12,50 gireren en bij het Archief afhalen. Toezending geschiedt alleen na overmaking van f. 17,- (f. 12,50 + f. 4,50) op giro 587345 ten name van penningmeesteresse Delfia Batavorum Delft.

In december is, zoals bekend, geen boekenruil (en dus ook geen aankoop bij de bibliotheek) mogelijk. De eerstvolgende gelegenheid daartoe bestaat op dinsdag 20 januari 1987.

FREDERIK HENDRIK EN DE STUARTS

De Vereniging Oranje Nassau Museum organiseert op maandag 24 november (aanvang 20.15 uur) een bijeenkomst in de Schilderijengalerij van prins Willem V, Buitenhof 35, Den Haag. Dr. S. Groenveld, docent aan de RU Leiden zal spreken over "Frederik Hendrik en de Stuarts". Toegangsprijs voor niet-leden f. 2,50. Opgeven bij secretariaat: Surinamestraat 34, 2585 GK Den Haag.

VERENIGING VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

De Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof, waarmee Delfia Batavorum incidenteel samenwerkt, opent het seizoen met een bijeenkomst op donderdag 20 november (aanvang 20 uur) in museum Nusantara, St. Agathaplein. Mevrouw drs I.V.T. Spaander, conservator van Het Prinsenhof, zal - in samenwerking met de restaurators M.H.J. de Man en J. Verhoeven - een causerie houden over "Conserverend restaureren in het bijzonder van schilderijen op paneel".

De tweede lezing, nog in dit jaar, zal plaats hebben op donderdag 18 december, dan echter wèl in Het Prinsenhof, eveneens te 20.00 uur. Mevrouw Janneke Wesseling, schrijfster en lid van de commissie Contour der beeldende kunst, zal dan een inleiding houden over de Contourtentoonstelling, die van 13 december 1986 tot 15 februari 1987 in het museum zal worden gehouden. Na afloop zal zij een rondgang langs de geëxposeerde werken begeleiden. Beide voordrachten zijn voor leden van Delfia Batavorum vrij toegankelijk.

TIEN CONCERTEN IN PRINSENHOF

In dit winterseizoen zal in museum Het Prinsenhof weer een aantal concerten op zondagmorgen worden gegeven. Zes daarvan staan onder auspiciën van de Vereniging Vrienden van Het Prinsenhof en de gemeente, vier onder die van de tentoonstellingscommissie Contuur der hedendaagse beeldende kunst en het Prinsenhof. Voor deze tien concerten hebben de muziekcommissies een uitermate gevarieerd programma samengesteld.

Het eerste concert van de Vereniging van Vrienden heeft inmiddels, op 16 november, plaats gehad. De volgende concerten zijn vastgesteld op de volgende data: 21 december (blokfluitensemble met bandrecorder), 18 januari 1987 (Limesensemble), 22 februari (vokaal recital Hanneke Kaasschieter, sopraan), 15 maart (Rijnmond saxofoonkwartet), 19 april (Koos Hunnago, viool en Piet Veenstra, piano).

De vier z.g. Contourconcerten zijn als volgt geprogrammeerd: 14 december (Brabants Conservatorium-slagwerkgroep), 11 januari 1987 (strijkerstrio Concertante), 25 januari (Xenaki-ensemble), 8 februari (Trio Contrasten).

Aanvang 12 uur, prijs 7 gulden per uitvoering (voor C.J.P. en museumkaarthouders 3,50 gulden). Na afloop gratis koffie.

TERUGBLIK

Restauratie van historisch belangrijke objecten staat vooral na de tweede wereldoorlog in de belangstelling. Vooral als het gaat om monumentale gebouwen, die gezichtsbepalend zijn in een gemeente of daarbuiten. Zeker dus ook in een stad als Delft. Vandaar dat er donderdag 28 oktober heel wat belangstellende stadgenoten naar Abtswoude waren gekomen om te horen wat een erkende deskundige als ing. G.J. Onverwagt, oud-directeur van Huurman b.v. over dit boeiende onderwerp te vertellen had. Daarbij kon hij putten uit eigen ervaringen als restaurator van tal van belangrijke monumentale gebouwen, zoals in Delft het Prinsenhof en de Oude Kerk en, bij voorbeeld, Huis ten Bosch in Den Haag, alsmede uit zijn functies bij diverse instellingen op dit gebied. De inleiding voor de pauze duurde weliswaar niet langer dan een half uur, maar daarna had spreker nog bijna een uur nodig om de soms indringende vragen te beantwoorden. Wel een bewijs dat het onderwerp leeft bij de mensen. Juist bij die discussie kwamen nog tal van interessante aspecten naar voren.

De heer Onverwagt schetste hoe pas na 1873, dank zij Victor de Stuers, de gedachte aan en de uitvoering van restauratiewerk gestalte kreeg en van de grond kwam. Voorts gaf hij een exposé over de aard van het werk, met welke materialen wordt gewerkt en op welke wijze dat gebeurt, de moeilijkheden om die materialen te verkrijgen en de zorg die moet worden besteed aan de vakkundigheid van het uitvoerend personeel, de problematiek van de financiering, en de politieke aspecten, met name bij voorbeeld in de kwesties van conservering en vernieuwing.

G.G. Kunz.

TERUGBLIK JAARVERGADERING 1985

Kort verslag van de algemene ledenvergadering van het genootschap Delfia Batavorum, gehouden op 25 november 1985 in "Het Hart van Delft".

Aanwezig zijn ongeveer zestig leden en negen bestuursleden.

I. Opening.

1. De vergadering, die door prof. Van Loef wordt voorgezeten, begint met de benoeming tot erelid van drs A.J.H. Rozemond, de aftredende secretaris, en het voorlezen van de oorkonde.

II. Mededelingen van het bestuur.

2. Er is bericht van verhinderings ontvangen van de heren Addink en Calis.
3. In februari 1985 is de Werkgroep Industriële Archeologie in Delft en Delfland opgericht.

III. Notulen van de algemene ledenvergadering van 26 november 1984 en 6 mei 1985.

4. De verslagen worden voorgelezen door de heer Verschuyf.
5. Geen van beide geeft aanleiding tot vragen.

IV. Jaarverslagen van secretaris, bibliothecaris, commissies en penningmeester.

6. De secretaris leest het jaarverslag voor dat een terugblik biedt op een succesvol lustrumjaar. Er zijn geen vragen.
7. De bibliothecaresse kan melden dat de belangstelling voor de bibliotheek toeneemt: een verheugende ontwikkeling. Er zijn geen vragen.
8. De heer Kunz leest het verslag van de publicatie-commissie voor. Er is veel tijd gaan zitten in het lustrumboek. Vooral het binnenkrijgen van de toegezegde bijdragen was soms moeilijk. Het is een mooi boek geworden dat dank zij subsidies van de Culturele Gemeenschap en de Nederlandse Credietbank Delft door de leden voor een schappelijke prijs kon worden gekocht. Hij dankt de penningmeesteresse en de Gemeentelijke Archiefdienst voor de steun die zij hebben gegeven aan het werk van de publicatie-commissie. Het boek is inmiddels uitverkocht. Ook dit verslag geeft geen aanleiding tot vragen.
9. De heer Deen meldt, namens de heer Visser die verhinderd is, dat de archeologische commissie een verandering van structuur heeft ondergaan, waardoor deze sneller op de ontwikkelingen in de stad kan inspelen. De mogelijkheden van de nieuwe structuur worden nog afgetast. Er zijn geen vragen naar aanleiding van dit verslag.
10. De penningmeesteresse geeft een toelichting bij het financiële verslag 1984 - 1985. Het saldo is 6000 gulden lager dan in 1984, maar dat is redelijk in een lustrumjaar dat toch altijd extra uitgaven met zich meebrengt. De belangrijkste post was het lustrumboek, waarvoor de gemeente Delft een extra bedrag van 1500 gulden voteerde. Mevrouw Schalkwijk merkt op dat er een rekenfout is gemaakt, omdat de post D. 10 gulden te laag is; mevrouw Vos antwoordt dat voor één boek 10 gulden te weinig is betaald.
11. Vervolgens licht mevrouw Vos de begroting toe. De kosten voor de automatisering hebben betrekking op de aanloopkosten en de gebruikskosten. Het is moeilijk te overzien hoe de financiën zich zullen ontwikkelen. Misschien zal volgend jaar een verhoging van de contributie nodig zijn. Nu wil het bestuur daartoe niet overgaan. Mevrouw Vos dankt de kascommissie voor de prettige samenwerking. Mevrouw Schalkwijk merkt op dat voor zaalhuur altijd 1000 gulden wordt begroot. Het zal in de toekomst misschien meer moeten worden.

V. Verslag kascommissie.

12. De kascommissie, bij monde van de heer Augustinus, verklaart dat zij de financiën in goede orde heeft bevonden en stelt voor de penningmeester te dechargeren voor het gevoerde beleid. De kascommissie heeft heel prettig met haar samengewerkt, waarbij tevens een nieuwe opzet voor het financieel beheer werd besproken.

VI. Bestuursverkiezing.

13. De heer Van Leeuwen treedt af als voorzitter en de heer Rozemond als secretaris. Het bestuursvoorstel om als voorzitter te kiezen dr.ir. M. Tienstra, adjunct-bestuurslid en als secretaris mevrouw mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw, wordt met algemene stemmen aangenomen. Mevrouw A.C.M. Kreuger-Schulz en de heer K.J.H.W. Deen zijn aftredend maar herkiesbaar. Ook dit voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

14. Vervolgens spreekt de heer Verschuyf de scheidende secretaris toe. De heer Rozemond heeft door zijn grote historische kennis, zijn precisie en zijn inzet veel bijgedragen tot de groei en de erkenning van ons genootschap. Dat deze groei ook tot spanningen leidt kan niet worden ontkend, maar als allen de schouders eronder zetten moet het kunnen in het belang van Delft.

In zijn dankwoord betreft spreker ook mevrouw Rozemond, die zowel direct als indirect het werk van haar echtgenoot heeft gesteund. Namens het genootschap biedt hij drs Rozemond een prent van Delft aan en mevrouw Rozemond een boeket.

15. De heer Rozemond dankt de heer Verschuyf voor diens woorden. Hij kijkt terug op een periode van onstuimige groei van het genootschap, die te danken is aan de activiteiten van het gehele bestuur en van de propaganda-commissie. Als symbolische handeling overhandigt hij aan zijn opvolgster het naambordje van Delfia Batavorum dat zoveel jaren de brievenbus aan Oude Delft 169 heeft gesierd.
16. Prof. Van Loef dankt twee medewerkers van de Gem. Archiefdienst, de heren Enninga en Elshout, voor zoveel jaren actieve ondersteuning van de secretaris en daarmee van het gehele genootschap. Hij overhandigt hen een envelop met inhoud.
17. De heer Tienstra spreekt de heer F. van Leeuwen, zijn voorganger, toe. Hij dankt deze en spreekt de hoop uit dat de leden nog vaak mogen genieten van de kennis en de verzameling afbeeldingen van Delft, die de heer Van Leeuwen zeer goed weet te brengen. Als afscheidsgeschenk biedt hij hem een "doe-ding" aan: waterverf en aquarelpapier. Mevrouw Van Leeuwen wordt ook in de bloemen gezet. De heer Van Leeuwen spreekt een kort dankwoord. Prof. Van Loef geeft daarna de voorzittershamer over aan de heer Tienstra.

VII. Verkiezing lid kascommissie.

18. Mevrouw J.T. Don-Radder, aftredend, wordt bedankt voor haar werk voor de kascommissie. In haar plaats wordt benoemd de heer A.Ph. IJsseling.

VIII. Nabeschouwing lustrumviering.

19. Het lustrum als zodanig is reeds in het jaarverslag uitvoerig beschreven. Dr.ir. M. Tienstra dankt de lustrumcommissie voor de geslaagde viering en stelt voor de commissie te dechargeren voor haar werk. De financiële afwikkeling is nog niet afgerond dus daarvoor kan nog geen decharge worden verleend.

IX. Rondvraag.

20. Mevrouw Schalkwijk wijst er op, dat het secretariaat nu een nieuw adres heeft: Prins Bernhardlaan 5, Delft.
21. Prof. Van Loef bedankt de heer Schmidt die, zoals hij al vaker voor ons deed, ook nu weer de fraaie oorkonde heeft geschreven die aan drs Rozemond werd aangeboden bij zijn erelidmaatschap.

Drs. H.E. Hueck-Van der Plas, 2e secretaris.

VELE ACTIVITEITEN IN VERENIGINGSJAAR '85 - '86

De activiteiten van Delfia Batavorum kunnen in een aantal onderdelen worden gesplitst en wel bijeenkomsten, excursies, commissies, werkgroepen en diversen. In deze volgorde zullen wij ze de revue laten passeren. Daarbij moet worden opgemerkt, dat het verslag van de secretaris, door langdurige ziekte van dit bestuurslid, veel minder uitvoerig is dan men van de vorige secretaris gewend was.

De bijeenkomsten.

Op 8 november vond de slotavond plaats van de viering van het tiende lustrum: een bonte avond die met velerlei soorten amusement een groot succes werd, zoals men vorig jaar al van de heer Rozemond mocht horen.

Op 25 november werd de jaarvergadering gehouden, die vooraf werd gegaan door een bijzondere algemene ledenvergadering met één agendapunt, namelijk het voorstel van het bestuur de heer Rozemond te benoemen tot erelid. Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen. Het verslag van de jaarvergadering vindt men elders in dit convocaat. Na het huishoudelijk gedeelte werd de avond afgesloten met de uitreiking van de culturele stadsprijs van de Culturele Gemeenschap aan Delfia Batavorum, dat zich een halve eeuw heeft ingezet voor de Delftse gemeenschap. (Elders in dit convocaat een samenvatting van het juryrapport). Hierna was er gelegenheid afscheid te nemen van de heren Van Leeuwen en Rozemond, de afgetreden voorzitter en secretaris.

14 januari: Mevrouw J.P.A.E. van Zelm van Eldik-Kuneman sprak over onderscheidingstekens en ridderordes. Door het slechte weer en de afgelegen ligging van de zaal in de TH-wijk waren er minder bezoekers dan gewoonlijk.

12 februari: J.G.M. Kistemaker sprak over Archeologie in de binnenstad; een voordracht die georganiseerd werd in samenwerking met de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof.

3 maart zou mr. H.E. Phaff, oud-gemeentesecretaris van Delft, spreken over raadhuispreuken op stadhuizen. Helaas moest de inleider door ziekte, op het laatste ogenblik, zijn spreekbeurt afzeggen.

1 april trad de Werkgroep Industriële Archeologie, waarover hierna meer, voor het voetlicht met een lezing over Industriële archeologie, dat wil zeggen over het onderzoek naar en het behoud van gebouwen en hulpmiddelen van vroegere ambachtelijke en industriële activiteiten.

Op 12 mei begon de bijeenkomst op de Markt met een carillonbespeeling door mevrouw dr. L.J. Meilink-Hoedemaker, die daarna een voordracht hield over Delftse luid- en speelklokken.

10 juni vormde de voorbereiding op de excursie. Ir. P.J.J. Leijssen hield een voordracht over Antwerpen en wat daar te zien zou zijn.

30 september stond de voordracht geheel in het teken van de acties voor de restauratie van Molen De Roos. Dr. R. de Waal sprak over molens in het algemeen en hun betekenis voor het landschap en J. Spruit, vrijwillig molenaar over de geschiedenis, werking en herstel van Molen De Roos.

28 oktober: de laatste lezing van het eenenvijftigste jaar van Delfia Batavorum was eveneens gewijd aan de problemen van restauratie van gebouwen. De heer G. Onverwagt, oud-directeur van het aannemingsbedrijf Hurman b.v. sprak

over Restauraties in Delft; een lezing die veel belangstelling trok.

Excursies.

De grote excursie, op 13 en 14 juni, ging dit jaar naar het buitenland en wel naar Antwerpen. Begunstigd door mooi weer ging beide dagen een volle bus naar het zuiden. De deelneming was zelfs zo groot dat het in Antwerpen soms moeilijk was de gids te verstaan, maar ook zonder uitleg was er veel te genieten. Hulde aan de excursiecommissie !

In de laatste jaren is een traditie ontstaan om na de zomervakantie de draad weer op te pakken met een mini-excursie. Op 20 september togen velen naar Delfshaven waar onder meer een bezoek werd gebracht aan het museum De Dubbelde Palmboom en aan de kerk van de Pilgrimfathers. Ook deze excursie was alleszins geslaagd.

Commissies/werkgroepen.

Binnen het kader van Delfia Batavorum zijn enkele commissies actief, en wel de publikatie-commissie en de commissie behoud stadsschoon. De eerste verzorgt de jaar-uitgaven en het convocaat en adviseert het bestuur over zaken die de publiciteit betreffen. De tweede commissie heeft het afgelopen jaar weinig kunnen doen doordat zij onvoldoende bemand is. Bovendien is de huidige gang van de stadsontwikkeling uitermate frustrerend.

In februari werd een nieuwe werkgroep opgericht: de Werkgroep Industriële Archeologie in Delft en Delfland (WIADD). Deze heeft tot doelstelling het inventariseren en documenteren van, alsmede het bevorderen van de publieke belangstelling voor historische objecten (gebouwen en apparaten) van bedrijf en techniek, alsmede van arbeidsprocessen in Delft en Delfland.

Diverse activiteiten.

Op 30 augustus heeft Delfia Batavorum, evenals het vorige jaar, deelgenomen aan de Delftdag, waardoor bekendheid aan onze activiteiten werd gegeven. De dag leverde daarnaast ook de inschrijving van een aantal nieuwe leden op. Het bestuur van het genootschap heeft zich, vanuit bezorgdheid over de huidige ontwikkelingen in de stad, ingezet voor een aantal zaken of algemene activiteiten ondersteund. Zo kunnen worden genoemd bemoeienissen met het behoud en/of de toekomstige plaats van een aantal gebrandschilderde ramen, overigens met wisselend resultaat. Het belangrijkste object was en is de restauratie van Molen De Roos. Het verwerven van de benodigde subsidies van rijk, provincie en gemeente verliep zeer stroef. Uit het succes van acties elders in het land was gebleken dat zo'n actie als smeermiddel voor het verkrijgen van subsidies kan werken omdat er meer zou worden aangetoond dat het te restaureren object voor de gemeenschap van belang is. Er is een stichting Molen De Roos opgericht, die de acties uitvoert en tot nu toe met groot succes.

Bestuur.

Na de wisseling van het secretariaat bleek dat in het verleden Delfia Batavorum veel vrijwillige assistentie van de Gem. Archiefdienst heeft gekregen, waarvoor nu nieuwe oplossingen moesten worden gezocht. De administratie is thans geautomatiseerd, wat voor het secretariaat een belangrijke verlichting van de werkzaamheden betekent.

Het bestuur heeft het genootschap bij vele gelegenheden vertegenwoordigd.

Leden.

Aan het begin van het verenigingsjaar was het aantal leden 1064, nu 1098. Details over aanwas en afname van het aantal leden kunnen niet worden gegeven, zoals al in het begin van dit overzicht werd uiteengezet. Het is gebleken dat het deelnemen aan algemene activiteiten, zoals de Delftdag, van belang is voor de werving van nieuwe leden, omdat blijkbaar toch vele Delftenaren niet of niet voldoende op de hoogte zijn van het bestaan van ons genootschap.

Drs. H.E. Hueck-Van der Plas, 2e secretaris.

JAARVERSLAG 1985 - 1986 BIBLIOTHEEK

Terugkijkend op het verenigingsjaar is er reden tot tevredenheid.

Er kan worden gesteld dat de beslissing boeken van ons uit te lenen vanuit de Openbare Leeszaal, Kruisstraat 71 te Delft, een goede is geweest, omdat men daar in staat is zelf in de kasten te kijken, naar wat men interessant vindt. Hoewel het aantal leden dat deze avonden bezoekt zich uitbreidt, bestaat een deel uit wat men "vaste klanten" kan noemen, hetgeen een vertrouwensband schept en mij voldoening schenkt.

Op de bijeenkomsten leenden 26 leden 37 boeken, 35 leden leenden 64 boeken op de "uitleenavonden".

Ook met het inleveren van de boeken is in het afgelopen jaar alles naar wens gegaan.

Inleveren van boeken is mogelijk bij de lezingen, op een "uitleenavond", of bij mij thuis, Rotterdamseweg 113, Delft (na telefoneren 567192).

In laatste instantie is het mogelijk boeken bij het Archief (Oude Delft 169) in te leveren, waar men tevens, zo lang de voorraad strekt, boeken, uitgegeven door Delfia Batavorum, tegen gereduceerde prijs (allen f. 10,-) kan verkrijgen. Voor deze diensten willen wij de leden van het Archief dank zeggen. (Zie over verkoop van boeken het stukje "Sla nu uw (boeken)slag" in dit convocaat).

Laatst genoemde boeken zijn tegen dezelfde gereduceerde prijs te koop op de uitleenavonden van de bibliotheek.

De bibliotheek is dit jaar met 17 boeken uitgebreid, veel van deze zijn door schenking in ons bezit gekomen.

Ook dit jaar ontvingen wij weer de maandelijks en jaarlijkse afleveringen van seriewerken en tijdschriften, zoals: Rotterdams, Leids en Haags jaarboekje, Holland, Heemschut, Monumenten-Kroniek en het personeelsblad van de gemeente Delft. Voor geschonken boeken en tijdschriften onze harte-lijke dank.

Graag wil ik U komend jaar weer die boeken, te koop of te leen aanbieden, waaraan U leesplezier beleeft.

A.C.M. Kreuger-Schulz, bibliothecaresse.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

nummer 2

december 1986

Het bestuur nodigt u uit tot bijwoning, op donderdag 8 januari 1987, van een dia-lezing door de heer G. Ottevanger over het onderwerp

MOLENS, GEMALEN EN ANDERE WATERSTAATKUNDIGE
ELEMENTEN IN MIDDEN-DELFLAND.

De bijeenkomst zal worden gehouden in het zusterhuis van het Reinier de Graaf Gasthuis (lokatie Bethel), aanvang 20 uur.

THEMA

De heer G. Ottevanger - spreker op de avond van 8 januari - werd in 1952 te Gouda geboren en is woonachtig te Zevenhuizen. Hij is verbonden aan het Bureau molens en monumenten van de Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland. Dit bureau is belast met het (technisch) behoud en beheer van windmolens en andere waterstaatkundige elementen die een cultuurhistorische functie in Zuid-Holland vervullen. De nadruk bij deze voordracht zal dan ook op deze functie liggen.

De heer Ottevanger is van jongsaf sterk geïnteresseerd in windmolens en beschikt in beeld en geschrift over een uitgebreide verzameling op dit gebied. In 1977 kon hij van zijn hobby zijn werk maken omdat aan het einde van dat jaar het provinciaal bestuur besloot een geheel herziene uitgave van het provinciale molenboek te doen vervaardigen. Dat is een inventaris van de in Zuid-Holland voorkomende windmolens, waarbij tal van technische en historische gegevens van de objecten zijn opgenomen. Nadien inventariseerde hij de in Zuid-Holland nog aanwezige zogenaamde ijzeren "windmotoren" en in 1984-1985 werd een uitvoerig onderzoek in Midden-Delfland uitgevoerd over het onderwerp van deze causerie. Daarbij zal het een en ander worden verteld over de aard van het onderzoek, de resultaten daarvan, deels gevisualiseerd op dia's.

Het bestuur.

BIBLIOTHEEK

Zoals bekend houdt de bibliothecaresse iedere maand - behalve in juli, augustus en december - op de derde dinsdag van die maand zitting in het gebouw van de Openbare Leeszaal aan de Kruisstraat, alwaar van 7 tot 8 uur voor de leden gelegenheid bestaat boeken uit de bibliotheek van Delfia Batavorum in te wisselen. De eerstvolgende data zijn dan ook: dinsdag 20 januari 1987, dinsdag 17 februari en dinsdag 17 maart.

AANWINSTEN

- 657 HAAGSE HISTORIE Geschiedenis van Den Haag in kort bestek. Kon. drukkerij De Swart B.V. Den Haag.
- 658 JONGE, jonkvrouwe dr. C.H. de, Gids van het Mus. der St. Bisdom van Vliet.
- 659 KREUGER, prof. dr. ir. F.H. Hoogspanning. Van natuur naar techniek.
- 660 Beschrijving van de vorstelijke graftomben en het gedenkteken van Hugo de Groot in de Nieuwe Kerk.

- 661 HILDEBRAND De familie Stastok. Uitg. Delfia Batavorum No. 11.
 662 Stichting Nusantara. Jaarverslag 1985, en bulletin Mei 1986.
 663 S.E.K.U. Delft. Phoenixstraat 66, 1986.
 664 SCHOLVINCK, P.C.M. Die van Delft ende die van Delflant voor de Grote Raad, 1471 - 1577. Gem. Archief. Delft 1986.
 665 DIVERSE AUTEURS. Pennevruchten uit Delfts Historie. Uitg. Delfia Batavorum No. 13.
 350 DIE HAGHE Jaarboek 1931.
 438 BOER, dr. D.E.H. de. Bodemonderzoek Leiden. Jaarverslag 1984. Leiden 1985.
 85 Jaarboek 1985/1986. Oranje Nassau Museum.
 85/2 Rijksmuseum Paleis Het Loo. Verslag van de directeur 1984.
 52 Rotterdams Jaarboekje 1986.

A.C.M. Kreuger-Schulz.

ONS JAARBOEK "PENNEVRUCHTEN"

Op de algemene ledenvergadering van 24 november werd ons jaarboek 1986: "Pennevruchten uit Delfts historie" ten doop gehouden. De "historische vruchten" zijn zeven artikelen over uiteenlopende onderwerpen tezamen een bundel vormend van ruim honderd pagina's, met vele illustraties.

Drs. J.C. Bottema schreef een interessante verhandeling over de geschiedenis van het beurtveer en stoombootverkeer tussen Delft en Rotterdam van af de zeventiende eeuw tot het begin van de jaren '20 van deze eeuw. Van de hand van P. Henneveld, de in 1961 overleden oud-voorzitter van het genootschap, is opgenomen een verhandeling over een handige, maar weinig scrupuleuze diplomaat-historieschrijver uit de zeventiende eeuw, Abraham van Wicquefort, wiens geschiedkundige nalatenschap voor een deel in het Delftse gemeente-archief is terechtgekomen. De theoloog dr. H.J. Jaanus leverde een aandeel in deze bundel met zijn artikel over het woelige begin van hervormd Overschie en de problemen die deze, onder Delft ressorterende, kerkelijke gemeente in de zestiende eeuw met haar predikanten had. De historicus drs L.J. van der Klooster schreef een boeiende analyse over de plaats waar Willem van Oranje werd neergeschoten, zulks aan de hand van nog niet eerder gepubliceerde brieven en documenten ten tijde van de aanslag in 1584. Dat Delft een niet onbelangrijke wapenindustrie heeft gehad in de z.g. Constructiewerkplaatsen aan de Van Leeuwenhoeksingel beschreef G.G. Kunz in zijn artikel: Delftse wapensmidse ontstond drie eeuwen geleden! Van mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk werd een uitvoerige bijdrage opgenomen over het begijnhof en de begijnen van Delft en van de gemeente-archivaris drs A.J.H. Rozemond een artikel over vier eeuwen Waalse kerk in Delft.

Het boekje kost slechts 12,50 gulden (!) en is tegen contante betaling verkrijgbaar bij het Gemeente-Archief, Oude Delft 169. Toezending kan óók, maar alleen na overmaking van 17 gulden (kostprijs, plus 4,50 gulden porto)

op giro 587345 t.n.v. penningmeester Delfia Batavorum te Delft. Ook is het boekje verkrijgbaar op de bijeenkomsten van het genootschap, dus op 8 januari a.s. in het zusterhuis van lokatie Bethelziekenhuis.

G.G. Kunz.

JAARVERSLAG PUBLIKATIE-COMMISSIE

In het jaar van de verslaggeving was de samenstelling van de Publikatie-commissie als volgt: H.L. Houtzager, voorzitter, M. van Noort, secretaris, G.G. Kunz en H.W. van Leeuwen, leden. Later werd daaraan toegevoegd M. Tienstra als vertegenwoordiger van het bestuur.

Na het succes van het lustrumboek "Facetten van Delft" was het de wens dit jaar een boekwerk van bescheidener omvang te presenteren. Zoals doorgaans kregen we ook nu weer diverse manuscripten aangeboden, maar om uiteenlopende redenen werd evenwel gekozen voor een verhalenbundeltje met als hoofdmotief een aantal Delftse petites histoires: "Pennevruchten uit Delfts historie". Het betreft hier oorspronkelijk en veelal niet eerder uitgegeven artikelen over ondermeer de Constructie-Werkplaats, de Waalse kerk, de plek waar de Prins doorschoten werd, het vervoer per schip tussen Delft en Overschie, Abraham van Wicquefort, De Delftse begijntjes en woelig begin van Hervormd Overschie.

Ook met andere zaken heeft de Publikatie-commissie zich intensief bezig gehouden, zoals haalbaarheidsonderzoek met betrekking tot kalenders, penningen, prenten, wenskaarten, fotoboeken, enz.

In verband met de alsmaar stijgende drukkosten is ook de mogelijkheid bestudeerd de kopij via een tekstverwerker aan te leveren.

De convocaties zijn van meet af aan een aangelegenheid geweest van de Publikatie-commissie, uiteraard met ruggesteun en informatie van het bestuur. Voor Publikatie-commissie kan in dit geval worden gelezen G.G. Kunz die al jarenlang dit maandblad verzorgt. Van deze plaats af gaarne onze waardering. Deze erkentelijkheid gaat ook uit naar H.L. Houtzager die gedurende dezelfde reeks van jaren de tekeningen voor ons periodiek maakt.

Ons beleid in de toekomst is er onder meer op gericht publikaties het licht te doen zien die op actuele onderwerpen betrekking hebben; zaken die op enigerlei wijze in de belangstelling staan. Een tentoonstelling bijvoorbeeld. In dit verband zij medegedeeld dat wij druk doende zijn een boekje samen te stellen over de Delftse Kamer van de Verenigde Oostindische Compagnie. Daarover zal volgend jaar in het museum Het Prinsenhof een tentoonstelling worden gehouden.

Tenslotte: de Publikatie-commissie kwam minimaal éénmaal per maand bijeen.

M. van Noort, secretaris.

HET GENOOTSCHAP IN 1985 - 1986

Op maandag 24 november j.l. hield Delfia Batavorum in de Immanuelkerk haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. De belangstelling voor deze bijeenkomst was alleszins bevredigend.

Voorzitter dr.ir. M. Tienstra zei in zijn openingswoord dat dit jaar voor het eerst de jaarverslagen zijn - of alsnog zullen worden - opgenomen in het convocaat. De overweging tot deze vorm van publikatie was, dat de leden nu beter in staat zijn kennis te nemen van en te oordelen over hetgeen in het verenigingsjaar heeft plaats gevonden. Het financieel verslag evenwel werd voor de aanvang der vergadering rondgedeeld. Op dit verslag gaf mevrouw Vos, als penningmeester, een korte toelichting. Namens de kascommissie bracht de heer A.P. IJsseling positief verslag uit over het financiële beleid. Hij maakte er wel de aantekening bij, dat het aanbeveling verdient meer ruimte aan te brengen tussen het tijdstip waarop het boekjaar wordt afgesloten en dat van de jaarvergadering. De voorzitter onderschreef deze opmerking, er echter aan toevoegende dat daarvoor een statutenwijziging nodig zal zijn. De heer F. Addink, die aftrad als lid van de kascommissie werd als zodanig opgevolgd door mevrouw P. Timman-Jansen.

Bestuursverkiezing.

Wat de samenstelling van het bestuur betreft: aftredend en herkiesbaar was mevrouw mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw, die wegens ziekte geruime tijd niet heeft kunnen functioneren. Zij hoopt echter binnenkort haar werkzaamheden te kunnen hervatten. Zij werd dan ook herkozen als secretaris van het genootschap. Eveneens aftredend, maar niet herkiesbaar was dr. M.A. Verschuyf, die sedert 1974 lid van het bestuur is geweest en als zodanig ook van de excursiecommissie. In zijn plaats werd benoemd mevrouw M.M. van Leeuwen-Van Dijk. (Aan het aftreden van de heer Verschuyf en de presentatie van het nieuwe jaarboekje van Delfia Batavorum wordt in dit convocaat apart aandacht geschonken).

De voorzitter wenste mevrouw Van Leeuwen geluk met haar benoeming en bracht dank aan de heer F. van der Zee, directeur van Uitgeverij Rodopi voor de keurige verzorging van het jaarboek "Pennevruchten uit Delfts historie".

Ter afsluiting van het deel voor de pauze vertoonde de heer J. Kühn de dia's die hij maakte tijdens de excursie naar Antwerpen (in juni j.l.) en Delfshaven (in september). In de koffiepauze werden de aanwezigen vergast op een kleine attentie van het bestuur i.c. een glas wijn en wat hapjes.

Na de pauze hield mevrouw drs M.A. Lindenburg een causerie, toegelicht met dia's, over "Het straatje van Vermeer" en haar hypothese omtrent de lokatie. (Zie Terugblik).

AFSCHEID DR. M.A. VERSCHUYL

Bij zijn aftreden als bestuurslid van het genootschap werd dr M.A. Verschuyt toegesproken door zijn collega-bestuurslid prof. dr J.J. van Loef. Deze wees er op, dat de heer Verschuyt bijna zijn koperen jubileum als lid van het bestuur heeft bereikt. Volgens de statuten is zo'n lange duur nu niet meer mogelijk (maximaal negen jaar). Zijn voorganger - een collega-arts - had bij de functie-overdracht gezegd, dat het adjunctschap in het bestuur niet veel meer betekende dan "window-dressing". Maar daarvan is, zei spreker, bij de heer Verschuyt nooit sprake geweest. Van meet af aan heeft deze, ondanks zijn drukke werkzaamheden, een actief aandeel gehad in het verenigingsleven: in het bestuur als initiatiefnemer voor diverse activiteiten, als lid van enkele lustrumcommissies en als stimulerend lid van de excursiecommissie: voor het eerst naar Heusden en nu recent naar Delfshaven.

Aan zijn dagelijkse zorg voor de gezondheid en het welzijn van de mens, paarde hij een niet minder intense zorg voor wat onze voorouders in Delft aan waardevols hebben nagelaten. Vooral het zogenaamde straatmeubilair - gezichtsbepalend vaak voor een stad als Delft - had zijn belangstelling: zoals oude, pittoreske lantaarnpalen, muurreliëfs (b.v. Bagijnhofpoort), uithangborden e.d. Grote voldoening heeft het ook hem gegeven dat een deel van het gesneuvelde plastiek van Johannes op Padmos aan het Bagijnhof/Oude Delft door zijn zorg, alsmede door die van Delfia Batavorum en de Maatschappij voor Geneeskunst, bewaard kon blijven en een plaats kreeg in de Bethellokatie van het Reinier de Graaf Gasthuis.

Namens het bestuur dankte de heer Van Loef zijn aftredende collega voor het vele dat deze in de loop der jaren voor Delft en het genootschap (recentelijk ook als stimulator voor de restauratie van molen De Roos) heeft gedaan. Hij bood hem, als afscheidsgeschenk, twee "hartewensen" aan: een boek over maagchirurgie en een standaardwerk over "Zes eeuwen geschiedenis der kartografie in Nederland". Als persoonlijk geschenk voegde hij daaraan nog toe een aantal geïllustreerde brochures van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg over het behoud van cultureel waardevol goed in ons land (stads- en dorpsgezichten, molens, orgels enz.).

De voorzitter van de Publikatie-commissie dr H.L. Houtzager presenteerde vervolgens de jaaruitgave van het genootschap: de artikelenbundel "Pennevruchten uit Delfts historie". Na te hebben uiteengezet waarom de keus weer was gevallen op een bundel in plaats van op een monografie en een overzicht te hebben gegeven van de inhoud van de uitgave, overhandigde hij de heer Verschuyt het eerste exemplaar van de bundel, vergezeld van een gecalligrafeerde opdracht, als eerbetoon aan de man die in de afgelopen jaren zoveel voor Delft en de vereniging heeft gedaan.

In zijn dank- en slotwoord zei de aftredende bestuurder - bij wijze van terug- en vooruitblik - dat hij als adjunct niet voor de show in het bestuur heeft willen zitten, maar actief heeft willen bijdragen aan de werkzaamheden en initiatieven van het genootschap.

Dat gebeurde in een tijdvak van onstuimige groei van de vereniging. In die jaren hebben ook de Publikatie-commissie en de Commissie Behoud Stadschoon een belangrijke rol in het Delftse gebeuren gespeeld. De heer Verschuyt moest echter tot zijn spijt constateren dat ondanks alle inspanningen, activiteiten en waarschuwingen, het "sluipend verval van het straatmeubilair" zich heeft voortgezet. Helaas is het einde daarvan nog niet in zicht. Integendeel: er gebeuren thans nog allerlei dingen of staan ons te wachten, die regelrecht bedreigend zijn voor het aanzien - letterlijk en figuurlijk - van de binnenstad. In dit verband is een teken aan de wand het feit, dat in het unieke historische hart van de stad binnenkort een moderne snackbar zal worden gevestigd. Lof zwaaide hij ten slotte nog toe aan de kleine, maar actieve archeologische werkgroepen, waardoor ook "jong bloed" in de vereniging actief aan de slag kan gaan. Rond één procent van de bevolking deelt thans door zijn lidmaatschap de zorgen van het genootschap. Spreker hoopte dat dit aantal zich in de komende jaren sterk zal uitbreiden. In het belang van de stad waarvoor het behoud ons allen zo ter harte gaat.

Mevrouw Verschuyt, delend in de hulde aan haar man gebracht, ontving een fraaie tuil bloemen.

TERUGBLIK: WAAR LAG "HET" STRAATJE ?

In de loop der jaren zijn er wel geen boeken, maar toch zeker vele bladzijden volgepend en gedrukt over en rondom de vraag waar Johannes Vermeer zijn beroemde "straatje" heeft geschilderd en waar dat gesitueerd zou zijn geweest. Niemand echter heeft die vraag ooit met zekerheid kunnen beantwoorden, alle diepgravende studies en analyses ten spijt. Tot medio de vorige eeuw heeft ook niemand zich daarover druk gemaakt, want Vermeer was toen wat in het vergeetboek geraakt. Maar na zijn "revival" kwam ook dit lokale vraagteken op de proppen. Kunsthistorici van naam, stedenbouwkundigen en vele anderen hebben er zich het hoofd over gebroken. De ene veronderstelling en these na de ander werd meteen door collega's in de grond geboord. De vraag rees ten slotte ook of Vermeer een stuk realiteit had weergegeven of dat het schilderij een produkt van zijn fantasie was.

Een stadgenote die zich als ijveraar voor het behoud van het historisch waardevolle in de Delftse gemeenschap inzet is mevrouw drs. M.A. Lindenburg. Ook zij heeft zich in het vraagstuk van het straatje verdiept en na jarenlang wikken en wegen, analyseren en vergelijken heeft zij de hypothese opgesteld, dat de omstreden plaats zich bevonden zou hebben aan de Voldersgracht, naast de Vermeerschool, waar nu een rijwielhandel is gevestigd. Haar veronderstelling grondt zij voornamelijk op de aanwezigheid van het nog bestaande poortje, waar er vroeger wellicht twee zijn geweest. Voor haar opvatting voerde zij, ook met dia's, diverse mogelijkheden aan. Mevrouw Lindenburg inventariseerde, alvorens tot haar conclusie te komen, de diverse veron-

derstellingen en voerde daarbij de vele elkaar vaak tegensprekende, argumenten aan. Uit het feit, dat Vermeer in het in 1885 afgebroken huis Mechelen woonde en van daaruit zicht kan hebben gehad op "het straatje" meent zij te mogen afleiden, dat de schildering op dit stukje Voldersgracht betrekking heeft.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT (XII)

Verscheidene door ons geraadpleegde personen (onder wie beslist géén sportsman of -vrouw) verzekerde ons, dat de twee stokken, die voorkomen op de gevelsteen aan het pand Oude Langendijk 7, 'hockeysticks' zijn. Hoewel deze voorwerpen op de steen inderdaad iets weg hebben van hockeysticks, hebben we onze ondervraagde vrienden er toch op moeten wijzen, dat ze het niet aan het rechte eind hadden. Immers, het hockeyspel was hier en elders, eeuwen geleden, nog volslagen onbekend. De stokken op de 17e eeuwse steen zijn 'kolfstokken', met welke een slagbalspel ('kolven') werd beoefend. Dat spel moet reeds in de vroege middeleeuwen hebben bestaan. De allergrootste populariteit genoot het kolven in de 17e en 18e eeuw. Het kolfspel wordt, zij het op zeer bescheiden schaal, ook thans nog in enkele provincie-plaatsen gespeeld..... op vlakke banen en uiteraard in verenigingsverband.

Oude tekeningen en schilderijen laten zien, dat er vroeger in alle jaargetijden werd gekolfd..... in de winter bij voorkeur op gladde ijsbanen! Eén en ander zijn we te weten gekomen uit een zeer onderhoudend artikel van G.M. Roding in het tijdschrift *Ons Amsterdam* (jrg. 37, juli/augustus '85, blzz. 190 t/m 194 - een verhandeling over het kolven in Amsterdam).

Op het terrein van gevelstenen heeft de genoemde auteur zich niet begeven. Wij doen dat wèl, want dát is volgens de bekende zegswijze, juist 'n *kolfje* (!) naar onze hand. Zover we weten, zijn er in Nederland aan de openbare weg nog slechts twee gevelstenen waarop iets staat afgebeeld met betrekking tot het kolfspel. In Hoorn, aan het pand Grote Oost 49, prijkt de steen op welke één bewerkte kolfstok alsook een bal zijn ingebeiteld. De bal kon van hout of leer zijn geweest en had meestal een doorsnee van plm. 5 cm. In Delft zit er aan de gevel van het genoemde Oude Langendijk-pand de gevelsteen met drie identiek bewerkte, kruislings geplaatste, kolfstokken. De bal ontbreekt hier, maar niet het jaartal (1641)!

In Edam, in de Grote Kerkstraat, is in de gevel van het voormalige protestantse weeshuis, een prachtige, gepolychromeerde steen waarop in diep reliëf het gehele kolfgebeuren staat afgebeeld.

Ons is nog een ander gezegde bekend: "De kolf naar de bal werpen", hetgeen betekent, dat het spel door "opgeven" is beëindigd. Bij gebrek aan verdere gegevens uit eigen bron, zijn wij in overdrachtelijke zin óók geneigd de kolf naar de bal te werpen, maar we willen derden hiervan niet het slachtoffer la-

ten worden en zullen thans dus maar de tekst overnemen, die er in het foto-boek der gebroeders Van der Krogt (Gevelstenen in Delft) staat, naast hun fotografische opname van deze interessante steen:

"... Het huis op de Oude Langendijk komt in de zestiende eeuw voor als Sinte Nicolaus Colleff (1545) of de Oude Colff (1584). Het huis was de vergaderplaats van het Sint Nicolaasgilde, het gilde van de kooplieden en kramers. Daarom kwam ook de naam Coomanskolf ('cooman' : koopman) in gebruik. Volgens Boitet kwamen de gildebroeders daar te zamen om te vergaderen 'terwyl zy onder het drinken van een kanne biers hunne waren onder malkanderen vermogten te verkoopen'. Te Delft kende men vroeger de uitdrukking 'te zitten kolfferen' voor in gezelschap onder een glaasje de tijd te korten".

J.W. Matthijsen.

EEN ROTTERDAMMER IN SION

De titel van dit artikeltje zou ten onrechte doen vermoeden dat de grote Rotterdammer, van wie dit jaar wordt herdacht dat hij 450 jaar geleden overleed, een bewoner van het klooster Sion bij Delft zou zijn geweest.

Niets is minder waar; nooit heeft Desiderius Erasmus Roterodamus, zoals hij zich op latere leeftijd noemde, zich in de omgeving van Delft opgehouden.

Het gaat hier om zijn drie jaar oudere broer Pieter, die in 1463 (of misschien eerst in 1466) werd geboren. Het geboortjaar van Erasmus is immers, aldus Huizinga, niet geheel en al zeker. Hij werd óf in de nacht van 27 of 28 oktober 1466 geboren óf wellicht pas drie jaar later in 1469. Algemeen wordt thans aangenomen dat Rotterdams grote zoon in 1466 ter wereld kwam.

Beide broers waren het gevolg van een langdurige verbintenis tussen priester Gerardus en een meisje, Margareta geheten, dochter van een medicus.

Mogelijkerwijs heette de vader Rotger Gerrit of Gerrits. Ofschoon Erasmus en zijn broer Pieter beiden in Rotterdam werden geboren, wijst veel erop dat de familie van zijn vader niet daar, doch in Gouda woonachtig was. De twee broers ontvingen dan ook aanvankelijk in Gouda hun eerste onderwijs.

Als twaalfjarige verliet Pieter met zijn broer Gouda toen hun vader hen naar Deventer zond in gezelschap van hun moeder. Daar bezochten beiden de vermaarde school van het kapittel van St. Libuïnus. Hun verblijf in Deventer moet geduurd hebben van 1475 tot 1484, slechts onderbroken gedurende een korte periode waarin Erasmus, mogelijk samen met zijn broer, koorknaap was aan de dom te Utrecht.

Herinneringen uit die Deventer periode keren later herhaaldelijk in Erasmus' geschriften terug. Over het daar genoten onderwijs was hij niet erg te spreken. Men gebruikte er de oude middeleeuwse leerboeken: "van welker onnozeldheid en omslachtigheid wij ons nauwelijks een voorstelling kunnen vormen". Enkele leermeesters van de broers behoorden tot de Broederschap des Geme-

nen Levens. Tegen het einde van hun verblijf te Deventer kwam Alexander Hegius, vriend van de grote Groninger filosoof Rudolf Agricola, er als hoofd der school. Op feestdagen, wanneer Hegius als rector een oratie hield, hoorden zij een gloedvolle feestrede. Bij één gelegenheid zagen zij er de beroemde Agricola zelf, wat een diepe indruk maakte op de beide jongens.

De dood van hun moeder, tengevolge van een pestepidemie die Deventer teisterde, maakte een einde aan hun schooltijd aldaar. Vader Gerardus riep de jongens naar Gouda terug, doch stierf zelf, kort na hun terugkomst, eveneens. Beide jongens bleven nu achter onder de hoede van een drietal voogden.

Eén van hen was een zekere Pieter Winckel, schoolmeester te Gouda. Het lijkt erop dat men in Gouda niet goed raad wist wat met de jongens te doen. Het beste leek om hen te bewegen hun intrede te doen in een klooster. Winckel zond daartoe de jongens, die toen tussen de 16 en 21 jaar oud zullen zijn geweest, opnieuw naar school, ditmaal in 's-Hertogenbosch, waar zich eveneens een broedergemeenschap des Gemenen Levens bevond.

Hier was echter niets van de luister te bespeuren, die de Deventer kapittel-school omgaf. Een zekere Rombout, als broeder aan de Bossche school verbonden, probeerde hen over te halen zich bij de broederschap aan te sluiten, doch tevergeefs.

Overduidelijk was Erasmus nu rijp om een universitaire studie te gaan volgen in het nabijgelegen Leuven, toendertijd de enige universiteit in het Hollandse gewest van het hertogdom Bourgondië.

Ook thans was het een pestepidemie, die de jongens dwong terug te keren naar Gouda. Het bescheiden vermogen, dat door de voogden op onjuiste wijze was beheerd, dwong de jongens maar al te zeer hun heil te zoeken in een kloostergemeenschap. Dit echter zeer tegen hun beider zin. Hoewel Erasmus zijn broer trachtte over te halen naar Leuven te vluchten, bezweek de laatste voor de aandrang van Winckels broer om zich te laten opnemen in Sion bij Delft, waar de orde der reguliere kanunniken van St. Augustinus haar klooster had.

Erasmus echter verzette zich met hand en tand. Pas na een bezoek aan het klooster Steyn bij Gouda, waar een oude Deventer schoolmakker hem de goede kanten van het kloosterleven toonde, gaf Erasmus zich gewonnen. Hier legde hij waarschijnlijk in 1488 de gelofte af.

Lang zou de rusteloze Erasmus ook daar niet verblijven. De rest van zijn leven zou hij door Europa zwerven op zoek naar de plek waar hij zich ongestoord aan de "bonae literae" zou kunnen wijden.

Van Pieter horen we niets meer nadat hij zich in 1486 in Sion had gevestigd, thans 500 jaar geleden. Geen reden voor een uitvoerige herdenking, zoals zijn jongere broer dit jaar in Basel en Rotterdam te beurt valt bij gelegenheid van de herdenking van het feit dat Erasmus 450 jaar geleden in Zwitserland overleed. Pieter is de geschiedenis ingegaan als één van de vele monniken, die in de nadagen der late middeleeuwen het klooster Sion onder de rook van Delft bevolkten.

Dr H.L. Houtzager.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

nummer 3

februari 1987

De besturen van het genootschap Delfia Batavorum en van de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof te Delft nodigen u uit tot bijwoning van een voordracht die drs A.J.H. Rozemond, gemeente-archivaris te Delft, zal houden op donderdag 5 februari over het onderwerp

PRINSESEN EN PRINSEN VAN PORTUGAL.

De bijeenkomst zal worden gehouden in het museum Nusantara aan het St. Agathaplein. Aanvang 20 uur.

De fraaie zwart-marmeren grafzerk van Don Emanuel II van Portugal in de Waalse kerk. (foto Gem. Archiefdienst)

THEMA

Niet alleen prinses Irene heeft een veel deining veroorzakend huwelijk gesloten met een rooms-katholieke prins, die meende aanspraak te kunnen maken op een troon; ook een dochter van Willem van Oranje heeft dit gedaan. Ook toen gingen de golven hoog.....

Emilia van Nassau, dochter van de prins en van Anna van Saksen, trouwde in 1597 met de katholieke prins Dom Emanuel van Portugal. Zij en ook haar volle broer Maurits bewezen daarbij kinderen van hun moeder te zijn. Daarnaast zijn er enige parallellen te trekken tussen de Nederlandse en de Portugese geschiedenis. Dit alles heeft zich in niet onbelangrijke mate afgespeeld in Delft.

De inleider, drs A.J.H. Rozemond, was van 1958 tot 1963 als wetenschappelijk archiefambtenaar verbonden aan het Algemeen Rijksarchief in Den Haag. In 1972 slaagde hij te Leiden voor het doctoraal examen rechten (vrije studierichting). Het jaar daarop verwierf hij het diploma hoger archiefambtenaar; hij werd toen benoemd bij de Gemeentelijke Archiefdienst te Delft. In 1974 werd hij adjunct-archivaris en in 1977 gemeente-archivaris. Van 1973 tot en met 1985 was hij secretaris van Delfia Batavorum.

De lezing is, zoals uit de inleiding op de eerste pagina blijkt, een gezamenlijke activiteit van ons genootschap en de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof te Delft. Uiteraard hebben dus de leden van beide verenigingen toegang tot deze bijeenkomst.

SAMENSTELLING BESTUUR

Na de in november j.l. gehouden algemene ledenvergadering is het bestuur van het genootschap als volgt samengesteld:

dr. ir. M. Tienstra,	voorzitter;
mevr. mr. G.E.A. de Groot-op den Brouw,	secretariaat;
mevr. W.M. Vos-De Koning,	financiën;
mevr. A.C.M. Kreuger-Schulz,	bibliotheek;
mevr. drs H.E. Hueck-Van der Plas,	tweede secretaris;
mevr. M.M. van Leeuwen-Van Dijk,	lid;
prof. dr. J.J. van Loef,	lid;
ir. K.J.H.W. Deen,	lid.

NIEUWE LEDEN

Als lid hebben zich aangemeld:

mr. W.E. Merens, Julianalaan 147, 2628 BG Delft.

mevr. J.A. Veldhoen-van Veen, v. Tienhovenstraat 20, 2613 XD Delft.

Ellen Venema, Westeinde 16, 2613 VT Delft.

mevr. W. Vredembregt-van Boshuysen May, Fr.Hendrikstraat 99, 2628 TA Delft.

Mevr. S. v.d. Wees, v. Almondestraat 138, 2614 GB Delft.

BIBLIOTHEEK

Zoals bekend houdt de bibliothecaresse iedere maand op de derde dinsdag - behalve in juli, augustus en december - zitting in het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat, alwaar onze leden boeken kunnen ruilen uit de bibliotheek van Delfia Batavorum. In de komende tijd bestaat dus die gelegenheid - 's avonds van 19 tot 20 uur - op de dinsdagen 17 februari, 17 maart en 21 april.

AGENDA

De eerstvolgende bijeenkomst na die van 5 februari zal worden gehouden op dinsdag 3 maart in het wooncentrum voor ouderen Abtswoude. De bekende antiquair Th. Laurentius te Voorschoten zal dan een causerie houden over "Delftse prenten".

Deze bijeenkomst is een gezamenlijke activiteit van het genootschap en de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof.

Het bestuur.

ST. HIPPOLYTUS 100 JAAR

Een eeuw geleden kwam de St. Hippolytusstichting tot stand, het besturend orgaan van het in 1886 opgerichte St. Hippolytusziekenhuis. In die eeuw groeide het ziekenhuis uit van de eenvoudigste vorm van ziekenverpleging tot een medische instelling van meer dan plaatselijke betekenis. Begonnen aan de Oude Delft 203-205 hadden stelselmatig uitbreidingen plaats, eerst aan de Oude Delft, later in de tuin van het ziekenhuis en tenslotte (1934) aan de Phoenixstraat. Aangezien de "bouwkundige rek" er na de oorlog uit was - nieuwbouw aan de Phoenixstraat was niet te verwezenlijken - werd in de jaren '60 en '70 besloten over te gaan tot nieuwbouw in de Buitenhof. In die tijd kreeg het Oude en Nieuwe Gasthuis al een nieuwe behuizing in dit gebied en het chr. ziekenhuis Bethel volgde zijn r.k. collega op de voet, in tijd zowel als geografisch. Nauwelijks een paar jaar na de voltooiing der ziekenhuizen gelastte de rijksoverheid de instellingen tot samenwerking over te gaan om aldus tot een vermindering van het aantal bedden te komen. Uiteindelijk mondde deze opdracht tot bezuiniging uit in een in 1982 tot stand gekomen fusie, met opheffing van het O.N.G. De naam van dit oudste gasthuis in Nederland leeft echter nog gedeeltelijk voort in de nieuwe naam van het gecombineerde ziekenhuis: Reinier de Graaf Gasthuis.

Aan het eeuwfeest van het St. Hippolytusziekenhuis wordt op sobere wijze aandacht geschonken door een fototentoonstelling in de eigen lokatie op de zesde etage tot 1 februari a.s. De tentoonstelling, met tal van interessante opnamen uit de geschiedenis van het ziekenhuis tot en met de dag van vandaag, is de gehele dag te bezichtigen, ook tijdens de bezoeken.

GEHEUGENSTEUNTJE VOOR WIADD

De Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland (WIADD), de jongste tak aan de Delfia-stam, zoekt voor haar activiteiten op dit specifieke terrein van historie-onderzoek de medewerking van vooral oudere stadgenoten. Het gaat hier om Delvenaren die uit eigen ervaring of uit overlevering nog herinneringen hebben aan situaties, verschijningsvormen op industrieel of ambachtelijk terrein, die in de onderzoeksfere van de WIADD liggen. Zij die uit hun geheugen kunnen putten en daarmee de werkgroep van dienst willen zijn kunnen zich daartoe in verbinding stellen met de heer H. Bemelmans, Roland Holstlaan 92, 2624 GE Delft, tel. 015 - 561951.

TERUGBLIK

In samenhang met het ambitieuze reconstructieplan voor het gebied van Midden Delfland is in de afgelopen jaren een breed onderzoek ingesteld naar de uit cultuur-historisch oogpunt belangrijke waterstaatkundige elementen en andere verschijningsvormen in dit unieke deel van Zuid-Holland. Een belangrijk deel van dit onderzoek wordt verricht door het bureau Molens en monumenten van de Provinciale Waterstaat, welk bureau immers is belast met het technisch behoud en beheer van windmolens en gemalen. Daarover hield op donderdag 8 januari in het zusterhuis van Bethel de heer G. Ottevanger, verbonden aan bovengenoemd bureau, een causerie. In feite droeg de avond meer het karakter van een diaprojectie met toelichting, want het geheel was overwegend visueel ingesteld, hetgeen voor een onderwerp als dit uiteraard het meest verkieslijk is. Het reconstructiegebied wordt ruwweg gema/keerd als een driehoek met als punten Schipluiden, Kethel/Spaland en Maasland. De diavertoning richtte zich dan ook voornamelijk vanuit Delft (Hoogheemraadschap) in zuidelijke richting, waarbij letterlijk en figuurlijk een duidelijk beeld werd gegeven van alles wat er met de waterbeheersing in dit gebied te maken heeft: welke molens en typen er zijn, welke in de loop van de tijd door brand, verval of ondoelmatigheid zijn verdwenen en deels werden vervangen door stoom-, c.q. elektrische gemalen. In het gebied zijn nog 43 van die, het waterpeil beheersende, elementen in functie. Inleider vertelde daarbij tal van historische en technisch belangrijke bijzonderheden, waarvoor de goed gevulde zaal veel belangstelling toonde.

BENOEMING ARCHEOLOOG

Een lang gekoesterde wens van Delftse bodemonderzoekers - een wens zeker niet in de laatste plaats van Delfia Batavorum! - gaat in vervulling. Delft krijgt per 1 januari j.l. een betaalde archeoloog. De keus is, zoals te verwachten was, gevallen op drs Jeroen Kistemaker die al enige jaren, met veel succes en energie, de opgravingen en het historisch bodemonderzoek in onze gemeente leidt. Hij wordt evenwel niet aangesteld door de gemeente zelf, maar door de Stichting ter bevordering van het archeologisch bodemonderzoek die verscheidene sponsoren en donateurs telt, waaronder de Kon. Gist-Brocades. De gemeente zal, zo is door de raad besloten, de stichting met veertig mille extra subsidiëren.

Mede daardoor kan het salaris van de archeoloog op part-time basis worden bekostigd. De stichting kan nu uitvoering geven aan een taak, die in 1990 moet uitmonden in een ruim opgezette tentoonstelling van Delftse bodemvondsten.

GEVELSTENEN IN DELFT (XIII)

Dichtbij de Hoefijzersteeg bevindt zich in de Voorstraat op nr. 92 een poort. Die poort geeft toegang tot de Zeep- en Parfumbabriek Bousquet b.v. Aan de betrekkelijk nog jonge poortboog zit een bewerkte, hoogst interessante sluitsteen. Al bij de eerste aanblik is ons duidelijk geweest, dat we hier te maken hebben met een zeer oude steen, waarop oorspronkelijk alleen een hoefijzer was ingebeiteld, terwijl er, kennelijk een hele tijd later, drie verticale tekens werden toegevoegd. De laatste zijn St. Andrieskruisen, zoals we die aantreffen op het Amsterdamse stadswapen.

We vroegen ons af welke betekenis die wapen-aanduiding kon hebben en lieten toen de vrije loop aan onze fantasie. Gezien de nabijheid van vaarwater, meenden we, dat hier best wel eens de plaats kon zijn waar men zich diende te voegen voor de beurtvaart op Amsterdam. Het hoofdmotief op de steen, het hoefijzer, zou er echter óók op kunnen wijzen, dat hier eertijds een smederij heeft gestaan. Mogelijk was de smid een ex-Amsterdammer, die zijn vaderstad wilde eren door aan zijn ambachts-embleem het geliefde drie-kruisen-motief toe te voegen. Maar al spoedig verwierpen we deze veronderstelling, omdat ook ons bekend is, dat anderssoortige bedrijfjes eveneens een hoefijzer konden voeren. Eigenlijk is het vroeger gewoonte geweest overal hoefijzers te plaatsen, bijvoorbeeld aan woningen, boerderijen, logementen, brouwerijen enz. Of een hoefijzer daar nu in natura was opgehangen of afgebeeld stond op een bord of gevelsteen, dat maakte geen verschil. De bedoeling was, dat de betreder van een pand voorzien van een hoefijzer, de zekerheid zou hebben, dat hij ter plekke beveiligd was tegen onheil, afkomstig van heksen. Heksen, zo geloofde men, waren als de dood voor hoefijzers en zouden er niet aan denken aan een hoefijzer voorbij te gaan. Nadat dit zeer verbreide bijgeloof nagenoeg volledig was uitgebannen, bleven er toch nog veel hoefijzers aan de panden zitten. Zéker die op gevelstenen! Génant was dat niet, want inmiddels werd er niet méér van de hoefijzers verwacht dan dat ze iedereen slechts 'geluk' ten deel zouden laten vallen.

Tussen de zestiende en negentiende eeuw waren er in Delft brouwerijen met namen als In 't Hoefyser, 't (Ver)gulde Hoefyser e.d. Toen die brouwerijen het door omstandigheden niet langer konden bolwerken, kregen hun bedrijfsruimten dikwijls een heel andere bestemming, maar de "huisnamen" bleven nog lang ongewijzig gehandhaafd. Zo zijn we er via de Gemeentelijke Archiefdienst achtergekomen, dat het brouwerij-pand De Drie Hoefijzers, aan de Voorstraat, oostzijde, een zeepziederij werd. In een acte van 1804 is er sprake van een huis en erve met een zeepziederij en zoutgrossierderij aan de oostzijde van de Voorstraat. De huisnaam luidde: HET VERGULDE HOEFIJZER MET DE DRIE KRUYSEN. Ziedaar, een naam, die in detail gelijk is aan het beeld op de sluitsteen! Maar, waarom zijn die kruisen Amsterdamse kruisen? Gelukkig heeft het bedrijf aan de Voorstraat opheldering kunnen verschaffen. Er is,

zo zei men ons, een tijd geweest, dat verscheping van zeep vanuit Amsterdam alléén was voorbehouden aan het Amsterdamse produkt. Natuurlijk wilden de Delftse zeepproducenten zich niet bij deze situatie neerleggen. Zij moesten, vonden ze, die discriminerende Amsterdammers maar eens behoorlijk te pakken nemen. Ze besloten hun toekomstige zeepzendingen alle van het driekruisen-merk te voorzien en wisten zich aldus van een belangrijk aandeel in het zeeptransport naar verre gewesten te verzekeren. Om de schijn op te houden, is het toen wel noodzakelijk geweest èn de huisnaam èn de sluitsteen aan de situatie aan te passen.

De besproken gevelsteen vinden wij een Delfts cultuurobject van grote waarde, omdat hij ons - zover bekend als enige - twee typische strijdmiddelen toont. Het ene middel diende om de verfoeilijke trawanten van de duivel op afstand te houden, het andere mikte op succes in de strijd tegen een onbillijke handelsbelemmering.

J.W. Matthijsen.

Rectificatie.

In XII dient het woord "twee" in de 21ste regel te worden gewijzigd in "drie", terwijl het telwoord "drie" in de 25ste regel "twee" moet luiden.

BOEKENNIEUWS

"Het geheim van de oude stad" - ondertitel: Een speurtocht naar de symboliek in de structuur van 's-Hertogenbosch, is de naam waaronder de bekende Bossche architect Jan van der Eerden een studie heeft gepubliceerd over de hoofdstad van Noord-Brabant. Het boekje appelleert aan een grote belangstelling voor en betrokkenheid van de lezer bij het onderwerp: het willen begrijpen van het wezen van onze (oude) steden als uitgangspunt voor het (her) formuleren van onze opdracht tot instandhouding ervan.

Ook ons, Delvenaren en Delflanders, spreekt een dergelijke visie aan en het bewijs ervoor is geleverd door de talrijke studies - in en buiten T.U.-verband - die in de loop der jaren over onze stad zijn verschenen. Dat wij dan ook de aandacht vestigen op deze doorwrochte Bossche studie is eensdeels toe te schrijven aan het feit, dat beide oude steden vele identieke kenmerken vertonen; anderdeels ook aan de omstandigheid dat de leden van Delfia Batavorum in 1985, door middel van een voordracht en een boeiende excursie enig inzicht hebben kunnen krijgen in de geschiedenis en de structuur van 's-Hertogenbosch. Het vertrekpunt in Van der Eerdens studie is uiteraard de opmerkelijke structuur en plattegrond van de stad, de befaamde driehoek, vrij uniek onder de stadspennen. Het voor kenners en geïnteresseerden, zonder twijfel belangwekkende boek is een uitgave van de groep A.M. Afdeling Bouwkunde T.U. Eindhoven. Het is verkrijgbaar in de boekhandel voor f. 14,50.

"Op gevels geschreven", zo luidt de titel van de dit jaar (eind 1986) verschenen editie van het bekende Shell-Journaal. Deze uitgave van Shell-Nederland - die inmiddels een kwart eeuw bestaat - gaat over een bijzondere vorm van communicatie: de taal van de gevels in Nederland. De auteur is Maurits van Rooijen, die al meer jaarboekjes samenstelde, en in dit verzorgde en rijk geïllustreerde werkje op onderhoudende wijze vertelt over de "geveltaal" in al haar verscheidenheid van vormen en betekenissen.

(niet in de boekhandel verkrijgbaar)

G.G. Kunz.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

nummer 4

maart 1987

De besturen van het genootschap Delfia Batavorum en van de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof nodigen u uit voor een voordracht, te houden door de heer Th. Laurentius, kunsthedelaar en antiquaar te Voorschoten, op dinsdag 3 maart a.s. over het onderwerp

DELFTSE PRENTEN.

De bijeenkomst zal worden gehouden in het wooncentrum voor ouderen "Abtswoude", Aart van der Leeuwlaan; aanvang 20 uur.

THEMA

De inleider Th. Laurentius, kunsthedelaar in Voorschoten, werd geboren in 1936. Hij doorliep de HBS-b (1957) en studeerde aan de Koninklijke Academie van beeldenden kunsten in Den Haag (1963). Sinds genoemd jaar is hij als zelfstandig kunsthedelaar gevestigd in Voorschoten. Van 1972 tot 1981 verbleef hij in Zaltbommel en sedert 1981 is hij woonachtig te Voorschoten op de Orangerie van Duivenvoorde. Hij is gespecialiseerd in oude grafiek. Hij vulde diverse bestuursfuncties; onder meer was hij tweemaal voorzitter van de Delftse Oude Kunst- en Antiekbeurs.

Zijn voordracht bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden de verschillende technieken behandeld waarmee prenten worden vervaardigd. Ook de geschiedenis van de papierfabricage komt aan bod. Een en ander wordt toegelicht met gebruikmaking van de prenten uit het legaat-Blok, dat door de erflater werd geschonken aan Delfia Batavorum. Het tweede deel is algemener gesteld. Daarin wordt uiteengezet hoe kunst wordt verkocht. Vooral de gebruiken bij veilingen komen aan bod.

BIBLIOTHEEK

In het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat bestaat gelegenheid tot het ruilen van boeken uit onze eigen bibliotheek op dinsdag 17 maart, dinsdag 21 april en dinsdag 19 mei. Dat is uiteraard ook mogelijk voor de aanvang en in de pauze van de maandelijkse lezingavonden.

NIEUWE LEDEN

A.C.P. Konings, Adema van Scheltemaplein 51, 2624 PH Delft.
 Mw W.H. Konings-Vosselman, Adema van Scheltemaplein 51, 2624 PH Delft.
 Prof. dr. ir. O. Kickert, Nieuwe Plantage 20, 2611 XH Delft.
 H.E. Nottrot, Watersnipstraat 18, 2623 LS Delft.
 C.W. Donkers (Zr Ferdinanda), Arubastraat 17, 2612 GT Delft.
 C. de Groot, Hof van Delftlaan 41, 2613 BK Delft.
 C.C. de Roo, Graswinkelstraat 17, 2613 PT Delft.
 H.J. Raadgreep, Grevelingen 9, 2641 XX Pijnacker.

Het bestuur.

TERUGBLIK

In september j.l. hield de gemeente-archivaris drs A.J.H. Rozemond in Lissabon, op een internationaal congres van vakgenoten, een causerie over de relatie die in de zestiende en zeventiende eeuw, via het huis van (Oranje-)Nassau, heeft bestaan met het toenmalige Portugese vorstenhuis. Het bleek tijdens dit congres dat de Portugese deelnemers nagenoeg onbekend waren met deze relatie, maar ze waren er wel bijzonder in geïnteresseerd.

In het stampvolle benedenzaaltje van Nusantara hield de heer Rozemond op 5 februari voor ons genootschap en de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof een voordracht over hetzelfde onderwerp, toegelicht met dia's van de "hoofdrolspelers" in deze episode en met overheadprojectie van afstamming en verwantschap.

De personen om wie het in deze nogal bewogen affaire van afkomst, religie, godsdienst, intrige en naijver gaat zijn don Emanuel I van Portugal - zoon van de afgezette koning Antonius - en Emilia van Nassau, dochter uit het huwelijk van Willem van Oranje en Anna van Saksen en dus een zuster van prins Maurits.

Emanuel (1568 - 1638) was met zijn broer Christoffel, na de verovering van Portugal door Philips II, naar West-Europa gevlucht, waar hij eerst in Frankrijk, toen in Engeland en ten slotte in de Nederlanden aan de kost probeerde te komen. Als meeloper in het gevolg van de graaf van Leicester kwam hij in 1586 voor de eerste maal in ons land. Daaruit vloeide bij een tweede bezoek in 1597 contact voort met prins Maurits en diens familie, in het bijzonder met Emilia. Het klikte meteen tussen deze twee, voor die tijd, niet zo heel jonge mensen.

Maar de katholieke Emanuel kreeg noch maatschappelijk, noch in zijn verhouding tot de familie Nassau, een been aan de grond. Van een huwelijk kon en mocht uiteraard helemaal geen sprake zijn. Emilia heeft hemel en aarde bewogen om haar broer, de gereformeerde kerk en de Staten tot toegeeflijkheid over te halen, maar die pogingen werden resoluut en bits van de tafel geveegd. Het tweetal hield echter vol en op 7 november 1597 werd in het geheim het (katholieke) huwelijk voltrokken. Wat zich toen en daarna heeft afgespeeld werd breedvoerig uit de doeken gedaan in documenten en verslagen, gesteld in de toenmalige stadhuistaal. Van dit zwaarwichtige proza gaf de inleider een eigentijdse, met humor en wat ironie doortrokken interpretatie. Naast het feit, dat Emanuel katholiek was en bleef gold bij Maurits en de Staten als hoofdbezwaar dat er vraagtekens stonden achter de al dan niet wettige afstamming van Emanuel.

Na dit huwelijk, dat in de loop der jaren werd gezegend met tien kinderen (acht dochters en twee zoons), woonde het gezin enige tijd in Wezel, maar mocht toen naar Delft terugkeren, waar het de eerste jaren zijn intrek nam in het huis van Philips van Hohenlohe (tegenwoordig het Gemeenlandshuis van Delfland). In 1608 volgde uiteindelijk een verzoening met Maurits, maar Emanuel bleef van een officieel ambt verstoken. Na de dood van Maurits wilde Emanuel verhuizen naar Brussel, maar Emilia voelde daar niets voor. Toen ontstond de verwijdering tussen de echtelieden. Emilia en haar ongetrouwde dochters, die protestant waren (de twee jongens waren katholiek opgevoed) vestigden zich in Geneve, waar zij in 1629 overleed. Emanuel hertrouwde met een Spaanse hofdame en stierf in 1638.

In de grafkelder in de Waalse kerk te Delft liggen niet, zoals aanvankelijk werd verondersteld, Emanuel I en zijn vrouw begraven, maar hun zoon Emanuel II, die getrouwd was met Johanna von Hanau-Münzenberg. In dit graf liggen ook Emanuels zusters, die als de "prinsessen van Portugal" woonachtig zijn geweest in de vleugel van het Prinsenhofcomplex waarin thans het museum Nusantara is gehuisvest.

ARCHEOLOGIE IN DELFT

Onlangs is verschenen bulletin nr 3 in de serie publikaties over het archeologisch bodemonderzoek in Delft. Met deze reeks wil men belangstellenden - en die zijn er velen - op de hoogte houden van activiteiten op het gebied van de archeologie in Delft. In de bulletins, zo is de opzet, zal de nadruk steeds liggen op een verslag van een zojuist afgesloten opgraving, waarbij zoveel mogelijk zal worden getracht tegelijkertijd een kleine expositie van de vondsten te houden.

Het eerste artikel in het januarinumnummer heeft betrekking op de opgraving aan de Phoenixstraat op het perceel waarop het stedelijk bestuurskantoor is gebouwd. Onder leiding van drs. Jeroen Kistemaker zijn daar in februari en maart 1985 onderzoeken verricht door een team vrijwilligers van de Oudheidkundige Werkgroep Delft, onder supervisie van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort. Begonnen werd met het graven van een proefsleuf om een inzicht te krijgen in de opbouw van de grondlagen die in de loop der eeuwen door de natuur en de mens zijn opgebracht.

Uit afvalkuilen en beerputten kon een rijke schakering van gebruiksvoorwerpen uit de late middeleeuwen worden verzameld.

Tussen het puin van de afbraak kwam een grote, in drie stukken uiteengevalen, gevelsteen te voorschijn met als inschrift "In de Gulden Meebael", waarvan het oorspronkelijke bestaan wel bekend was, maar die als verloren werd beschouwd. De steen werd vakkundig gerestaureerd en op 1 oktober 1986 geplaatst in de doorgang van het stadskantoor naar de Oude Delft.

Over de geschiedenis van het huis "De Gulden Meebael" schreef archiefambtenaar H.W. van Leeuwen in dit bulletin een boeiend artikel. Het oorspronkelijke huis dateert uit 1593. Het werd in 1892 afgebroken om plaats te maken voor een kapitaal grachtenpand, bewoond door de familie Van de Mandele.

De Delftse restaurator Pieter de Ruyter leverde een bijdrage voor dit bulletin over de gevelsteen aan het pand Verwersdijk 45 met de afbeelding van twee rapen, de naam Bercheyck en het jaartal 1537. De restauratie van deze steen in de oorspronkelijke kleuren werd in 1985 voltooid.

Een bijdrage van Miriam Teeuwisse van het Instituut voor Prae- en Proto-historie, houdt zich bezig met het fysisch-archeologisch onderzoek van de z.g. Gasthuisskeletten, die bij de opgravingen aan de Koornmarkt te voorschijn zijn gekomen.

Het laatste artikel in dit interessante, van vele illustraties voorziene bulletin, is van Margreet van Bebber, hoofd kunstzinnige vorming Vrije Akademie "De Koornmarkt" en gaat over het project van kinderen van 4 tot 12 jaar onder de aansprekende titel "Delft ondersteboven".

Het bulletin is verkrijgbaar bij de Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169 en bij de afdeling voorlichting der gemeente (bestuurskantoor Phoenixstraat).

De prijs bedraagt f. 2,50.

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT (XIV)

Zekere deskundigen hebben erop gewezen, dat Delft zo'n twaalfstal bijschriftloze gevelstenen rijk is, die eens, lang geleden, aan befaamde brouwerijen moeten hebben geprikt. Natuurlijk hebben we nagegaan of de desbetreffende aantekeningen der gevelsteenkundigen juist zijn. Ze blijken alle te kloppen!

Gelukkig, want aanvankelijk hebben we enige twijfel gekoesterd, omdat het ons opviel, dat de dieren en voorwerpen, afgebeeld op de bewuste stenen, eigenlijk niets met het brouwerijwezen hadden te maken. Hoe, zo vroegen we ons af, zou nu een zwaan, pauw, ooievaar of een roskam en een truweel (= troffel) in relatie kunnen staan tot het brouwersvak? De roskam bijvoorbeeld kennen we als een instrument, dat alleen geschikt is voor paardverzorging, terwijl de troffel ons beslist eerder zal doen denken aan het verrichten van metselwerk dan aan het brouwen van bier. Welnu, voor deze ongerijmdheden krijgen we toch wel begrip indien we ons maar even de positie indenken, waarin een brouwer in spé, zo'n 4 tot 3 1/2 eeuw geleden, kon komen te verkeren. Die ondernemende burger moest eerst maar eens zien hoe hij aan een geschikte bedrijfsruimte kwam. Wat hij nodig had, was een pand, dat zó was gelegen, dat hij water uit de gracht kon betrekken. In de toen binnen de muren volgebouwde stad zullen er geen terreinen zijn geweest, waarop zo maar even met nieuwbouw kon worden begonnen. De aanstaande brouwer zal dus meestal pogingen hebben moeten doen om een vrijkomend grachtehuis over te nemen. Indien hij slaagde, moest er in verband met de technische voorzieningen wel het één en ander gebeuren met 't huis en met de gevel. Echter, de gevelsteen met zijn alom aan jong en oud bekende details, werd om begrijpelijke redenen a l t i j d ongemoeid gelaten.

Op grond van het bovenstaande is het ons thans wel duidelijk, dat de eens in de buurt van het Achterom gevestigde brouwerij 'De Roskam', haar naam moet hebben ontleend aan een daar reeds - in 1659 - gestichte onderneming... wellicht aan een logement annex stalhouderij. Zo droeg de nog wat oudere brouwerij 'De Flapkan' een steen met het jaartal 1597, en is het niet onjuist te veronderstellen, dat die brouwerij eerst jaren later bier is gaan brouwen, omdat in 1597 geen brouwer, maar een herbergier of mogelijk een tinnegieter het pand zal hebben bewoond.

De roskam-steen en de flapkan-steen, resp. metend 32 x 53 cm en 22 1/2 x 36 1/2 cm, worden thans naast elkaar aangetroffen in de noordelijke tuinmuur achter het museum Lambert van Meerten, recht tegenover die andere muur,

waarin zich de ex-brouwerij-steen-met-zwaan bevindt, die reeds in ons artikel-tje XI is besproken. Maar, w aar was nu die 'Flapkan'-brouwerij gevestigd? Die moet zich eertijds hebben bevonden aan de Voorstraat westzijde. Onze kleine steen zal echter ingemetseld zijn geweest boven het poortje aan de achter-uitgang van dat bedrijf, d.w.z. aan de Oude Delft oostzijde.

Over een aantal andere, thans nog aan gevels waar te nemen ex-brouwerij-steen (als 'de Oyevaer' en 'de Clock') kunnen we helaas niet uitweiden. Een uitzondering moeten we maken m.b.t. de wat duistere gevelsteen van 1569 aan de Korte Geer 7a/9 (brouwerij 'De Hamer met de Kroon', ex-Koornmarkt). Wat deze aan een smidse herinnerende steen betreft, moeten we wijzen op de akelige fout, die we begingen toen we, in ons artikeltje VI, de menselijke figuur een "hamerende smid" noemden. Hadden we indertijd, bij het bekijken van deze steen over een verrekijker beschikt, dan hadden we de bedoelde figuur niet als een smid aan de lezers voorgesteld, maar als de grote schutspatroon der smeden. De hamer wordt trouwens niet echt door de heilige gehanteerd, doch slechts demonstratief vastgehouden.

De lange binnenmuren van het restaurant De Prinsenkelder, deel uitmakend van het Prinsenhof-complex, zijn verfraaid met zeer oude, hoogst interessante gevelstenen, afkomstig uit het museum. Twee van die stenen hebben stellig ook iets met bier van doen gehad. We zien allereerst de steen van 42 bij 30 cm., die ons een mooie pauw toont benevens het jaartal 1622. Belangrijker, voor  ns althans, is het halfronde exemplaar, metend 49 x 100 cm., eveneens 17e eeuws, dat een gilde-lid in actie laat zien. De kruier vervoert, op de in die tijd gebruikelijke wijze, een vat kostbaar nat. Maar, opgepast! Deze steen heeft nooit aan een brouwerij gezeten. Hij verkondigde zijn boodschap vanaf het zogeheten 'bierkruiershuisje', een gilde-verblijf aan de zuidwestzijde van de Nieuwe Kerk. Na sloop van dat pandje werd deze zeldzame steen opgeslagen in het museum. In de 40er jaren van deze eeuw kwam men op de gedachte dit Delfts' cultuur-object onder te brengen in een ruimte, waar lekker eten en drinken toch wel heel wat belangrijker is dan het kijken naar primitieve gevelstenen.

J.W. Matthijsen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

nummer 5

april 1987

Het bestuur nodigt de leden uit tot bijwoning van een voordracht, die mr. D. Müller op maandag 30 maart a.s. zal houden over het onderwerp

CHINEES EN EUROPEES PORSELEIN.

De bijeenkomst zal worden gehouden in de Immanuëlkerk, Schoemakerstraat/hoek Amalia van Solmslaan; aanvang 20 uur.

THEMA

Mr. D. Müller, wonende te Mijnsheerenland, is oud-kantonrechter te Rotterdam. Sedert zijn pensionering houdt hij zich vooral bezig met cultuur-historische hobbies waarvan de geschiedenis van het porselein een der belangrijkste is. Zijn inleiding op maandag 30 maart gaat over Chinees en Europees porselein en behelst een samenvatting van de ontstaansgeschiedenis van het Chinese porselein; de uitvoer daarvan - o.a. door de Portugezen en onze Nederlandse Verenigde Oostindische Compagnie (V.O.C.) - naar Europa (met als nevenverschijnsel pogingen tot imitatie, zoals bij voorbeeld door de Delftse plateelbakkers) en voorts het wordingsproces van de Europese porseleinproductie.

N.B. Een en ander zal stellig worden verlevendigd, meent de heer Müller, wanneer de bezoekers zoveel mogelijk voorwerpen uit eigen bezit willen meebrengen en tonen.

BIBLIOTHEEK

In het gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Kruisstraat bestaat gelegenheid tot het ruilen van boeken uit onze eigen bibliotheek op dinsdag 21 april, dinsdag 19 mei en (waarschijnlijk) op dinsdag 16 juni. Geen boekenruil is mogelijk in de maanden juli, augustus en december. Wél voor de aanvang en in de pauze van de maandelijkse lezingavond; dat is dus op 30 maart.

AANWINSTEN (legaat J.W. Blok)

- 982 UNGARETTI, GIUSEPPE. L'Opera completa di Vermeer. Milano 1967.
 983 Johannes Vermeer van Delft. Acht farbige Wiedergaben. Leipzig.
 984 Pieter de Hoogh. Acht farbige Wiedergaben. Leipzig.
 987 BREDIUS, A. De tapijtfabriek van Karel van Mander de Jonge te Delft. 1616 - 1623.
 990 PLAKBOEK over Delft.
 992 Delft. Verzamelmap over Delft.
 993 DELFTSCH AARDEWERK. Verzamelmap.

Andere aanwinsten

- 666 OTTEVANGER, G. Molens e.a. waterstaatkundige elementen in midden Delfland. Den Haag 1985.
 667 ROODENBURG, drs. M.C. Jaarboek v.d. Geschiedenis v. Bedrijf en Techniek 1986.
 668 VERSCHUYL, dr. M.A. Met naald en draad, van mier tot niet, Serie uitg. Reinier de Graafstichting No. 2, Delft.
 669 ROOIJER, MAURITS van. Op gevels geschreven, uitg. Shell Nederland B.V. december 1986.
 670 SCHENK, dra. M.G. Willem de Zwijger. Verliezer die overwon.
 671 SCHETSEN uit de geschiedenis van Pijnacker. Uitg. Hist. Gen. Oud Pijnacker. Pijnacker 1986.

- 625 KRONIEK. Orgaan Hist. Ver. Rijswijk 1986.
 531 MONUMENTEN. Jaargang 7. 1986.
 628 DE NIEUWS LIJN. Personeelskrant van de Gem. Delft 1986.
 128 HOLLAND. Jaargang 18. 1986.
 51 SPIEGEL HISTORIAEL. Jaargang 21. 1986.
 516 BULLETIN VAN DE ST. OUDE HOLLANDSE KERKEN. 1986.
 483 BOER, dr. D.E.H. de., Bodemonderzoek Leiden. Jaarverslag 1985. Leiden 1986.
 648 STADSGIDS '86 - '87 Gemeente Delft.
 481 HEEMSCHUT. Jaargang 63. 1986.

Het bestuur.

TERUGBLIK

Op een der laatste dagen van februari kregen de besturen van ons genootschap en van de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof de jobstijding dat de gezamenlijk georganiseerde lezingavond op 3 maart niet in Abtswoude kon doorgaan wegens een defect aan de verwarmingsinstallatie. Daardoor rezen twee problemen: a. waar vinden we zo gauw een ander onderkomen; b. hoe moeten we onze leden van een en ander op de hoogte stellen?

Voor het eerste probleem werd, uiteraard met passen en meten, vrij snel een oplossing gevonden. In de lokatie-Hippolytus van het Reinier de Graaf-gasthuis konden de zaken zo worden geregeld, dat men gebruik zou kunnen maken van de Kapellezaal. Maar het informeren van de leden was uiteraard niet mogelijk op zo korte termijn. Echter, ook voor dit slot werd een passende sleutel gevonden: met een kleine autobus en assistentie van "eigen vervoerders" konden de bezoekers van Abtswoude naar het St. Hippolytus worden overgebracht. Daar komt evenwel nog bij dat de belangstelling voor deze avond, met leden van twee verenigingen, bijzonder groot was. De toch al ruime zaal was tot de laatste stoel bezet. Begrijpelijk: want het onderwerp: "Prenten van en over Delft" (o.m. afkomstig uit het legaat-Blok) is uitermate attractief, zeker wanneer het wordt belicht door een expert als de heer Th. Laurentius - om zo te zeggen "bekend van de televisie".

Wat de presentatie betreft hadden de bezoekers dan ook niet te klagen. Voor de pauze schetste de inleider een instructief beeld van de verschillende technieken die in de loop der eeuwen zijn en worden toegepast bij de vervaardiging van prenten en illustraties, zoals gravures, etsen, litho's, mezzotinten en kleurenafbeeldingen. Aan de fabricage van papier kwam hij - doordat de avond later begon dan aanvankelijk was beraamd - niet meer toe.

Maar het gezelschap kwam niets te kort! Want na de koffie hield de heer Laurentius, die toen helemaal goed op zijn praatstoel zat, een kostelijk anecdotisch verhaal over de soms uitgekookte praktijken, die verzamelaars, handelaren, beleggers en veilingmeesters hanteren bij het spel der transacties en hoe geraffineerd men elkaar daarbij soms in de luren legt. Ook over de gedragingen in het sub-circuit van, zich als antiquair uitgevende, lieden vertelde hij op smakelijke wijze tal van saillante en onthullende bijzonderheden, die de niet-terzake-kundige buitenstaander een kleurrijk maar wel discutabel beeld geven van wat zich achter de schermen kan afspelen. Terecht kwalificeerde dr.ir. F. Hekker, in zijn dankwoord namens de enthousiaste zaal, de avond als een "cabaretesk evenement" van bijzondere allure!

G.G. Kunz.

GEVELSTENEN IN DELFT (XV)

Het is al weer een tijd geleden dat ik mijn entree mocht maken in de convocaten van het genootschap. Met artikeltje I werd gestart in oktober '83! Nu is het einde daar met no. XV. Het is verkeerd te menen, dat de 'gevelstenenkoek' nu eindelijk 'op' is. Dat is niet het geval, want een klein gedeelte van ons Delftse gevelstenenbestand is onbehandeld gebleven, zowel in de convocaten als in het in 1985 uitgekomen voortreffelijke foto-boek 'Gevelstenen in Delft' van de auteurs, onze mede-leden de heren R. en P. van der Krogt. In wezen gaat het bij dit restant om enkele stenen, die niet zonder meer kunnen worden aanschouwd, omdat ze niet zichtbaar zijn vanaf de openbare weg. Bepaalde lezers kunnen later misschien toch wel eens met deze 'verborgen' stenen kennis maken bij rondleidingen of via een te organiseren dia-lezing over gevelstenen in Delft.

Thans wil ik graag nog even terugkomen op een wel heel-goed-zichtbare steen, die al eens is genoemd in de artikeltjes VIII en XI, t.w. de huisnaamsteen met het opschrift IN DE GVLDEN MEEBAEL. Het komt mij namelijk voor, dat er hier geen tweede steen is te vinden, waaraan verschillende leden van het genootschap zoveel tijd en zoveel aandacht hebben gegeven.

Ik moge eraan herinneren, dat deze 'meebaal-steen' in maart '85 in brokstukken werd aangetroffen bij opgravingen in een stuk grond, waarop later het stadskantoor-complex zou verrijzen. Hierna volgde wat er nodig was om de delen van de steen samen te voegen. Het hoofdmotief op de steen, de meebaal en het opschrift werden knap verguld door ons terzake-kundige mede-lid, de heer P. de Ruyter. Tenslotte is de steen eind september vorig jaar opgehangen op een zeer in het oog lopende plaats in de 'passage', die van de Oude Delft (ter hoogte van nr. 137) naar het stadskantoor aan de Phoenixstraat loopt. Het is aannemelijk, dat de steen in kwestie vanaf het eind van de 18e eeuw tot ongeveer 1890 aan één der gevelwanden heeft geprikt van een verfhandel aan de Oude Delft. Zoals de heer G.G. Kunz reeds op blz. 32 van het vorig convocaat opmerkte, heeft ons mede-lid, de heer H.W. van Leeuwen van de Gemeentelijke Archiefdienst, een boeiend artikel over deze zaak geschreven. Het is mij helaas niet mogelijk hier te herhalen wat de heer van Leeuwen zoal over het pand, zijn vroegere bewoners en de oude steen vertelde. Wie dat toch wil weten (en ook geïnformeerd wil worden over een andere gevelsteen, door mij genoemd in de artikeltjes VI en VII), die doet er goed aan zich te verzekeren van een exemplaar van 'Bulletin 3' (kosten f. 2,50), verslagen bevattend aangaande archeologisch bodem-onderzoek. Dat bulletin is o.a. verkrijgbaar bij de Gem. Archiefdienst, Oude Delft 169.

Het is bekend, dat onze belangrijke huisnaamsteen op een aanzienlijk lager punt boven het straatniveau is aangebracht dan oorspronkelijk ooit de bedoeling is geweest. De steen prikte eertijds aan het huis, vanouds genaamd "De Meebaal", maar dat moet, gezien de afmetingen van de steen (101 cm hoog, 113 cm breed en ca. 10 cm dik), vrij hoog zijn geweest i.v.m. de toen geldende normen. Toch is de afstand tussen de plek waar de steen toen zat, en de plaats waar hij zich nú bevindt, gering. Waar men de bovengenoemde, vroeger niet-bestaande 'passage' (doorgang bij de Oude Delft) kan vinden, heb ik reeds aangegeven. Hoe men die plek in 1787 beschreef, heb ik gezien in de "bekendmaking" in een in die tijd in Delft gedrukte krant. Ons mede-lid, dr. M.A.

Ao. 1787.

No. 79

HOLLAND
HISTORISCHE

Dingsdag

SCHE
COURANT.

den 3 July.

UIT DE HAND TE KOOP. een zeer ruim logeabel en commodieus HUIS EN ERVE, van ouds genaamd de *MEEBAAL*, voorzien van zeer veel (pauze) en meest al behangen zo boven als beneden Kamers en vercheide Commoditeiten, met een fraaije en zeer wel aangelegde TUIN, waar in exquisite Vruchtboomen en een schoone Perlike kast, mitgaders een hecht en sterk Koetshuis en Stallinge voer zg: Paerden daar agter, staande ende gelegen aan de Westzyde van de oude Delft. Kluhs over de Nieuwstraat binnen de Stad Delft. strekkende Westwaards op tot tegen Stads Veste, met een uitgang op gem. Veste, een doorgraving tot in den doorn, en sldaar eene capillaie, zedert zeer weinige jaeren geheel nieuw opgetimmerde en een alleraangenamst uitzigt hebbende Coupel. Nadere informatie te bekomen ten Comptoure van den Notaris Mr. T. G. Manzonnes te Delft voornoemd.

Te DELFT, door *WYBO FYNJE*, op het Oude Delft

Verschuyl, is zo vriendelijk geweest, mij die krant te sturen en ik heb er met een een (verkleinde) reproductie van gemaakt. Al of niet gebruikmakend van een loop kunnen alle mede-leden thans lezen, dat men "De Meebaal" aantrof aan de westzijde van de Oude Delft.... "schuins over de Nieuwstraat".

J.W. Matthijsen.

MEMORIE-OPSCHRIFTEN IN DELFTSE ANATOMIEKAMER

Tijdens de pestepidemie die de stad Delft in de jaren 1557 - 1558 teisterde benoemde zij de "Hollandse Hippocrates", Pieter van Foreest (1521 - 1597), tot stadsdoctor welke functie hij gedurende veertig jaar hier ter stede heeft uitgeoefend. Op zijn advies werden verschillende verordeningen door het stadsbestuur uitgevaardigd om aan deze vreselijke volksramp een halt toe te roepen. Waarschijnlijk zijn ook in 1584 - op zijn initiatief - de eerste voorschriften opgesteld om de opleiding en o.m. de werkzaamheden van de Delftse chirurgijns te reglementeren. De chirurgijns en de Delftse medici kwamen aanvankelijk geregeld bij elkaar onder leiding van de stadsgeneesheer in een gedeelte van de Oude Kerk. Hier werd "aen de Zuyt-zyde van d'Oude Kerck in de plaetse van outs genaemt het Font, daer men de Kinderen placht te Dopen" onderwijs gegeven en werden secties verricht.

In 1657 kreeg het chirurgijns-gilde een eigen onderkomen in het voor dit doel verbouwde Maria Magdalena-convent, gelegen aan de Verwersdijk. Hier bevonden zich een vergaderzaal - waar de chirurgijns aan een examen werden onderworpen -, een bibliotheek en, als belangrijkste ruimte, het amfitheatersgewijs opgebouwde theatrum anatomicum, waaromheen de anatomische verzameling van het chirurgijns-gilde als een museale tentoonstelling was opgesteld. Deze bestond uit skeletten, opgezette vogels en dieren en verschillende preparaten op sterk water. Tevens hingen in het anatomiegebouw de verschillende schilderijen, die het gilde in de loop der eeuwen had laten maken van haar leden, verzameld rond de toenmalige stadsgeneesheer. Een van de bekendste is de anatomische les van dr Van der Meer, welk schilderij in 1617 door Michiel en Pieter van Mierevelt werd geschilderd.

Aan de voorbijganger of bezoeker van het theatrum anatomicum werd, door middel van allegorische voorstellingen en verschillende memorie-opschriften en -spreuken, duidelijk gemaakt waarvoor dit gebouw diende.

Boven de ingangspoort waren in natuursteen uitgevoerd een liggend geraamte en een gevleugelde zandloper, zinnebeelden van het vergankelijke en kortstondige leven. De voorbijganger kon boven de poort o.m. lezen: "Een versje uyt Juvenalis dat de Dood alleen bekendmaect de geringheyt en ydele nietigheyt van 's menschen lichaem". Aldus de vertaling van Van Bleiswijck van de latijnse tekst "Mors sola fatetur quantula sint Hominum corpuscula".

Boven de gevleugelde zandloper stond een griekse spreuk die in vertaling luidt: "het leven vleugels hebbende, vliegt gestadig weg". Als verdere versiering boven de ingang zijn daar zonnebloemen en rozen, die de vergankelijkheid van het menselijk leven symboliseren. Het geheel werd bekroond door het wapen van Delft met daarop geplaatst een pinakel met het opschrift: "Descrescit dum crescit", te vertalen als "het wordt kleiner naarmate het groeit". Deze laatste spreuk duidt op het feit dat, naarmate men ouder wordt, de tijd dat men nog te leven heeft kleiner is. Aan de achterzijde van deze pinakel de bekende orakelspreuk uit Delphi: "Kent U zelve".

De beeldhouwwerken en spreuken zijn vol symboliek aangaande leven en dood, waarmee de anatomiekamer en de leden van het chirurgijnsgilde regelmatig werden geconfronteerd. Op de ruimte gelegen tussen de ingangspoort en het eigenlijke anatomiecomplex stonden een aantal beelden opgesteld o.m. een beeld van Mercurius. Op het voetstuk van dit beeld was uitgehouwen de spreuk: "Homo bulla", dat in vertaling betekent "de mens is als een zeepbel". Een beeld van de Griekse godin Venus had als opschrift van het voetstuk: "Pulvis et umbra", te vertalen als "stof en schaduw". Beide opschriften wijzen op de vergankelijkheid van het menselijk leven.

Uit het bovenstaande moge duidelijk geworden zijn, dat zich ook in Delft een aantal afbeeldingen en spreuken bevonden, die de zeventiende eeuwse burgers en burgeressen van de stad herinnerden aan de vergankelijkheid van het leven en het gevaar dat men liep dit te verliezen. Ondanks alle goede bedoelingen en pogingen die men op geneeskundig gebied aanwendde om ziekten te behandelen was men in het merendeel van de gevallen nog niet in staat deze op een adequate wijze te genezen; onbekend als men was met asepsis en antisepsis, antibiotica, bloedtransfusies en de uitgebreide diagnostische mogelijkheden, zoals die heden ten dage de medici ter beschikking staan.

De hierboven geciteerde memorie-opschriften vormden voor onze voorouders maar al te zeer de realiteit waarmee men dagelijks rekening diende te houden in een tijd waarin de dood dicht bij de levenden stond dan dat in onze eeuw het geval is.

Dr. H.L. Houtzager.

PRINSENHOFCONCERTEN

De concertreeks van de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof en het museum zelf eindigt op zondag 19 april a.s. Dan concerten in het museum de Delftse musici Koos Hunnago (viool) en Piet Veenstra (piano). Het concert begint, zoals gebruikelijk, om 12 uur.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Versijnt 9 x per jaar.

10e jaargang

nummer 6

mei 1987

Het bestuur nodigt de leden uit tot bijwoning van een lezing, die mevrouw drs. Thera Wijsenbeek-Olthuis op woensdag 6 mei a.s. zal houden over

ACHTER DE GEVELS VAN DELFT.

De bijeenkomst zal worden gehouden in de Kapellezaal van het Reinier de Graaf Gasthuis (lokatie St. Hippolytus) aan de Reinier de Graafweg; aanvang 20 uur.

THEMA

De buitenkant van achttiende-eeuwse huizen in Delft kennen we goed, want veel woningen uit die tijd staan nog steeds in het centrum. Opvallend weinig echter is bekend over het huiselijk leven dat zich achter de gevels afspeelde. Hoe richtte bij voorbeeld een arme fruitverkoopster haar huis in, of een bakker, de koster van de Oude Kerk en hoe een ongehuwde rijke vrijgezel?

Boedelinventarissen, waarin minutieus per kamer huisraad en kleding werden beschreven, schetsen een beeld van de inrichting van krotwoningen en rijke patriciërshuizen. Bovendien krijgen we hieruit een indruk waarvoor verschillende kamers werden gebruikt en welke veranderingen daarin optraden tijdens de achttiende eeuw. Uit boedelinventarissen komen we ook te weten hoe en wat mensen aten, waarvoor het Delfts aardewerk werd gebruikt en hoe het bij voorbeeld was gesteld met de hygiëne en de sanitaire voorzieningen twee eeuwen geleden.

In aansluiting op de lezing van 30 maart j.l. door mr. D. Müller zal speciale aandacht worden geschonken aan de spreiding van Europees en Chinees porselein over de verschillende lagen van de bevolking en aan de verschillende porseleinen voorwerpen, die Delftenaren in de achttiende eeuw bezaten. Tenslotte zal de lezing eindigen met een overzicht van verzamelingen, spelletjes en andere vrijetijdsbesteding in huis.

Thera Wijsenbeek is als universitair docent verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en zal half mei promoveren op dit Delftse onderzoek dat geheel is gebaseerd op bronnenmateriaal uit het Gemeente-archief van Delft.

NIEUWE LEDEN

Als lid van het genootschap hebben zich aangemeld:

Prof. drs. P.J. van den Berg, Händellaan 17, 2253 BJ Voorschoten.

Mevr. E.M.K. van den Bosch-Schönau, Roland Holstlaan 915, 2624 KE Delft.

O. Bouma, Willem van Aelststraat 19^{II}, 2612 HR Delft.

M. Bruins Slot, Grabijnhof 17, 2625 LL Delft.

Mr. H. van Engen, Meermanstraat 184, 2614 AN Delft.

Mevr. G.E. van der Heijden, Oude Delft 122a, 2611 CG Delft.

P.A. van Koppen, Oude Kerkstraat 12, 2611 HT Delft.

Ir. K.M. van der Laan, Van Adrichemstraat 115, 2614 BL Delft.

Mevr. W.J.B.I. Leupen-Van den Bosch, Laan van Overvest 14, 2613 DM Delft.

Drs. C.P. Wagenaar Hummelinck en

Mevr. I.G. Wagenaar Hummelinck-Van Soest, Spoorsingel 68, 2613 BA Delft.

Mevr. J.G.S. Wypkema-Meijer, Menno ter Braaklaan 287, 2624 TH Delft.

Het bestuur.

TERUGBLIK

De zaal van de Immanuelkerk leek op 30 maart wel te zijn herschapen in een goed gevulde veilingzaal. Tal van bezoekers kwamen aandragen met tassen en dozen gevuld met al dan niet kostbaar porselein, zulks overeenkomstig het verzoek c.q. het aanbod van de spreker van deze avond mr D. Müller om gericht aandacht te kunnen besteden aan het eigen, meegebrachte bezit. Hij had zijn inleiding daarop dan ook enigszins afgestemd.

Porselein is een Chinees produkt, waarvan de oorsprong voor onze jaartelling ligt. Pas in de twaalfde eeuw kon men er, dank zij de reizen van Marco Polo, in Europa kennis mee maken. Het waren dan ook de Italianen die de naam "porselein" aan het produkt gaven. Het woord is afgeleid van "porcella", wat speenvarken betekent. Het grappige is dat de Italianen een bepaalde zachtglanzende witte schelp met een langwerpige ronde vorm ook porcella noemden. In het begin van de zestiende eeuw brachten de Portugezen scheepsladingen Chinese schalen e.d. mee uit het Oosten, tezamen met allerlei exotische waren, voornamelijk uit Indië. Het scheepstype waarmee deze grote reizen werden gemaakt noemden de Portugezen "caraque". Het is dus niet moeilijk te raden waar het begrip "kraakporselein" vandaan komt. In de Tachtigjarige oorlog maakten de Hollanders verscheidene van die schepen buit, waarna het porselein op veilingen werd verkocht. Na de oprichting van de V.O.C., die voer op China, Japan en Indië, kon men bestellingen voor porselein opgeven aan de scheepskapiteins, met wens en inzake model en decoratie. Dit porselein, "Chine de commande" genoemd, was in Europa erg in trek. De grondstof voor de porseleinfabricage was kaolien, een witte klei waarvan men in Europa het bestaan niet kende. Uiteindelijk moesten de Chinezen het geheim van hun recept wel prijsgeven, eerst aan de Japanners, die het kleurrijke Immari-porselein gingen vervaardigen, later ook aan de Europeanen. Het eerste Europese porselein komt uit Meissen, het bekende Saksische porselein. Ook in Nederland begon de produktie, eerst in Weesp later in Loosdrecht. Het Haags porselein werd gemaakt aan het einde van de achttiende eeuw. De geïmporteerde witte porseleinen borden werden in Den Haag van een prachtige decoratie voorzien.

Het opzetten van een porseleinfabriek bleek overigens een riskante onderneming, want de meeste zaken gingen failliet. Een heel mooi porselein werd in het begin van deze eeuw in ons land gemaakt. Dat is het bekende eierschaalporselein of Rozenburgporselein dat is gedecoreerd met motieven uit de Jugendstil.

Na de pauze vertelde de heer Müller het een en ander naar aanleiding van de meegebrachte produkten. Interessante bijzonderheden memoreerde hij daarbij over Delftse en Makkummer borden, over Immari-porselein en een mooie kom van Amsterdams bont. Geen voorwerp liet hij onbesproken, wat voor de bezoekers dus dubbel aantrekkelijk was.

M.M. van Leeuwen-Van Dijk.

EXCURSIE NAAR MAASTRICHT: 12 JUNI

Mestreech, sjoen stad aon de Moas. Vorig jaar heeft de excursiecommissie tijdens ons uitstapje naar Antwerpen bij de deelnemers gepeild of er belangstelling zou bestaan voor een excursie naar Maastricht. Daarvoor bleek wel zoveel animo te bestaan dat het bestuur van Delfia Batavorum besloot dit jaar een dagtocht naar Limburgs hoofdstad te organiseren en wel op vrijdag 12 juni a.s. Gezien de betrekkelijk grote afstand zal per trein worden gereisd en zal de vertrektijd vroeger en de aankomsttijd in Delft later zijn dan tot nu toe bij onze excursies gebruikelijk is. Bovendien zal de excursie dit keer uitsluitend op genoemde vrijdag plaats vinden.

Het voorlopige reisschema ziet er als volgt uit:

Vertrek van station Delft om 8.14 uur met de intercity richting Eindhoven, alwaar moet worden overgestapt op de intercity naar Maastricht. De treinen sluiten op elkaar aan en het overstappen gebeurt op hetzelfde perron. Aankomst Maastricht om 11.04 uur.

Vertrek van station Maastricht 's avonds te 19.40 uur met de intercity naar Eindhoven. Aldaar overstappen op de aansluitende trein naar Den Haag CS. Aankomsttijd in Delft: 22.21 uur. Op het traject Delft-Maastricht v.v. zal op een collectief biljet tweede klasse worden gereisd. Het ligt in de bedoeling om een eenvoudige warme maaltijd te gebruiken in het restaurant van station Maastricht.

De kosten worden voorlopig geschat op 60 à 70 gulden per persoon. In het volgende convocaat zullen nadere en definitieve mededelingen over deze excursie worden gedaan.

Voorafgaande aan deze excursie en wel op dinsdag 9 juni zal de heer K. Ottenheim in de Kapellenzaal van het St. Hippolytusziekenhuis een causerie over de geschiedenis van Maastricht houden.

De excursiecommissie:

M.M. van Leeuwen-Van Dijk
J.J. van Loef.

KUNST EN KITSCH IN DELFT (2 en 3 MEI 1987)

Op zaterdag 2 en zondag 3 mei a.s. zullen weer de jaarlijkse museumdagen worden gehouden. Op die twee dagen zijn alle musea in Nederland gratis toegankelijk. Om de toeloop naar de Delftse musea nog aantrekkelijker te maken hebben vijf betrokken verenigingen en stichtingen een programma samengesteld onder de titel Kunst en Kitsch in Delft. (De betrokken verenigingen zijn het genootschap Delfia Batavorum, de Etnografische Vereniging, het genootschap Nederland-Indonesië, de stichting Nusantara en de vereniging Vrienden van het Prinsenhof te Delft.)

Op zaterdag 2 mei hebben alle aangesloten leden de mogelijkheid voorwerpen uit Indonesië voor te leggen aan deskundigen; voorwerpen waarvan men de herkomst en de mogelijke zeldzaamheid zou willen weten. Deze activiteit vindt plaats in museum Nusantara van 13 tot 17 uur. De organisatoren denken daarbij aan krissen, weefsels, koper- en zilverwerk, alsmede prenten.

De deskundigen voor deze categorie zijn mevrouw Rita Wassing-Visser, gewezen conservatrice van museum Nusantara en René Wassing, conservator van het Rotterdams Volkenkundig museum.

Tevens is het mogelijk penningen, medailles, munten en andere betaalmiddelen, zowel uit Indonesië als andere gebieden - en zeker ook oude Delftse penningen - ter beoordeling voor te leggen aan de heer N.L.M. Arkesteijn, directeur van de Basis Gezondheidsdienst Delft.

Op zondag 3 mei kunnen alle leden van bovengenoemde verenigingen Chinees porselein en aardewerk, Delfts aardewerk, oud zowel als modern, en oud glas voorleggen aan deskundigen, te weten mr. D. Müller, oud-kantonrechter te Rotterdam, de heer P. Labouchère, adjunct-directeur van "De Porceleyne Fles" en de heer H.H. Rensing over Europese faiënce en zilverwerk.

Plaats: museum Het Prinsenhof van 13 tot 17 uur.

Tijdens de museumdagen zal in museum Nusantara worden geconcerteerd door het Delftse gamelanorkest "Marsudi Raras". Er zullen oude en moderne Javaanse composities ten gehore worden gebracht. In museum Het Prinsenhof zullen enkele muziekensembles optreden.

De deskundigen zullen géén taxaties verrichten; daartoe zijn zij niet beëdigd. Mocht een en ander u goed bevallen zijn dan verzoeken de organisatoren u een gift van 2,50 gulden (of meer!) in een gereed staande bus te storten om de gemaakte kosten enigszins te drukken. De besturen zullen de gelegenheid te baat nemen de bezoekers inlichtingen te verschaffen over het werk van hun verenigingen en u eventueel in te schrijven als lid of donateur.

N.B. Om een al te grote toeloop te vermijden wordt men verzocht lidmaatschapskaart of dit convocaat mee te brengen.

Mevr. M.M. van Leeuwen-Van Dijk,
mevr. J. Kleijn-Westendorp,
dr ir F. Hekker,
drs J.L.W. van Leur.

DE CLYSTEERSPUITEN VAN REINIER DE GRAAF

In de serie-uitgave die door de Reinier de Graafstichting wordt verzorgd, is thans het derde deeltje uitgekomen. Evenals het eerste deel - dat twee jaar geleden verscheen - is ook dit boekje gewijd aan de Delftse geneesheer uit de zeventiende eeuw Reinier de Graaf. Het werkje bevat een fotografische herdruk van de, in 1686 in het Nederlands verschenen, publikatie van De Graaf

onder de titel "Verhandeling der Clysteren van Regnerus de Graaf, med. doct. tot Delft". Hij beschrijft daarin een door hem ontworpen clysterspuit, waarmee de patiënten zich eigenhandig, dus zonder hulp van een tweede persoon, een clysmata konden toedienen. Verschillende soorten lavementen worden door De Graaf in zijn boekje beschreven, voorzien van de daartoe door de apotheker te bereiden recepten.

Aan het eigenlijke werk van De Graaf gaan in deze uitgave twee inleidingen vooraf van de hand van resp. dr. H.L. Houtzager, gynaecoloog in Delft en prof. dr. H.A. Bosman-Jelgersma, hoogleraar te Leiden.

In de eerste inleiding wordt een uiteenzetting gegeven van de verschillende soorten clysterspuiten die ten tijde van De Graaf in de handel waren en welke de indicaties waren om over te gaan tot het "zetten" van een clysteer. Aan de hand van een brief van De Graaf aan zijn oud-leermeester Plempius worden de problemen uiteengezet die de geneesheer moest overwinnen om een flexibele, waterdichte slang te maken voor zijn "help yourself"-clysterspuit.

Professor Bosman, hoogleraar in de geschiedenis der farmacie te Leiden, beschrijft de verschillende recepten die De Graaf in zijn boekje bespreekt. Deze uitgave van het Reinier de Graaf-ziekenhuis is voorzien van een aantal toepasselijke illustraties. Een uitvoerig notenapparaat met literatuuropgaven geeft ruime informatie om de belangstellende lezer de weg te wijzen in dit onderwerp.

De Reinier de Graafstichting heeft voor de leden van het genootschap Delfia Batavorum een beperkt aantal exemplaren van dit boekje ter beschikking gesteld. Ten overvloede zij vermeld, dat het boekje niet in de handel verkrijgbaar is, maar uitsluitend aan de balie van de Gemeentelijke Archiefdienst, Oude Delft 169 te Delft, à f. 7,50 per exemplaar. Ook tijdens de lezingen van het genootschap is het boekje te koop tegen dezelfde lage prijs.

Het boekje wordt een ieder die belangstelt in een stukje Delftse medische en farmaceutische geschiedenis van harte aanbevolen.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:
mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financien:
Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar.

10e Jaargang

Nummer 7

Juni 1987

Ter afsluiting van het seizoen organiseert het genootschap een lezing over en een daarop aansluitende excursie naar de hoofdstad van de provincie Limburg:

MAASTRICHT.

De lezing vindt plaats op dinsdag 9 juni in de Kapellezaal van het Reinier de Graaf Gasthuis (lokatie St. Hippolytus) aan de Reinier de Graafweg; aanvang 20 uur.

Inleider is de kunsthistoricus drs K. Ottenheym.

De excursie zal worden gehouden op vrijdag 12 juni, per extra trein.

EXCURSIE NAAR MAASTRICHT OP VRIJDAG 12 JUNI

In tegenstelling tot de voorgaande excursies van ons genootschap zal dit jaar slechts één dag een grote excursie worden gehouden en wel per trein met bestemming Maastricht. Daarom volgen eerst bijzonderheden over de treinreis. Het reisschema is als volgt:

heen: Delft CS	v. 08.14	terug: Maastricht	v. 19.30
Eindhoven	a. 09.45	Eindhoven	a. 20.35
overstappen op hetzelfde perron			
Eindhoven	v. 09.59	Eindhoven	v. 20.40
Maastricht	a. 11.04	Delft CS	a. 22.21

Gereisd wordt op een groepsbiljet 2e klas dat uitsluitend geldt voor het traject Delft CS - Maastricht v.v.

Aan alle deelnemers aan deze excursie wordt **dringend** verzocht om 's-ochtends **vóór 8 uur** in de hal van het station Delft CS aanwezig te zijn! De excursiecommissie dient met de groep deelnemers zó tijdig op het station aanwezig te zijn dat bij het afhalen van het groepsbiljet met de daarbij behorende controlekaarten een eventueel verschil in het aantal deelnemers nog vóór het vertrek kan worden geregeld. In de trein of na de reis is dit **niet** meer mogelijk.

Zowel op de heen- als terugreis zal in de trein koffie worden geserveerd; dit is voor **eigen rekening**. Bezitters van een 60+ seniorenkaart kunnen daarbij uiteraard gebruik maken van de treinkoffie-voordeelcoupons.

Op de heenweg ontvangt men in de trein een plattegrond van Maastricht met het gepreciseerde programma. Het bezoek aan de stad staat onder deskundige begeleiding.

In grote lijnen ziet het programma er als volgt uit:

Direct na aankomst in Maastricht zullen wij met een gereserveerde stadsbus rijden naar het beginpunt van de wandeling die in het stadspark bij de "Poort Waarachtig aan de Vijf Koppen" zal beginnen. Om 13.00 uur wordt gezamenlijk geluncht in het restaurant **Grand Mere**, Helmstraat 16, hoek Vrijthof (tel. 043 - 252325). 's-Middags worden de O.L. Vrouwebasiliek (12e eeuw) en/of de schatkamer van de St. Servaaskerk bezocht (de kerk zelf is wegens restauratie niet te bezichtigen). Het gebruik van koffie/thee etc. 's-middags is voor **eigen rekening**; het is niet mogelijk gebleken voor de gehele groep een bepaalde gelegenheid te reserveren.

Een bezoek aan het stadhuis op de Markt zal circa 16.45 uur plaatsvinden, waarna wij om 17.45 uur door de voor ons gereserveerde stadsbus worden teruggebracht naar het station. Vanaf 18.15 uur gebruiken wij een warme maaltijd in het restaurant van het station Maastricht (tel. 043 - 212253); er is keuze uit drie verschillende menu's. Om 19.30 uur vertrekt onze trein richting Eindhoven.

Het maximaal aantal deelnemers is 75; de kosten van de excursie zijn **65 gulden** per persoon voor leden en **75 gulden** voor **introducé's**. Deze introducé's worden dan automatisch voor de rest van het jaar lid van ons genootschap.

Uw **giro-overschrijving** ten name van de penningmeesteresse Delfia Batavorum te Delft (**giro 587345**) is tevens aanmeldingsformulier! Wij verzoeken U op Uw overschrijvingskaart te vermelden: "Excursie Maastricht".

N.B.: tekent U ook Uw diëetwens aan op de overschrijving!

Wie zeker wil zijn van deelname geeft zich zo spoedig mogelijk op; wie het eerst betaalt, heeft de eerste rechten mee te kunnen gaan.

De excursiecommissie:
mevrouw M.M. van Leeuwen-van Dijk en J.J. van Loef.

LEZING MAASTRICHT: 9 JUNI

Drs K. Ottenheim is kunsthistoricus en verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden. Hij is goed op de hoogte van de geschiedenis van de stad Maastricht en van het stadhuis in het bijzonder. Met een aantal andere auteurs heeft hij meegewerkt aan het boek, getiteld: "Een seer magnifick Stadthuys", Tien studies over de bouw en de inrichting van het stadhuis te Maastricht (DUM, Delft 1985). Deze uitgave is tot stand gekomen onder auspiciën van het Leids Studenten Streekgezelschap "Limburgia".

De lezing vindt plaats op **Dinsdag 9 juni a.s.** in de Kapellezaal van het Reinier de Graaf Gasthuis (lokatie St. Hippolytus) aan de Reinier de Graafweg, **aanvang 20 uur. Ook leden van Delfia Batavorum, die niet meegaan naar Maastricht zijn natuurlijk van harte welkom!**

DELFT EN DE OOSTINDISCHE COMPAGNIE

Op vrijdag 26 juni 1987 zal om 16.00 uur in het gemeentemuseum Het Prinsenhof de tentoonstelling "Delft en de Oostindische Compagnie" officieel worden geopend. Ter gelegenheid van deze expositie zal serie-nummer 14 van de reeks publikaties van het Genootschap Delfia Batavorum worden gepresenteerd. Dit boek, dat een co-productie is van het genootschap en het Prinsenhofmuseum, verschijnt onder redactie van de Publikatie-Commissie van Delfia Batavorum.

De bundel is samengesteld uit een serie artikelen, die de geschiedenis beschrijven van de Verenigde Oostindische Compagnie met in het bijzonder de rol die de Kamer Delft hierin heeft gespeeld.

Uit de inhoud:

L.L.M. Eekhout schrijft over de geschiedenis van de Delftse Kamer.

Mevr. I.G. Dillo geeft in haar bijdrage een uiteenzetting van de voorbereidingen die moesten getroffen worden om een Delfts schip uit te zenden naar de Oost.

P.C.J. van der Krogt geeft een overzicht van de kartografie en topografie met betrekking tot de Delftse Kamer.

J. Veenendaal geeft een uiteenzetting over het meubilair dat vanuit de Oost naar Delft werd meegebracht.

Mevr. T.F. Wijsenbeek-Olthuis geeft in haar bijdrage een beschrijving van de invloed die de VOC heeft gehad op het Delftse sociaal-economische leven.

H.L. Houtzager bespreekt welke de invloed is geweest van de verschillende oosterse produkten op de gezondheidszorg in Delft.

De gebouwen der VOC in Delft en Delfshaven worden uitvoerig besproken door W. Annema en W.F. Weve.

Een lijst van Delftse afgevaardigden van de Kamer Delft in de Raad van de Heeren Zeventien, evenals een uitvoerig register zijn toegevoegd aan dit interessante en fraai geïllustreerde boek, dat ca. 150 pagina's beslaat.

Dit boek is in de eerste plaats belangwekkend voor Delftenaren, maar tevens zal een ieder die, ook buiten Delft, belang stelt in de geschiedenis der VOC, hierin vaak niet eerder gepubliceerde gegevens vinden over de Kamer Delft en zijn handelsbetrekkingen met het Verre Oosten in de zeventiende en achttiende eeuw.

Bestelling boek.

De leden van Delfia Batavorum kunnen door middel van een vóórintekening dit boek verkrijgen tegen de, gereduceerde, prijs van f. 12,50. Men wordt daartoe in de gelegenheid gesteld **vóór 21 juni 1987** dit bedrag (dus f. 12,50) over te maken op gironummer 587345 ten name van penningmeesteresse Delfia Batavorum, Delft, onder vermelding van "VOC-Delft". Degenen wier overschrijving vóór 21 juni a.s. is ontvangen op genoemd gironummer, kunnen op de dag van de opening der tentoonstelling (vrijdag 26 juni a.s.) het boek in ontvangst nemen in het museum Het Prinsenhof te Delft. Onze leden hebben uiteraard toegang tot deze opening aangezien de bijeenkomst, door de presentatie en aanbidding van het boek, voor een belangrijk deel ook een aangelegenheid en activiteit van Delfia Batavorum betreft.

Degenen die hebben ingetekend en nièt bij de opening aanwezig zijn kunnen na 26 juni hun exemplaar c.q. exemplaren afhalen aan de balie van het Gemeente-Archief te Delft, Oude Delft 169 of tijdens de bijeenkomsten die door Delfia Batavorum alsnog worden georganiseerd.

Na 26 juni kost het boek f. 15,—. Dat geldt dus ook voor de leden van Delfia Batavorum die niet vóór 21 juni hadden ingetekend.

Verder is de bundel verkrijgbaar in Het Prinsenhof voor de prijs van 15 gulden tijdens de duur van de tentoonstelling "Delft en de Vereenigde Oostindische Compagnie" dat wil zeggen tot 17 september a.s.

KUNST EN KITSCH IN DELFT

De jaarlijkse museumdagen (zaterdag 2 en zondag 3 mei) zijn wat de toeloop betreft, landelijk zowel als plaatselijk, een groot succes geworden. Er namen rond vierhonderd musea aan dit vrij-toegankelijk weekeinde deel. Naar schatting hebben ruim een miljoen personen, jong en oud, van de gelegenheid - het was bovendien geen "buitenweer" - gebruik gemaakt om in de Nederlandse musea rond te kijken naar hetgeen daarin aan waardevolle kunstproducten is bijeengebracht.

Ook Delft heeft behoorlijk meegedraaid in deze "museale carrousel". Er werden in totaal ongeveer 4000 bezoekers geteld, van wie er rond 2400 een deel van hun beschikbare tijd doorbrachten in de musea Nusantara en Het Prinsenhof. Deze musea boden - in samenwerking met ons genootschap en vier zusterverenigingen - niet alleen gratis toegang, maar hadden daaraan onder de titel "kunst en kitsch in Delft" een extra attractie toegevoegd. Op beide dagen hadden de leden van deze verenigingen de gelegenheid kunstvoorwerpen uit eigen bezit te laten beschouwen en beoordelen door enkele deskundigen. In Nusantara was dit het geval met voorwerpen en sieraden uit Indonesië of andere Oostaziatische gebieden, in het Prinsenhof konden Chinees porselein en aardewerk, Delfts aardewerk, oud-glas en zilver ter tafel worden gebracht. Enkele tientallen bezoekers waagden het erop hun bezit te laten waarderen,

soms met verrassend resultaat. Zo werd in Nusantara een bijzonder waardevolle sarong aangedragen. Een der bezoekers schonk aan Nusantara een waardevolle Chinese porseleinen vaas.

Tijdens beide dagen werd in Nusantara geconcentreerd door het Delftse gamelanorkest Marsudi Raras en in het Prinsenhof musicerden enkele ensembles met o.m. piano en gitaar.

G.G. Kunz.

TERUGBLIK

In de zeer druk bezette kapellezaal hebben velen genoten van de lezing met dia's, die mevrouw Thera Wijsenbeek-Olthuis op 6 mei j.l. aldaar heeft gehouden.

Aan de hand van de gegevens, die zij verkregen had na het bestuderen van Delftse boedelinventarissen kon zij haar gehoor een kijkje laten nemen in de woningen van rijk en arm in de achttiende eeuw.

In het begin van deze periode woonden de arme en rijke burgers naast elkaar aan de ons zo vertrouwde grachten. Daar waren ook de aardewerkfabrieken en de brouwerijen gevestigd. Laten verdwijnt de industrie naar de rand van de stad evenals het arme deel van de bevolking. Daar vindt men dan ook de meeste kamerwoningen, terwijl de voornaamste grachten hun tegenwoordig uiterlijk krijgen.

Kenmerkend voor het interieur van de rijke Delftse bewoners was het grote aantal stoelen en porselein dat zij bezaten. Zo werden in een boedel o.a. 340 theekopjes aangetroffen, terwijl er bijna geen theelepels in huis was. Dat is te danken aan de wijze waarop men thee dronk in die dagen. Men nam een brok kandij in de mond en begon dan uit het kopje via het schoteltje te drinken. De steeds veranderende mode heeft ook een spoor achter gelaten in de onderzochte boedels. Aanvankelijk zat men op rechte stoelen in vrij kale kamers met een enkel rood of blauw gordijn. Later deed de fauteuil zijn intrede naast ander meubilair zoals een buffet, een secretaire en niet te vergeten een pronk-kast met bijbehorend kaststel van Japans porselein. De gordijnen werden vervangen door damast exemplaren en hele moderne bewoners hadden "vitrage". De Delvenaars hielden zich in de achttiende eeuw niet erg bezig met muziek. In hun vrije tijd deden ze wel gezelschapsspelletjes. In de regentenfamilies werd wel gekaart en een deftige vrijetijdsbesteding voor dames was breien.

Over het algemeen gaven de betere standen de mode aan. In één geval is het net omgekeerd; de eenvoudige mensen kochten als eersten aardewerk plaques als wandversiering, terwijl deze pas in het eind van de achttiende eeuw bij de regenten in zwang kwamen. Meestal kwamen ze echter niet verder dan de keuken.

Vele aspecten van het dagelijks leven moesten onbesproken blijven. Voor diegenen, die meer willen weten is er het recent uitgegeven boek van mevrouw Wijsenbeek-Olthuis met de veelzeggende titel: "Achter de gevels van Delft."

M.M. van Leeuwen-van Dijk.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financiën:

Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar

10e jaargang

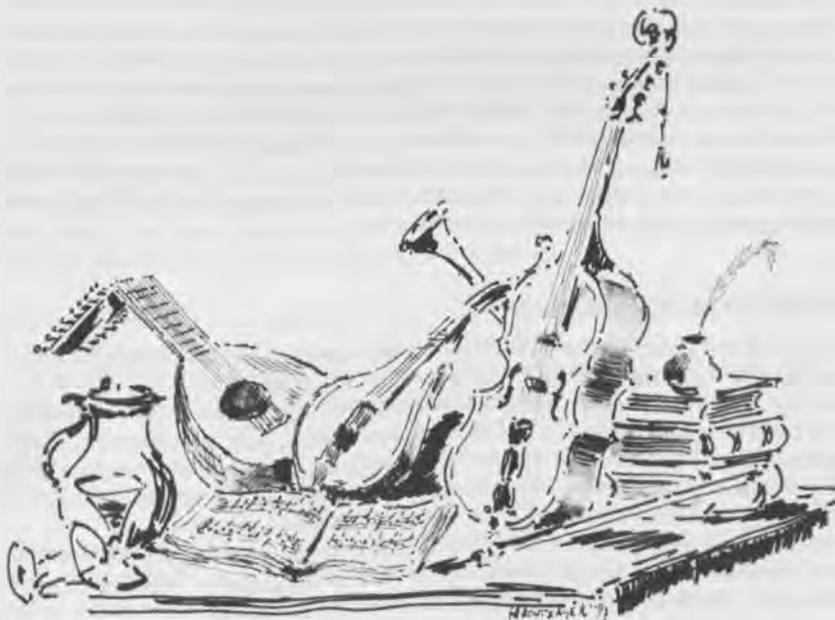
nummer 8

september 1987

Het nieuwe seizoen kondigt zich langzamerhand weer aan. Dus gaat ook Delfia Batavorum over enige weken weer van start en wel op **dinsdag 22 september**. Dan zal onze oud-stadgenoot, de musicoloog en musicus W.H. Thijsse een causerie houden over

JOHANNES CONRADUS BOERS, EEN VERGETEN DELFTSE MUZIKANT

De bijeenkomst zal worden gehouden in het cultureel centrum **Abtswoude**, Aart v.d. Leeuwlaan; **aanvang 20 uur**.

THEMA

Abtswoude: 22 september 1987, W.H. Thijsse over J.C. Boers.

De inleider werd in 1916 geboren te Delft. Hij kreeg een opleiding tot onderwijzer en ontving zijn eerste muzieklessen van de bekende blinde organist van de Oude Kerk, Willem van Thienen. Thijsse deed in 1942 staatsexamen orgel en verwierf in 1945 het diploma muzikwetenschap aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Bij de onlangs overleden musicus ir. Henk Badings studeerde hij vervolgens compositie. In 1950 verliet hij Delft wegens zijn benoeming tot directeur van de Openbare Muziekbibliotheek in Den Haag. Van 1972 tot 1981 was hij afdelingshoofd van de Stedelijke Muziekschool in Den Haag. Hij componeerde drie opera's, schreef een groot aantal boeken over muziek, o.m. een biografie van Haydn. In voorbereiding zijn studies over de Nederlandse muziek, over J.C. Boers e.a. Van 1940 tot 1951 was hij muziekrecensent bij de Delftsche Courant en schreef hij voor dit blad tevens een groot aantal artikelen over het Delftse muziekleven van de zestiende tot de negentiende eeuw. Na 1951 schreef hij o.m. recensies en artikelen voor Het Vaderland en publiceerde hij bijdragen in muziektijdschriften.

Johannes Conradus Boers kwam in 1812 in Nijmegen ter wereld; hij overleed in 1896 in Delft. In 1853 werd Boers benoemd tot stedelijk muziekdirecteur in Delft. In die hoedanigheid was hij leider van de zangschool en dirigent van het toenmalige muziekcollege. Ook was hij dirigent van het Delfts Studenten Muziekgezelschap "Apollo", van het stedelijke schutterij- en harmonieorkest en van "De Zangvereniging".

Over Boers' verdiensten nog het volgende: als musicoloog was hij de grondlegger van de bestudering der Nederlandse muziekgeschiedenis. Ook was hij de eerste die oude literatuur en oude muziekinstrumenten verzamelde. Die collectie is bewaard gebleven: eensdeels in het Gemeentemuseum in Den Haag, anderdeels in het Volkenkundig museum in Leiden. Voorts was hij in 1859 de initiatiefnemer voor de volksconcerten die in de tuin van de Stads Doelen door het schutterij-orkest werden gegeven. Boers beschikte over flexibele-politieke kwaliteiten. Als organisator wist hij in het toentertijd moeilijke Delft een muziekleven tot stand te brengen, dat in de tweede helft van de vorige eeuw in Nederland zijns gelijke niet had. Hij was echter een heel bescheiden man en werd "dus", na zijn dood, snel vergeten.

GEVELSTEEN REINIER DE GRAAF

Op 30 juli 1641 werd Reinier de Graaf, naar wie - na de fusie der Delftse ziekenhuizen - het Reinier de Graaf Gasthuis is vernoemd, in Schoonhoven geboren.

Hij was de tweede zoon van Cornelis Maartensz. de Graaf, bouwkundige en als zodanig behorend tot de notabelen, en Catharina van Breenen, eveneens geboortig uit een vooraanstaand geslacht, dat veel financiële steun had verleend aan weeshuizen in Dordrecht en Schoonhoven. Hij studeerde medicijnen en was van december 1666 tot aan zijn vroegtijdige dood (1673) als arts te Delft werkzaam.

Op 18 juni j.l. onthulde de voorzitter van de Kon. Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst in het geboortehuis van Reinier de Graaf te Schoonhoven een plaquette die de herinnering bewaart aan deze grote Nederlandse medicus uit de zeventiende eeuw.

Na de onthulling hield dr. H.L. Houtzager, die veel over De Graaf heeft gepubliceerd, in de raadzaal van het stadhuis in Schoonhoven een voordracht over het leven en werk van "Regnerus de Graaf, Schoonhovianus".

NIEUWE LEDEN

Mevr. H.C. Baars-Huzink, Hoogkamerlaan 80, 2284 GM Rijswijk (ZH).
 Mevr. L.B. Both-van Loef, Abel Tasmanlaan 20, 2803 GK Gouda.
 Mevr. S.J. Bouhuijs, Harmenkokslaan 49, 2611 TP Delft.
 Mevr. M.R.L. Dubbeldeman-Strigt, De Meesterstraat 32, 2613 XB Delft.
 W. Duyvensteyn, Mondriaan 36, 2681 ML Monster.
 Mevr. A. v.d. Kooij, Buitenhofdreef 120, 2625 XT Delft.
 Albertine M. Koster, v. Adrichemstraat 227, 2614 BN Delft.
 A.H. v.d. Meer en mevr. M.T.L. v.d. Meer-de Klerk, Hendrik Tollensstraat 50, 2624 BH Delft.
 C.J.W. Schneider, Persijnlaan 54, 2614 AC Delft.
 Mevr. A.W.C. Seldenrath, A. v.d. Leeuwlaan 144, 2624 LG Delft.
 Mevr. H.P. Smits-Sperling, Auroraplein 7, 2613 MR Delft.
 D.J. Wijnmaalen, Prof. Krausstraat 116, 2628 JT Delft.

Het bestuur.

TERUGBLIK

Ter voorbereiding van de excursie naar Maastricht op 12 juni j.l. hield de heer K. Ottenheym op 7 juni een lezing over deze stad.
 De geschiedenis van Maastricht begint ca. 50 jaar voor Christus toen de Romeinen hier een nederzetting bouwden langs de heirbaan vlak bij de rivier de Maas. De oorsprong van de naam Maastricht moeten we dan ook in deze richting zoeken. Het Romeinse "Mosa Trajectum", betekent "de plek waar men de Maas kan oversteken". Deze Romeinse nederzetting groeide uit tot een ommuurd castellum.
 In de vierde eeuw na Christus werd Maastricht de zetel van de eerste bisschop van ons land St. Servaas. Zijn opvolgers bleven eeuwenlang in Maastricht wonen en werken, maar in de achtste eeuw werd de zetel verplaatst naar Luik. De bisschop bleef evenwel zijn rechten in de stad Maastricht behouden.

Ondergetekende, lid van Delfia Batavorum, wenst deel te nemen aan de stadswandeling op de "Open Monumentendag" van 12 september.

Naam:

Straat:

Handtekening:

In 1202 werd de stad door de Duitse keizer beleend aan de hertog van Brabant en zo ontstond de "twee-herigheid" die tot 1795 duurde.

Deze twee-herigheid werd in 1284 officieel bevestigd. Het gevolg was dat er in Maastricht twee nationaliteiten bestonden met eigen rechtspraak, eigen burgemeesters en schepenen. Sommige van deze colleges traden samen op, andere bij toerbeurt.

Zoals elke middeleeuwse stad kreeg Maastricht het recht muren en poorten te bouwen. Dit gebeurde in de dertiende eeuw. Een eeuw later was de stad zò gegroeid dat er een nieuwe muur nodig was; in de zestiende eeuw kwam de grootste uitbreiding tot stand. Een gedeelte van die oude dertiende eeuwse stadsmuur is blijven bestaan evenals een poort uit die tijd, de Helpoort.

EXCURSIE

Het was daar dat de deelnemers aan de excursie op vrijdag 12 juni de stad binnenkwamen voor een wandeling naar het Vrijthof. Door de rustige oude straten, waar vroeger begijnen en kloosterlingen woonden, ging de tocht naar de Jeker, de rivier waaraan de watermolens lagen die gebruikt werden in de toenmalige neringen, zoals bierbrouwen en leerlooien.

Op het Vrijthof stond de lunch klaar in restaurant Grand Mère. Hier kon men genieten van een prachtig gezicht op de St. Servaaskerk, die helaas wegens restauratiewerkzaamheden niet te bezichtigen was. Een bezoek aan de andere belangrijke kerk van Maastricht, de O.L. Vrouwe basiliek stond 's-middags op het programma. Onder deskundige leiding werden de oudste delen (westbouw en krocht) uit ca. 1000 bezichtigd. De oorspronkelijke Ottoonse kerk die achter de prachtige façade gebouwd was werd in de twaalfde eeuw vervangen door een Romaanse kerk, die weer in verschillende bouwijdperken werd vergroot en verbouwd.

De oostelijke koorpartij is architectonisch belangrijk vanwege de zwartstenen zuilen en beeldhouwde kapitelen.

De kloostertuin ademde een verheven stilte.

Na even uitgerust te hebben op het intieme gezellige O.L. Vrouweplein wandelde het gezelschap via het Stokstraatkwartier naar de Grote Markt voor een bezoek aan het stadhuis.

Dit bouwwerk, opgetrokken tussen 1659-1664 naar het ontwerp van Pieter Post, werd door de heer Ottenheym tijdens zijn lezing uitvoerig behandeld. Ook nu kwam de

twee-herigheid van de stad weer aan de orde. De symbolen waren overal in het gebouw te vinden, ook in de diverse kamers met hun rijke uitmontering van goudleren behangsels, wandtapijten en stucplafonds.

Het was inmiddels tijd geworden om in de gereedstaande bus te stappen en naar het station te vertrekken voor het diner en de terugreis. Het weer was goed, de stemming eveneens en het tijdschema klopte precies.

Menigeen ging na deze lange gezellige dag voldaan naar huis met een Limburgse vlaai voor de thuisblijvers.

M.M. van Leeuwen-van Dijk.

OPEN MONUMENTENDAG OP 12 SEPTEMBER:

Een kijkje achter ons dagelijks straatbeeld.

Op zaterdag 12 september aanstaande zal de eerste landelijke "Open Monumentendag" worden gehouden. Het doel van deze dag is om het publiek in de gelegenheid te stellen de vele monumenten die ons land rijk is, ook eens van binnen te bekijken. Van talloze aardige, interessante en markante gebouwen gaan dan de deuren gastvrij voor iedereen open. In bijna 300 gemeenten, w.o. Delft, is er de afgelopen maanden hard aan gewerkt, om van de twaalfde september een bijzondere dag te maken. Vanaf 10 uur 's-morgens tot vijf uur 's-middags kunnen jong en oud op vele manieren nader kennis maken met de eigen stad of het dorp. Ook is het een goede gelegenheid een bezoekje te brengen aan andere plaatsen.

Typierend

Als we het over monumenten hebben, roept dat meestal beelden op van een statig regeringsgebouw of een indrukwekkend gedenkteken. Maar het zijn juist allerlei andere fraaie, typerende of soms zelfs merkwaardige monumenten en monumentjes die onze omgeving een herkenbaar en vertrouwd karakter geven. Bijvoorbeeld: een mooi stadshuis, gevestigd in een zeventiende-eeuws pand. Een steenfabriek aan de oever van een rivier. Een ophaalbrug over de gracht. Een boerderij in de polder. De erfenissen uit zowel een ver, als een meer recent verleden, worden door onze samenleving met zorg in stand gehouden. Duizenden gebouwen prijken op de lijst van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Werd het behoud van onze bouwkunst eerst met name als een taak van de rijksoverheid gezien, langzamerhand worden de provincies en gemeenten steeds meer op die verantwoordelijkheid gewezen.

In een aantal gemeenten zijn nu zogenaamde monumentencommissies in het leven geroepen. Steeds meer mensen raken daardoor bij de monumentenzorg betrokken. Ook in Delft, met zoveel monumentale gebouwen, mag een dergelijke commissie eigenlijk niet langer ontbreken. Hier ligt duidelijk een taak voor het gemeentebestuur.

Behalve rijk, provincie en gemeente trekken bovendien veel particuliere organisaties zich het lot van historische huizen, kastelen, kerken en wat dies meer zij aan. Er wordt flink wat energie gestoken in onderzoek, registratie en restauratie van de vaderlandse bouwcultuur. En dat alleen al is een reden om de open dag op de kalender te noteren.

In Delft

Om de Open Monumentendag in Delft inhoud te geven heeft het gemeentebestuur een werkgroep ingesteld onder voorzitterschap van de burgemeester, waarin o.a. ook Delfia Batavorum is vertegenwoordigd.

Deze werkgroep heeft een programma samengesteld dat vòòr 12 september in een huis-aan-huiskrant uitvoerig zal worden toegelicht.

In Delft zijn de volgende gebouwen op 12 september tussen 10 en 17 uur gratis toegankelijk: stadhuis met museum Het Steen, Oude Kerk, Nieuwe Kerk met de toren, Burgwalkerk, Waalse kerk, Oud-Katholieke kerk aan het Begijnhof, Prinsenhof, Huyse van Sint Christoffel aan de Papenstraat, de studentensociëteiten Sint Jansbrug en Alcuin aan het Oude Delft, Oude Delft 39, het v.m. V.O.C.-gebouw, het Armamentarium, de synagoge aan de Koornmarkt en de archeologische opgraving van het Oude Gasthuis, de monumentale hal van de Gistfabriek.

De monumenten die geopend zijn, zijn herkenbaar aan een gele vlag met het opschrift "Open Monumentendag".

Per fiets

Naast een bezoek aan de opengestelde monumentale gebouwen is een fietsroute door Delft en het Westland uitgezet langs uit een oogpunt van industriële archeologie interessante gebouwen, gemalen, bruggen, e.d.

In Delft zelf voert deze fietsroute langs de watertoren, de Lepelbrug, v.m. distilleerderij "Nooitgedacht", thans woongebouw, aan de Brabantse Turfmarkt, de Beestenmarkt, de ophaalbrug Oostpoort, T.U.-mensa (v.m. constructiehal) aan de Ezelsveldlaan en het elektriciteitsgebouw aan de Nieuwe Laan.

Wandeling

Voor de Delftse schooljeugd wordt een map samengesteld over monumenten en het grote belang deze in stand te houden.

De werkgroep heeft geen vaste wandelroute langs de Delftse monumenten samengesteld. Op deze wijze is een ieder vrij om een eigen volgorde en duur van de bezichtiging vast te stellen.

Het bestuur van Delfia Batavorum overweegt overigens om bij voldoende belangstelling op **12 september** toch een stadswandeling onder deskundige leiding te organiseren **uitsluitend voor zijn leden**.

Door deze wandeling tot maximaal 1 uur te beperken zal er voldoende tijd overblijven om ook nog monumenten te bezoeken.

Om een indruk te krijgen van de belangstelling onder de leden voor zo'n stadswandeling verzoekt het bestuur **bijgevoegd formulier (zie elders in dit blad) ingevuld uiterlijk 5 september a.s. te deponeren in een bus aanwezig op het V.V.V.-kantoor aan de Markt**.

Aanvang en duur van de wandeling zullen tijdig worden bekend gemaakt bij het V.V.V.-kantoor en in de pers.

Het bij deze convocatie gevoegde vouwblad samengesteld door de Stichting "Open Monumentendag" geeft een toelichting op de landelijke activiteiten op 12 september.

K.J.H.W. Deen en H.H. Vos.

Genootschap Delfia Batavorum

Secretariaat:

mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw
Prins Bernhardlaan 5, 2628 BW Delft
Telefoon: 61 73 62

Financiën:

Penningmeesteresse Delfia
Batavorum Delft
Giro: 58 73 45

Verschijnt 9 x per jaar

10e jaargang

nummer 9

oktober 1987

In het kader van één jaarlijkse gezamenlijke activiteit organiseren Delfia Batavorum en de Genealogische vereniging Prometheus op **woensdag 21 oktober a.s.** een lezing, die uiteraard toegankelijk is voor de leden van beide verenigingen.

De heer J.M.M.Jansen, medewerker aan het gemeente-archief in Schiedam zal een causerie met dia's houden over

DE GESCHIEDENIS VAN SCHIEDAM

De bijeenkomst zal worden gehouden in **Café Psor**, faculteit der Civiele Techniek van de Technische Universiteit, ingang hoek **Mekelweg-Pieter Calandweg**.

THEMA

De heer J.M.M.Jansen is niet alleen archief-medewerker maar tevens secretaris van de historische vereniging Schiedam, en als zodanig is hij een gedegen kenner van zijn stad en haar geschiedenis. Hij houdt lezingen over dit onderwerp en verzorgt rondleidingen door de stad, waarbij hij ook explicatie geeft. De lezing van 21 oktober zal drie onderwerpen uit de geschiedenis van Schiedam in het bijzonder belichten. Dat zijn: de stadsstichting, de Hoekse en Kabeljauwse twisten en de patriotentijd. In het deel na de pauze zal de heer Jansen een aantal dia's vertonen.

NIEUWE LEDEN

G.J. van den Berg, Roland Holstlaan 762, 2624 JD Delft
 A.F.Berendse, Nassauplein 57, 2638 GB Delft
 drs. P.B.Dijkgraaf, Laan van Ouderzorg 42, 2352 HW Leiderdorp
 H.de Geest, Raam 52, 2611 LV Delft
 A.R.Jansen, Sabangstraat 11, 2612 BJ Delft
 J.W.C.Knegt, Maasstraat 35, 3181 EH Rozenburg
 Martin van Leeuwen, Stille Putten 64, 2612 KV Delft
 G.A.M.Smit, Togostraat 4, 2622 EW Delft
 Mar. Zuiderwijn, Oostplantsoen 36, 2611 PJ Delft

BIBLIOTHEEK

Op dinsdag 20 oktober en dinsdag 17 november bestaat van 19 tot 20 uur gelegenheid tot het ruilen van boeken uit onze bibliotheek in het gebouw van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek aan de Kruisstraat. Ook op de avond van de eerstvolgende lezing (21 oktober) kan men boeken terugbrengen of ruilen.

AANWINSTEN

- 672 ZANDSTRA, AAT. "Hooft wat kabbelt daar". Uitg. St.Delftse Carnaval viering 1987.
 673 Het paleis op de Dam. Amsterdam. Paleisreeks.
 674 EERDEN, JAN van der. Het geheim van de Oude Stad. Eindhoven.
 675 MEER, L.B. van der. De Etrusken. 's Gravenhage 1977.
 676 V.O.M.reeks. (Gem. 's-Gravenhage. Afd.Verkeer en Vervoer, Openbare werken en Monumentenzorg) 1984 No2,3,1985 No1,2,3,4.1986 No1.1987 No.2
 677 Jaaroverzicht 1986 Gemeente Rijswijk.
 678 WIJSENBEEK-OLTHUIS, THERA. Achter de gevels van Delft.
 679 ZANDSTRA, AAT. Delfts dagboek.
 680 Een wandeling door Delftse stadsvernieuwingsgebieden. Uitg. Gemeente Delft, September 1986.
 681 Delft en de Oostindische Compagnie. Uitg. Genootschap Delfia Batavorum No.14.
 682 Oud Industrieel Nieuws. Uitg. W.I.A.D.D. April 1987.
 683 Archeologische waarden van duinterreinen Solleveld en Ockenburg, Westduinen Gemeente Den Haag. April 1986.
 138 LEIDS JAARBOEKJE 1986.

VRIENDEN VAN HET PRINSENHOF

Op **woensdag 11 november**, aanvang 20 uur, houdt de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof een bijeenkomst in museum Nusantara aan het St.Agathaplein. Daar zal drs. S.J.Eman, architectuur-historicus, een causerie met diavertoning houden over het onderwerp Middeleeuwse nonnengalerijen in Hollandse kloosterkerken. Daarbij zullen ook, en vooral, de desbetreffende objecten in Delft ter sprake komen, te weten het St.Agathaklooster (Prinsenhof/Waalse kerk), de St.Annakapel, de St.Barbarakapel, het H.Geestzusterhuis en het Maria Magdalenaklooster.

Deze bijeenkomst is, overeenkomstig een met Delfia Batavorum gemaakte afspraak, ook vrij toegankelijk voor leden van het genootschap.

MONUMENTENDAG WAS GROOT SUCCES

De op 12 september gehouden landelijke Monumentendag was in Delft een groot succes. De zestien ter bezichtiging opengestelde monumenten, waaronder een aantal waarmee het Delftse publiek voor het eerst kon kennismaken - zoals de ontvangsthal van Gist-Brocades, Huyse St.Christoffel aan de Papenstraat, het VOC-huis aan de Oude Delft, de studentensociëteit St.Jansbrug - werden de gehele dag druk bezocht.

De in alle monumenten ter beschikking gestelde, fraai uitgevoerde folders gaven een goed inzicht in het ontstaan en het tegenwoordige gebruik van de gebouwen.

Met het verzamelmapje waarin de zestien folders en een stadsplattegrond konden worden opgeborgen, ontstond een aardig naslagwerkje van Delftse monumenten.

Van de door Delfia Batavorum voor zijn leden georganiseerde stadswandeling werd door een twintigtal leden gebruik gemaakt. Onder de zeer deskundige leiding van mevrouw P.C.van der Heijden-Wolfhagen, bekend als organisatrice van stadswandelingen, werden gedurende een ruim twee uur durende rondgang de Nieuwe Kerk, de Maria van Jessekerk, Huyse St.Christoffel, de Oude Kerk, de Waalse Kerk en het Prinsenhof bezocht. Hoewel van leden van ons genootschap kan worden verwacht, dat zij reeds veel kennis van de bezochte monumenten bezitten, bleek herhaaldelijk dat mevrouw van der Heijden nog niet bekende gegevens kon vertellen, vooral in de Nieuwe en de Oude Kerk. Dat gold overigens ook voor de stedbouwkundige wetenswaardigheden.

Indien ook volgend jaar een Open Monumentendag wordt georganiseerd valt zeker een stadswandeling voor onze leden weer te overwegen.

K.J.H.W. Deen en H.H. Vos

DELFTDAG

De op 29 augustus gehouden Delftdag is, zoals men heeft kunnen lezen, organisatorisch en wat aantal bezoekers betreft een enorm succes geworden. Delfia Batavorum nam er ook aan deel. Er was op de Oude Delft een kraam opgesteld waarin zowel mondeling als met folders informatie werd gegeven over doel en werkwijze van het genootschap. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen want er kon een achttal nieuwe leden worden geboekt, terwijl er ook een verheugend aantal boeken uit onze serie-uitgave werd verkocht.

TERUGBLIK

Het nieuwe seizoen werd op 22 september geopend met een bijeenkomst in Abtswoude, waar de musicoloog en musicus Wim H.Thijssen, oud-Delftenaar, een causerie hield over de in het vergeetboek en de vergeethoek geraakte Delftse musicus Joh.C.Boers (1812-1896).

De inleider riep, alvorens met zijn lezing te beginnen, de clementie van de toehoorders in. Hij had namelijk enkele weken geleden in Oostenrijk bij een ongeval beschadigingen aan zijn spraakvermogen en gehoor opgelopen. Daardoor had hij soms nogal eens moeite met zijn stem en moest hij van een tussenpersoon gebruik maken bij het beantwoorden van vragen.

Over de tekst van zijn inleiding behoeft niet meer te worden gezegd, aangezien in het vorige convocaat al in ruime mate informatie was gegeven over de spreker en zijn onderwerp, i.c. Boers, een man die nooit, wat men tegenwoordig zou noemen, de top-10 heeft bereikt. Wel was hij een gedreven musicus, een taaie volhouder, die nooit de schijnwerpers opzocht maar zich altijd bescheiden - tètè bescheiden - opstelde. Om een inzicht te krijgen in het leven en streven van Boers werkte Thijssen onder meer tientallen jaargangen van de Delftse Courant door.

Boers, die aanvankelijk was verbonden aan het schutterijmuziekcorps te Nijmegen, zijn geboortestad, zette zich na zijn komst naar Delft in 1853 als stadsmuziekdirecteur met hart en ziel in voor de muziekbeoefening. Hij organiseerde met het plaatselijk schutterijmuziekcorps zomerconcerten in de tuin van Stads Doelen, daarbij als pleitbezorger optredend van componisten als Weber, Beethoven, Schubert, Mendelssohn en Niels Gade. Hij leidde enkele orkesten, zoals het wat elitaire muziekcollege, het DSMG Apollo en een groot gemengd koor. Betekenis heeft Boers ook vanwege zijn collecties oude muziekinstrumenten, muziekpartituren enz., die in musea in Den Haag en Leiden zijn ondergebracht.

G.G.Kunz

BOEKENNIEUWS

Bouwhistorische panden Nieuwe Langendijk

Binnenkort verschijnt bij de Delftse Universitaire Pers een publikatie over het in 1982 verrichte onderzoek naar de bouwgeschiedenis van de panden Nieuwe Langendijk 22 t/m 28 te Delft. De uitgave zal verschijnen in drie delen, formaat A4 in slappe kaft met in totaal 500 pagina's. Deel 1 bevat de tekst, deel 2 de documentatie (voornamelijk bouwkundige en archeologische tekeningen) en in deel 3 zijn de bijlagen opgenomen. De schrijver Claes Joris van Haaften trad bij het onderzoek van de Technische Universiteit Delft (faculteit der Bouwkunde) op als veldwerker en werkte vervolgens vijf jaar aan de gegevens en vondsten, wat resulteerde in het nu uit te geven verslag in boekvorm. De winkelprijs van deze uitgave met zeer beperkte oplage zal circa 50 gulden bedragen. Voor leden van Delfia Batavorum bestaat de mogelijkheid tegen een gereduceerde prijs van 30 gulden dit onderzoeksverslag aan te schaffen. U kunt deze publikatie bestellen door **30 gulden plus 7,50 gulden** portokosten over te maken op **giro 15 39 616** ten name van Werkgroep Restauratie te Delft onder vermelding van "Boek Nieuwe Langendijk" waarna de delen, na verschijning zullen worden toegezonden. Nadere informatie o.m. inzake het adres van voorintekening (**niet bij ons genootschap**) wordt verstrekt door de heer H.C.Knook, telefoon 781047 (TU Delft) of 145012 Delft.

Delft en haar krijgsgeschiedenis.

De heer W.A. Feitsma, brigade-generaal der artillerie b.d. heeft een uitgebreide studie gemaakt van het militaire verleden van de stad Delft. Binnenkort zal deze geschiedenis in boekvorm verschijnen bij uitgeverij Elmar, onder de titel "Delft en haar krijgsgeschiedenis". De prijs zal plm. 49,50 gulden bedragen.

EEN BEKROONDE MEDISCHE VERHANDELING UIT VORIGE EEUW

Ziekte der gewrichten

"Tot dat eindelijk op 9en Maart 1790, onder leiding van Andreas Bonn, hoogleraar in de Anatomie en de Heelkunde aan de Doorluchte School te Amsterdam, definitief tot de oprichting van het "Genootschap ter Bevordering der Heelkunde", besloten werd..."

Aldus C.C. Delprat in zijn voordracht, die hij op 10 november 1915 hield bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan van het Genootschap ter bevordering van natuur-, genees- en heelkunde te Amsterdam.

Naar gewoonte van die tijd was ook bij dit genootschap een der doelstellingen het uitschrijven van prijsvragen, om hiermede het geneeskundig onderzoek te stimuleren. Voor de bekroonde antwoorden werden gouden medailles uitgelooft ter waarde van dertig dukaten. In bijzondere gevallen, waarbij aan het antwoord van het opgegeven vraagstuk veel waarde werd toegekend door het genootschap, kon een dubbele gouden medaille worden verleend.

Het bestuur van het genootschap had bij herhaling gevraagd een antwoord te geven op de vraag hoe het stond met de kennis en de behandeling van gewrichtsaandoeningen. In 1835 was hierop een antwoord binnengekomen waarna de jury, die dit werkstuk moest beoordelen, de schrijver had gevraagd het probleem nader uit te werken.

"Hieraan binnen den bepaalden tijd voldaan zijnde, heeft de toewijzing van den dubbelen gouden Eereprijs, in de algemeene vergadering van den 13 Sept. 1837", plaatsgevonden.

Degenen die dit eerbetoon te beurt viel, waren "A.L. Land, Med. en Chir. Doctor, vroeger te Delft, nu te Leeuwarden en P.A. van Son, Heel- en Vroedmeester te Delft".

In 1838 verscheen hun Verhandeling over de kennis en behandeling van de Ziekten der gewrichten in druk. Het boekwerk was "bekroond met den dubbelen gouden ereprijs van het Genootschap ter bevordering der heelkunde te Amsterdam".

Wie waren deze stadgenoten, wier gezamenlijke inspanning met gouden medailles was beloond?

Axel Lourents Land was in 1806 in Dokkum geboren en studeerde van maart 1824 tot begin 1829 in Groningen geneeskunde. In de bibliotheek van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst te Amsterdam, bevindt zich een aantal collegedictaten van Land, die hij maakte toen hij

in 1825-1826 colleges liep in de heelkunde en verloskunde bij Petrus Hendriksz.

Op 24 januari 1829 promoveerde hij tot doctor in de geneeskunde op een proefschrift dat handelde over zijn onderzoek van een botgezwel. Korte tijd oefende hij hierna de geneeskunst uit in Heerenveen, maar in 1830 vestigde hij zich in Delft.

Gedurende zeven jaar oefende Land hier praktijk uit. In 1834 werd zijn zoon, J.P.M. Land geboren, die van 1872 tot 1896 te Leiden hoogleraar was in de logica, metafysica en in de geschiedenis van de Syrische en Semitische talen.

Op 23 augustus 1833 zal Land ook wel aanwezig zijn geweest bij de beenamputatie, die in aanwezigheid van zijn "kunstgenoten" plaatsvond."Op eene wijze, die allezins van 's mans bekwaamheid en nodige bedaardheid getuigde", werd deze operatie door de jongste chirurgijn te Delft, Van Son, uitgevoerd.

Met deze stads heel- en vroedmeester P.A. van Son heeft Land zijn studie over de gewrichtsziekten op papier gezet. Een onderzoek dat getuigt van een nauwe samenwerking tussen twee verschillende disciplines, namelijk de universitair gevormde medicus en de heelmeester, die in de praktijk het vak had geleerd en die op 1 februari 1831 in Den Haag was geadmitteerd als vroedmeester en op 3 oktober van datzelfde jaar, ook in Den Haag, het examen had afgelegd voor plattelands-heelmeester.

Geboren op 28 mei 1811 was Van Son in Delft, onder leiding van J.G. Vorstman, zijn opleiding tot chirurgijn begonnen. Na de voltooiing van die opleiding vestigde hij zich in zijn geboortestad en betrok hier een pand aan de oostzijde van de Oude Delft. Gedurende de rest van zijn leven zou hij daar praktijk uitoefenen. Hij overleed, slechts 32 jaar oud, op de eerste Kerstdag 1843.

Pieter Adriaan van Son, was de zoon van apotheker Adrianus van Son, die, geboren in 1771 te Zwijndrecht, in 1797 zijn proef had afgelegd voor het toenmalige medisch-farmaceutisch college alhier. Hij vestigde zich als apotheker op de Turfmarkt en trouwde in 1801 Gerarda Johanna van Nieuwenhuizen. Uit dit huwelijk was Pieter Adriaan de jongste zoon. Zijn twee broers, Jan Pieter en Daniel, traden in het voetspoor van hun vader en werden respectievelijk in 1827 en in 1823 apotheker. Nadat Jan Pieter die zijn vader in de apotheek bijstond reeds in 1829 was overleden, nam Daniël die taak in datzelfde jaar van hem over. Enkele maanden na de dood van zijn vader stierf ook Daniël op de leeftijd van 40 jaar op 16 januari 1844.

Op de titelpagina van de "Verhandeling", staat Land vermeld als zijnde medicus te Leeuwarden. Inderdaad verliet hij in 1835 Delft om de rest van zijn leven in Leeuwarden praktijk uit te oefenen. In 1838 schreef hij nog een "handleiding bij het geregeld onderzoek van lijken", dat in Leeuwarden werd uitgegeven.

"Hij was een kundig en verstandig Geneesheer, zoowel in theorie, als in praktijk, vol ijver en naauwgezet in het vervullen zijner pligten, steeds met zijnen tijd vooruitgaande, menslievend en nederig in zijnen wandel, waardoor hij hooggeacht en bemind was bij allen, die hem kenden, maar inzonderheid bij zijne stadgenooten al meer en meer in aanzien en vertrouwen", aldus de Kunst-en Letterbode van 1841 naar aanleiding van Lands overlijden op 7 april van dat jaar.